

ΣΙΦΝΙΑΚΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ
2009

ΙΖ'

Σιγνιακά

ΑΘΗΝΑΙ 2009

ΕΤΟΣ 17ο - ΤΟΜΟΣ ΙΖ'

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΙΦΝΟΥ

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 2009 ΤΟΜΟΣ ΙΖ

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ἵνα μή τι ἀπόλλυται.
Ἰωάνν. ΣΤ', 12.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ
Γλαύκου 23 - Νηρέας - 190-09 Ραφήνα,
Τηλ.: 22940-24885, Κιν.: 693-2569774
Ἐκδοτική παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Ἀρδηττοῦ 12-16,
116 36 Ἀθήναι, Τηλ. 210.9214.452, 210.9217.513 Fax: 210.9237033
www.eptalofos.gr E-mail: info@eptalofos.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Νικόλαος Παπᾶ Ἄντ. Χρυσόγελος. Ὁ πρῶτος ὑπουργός παιδείας	σελ. 5-54
2. Φιλόθεος ὁ Σίφνιος.	σελ. 56-75
3. Παρθένιος ὁ Σίφνιος	σελ. 76-90
4. Ὁ οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἰωαννίκος Β΄	σελ. 91-103
5. Ἄνθιμος Ἀνδρόνικος, ἀρχιδιάκονος Φιλιππουπόλεως	σελ. 104-107
6. Παλαιές οἰκογένειες τῆς Σίφνου Μοθωναῖοι καί Ὀθωναῖοι	σελ. 109-129
7. Ἐξέγερση ὑποτρόφων «Διδασκαλιστῶν»	σελ. 130-141
8. Ὑπηρεσιακές καί μή περιπέτειες τοῦ Νικολάου Κουλούρη	σελ. 142-156
9. «Ἡ νόσος τῆς Μήλου» καί ἡ «καταστροφή» τῆς Χώρας	σελ. 157-171
10. «Ἀξιολόγηση» τῶν διδασκάλων στίς ἀρχές τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους	σελ. 175-181
11. Memoria Regum	σελ. 182-184
12. «Μαιεύτριες» τῆς Σίφνου	σελ. 185-188
13. Εὐρετήρια	σελ. 189-200

Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

ISSN 1105-4239

Ἡ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται ἀπό ἔγγραφο τῆς 19ης Μαΐου 1822 πού ἀπέστειλαν «οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου» πρὸς τοὺς Ἀρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσεῖο. Ἀρχεῖο Ἀγῶνος. Φάκ. 87/3). Εἶναι ἡ παλαιά «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

• Ὁ παρῶν ΙΖ' τόμος τοῦ περιοδικοῦ, ὅπως καί οἱ προηγούμενοι, διατίθενται ἀπὸ τὸν Δῆμο Σίφνου.

Ὁ Νικόλαος Χρυσόγελος σέ σχέδιο κ. Φ. Τριανταφύλλου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑ ΑΝΤ. ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΣ
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

[1829 - 1832]

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ἔχουν γραφεῖ, κατά καιρούς, καί ἔχομε γράφει καί ἐμεῖς, περί τοῦ Νικ. Χρυσογέλου, πρώτου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως ἐπί Κυβερνήτου Ἰω. Καποδίστρια, μικρές ἐργασίες ἢ ἄρθρα¹ σχετικά μέ τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνδρός, τό διδασκαλικό ἔργο του στή Σίφνο (1808-1821), τή συμμετοχή του στήν Ἐπανάσταση κ.λπ., ἐλάχιστα ὅμως γιά τήν προσφορά τῶν ὑπηρεσιῶν του στό Ὑπουργεῖο (12 Σεπτ. 1829 - 30 Ἀπρ. 1832) στά χρόνια διακυβέρνησης τοῦ νέου ἐλληνικοῦ Κράτους ἀπό τόν Κυβερνήτη, ὅλα, τέλος πάντων, σκόρπια καί ἀσύνδετα. Εἰδικά γιά τή θητεία καί τό ἔργο του στό Ὑπουργεῖο μᾶς ξένιζε τό γεγονός ὅτι οἱ συγγραφεῖς δέν ἔκαναν κἄν λόγο καί τά πάντα, ὅπως ἀβασάνιστα, ἀπέδιδαν ἀποκλειστικά καί μόνο στόν ἀείμνηστο Κυβερνήτη! Ὁ Χρυσόγελος ἀναφέρεται μέν στίς ἐν λόγω ἐργασίες ὡς Ὑπουργός του, πλὴν δέν ἀποδίδεται σ' αὐτόν παραγωγικό ἔργο. Τά πάντα, μοναδικά ἐπιτεύγματα τοῦ Κυβερνήτη!

1. Καρόλου Ἰ. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, Δραγάτση Χ. Ἰακ., *Ὁ Νικόλαος Χρυσόγελος ὁ Σίφνιος, μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους*, ἐν Ἀθήναις 1932, Θεοδос. Σπεράντσα, *Νικόλαος Χρυσόγελος*, Ἀθήναι 1954, Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Γράμματα στό Νησί τῆς Σίφνου (1650-1833)*, Πειραιεύς 1962, σελ. 17-18, Τοῦ Ἰδίου, *Ἡ Σίφνος στά χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἐφημ. «Κυκλαδικόν Φῶς», φφ. 174 (Αὔγ. 1963) - 195 (Μάρτ. 1965), Τοῦ Ἰδίου, *Νικόλαος Χρυσόγελος*, περιοδ. «Ἡ Σιφνιακή», Ἀθήναι 1967, στά φφ. 9-10 Σεπτ.-Ὀκτ. μέχρι φφ. 14-15 τοῦ 1968, Τοῦ Ἰδίου, *Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν προϊστορική ἐποχή*, Ἀθήνα 2002 (β' ἐκδοση), σελ. 269-271, Τοῦ Ἰδίου, *Ἡ Ἐκπαίδευση στή Σίφνο κατά τοὺς δυσχερεῖς χρόνους (1833-1848)*, περιοδ. «Σιφνιακά», 3 (1993), 14 passim, Χαραλ. Ν. Μπαμπούνη, *Ἡ Γραμματεία «τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως» καί ἡ ἐκπαιδευτική πραγματικότητα κατά τήν καποδιστριακή περίοδο*, Ἀθήνα 1998, διδακτορική διατριβή (πολυγραφημένη).

Χωρίς νά θεωρηθεῖ ὅτι σκοπός μας εἶναι ἡ ὑποτίμηση τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός καί τοῦ πολυδιάστατου ἔργου του (πού ἄν δέν τοῦ ἀφαιροῦσαν τή ζωή χέρια δολοφονικά τό νέο ἑλληνικό Κράτος θά ἦταν ἐντελῶς διαφορετικό), πιστεύουμε ὅτι ἦταν ἀνθρωπίνως ἀδύνατον νά ἐπιχειρήσει τά πάντα μόνος, χωρίς τή συμπαράσταση καί τή βοήθεια ἀξιόλογων συνεργατῶν του. Εἰδικώτερα γιά τό σημαῖνον ἔργο τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, σαφέστερη εἰκόνα τῶν πραγμάτων τῆς τότε μικρῆς καί ἀκόμη ἀγωνιζόμενης Ἑλλάδος, ὅπως καί γνώσεις, εἰδικώτερα, ἐπί τῆς μορφῆς τῆς ἀκολουθούμενης Ἐκπαίδευσης στό χῶρο, ἀλλά καί ἐκτός αὐτοῦ, διέθετε ἀσφαλῶς ὁ πολιτικός καί ἐκπαιδευτικός Νικόλαος Χρυσόγελος, γι' αὐτό ἄλλωστε καί ἐπιλέχτηκε γιά τό ἐν λόγω ὑπόυργημα. Ὁ Καποδίστριας, ἀπό τό ἄλλο μέρος, ἀφοῦ κατατοπίστηκε ἀπό τίς περιγραφές καί εἰσηγήσεις τοῦ Χρυσόγελου, κατέστρωσε μαζί του τό ἐκπαιδευτικό πρόγραμμα καί τήν ἐκκλησιαστική πολιτική πού ἔπρεπε νά ἐφαρμοστεῖ ἀπό τό Ὑπουργεῖο, ὑπό τήν ἐποπτεία καί καθοδήγησή του. Ὁ Ὑπουργός, ἄμεσος γνώστης τῶν προθέσεων καί ἐπιδιώξεων τοῦ Κυβερνήτη, θά ἔδινε ὁδηγίες, θά ἐπέλυε προβλήματα, θά μεριμνοῦσε γιά τήν ἀνάπτυξη καί ἐφαρμογή τοῦ ἐνιαίου προγράμματος τῆς Δημόσιας Ἐκπαίδευσης (ἀνύπαρκτου ὡς τότε) καί θά ρύθμιζε τά ἐκκλησιαστικά ζητήματα καί ὑποθέσεις, μέσα σ' αὐτό τό πνεῦμα καί σχεδιασμό.

Ὁ Κυβερνήτης, ὅταν ἀποδέχτηκε τήν ἐκλογή του «*ψήφω τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως*» καί μέχρι νά φτάσει στήν Ἑλλάδα, εἶχε ἀρχίσει νά καταρτίζει σχέδια γιά τή διακυβέρνηση τοῦ Κράτους, δέν εἶχε ὅμως ἄμεση ἀντίληψη τῶν πραγμάτων καί τῆς κατάστασης πού ἐπικρατοῦσε σ' αὐτό. Ὄταν, τέλος, ἀντίκρουσε τό τραγικό πρόσωπο τῆς καθημαγμένης Ἑλλάδος, μόλις ἀποβιβάστηκε στήν Αἴγινα, κυριολεκτικά κατατρόμαξε. Ἔχει πεῖ ὁ ἴδιος:

«...εἶδα πολλά εἰς τήν ζωὴν μου, ἀλλά σάν τό θέαμα ὅταν ἔφθασα ἐδῶ εἰς τήν Αἴγινα, δέν εἶδα τι παρόμοιον ποτέ, καί ἄλλος νά μὴν τό ἴδῃ· προεἶδα μεγάλα δυστυχήματα διά τήν πατρίδα... Ζήτω ὁ Κυβερνήτης, ὁ σωτήρας μας, ὁ ἐλευθερωτής μας, ἐφώναζαν γυναῖκες ἀναμαλλiάρες, ἄνδρες μέ λαβωματιές πολέμου, ὄρφανά γδυτά, κατεβασμένα ἀπό τές σπηλιές· δέν ἦτον τό συναπάντημά μου φωνή χαρᾶς, ἀλλά θρῆνος· ἡ γῆ ἐβρέχετο ἀπό δάκρυα· ἐβρέχετο ἡ μερτιά καί ἡ δάφνη τοῦ στολισμένου δρόμου ἀπό τό γιαλό εἰς τήν Ἐκκλησίαν· ἀνατρίχιαζα, μοῦ ἔτρεμαν τά γόνατα, ἡ φωνή τοῦ λαοῦ ἔσχιζε τήν καρδιά μου· μαυροφορεμένες, γέροντες μοῦ ἐζητοῦσαν νά ἀναστήσω τούς ἀπεθαμένους τους, μανάδες μοῦ ἔδειχναν εἰς τό βυζί τά παιδιά τους καί

μοῦ ἔλεγαν νά τά ζήσω καί ὅτι δέν τούς ἀπέμειναν παρά ἐκεῖνα καί ἐγώ...»².

Ἐνώπιον τῆς φοβερῆς ἐκείνης κατάστασης καί τῆς ἀνάγκης νά μποῦν σέ σειρά τά πράγματα ἀπό τό χάος, ὁ Κυβερνήτης, ὅπως καί οἱ συνεργάτες του, ἐργάστηκαν σκληρά καί νυχθημερόν. Τό ἴδιο βέβαια στόν τομέα του καί ὁ Χρυσόγελος ἐπί δύο χρόνια καί ὀκτώ μῆνες (ἀπό 12 Σεπτ. 1829 - 30 Ἀπριλίου 1832) γιά τήν ἐφαρμογή καί προώθηση τοῦ ἀναγκαίου γιά τό νέο Κράτος ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου μέσα σέ μύριες δυσχέρειες, τόσο γραφειοκρατικές, ὅσο καί πραγματικές· μέ ἐλάχιστο ἀριθμό ὑπαλλήλων, μέ ἀναζητήσεις οἰκονομικῶν πόρων, μέ τραγικές ἐλλείψεις σέ διδακτικό προσωπικό γιά τήν ἐπένδρωση σχολείων ἢ τήν ἀνέγερση ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων κ.λπ., κ.λπ.

Τό τιτάνιο αὐτό ἔργο τοῦ Νικ. Χρυσογέλου ἔχει προσεγγίσει, περιγράφει καί ἀξιολογήσει δεόντως, μόνος ἀπό τούς μελετητές καί συγγραφεῖς ὁ, ἐκ Μήλου, κ. Χαράλ. Ν. Μπαμπούνης, φιλόλογος-ἐκπαιδευτικός, μέ τή διδακτορική διατριβή του. Ἡ ἀλήθεια νά ὁμολογεῖται. Ὁ τίτλος τῆς:

«Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδύσεως καί ἡ ἐκπαιδευτική πραγματικότητα κατά τήν καποδιστριακή περίοδο», Ἀθήνα 1998.

Ἡ ἐν λόγῳ διδακτορική διατριβή, τήν ὁποία μελετήσαμε σέ δακτυλογραφημένο ἀντίτυπο, ἔχει ἐκδοθεῖ, ὅπως πληροφορηθήκαμε, καί σέ βιβλίο ἀπό τόν Σύλλογο πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, στό ὁποῖο καί παραπέμπουμε κάθε ἐνδιαφερόμενον.

Ἐδῶ θά καταδείξουμε μέ στοιχεῖα, ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἀνέκδοτα, ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἰδιαίτερη προσφορά τοῦ ἐπαναστάτη, βουλευτή καί, ἐν συνεχείᾳ, Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Νικ. Χρυσογέλου στά πρῶτα βήματα τοῦ νέου ἑλληνικοῦ Κράτους καί στίς Κυκλάδες ἰδιαίτερα. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦμε ἔγγραφα καταγεγραμμένα σέ πλήρη ἀνάπτυξη στό πρωτόκολλο ἐξερχομένων τοῦ Ὑπουργείου ἀπό τήν ὥρα πού ὁ Χρυσόγελος ἀνέλαβε τή διεύθυνσή του³. Τά θέματα, ζητήματα κ.λπ. πού περιέχονται στά ἐν λόγῳ ἔγγραφα, ἀναφέρονται καί σέ πολλά Κυκλαδονήσια, ἀπό δέ τή μελέτη τους συνάγονται ἀβίαστα οἱ στόχοι τοῦ Ὑπουργείου στόν διπτό τομέα τῶν δραστηριοτήτων του, τόν ἐκκλησιαστικό καί ἐκπαιδευτικό, ὅσο καί ὁ ὑπεράνθρωπος καθημερινός ἀγώνας ὑπουργοῦ καί ὑπαλλήλων, μόλις ἐπτά τόν ἀριθμό!!, προκειμένου νά τηρεῖται ἡ καλή λειτουργία τῆς Ὑπηρεσίας.

2. Ἐλένης Ἐ. Κούκκου, Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ Ἴσθμιο-ὁ Διπλωμάτης, 1800-1828, Ἀθήνα 2000, σελ. 338.

3. Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, «Γραμματ. Ἐκκλησιαστικῶν», Πρωτοκ. τόμος Δ', Α', 1. καί Δ', Α', 2.

Βιογραφικό

Α'. Ο Νικόλαος Χρυσόγελος γεννήθηκε στη Σίφνο, στο χωριό του Άρτεμώνα, τό έτος 1780. Πατέρας του ό έφημέριος του ναού του Άγίου Σπυρίδωνος, στο ίδιο χωριό, παπα-Άντωνάκης, από τόν όποιο διδάχτηκε τά πρώτα γράμματα, όπως και ό αδελφός του Γεώργιος. Άκολούθως φοίτησε στο Σχολείο του νησιού, του Άγίου Τάφου λεγόμενο¹, μέ διδασκάλους τόν έξάιρετο παιδαγωγό ιερομόναχο Μισαήλ Μαργαρίτη, τόν Πάτμιο, τόν Ίωάννη Λεον. Βαλέττα, ίσως και τόν Ίω. Τσοχάκη.

Μετά τό Σχολείο τής Σίφνου συνέχισε τίς σπουδές του σ' εκείνο τής Πάτμου, υπό τόν Δανιήλ Κεραμέα και, άκολούθως, τής Χίου, στο όποιο δίδασχε ό Άθανάσιος Πάριος². Επέστρεψε, τέλος, στη Σίφνο όπου συνέχισε νά μελετᾶ αρχαίους συγγραφείς και νά έπιδίδεται στην έκμάθηση τής άγγλικής και γαλλικής γλώσσας, μέχρι πού άρτια κατηρτισμένος, αποδέχτηκε στις 3 Ίουλίου 1808 πρόταση τών έπιτρόπων τής Σχολής νά αναλάβει τή σχολαρχία της και νά διδάξει τούς μαθητές «γραμματικά, φιλοσοφικά και γαλλικά»³ για πέντε χρόνια μέ έτήσια άμοιβή 800 γροσίων. Η σχολαρχία του, ανανεούμενη, διήρκεσε μέχρι του έτους 1821, όποτε έξερράγη ή Έπανάσταση.

Ο Χρυσόγελος μετέσχε ενεργά σ' αυτήν, παραμένει όμως άγνωστο αν είχε μυηθεί στη Φιλική Έταιρεία. Όπως όμως φαίνεται γνώριζε ότι προτοιμάζονταν κάτι τό έξαιρετικά σοβαρό και ήταν πανέτοιμος για δράση.

Β'. Όταν τόν Μάρτιο του 1821 έξερράγη στην Πελοπόννησο ή Έπανάσταση και έφτασε στα νησιά ή είδηση του πολέμου, ό Χρυσόγελος παραιτήθηκε άμέσως από τά καθήκοντά του στο Σχολείο και ήγήθηκε τών συμπολιτών του πού αποδέχτηκαν τό γεγονός. Και ενώ κάποιοι από τούς προύχοντες, πού θεωρούσαν ότι ή Έπανάσταση θα αποτύγχανε και ότι θα κινδύνευαν τά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντά τους, άντέδρασαν έντονα, εκείνος επέτυχε νά στρατολογήσει μεγάλο αριθμό άνδρων ικανών για τόν πόλεμο και άνεχώρησε μαζί τους για τά πεδία τών μαχών. Τό γεγονός βεβαιώνει ό караβοκύρης Δημήτριος Ίω. Κώνιστα μέ σχετική δήλωσή του:

«Κατά Άπρίλιον του 1821 έτους μετέφερον μετά του πλοίου μου, βρικίου, τόν Ν. Χρυσόγελον μετά 150 πολεμιστών, αποβιβάσας αυτούς άμισθί εις Ύδραν»⁴.

1. «Σιφνιακά», 5 (1995), σελ. 75 έπ.

2. Αύτόθι, σελ. 85-86.

3. Καρόλου Ί. Γκιών, Ίστορία τής Νήσου Σίφνου, έν Σύρω 1876, σελ. λζ'.

4. «Σιφνιακά», 9 (2001), σελ. 112-113.

Δηλαδή μόνο μέ αυτό τό πλοίο άνεχώρησαν από τή Σίφνο 150 πολεμιστές, ἴσως δέ καί ἄλλοι μέ ἄλλα πλεούμενα. Ἡ μαρτυρία ἀνατρέπει παλαιότερη ἀποφή μας ὅτι ἡ Σίφνος βράδυνε νά πάρει μέρος στόν Ἄγωνα⁵. Στήν Ὑδρα οἱ πολεμιστές Σίφνιοι προωθήθηκαν ἄλλοι σέ πολεμικά σκάφη καί ἄλλοι στά πεδία τῶν μαχῶν τῆς Πελοποννήσου, ὁ δέ Χρυσόγελος πέρασε ἀπό τήν Ὑδρα στίς Σπέτσες, ὅπου στίς 12 Ἰουνίου ἔφτασε καί ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ὁ ὁποῖος τόν περιέλαβε στό ἐπιτελεῖο του· τόν μέν διδάσκαλο Νεόφυτον Βάμβα διόρισε ἀρχικαγκελλάριο (= ἀρχιγραμματέα), τόν δέ Χρυσόγελο Β' Γραμματέα⁶.

Κατά τήν πορεία τοῦ Ὑψηλάντη στήν Πελοπόννησο συνακολούθησε φυσικά καί τό ἐπιτελεῖο του. Πρῶτα στό Ἄστρος, τόν Ἅγιο Ἰωάννη Κυνουρίας, τό στρατόπεδο Βερβαίνων (ὅπου πραγματοποιήθηκε ἡ ὁμώνυμη Συνέλευση, κατά τήν ὁποία ἐπῆλθε ρήξη μεταξύ Ὑψηλάντη καί προκρίτων συνεπεία διαφωνίας ὡς πρός τήν πολιτική διοργάνωση τοῦ τόπου), Λεοντάριο, Μεγαλόπολη καί Τρίκορφα. Στά τελευταῖα ὁ Ὑψηλάντης ἀνέλαβε τήν ἀρχηγία τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτσᾶς (Ἰούλιος 1821), ὁ δέ Χρυσόγελος ἐξακολουθοῦσε νά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του. Τότε μάλιστα εἶχε ἀποφασιστεῖ νά σταλεῖ στό Ἅγιον Ὅρος γιά τή σύσταση Ἐφορειῶν, ἀλλά τελικά δέν τοῦ ἀνατέθηκε ἡ ἀποστολή ἐπειδή κρίθηκε ἀπαραίτητη ἡ παρουσία του στήν Ἀρχιγραμματεία⁷.

Γ'. Οἱ περιερχόμενοι τίς Κυκλάδες γιά τή συγκέντρωση χρημάτων ὑπέρ τοῦ στόλου Ἀρμοστές τῶν Νήσων, ἔγραψαν στίς 13 Μαΐου 1822 ἀπό τή Νάξο στούς προκρίτους τῆς Σίφνου νά διενεργήσουν ἀμέσως ἔρανο γι' αὐτόν τόν σκοπό «καί ἐντός τριῶν ἡμερῶν νά ἀποστείλουν εἰς Πάρον» τό ποσό πού θά προέκυπτε· πρός τοῦτο, συνέχιζαν στό γράμμα τους, «πέμπομεν τόν πατριώτην σας κύριον Νικόλαον Χρυσόγελον, ὅστις καί θέλει σᾶς ἰδεάσει περί πάντων καί περί τῆς παρουσίας ἀνάγκης. Μετά τούτου θέλει ἔλθει ὁ φέρων τά χρήματα ἀπεσταλμένος σας εἰς Πάρον φέρων ἀκριβῆ κατάλογον τῆς συνεισφορᾶς ἐξ ὀνόματος, ἐσφραγισμένον μέ τήν κοινήν σας σφραγίδα». Ἡ συνεισφορά περαιώθηκε στίς 18 Μαΐου καί «ὁ ἀπεσταλμένος κύριος Ἀπόστολος Ὁθωναῖος» μέ τό χρηματικό ποσό πού συγκεντρώθηκε, συνοδευόμενος ἀπό τόν Χρυσόγελο, ἐπῆγαν στήν Πάρο γιά τήν παράδοσή του⁸.

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ὁ ὄρθρος τῆς Σίφνου, περιοδ. «ἡ Σιφνιακή», Ἀπρίλιος 1967, τ. 4, σελ. 51.

6. Κων. Ἀθ. Διαμάντη, Δημήτριος Ὑψηλάντης (1793-1832), Ἀθήναι 1966, σελ. 71 ἐπ.

7. Αὐτόθι.

8. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 107.

Αυτή τήν εποχή ὁ Χρυσόγελος βρισκόνταν σέ εἰδική ἀποστολή στήν Τήνο, ἀπό ὅπου φαίνεται καί ἀκολούθησε τούς Ἀρμοστές στή Νάξο. Μετά δέ τήν περαίωση τῆς συνεισφορᾶς Σίφνου, ἐπέστρεψε καί πάλι στήν Τήνο. Ἀπό ἐκεῖ ἔγραφε στίς 30 Μαΐου στόν συναγωνιστή του στή Σίφνο Ἰωάννη Λειμβαῖο νά μεταβεῖ στό χωριό «Ἐξάμπελα, νά διατάξῃ τά πράγματα», ἐλπίζοντας ὅτι δέν θά «ἐναντιώνεται πλέον κανένας τῶν ἀχρείων» (= ἀντιθέτων στήν Ἐπανάσταση)⁹. Εὐρίσκονταν στήν Τήνο κατά τή διοργάνωσή της σέ Ἐπαρχία (μέ δύο Ἀντεπαρχίες: Μυκόνου-Δήλου καί Κέας-Θερμιῶν)¹⁰ ὡς Γενικός Γραμματέας τοῦ Ἐπαρχείου. Τοῦτο συνάγεται ἀπό δύο ἔγγραφα τοῦ ἐπάρχου, τά ὑπ' ἀριθμ. 176/23-6-1822 καί 200/27-6-1822, τά ὁποῖα συνυπέγραψε μ' αὐτήν τήν ιδιότητα¹¹. Σέ ἄλλο ὅμως ἔγγραφο τοῦ ἐπαρχείου, ἀπό 12 Ἰουλίου, ὑπέγραψε «διά τόν Γεν. Γραμματέα ὁ Γραμματεὺς Θεόδ. Ξανθόπουλος»¹², γεγονός πού φανερώνει ἀπουσία τοῦ Χρυσογέλου ἀπό τό νησί ἢ παραίτηση ἀπό τό ἀξίωμα.

Τόν ἐπόμενο χρόνο 1823 (Ἰούλιο), μετά ἀπό αἴτησή του, τό Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν πρότεινε ἀρμοδίως νά παραπλαιῖον τό Αἶγαῖο ἐπτά πολεμικά πλοῖα γιά νά παρεμποδίζουσι τίς ἐνέργειες τῶν ὑποπροξένων τῶν ξένων δυνάμεων, ἐπειδή ἡ δρᾶση τους ὑπονόμευε τόν Ἀγῶνα¹³, ὅπως συνέβαινε στή Μήλο μέ τόν ὑποπρόξενο τῆς Γαλλίας Μπρέστ καί στή Σίφνο μέ τούς Μάτσηδες τῆς Γαλλίας καί τούς Μπάους τῆς Ἀγγλίας¹⁴. Τήν ἀνοιξη τοῦ 1824, ὅταν τά νησιά τοῦ Αἶγαίου κινδύνευαν ἀπό τίς δυσχέρειες ἀπόπλου τῶν ἐλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων, ὁ Χρυσόγελος ἀπεστάλη «εἰς τὰς ναυτικάς νήσους διά νά τὰς παρακινήσῃ νά ἐκπλεύσωσι»¹⁵.

Τόν Μάρτιο τοῦ ἴδιου χρόνου οἱ Σίφνιοι, Μήλιοι καί Κιμῶλιοι τόν ἐξέλεξαν «παραστάτην» τους (= βουλευτή) καί ὅταν ἐκεῖνος τήν 1η Ἀπριλίου παρουσιάστηκε στή Συνέλευση τοῦ Βουλευτικοῦ στό Κιβέριο, «ἔλαβεν εἴσοδον εἰς τό Βουλευτικόν», ἔγινε δηλ. δεκτός¹⁶. Ὡς βουλευτής ἐργάστηκε δραστήρια καί προσέφερε ἔργο ἀξιόλογο:

9. Ἐφημ. «Σίφνος», Π', Ἰουλ. 1944, φ. 143, σελ. 18.

10. Γεωργίου Δ. Δημακόπουλου, *Ἡ Διοικητικὴ Ὀργάνωσις κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. 1821-1827*, ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 121.

11. Ἀρχεῖα Ἑλλην. Παλιγγενεσίας, τόμ. Α' (1857), σελ. 565.

12. Αὐτόθι.

13. Γ.Α.Κ. Μινιστέριον Ἐσωτερικῶν, φ. 16 (10-7-1823).

14. Βλ. γιά τίς δραστηριότητές τους τά «Σιφνιακά», 1 (1991), σελ. 5 ἐπ. καί 16 (2008), σελ. 119 ἐπ.

15. Ἀρχεῖα Ἑλλην. Παλιγγεν. (ΑΕΠ, ἐντεῦθεν), τ. 2, σελ. 311-12 καί τ. 6, σελ. 120.

16. ΑΕΠ, τ. 2 (1862), σελ. 258-259. Βλ. καί «Σιφνιακά» 1 (1991), σελ. 26-30.

α) Στις 21 Ἀπριλίου 1824 ἀνατέθηκε σ' αὐτόν καί τόν Σπύρο παπα-Ἀλεξόπουλο «νά μεταφράσουν τά ὅσα ἔγγραφα ἐστάλησαν ἀπό Λονδῖνο» σχετικά μέ τή χορήγηση δανείου ἀπό τήν Ἀγγλία στήν ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα¹⁷. β) Στις 17 Μαΐου ἀπεστάλη στά ναυτικά νησιά γιά τήν ἐμφύχωση τῶν κατοίκων τους¹⁸. γ) Στις 2 Ἰουνίου διορίστηκε μέλος ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία θά ἐξέταζε καί διόρθωνε «τόν περί ἐγκλημάτων Νόμον»¹⁹. δ) Στις 2 Ἰουλίου συζητήθηκε στό Βουλευτικό πρόταση νά δοθεῖ πόρος ζωῆς σέ ὅσους Ψαριανούς ἐπέζησαν ἀπό τήν τουρκική θηριωδία. Καταρτίστηκε σχετικό προβούλευμα τό ὁποῖο ἀπεστάλη στό Ἐκτελεστικό «διά τῶν βουλευτῶν κυρίων Νικ. Χρυσογέλου καί Γκίκα Καρακατσάνη» γιά νά ἐκθέσουν καί προφορικά τό ζήτημα²⁰. ε) στίς 8 ἰδίου μηνός ἀνατέθηκε σ' αὐτόν καί τόν Γ. Καλαρά ἡ ἐπεξεργασία σχεδίου Νόμου «περί τῶν κατά τό Αἰγαῖον Πέλαγος ἀντιπροξένων»²¹. στ) Στις 8 Σεπτεμβρίου διορίστηκε μέλος ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θά ἐπεξεργάζονταν κανονισμό τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐφόρου τῆς Παιδείας Γρηγ. Κωνσταντᾶ²². ζ) Στις 19 Σεπτεμβρίου ἐφανίστηκε στό Βουλευτικό ἔγγραφο τοῦ Ἐπαρχείου Σίφνου περί ἐπανεκλογῆς του ὡς παραστάτου τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας, «ὅστις καί ἔγινε δεκτός»²³. η) Στήν προκαταρκτική Συνέλευση τῆς Γ' περιόδου (2 Ὀκτωβρ. - 10 Ὀκτ. 1824) πρόεδρος ἐξελέγη ὁ παραστάτης Ἄνδρου Θ. Καίρης καί Γραμματέας ὁ παραστάτης Σίφνου Ν. Χρυσόγελος²⁴. θ) Τόν Ἰούνιο τοῦ 1825 εἰσηγήθηκε στό Ἐκτελεστικό γιά τήν ἐνίσχυση τῶν Χίων πού εἶχαν ἐκπατριθεῖ στή Σύρα²⁵. ι) Στις 3 Αὐγούστου, μέ τό διάταγμα ὑπ' ἀριθμ. 2193 συγκροτήθηκε Διευθυντική τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Ἐπιτροπή ἀπό τούς Κ. Μεταξᾶ, Μιχ. Α. Τσαμαδό, Νικ. Χρυσόγελο καί Βασ. Χ'Νικ. Γκίνη, μέ ἔδρα τή Σύρα. Ἔργο τῆς ἐπιτροπῆς «ἡ ἐσωτερική κυβέρνησις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἡ κατάπαυση τῶν πειρατειῶν καί καταχρήσεων κ.λπ.». Ἡ σύνθεση τῆς ἐν λόγω Ἐπιτροπῆς παρέμεινε ἀμετάβλητη μέχρι τίς ἀρχές τοῦ 1827, ὅποτε ὁ μέν Μεταξᾶς «ἐκπληρώσας τήν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀποστολήν αὐτοῦ» ἐπῆγε

17. ΑΕΠ, τ. 2, σελ. 271-2.

18. Αὐτόθι, σελ. 295-6.

19. Αὐτόθι, σελ. 310.

20. Κων. Νικοδήμου, ὑποναύαρχου, Ἰπόμνημα τῆς Νήσου Ψαρῶν, Ἀθῆναι 1862, Α', σελ. 502.

21. ΑΕΠ, ὀ.π.π., σελ. 340.

22. ΑΕΠ, ὀ.π.π., σελ. 403.

23. Αὐτόθι, σελ. 410.

24. ΑΕΠ, τ. 7, σελ. 5 καί Δημακόπουλου, ὀ.π.π., σελ. 166.

25. «Χιακόν Ἀρχεῖον, Β'» (μᾶς διέφυγαν τά λοιπά στοιχεῖα).

στό Ναύπλιο, ό δέ Χρυσόγελος εκλέχτηκε πληρεξούσιος του Αιγαίου Πελάγους στην Έθνική Συνέλευση²⁶. ια) Στίς 18 Σεπτεμβρίου 1825 διορίστηκε μέλος έπιτροπής για τή στρατολόγηση ανδρών στό Αίγαϊο²⁷ και σέ έπιτροπή σχεδιασμού του διοργανισμού του Στρατού²⁸.

Καί άλλες, τέλος πάντων, δραστηριότητες του Νικ. Χρυσογέλου καταγράφονται στους τόμους «*Άρχεϊα τής Έλληνικής Παλιγγενεσίας*», από τίς όποιες φανερώνεται τό ποικίλο επίπεδο τών γνώσεων του στα έλληνικά πράγματα, ή αντίληψη για τήν επίλυση προβλημάτων και ή, όχι τυχαία, οργανωτική ικανότητά του, προσόντα πού αξιοποιήθηκαν από τό Βουλευτικό σέ ειδικώτερα θέματα. Τά προτερήματά του αυτά διέκρινε ό Ίω. Καποδίστριας και του έμπιστεύθηκε τό Ύπουργείο τών Έκκλησιαστικών και τής Δημοσίου Έκπαιδεύσεως, ένα Ύπουργείο μέ εξαιρετικές ιδιαιτερότητες. Από τήν έπιτυχή έκβαση τών δραστηριοτήτων του έξηρτάτο ή πνευματική αναγέννηση του Λαού. Η θητεία του στό Ύπουργείο διήρκεσεν από τίς 12 Σεπτεμβρίου 1829 μέχρι και 30 Άπριλίου 1832, δηλ. και επί έπτά μήνες μετά τόν θάνατο (27 Σεπτεμβρ. 1831) του Ίω. Καποδίστρια.

Σημαντικό αριθμό πράξεων-ένεργειών του ως ύπουργού καταγράφουμε στό Παράρτημα πού ακολουθεϊ, προκειμένου νά καταφανεί ή συμβολή του στην κοινωνική ανάπτυξη τών κατοίκων τών Κυκλάδων, ιδιαίτερα, μέ παρεμβολή, ενδιάμεσα, και κειμένων για άλλες περιοχές, σχετικών μέ άλλα θέματα και ζητήματα.

Ό Νικ. Χρυσόγελος, αφού παρέδωσε τό Ύπουργείο στον διάδοχό του Ίάκωβο Ρίζο-Νερουλό, επέστρεψε στή Σίφνο, όπου συνέχισε άκαταπόνητα τίς δραστηριότητές του μέ ένεργό συμμετοχή στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου [δήμαρχος κατά δύο περιόδους, διδάσκαλος και σχολάρχης στό Σχολείο, οϊκονομικός χορηγός τής Έκπαιδεύσεως κ.λπ. Βλ. λεπτομέρειες στα «*Σιφνιακά*», 3 (1993)]. Στίς 12 Δεκεμβρίου 1845, εκλεγμένος ήδη γερουσιαστής, ψηφίζεται Γραμματέας του Προεδρείου τής Β' Συνόδου. Τόν Δεκέμβριο του 1849 μετέχει στην Κυβέρνηση Άντ. Κριεζή ως Ύπουργός Έκκλησιαστικών και Δημοσ. Έκπαιδεύσεως και, προσωρινά, Δικαιοσύνης (19/26 Άπριλίου 1850). Κατά τή δεύτερη αυτή ύπουργία του άποκαταστάθηκαν οί σχέσεις τής Έλληνικής Έκκλησίας μέ τό Οϊκουμενικό Πατριαρχείο, πού είχαν διακοπεϊ από τό 1821 και τήν έν συνεχεία (1833) ανακήρυξη του

26. Δημακόπουλου, σελ. 208.

27. ΑΕΠ, τ. 7, σελ. 291.

28. ΑΕΠ, τ. 8, σελ. 319.

Αυτοκεφάλου της, χωρίς ἔγκριση τοῦ δευτέρου²⁹. Αὐτή ὑπῆρξε ἡ τελευταία συμμετοχή τοῦ Νικ. Χρυσογέλου στή Δημόσια Διοίκηση. Ἐπέστρεψε στή Σίφνο ὅπου ἀπεβίωσε στίς 17 Σεπτεμβρίου 1857, σέ ἡλικία 77 ἐτῶν, «ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας του»³⁰.

29. Χαράλ. Ν. Μπαμπούνη, *Ἡ Γραμματεία κ.λπ.*

30. Καρόλου Ἰ. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, σελ. μβ'.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Ἄρ. 1 Ἑλληνική Πολιτεία
27 Σεπτεμβρ. 1829 Πρὸς τὴν Α. ἐξοχότητα τόν Σ. Κυβερνήτην
Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δ. Παιδ. Γραμματεία

Περὶ τῶν ἱερῶν καταστημάτων ὅσα ἀπαιτοῦσι ταχεῖαν τὴν πρόνοιαν τῆς Σ. Κυβερνήσεως ὄντα διόλου ἀπροστάτευτα κρίνει χρέος τῆς ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία νά ἀναφέρῃ πρὸς τὴν Ὑμετέραν ἐξοχότητα

α^ο) Τό κατά τὴν νῆσον Μῆλον Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔρημον πατέρων καὶ ἀπροστάτευτον πρὸ πολλῶν χρόνων ἐγγίζει εἰς παντελῆ ἐρήμωσιν.

Ὁ κύριος Ἰωάννης Βασιλείου, ἐπίτροπος τῆς αὐτῆς Μονῆς ἐνοικιάζει κατ' ἔτος τὰ κτήματα αὐτῆς διὰ γρό(σια) ὀκτακόσια, τὰ ὅποια δίδονται εἰς μισθὸν ἐνός διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

β^ο) Τό τῆς Ἁγίας Μαρίνης, πλουσιώτατον εἰς κτήματα δέν ἔχει παρά δύο μοναχοὺς ἐντοπίους, διατρίβοντας καὶ αὐτοὺς ἐκτός τῆς Μονῆς καὶ ἓνα Ἠγούμενον ἐκ τῶν προσφύγων Κρητῶν ἐπιτροπεύεται δέ καὶ τοῦτο τό Κατάστημα ἀπὸ τόν ἴδιον Ἰωάννην Βασιλείου.

Κατά τὰς ὁποίας ἔχει πληροφορίας ἡ Γραμματεία αὕτη, πολλά τῶν κτημάτων αὐτοῦ ἐπωλήθησαν ἢ ἀντηλλάγησαν μέρος δέ αὐτῶν ἐνοικιάζεται καὶ μέ ὅλα ταῦτα εὐρίσκεται εἰς χρέος γρ(οσίων) 1.500 ὡς ἀναφέρει ὁ ρηθεὶς ἐπίτροπος.

Ἐπειδὴ τὰ κτήματα τῶν δύο τούτων μοναστηρίων χρήζουσι καλλιεργείας εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν, ἡ Γραμματεία αὕτη προβάλλει:

α^ο) Νά ἐνοικιασθῶσι τὰ κτήματα τῶν δύο τούτων Μοναστηρίων, νά ἀφεθῆ δέ εἰς τοὺς τρεῖς μοναχοὺς ὅσον ἐξαρκεῖ πρὸς ζωοτροφίαν.

β^ο) Ὁ ἐπίτροπος κύριος Ἰω. Βασιλείου καὶ οἱ πρὸ τούτου ἐπιτροπεύοντες αὐτὰ ἀπὸ τοῦ 1821 νά δώσωσιν ἀκριβῆ λογαριασμόν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν δύο τούτων καταστημάτων.

γ^ο) Διά νά μήν εἰσχωρήσῃ καμμία ἀπάτη νά διωρισθῇ ἄνθρωπος εἰδήμων, ὅστις μέ δύο τῶν ἐκεῖ τιμιωτέρων πολιτῶν θέλει ἀπαιτήσῃ λογαριασμόν παρά τε τοῦ Ἰω. Βασιλείου καί τῶν προκατόχων του.

Ἐάν ἡ Σ. Κυβέρνησις ἐγκρίνη, ὁ αὐτός ἀπεσταλμένος θέλει ἐπιφορτισθεῖ νά ἐξετάσῃ καί περί τῶν κτημάτων τῆς Κοινῆς Ἐκκλησίας τῆς Χώρας, τά ὅποια ἡ Τοπική Δημογεροντία ἐνοικίασε φέτος διά γρ. 620.

δ^ο) Εἰς τήν αὐτήν νῆσον ἔχει ὁ Ἅγ. Τάφος ἐν μετόχιον, τό ὅποιον καρποῦται εἰς ἱερομόναχος ἐντόπιος διά γρ. 100 κατ' ἔτος, τά ὅποια πληρόνει πρὸς τόν ἐν Ἄνδρῳ Ἀρχιμανδρίτην τοῦ Ἁγίου Τάφου.

Τό εἰσόδημα τοῦ μετοχίου τούτου ὑπερβαίνει τά γρ. 600, ἐπειδή δέ ὁ Ἅγιος Τάφος χρεωστεῖ δι' ὁμολογίας πρὸς τήν Κοινήν Σχολήν τῆς Σίφνου γρ. 7.500, τά ὅποια ὁ μακαρίτης Βαρβάκης ἀφιέρωσεν εἰς ταύτην τήν Σχολήν κατά τό 1820 διατάξας νά πληρώνεται κατ' ἔτος ὁ τόκος αὐτῶν γρ. 600 εἰς μισθόν Διδασκάλου· ἡ Κυβέρνησις ἔχουσα τήν ἐξουσίαν παρά τοῦ ΙΑ' Ψηφίσματος τῆς Δ^{ης} Ἐθνικῆς Συνελεύσεως νά συνάξῃ καί νά οἰκονομήσῃ τὰς τοιαύτας κληροδοσίας, ἤμπορεῖ νά λάβῃ ὑπό τήν ἄμεσον Διεύθυνσίν της τό Μετόχιον τοῦτο καί νά ἐνοικιάσῃ αὐτό, ὡς καί τά ἄλλα.

ε^ο) Τά εἰς τήν αὐτήν Νῆσον μετόχια τοῦ κατά τήν Σέριφον μοναστηρίου τῶν Ταξιαρχῶν καί τοῦ ἐν Πάτμῳ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, νέμονται ὡσαύτως δύο ἐπιτόπιοι μέ κανέν ἢ μικρόν ὄφελος τῶν Μοναστηρίων τούτων· ἀλλά περί τούτων θέλει διατάξῃ, ὅταν ἐγκρίνη ἡ Σ. Κυβέρνησις.

στ^ο) Τό ἐν τῇ Νήσῳ Ἰω μετόχιον τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου κατά τήν Ἀμοργόν, περί τοῦ ὁποίου ἀνηνέχθη πολλάκις εἰς τήν Σ. Κυβέρνησιν, μένει ὡσαύτως ἀδιοίκητον· ἡ ἀνάγκη τοῦ νά γεωργηθῶσι συντόμως τά κτήματα τοῦ μετοχίου τούτου, δέν συγχωρεῖ ἀναβολήν.

ζ^ο) Εἰς τήν αὐτήν κατηγορίαν ὑπάγεται καί τό ἐν τῇ Νήσῳ Σίφνω μετόχιον τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει Σίμωνος Πέτρας· οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων μεταχειρίζονται αὐτό εἰς Ἀλληλοδιδασκτικόν Σχολεῖον καί ὠκοδόμησαν ἐπί τούτῳ οἶκημα κατάλληλον, τά δέ κτήματα αὐτοῦ ἐνοικίασαν τό παρελθόν διά γρ(όσια) 200, τά ὅποια ἐξώδευσαν εἰς τήν οἰκοδομήν ταύτην.

Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία περιμένει τὰς περί τούτων Διαταγὰς τῆς Σ. Κυβερνήσεως.

Ἐν Σύρα....

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 2
28 Σεπτεμβρ. 1829

Ἑλληνική Πολιτεία
Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος
Πρὸς τοὺς κυρίους Μαρίνον Μπαῶν
καὶ Ἀ. Βεργῆν.

Τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. ΙΑ' Ψ'ηφίσματος τῆς Δ^{ης} Ἐθνικῆς Συνελεύσεως προθεμένη ἤδη ἡ Κυβέρνησις καὶ προθυμουμένη νά διευθετήσῃ τὰ ἐν τῇ Νήσῳ Μήλῳ ἱερά καταστήματα, ὄντα διόλου ἀπροστάτευτα καὶ ἡμελημένα, διὰ νά συντελέσωσι μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν σύστασιν καὶ πρόοδον Σχολείων.

Σας ἐπιφορτίζει, Κύριοι, νά ἐπισκεφθῆτε αὐτοπροσώπως τὰ εἰρημένα καταστήματα, τό τῆς Ἁγίας Μαρίνης, τό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς ἐν Χώρα Κοινῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν Κώδικας νά κάμετε τὴν στατιστικὴν ἔκθεσιν αὐτῶν ἀκριβῶς ὥστε νά γνωρίσῃ ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῶν Ἱερῶν τούτων Καταστημάτων.

Ἐπί τούτῳ θέλετε ἀπαιτήσῃ λογαριασμόν ἀκριβῆ παρά τῶν ἐπιτροπευόντων τὰ Καταστήματα ταῦτα ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἀφοῦ ἐξαίρεσητε ὅσον εἶναι ἱκανόν πρὸς ζωοτροφίαν τῶν ἐν τῇ Ἁγία Μαρίνῃ μοναζόντων τριῶν μοναχῶν καὶ τῶν ὑπηρετούντων τοὺς ἱερούς ναοὺς λειτουργῶν, θέλετε ἐνοικιάσει διὰ τακτικῆς εἰδοποιήσεως τὰ λοιπά εἰσοδήματα τῶν εἰρημένων καταστημάτων διὰ δύο χρόνους, τὰ δὲ χρήματα θέλετε διευθύνει εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις θέλει προνοήσῃ καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ Δημοσίου Σχολείου τῆς αὐτῆς Νήσου.

Ὅσων δὲ καταστημάτων δέν παρουσιασθῶσιν ἐνοικιασταί, θέλετε φροντίσει τὴν δυνατὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, συνεπιστατοῦντος τοῦ κυρίου Ἰωάννου Βασιλείου, φυλάττοντες λογαριασμόν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τὸν ὅποιον θέλετε παρουσιάσει ἐν καιρῷ εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Θέλετε δὲ προσθέσει τὰς παρατηρήσεις σας περὶ τῶν ἄλλων Μετοχίων, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς ξένα Μοναστήρια.

Ἡ Κυβέρνησις δέν ἀμφιβάλλει ὅτι θέλετε ἐκπληρώσει μὲ ζῆλον τό ἱερόν τοῦτο χρέος, συμμορφούμενοι ἀκριβῶς μὲ τὰς ὁδηγίας τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας.

Ἐν Σύρα....

Ἄρ. 3
28 Σεπτεμβρ. 1829

Ἑλληνική Πολιτεία
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεὺς
Πρὸς τοὺς κυρίους Μ. Παῶν καὶ Α. Βεργῆν

Σὰς ἐγκλείεται διαταγὴ τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Κυβερνήτου, διὰ τῆς ὁποίας σὰς διορίζει νά ἐπισκεφθῆτε αὐτοπροσώπως τὰ ἐν τῇ

Ν(ήσω) Μήλω Ἱερά Καταστήματα κ.τ.λ. Θεωροῦντες τὴν ἀνάγκην τοῦ νά ἐξοικονομηθῶσιν εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν τὰ κτήματα τῶν Μοναστηρίων τούτων, θέλετε ἐπίσης νά ἐκπληρώσητε τὰ διαταττόμενα μέ τόν ὁποῖον χαρακτηρίζεσθε ζῆλον, ἀξίως τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως.

Ἐπισυνάπτονται καί αἱ ὁδηγίαι πρὸς τὰς ὁποίας ὀφείλεται νά συμμορφωθῆτε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν Σας.

Ἐν Σύρα....

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Γραμματεὺς

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Ὅδηγίαι πρὸς τοὺς κυρίους Μαρίνον Πᾶον καὶ Ἀντώνιον Βεργῆν

Ἄρθρ. α^{ον}) Ἐπιφορτίζεσθε νά ἐπισκεφθῆτε αὐτοπροσώπως τὰ ἐν Μήλω Ἱερά Καταστήματα, τῆς ἀγίας Μαρίνης, τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ τῆς ἐν Χώρα Κοινῆς Ἐκκλησίας.

Β'. Νά κάμετε τὴν στατιστικὴν ἔκθεσιν τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας αὐτῶν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς πολλοὺς Κώδηκας.

Γ'. Νά ἀπαιτήσητε λογαριασμόν ἀκριβῆ παρά τῶν ἐπιτρόπων τῶν Καταστημάτων τούτων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς σήμερον.

Δ'. Ἀφοῦ ἐξαιρέσητε ὅσον εἶναι ἱκανόν πρὸς ζωοτροφίαν τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ Μαρίνῃ τριῶν πατέρων καὶ τῶν ὑπηρετούντων τοὺς ἱερούς Ναοὺς λειτουργῶν, θέλετε ἐνοικιάσει δύω χρόνους τὰ λοιπὰ κτήματα διὰ τακτικῆς Δημοπρασίας.

Ε'. Ὅσων κτημάτων δέν παρουσιασθῶσιν ἐνοικιασταὶ θέλετε φροντίσει τὴν δυνατὴν καλλιέργειαν αὐτῶν συνεπιστατοῦντος τοῦ κυρίου Ἰω. Βασιλείου.

ΣΤ'. Θέλετε φυλάττει ἀκριβῆ λογαριασμόν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων διὰ νά τόν παρουσιάσητε ἐν καιρῷ εἰς τὴν Κυβέρνησιν· τὰ δὲ ἐκ τῶν ἐνοικίων χρήματα θέλετε διευθύνει εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Ζ'. Θέλετε προσθέσει ὡσαύτως εἰς τὴν ἔκθεσίν σας ὅλας τὰς στατιστικὰς πληροφορίας καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν Καταστημάτων εἴτε μετοχίων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς τόν Ἅγιον Τάφον, εἰς τό Μοναστήριον τῶν Ταξιαρχῶν τῆς Σερίφου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Πάτμου.

Η'. Ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν ἐνοικίων θέλετε πληρώσει τόν συμφωνηθέντα μισθόν τοῦ ἐν Μήλω Διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

Θ'. Θέλετε διευθύνει τὰς ἀναφορὰς σας ὅσον τάχειον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας.

Ι'. Θέλετε λάβει τὴν ἀνήκουσαν ἀπόδειξιν παρά τοῦ Διδασκάλου

μετά τήν πληρωμήν, τήν ὁποίαν θέλετε διευθύνει εἰς τήν Γραμματεῖαν ταύτην.

Ἐν Σύρα....

Ὁ Κυβερ(νήτης).

Ἄριθ. 4
3 Ὀκτωβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρός τοὺς Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους
καί Προσωρινούς Διοικητάς τῆς Ἐπικρατείας.

Προθυμούμενοι νά λάβωμεν, ὅσον τάχιστα, τά ὁποῖα ἡ Ἐθνική Συνέλευσις ἐνέκρινε μέτρα, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 11 καί κατά τήν 2 Αὐγούστου κυρωθέντος Ψηφίσματος, κατεστήσαμεν τήν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεῖαν.

Ἀλλά, διά νά δυνηθῇ τό Ὑπουργεῖον τοῦτο νά συντελέσῃ διά τῶν ἐργασιῶν του πρὸς τό σκοπούμενον τοῦ διαληφθέντος Ψηφίσματος, ἀπαιτεῖται Κύριε, ἡ ἐκ μέρους σου καί ἐκ μέρους τῶν Συναδελφῶν σου σύμπραξις μέ ὅλον τόν ζῆλον, δραστηριότητα καί ἐπιμονήν.

Ἐπί τούτῳ θέλεις διευθύνει εἰς τήν Κυβέρνησιν τὰς ἀκριβεστερας καί θετικωτέρας γνωστοποιήσεις περί τὰ ἀκόλουθα ζητήματα:

Α^{ον}) Ἐάν ὑπάρχουν Σχολεῖα πραγματικῶς ἢ δέν ὑπάρχουν διόλου εἰς τό Τμῆμα ἢ τὰς Ἐπαρχίας τὰς ὑπό τήν Διοίκησίν σου. Ἐάν ὑπάρχουν, θέλεις γνωστοποιήσῃ τήν Κυβέρνησιν πόσα καί ὁποῖα εἶναι, τόν ἀριθμόν τῶν μαθητευομένων, τίνες οἱ Διδάσκαλοι καί ἐπί πᾶσι ποῖοι εἶναι οἱ πόροι διά τῶν ὁποίων συντηροῦνται τά Σχολεῖα ταῦτα.

Ἐπί τούτῳ θέλεις διευθύνει πρὸς τήν Κυβέρνησιν ἀκριβῆ ἔχθεσιν εἰς τήν ὁποίαν θέλεις σημειώσῃ ἐσκεμμένως, ὄχι μόνον τόν ἀριθμόν, ἀλλά καί τὰ ὀνόματα τῶν μαθητευομένων, ὀφείλεις δέ νά δώσῃ συγχρόνως εἰς τήν Κυβέρνησιν θετικᾶς πληροφορίας περί τῆς ἰκανότητος καί τοῦ ἠθικοῦ τῶν Διδασκάλων.

Ἐάν δέν ὑπάρχωσι Σχολεῖα εἰς τό Τμῆμα ἢ τὰς Ἐπαρχίας τὰς ὑπό τήν διοίκησίν σου, θέλεις παραστήσῃ εἰς τήν Κυβέρνησιν ὁποῖα εἶναι τὰ μέσα, τά ὁποῖα οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου δύνανται νά προσφέρωσιν ἐκ προαιρέσεως διά νά συνδράμωσιν εἰς τήν σύστασιν τούτων τῶν Καταστημάτων καί αἱ εὐκολίαι τὰς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις ἠμπορεῖ νά εὔρη ὡς πρὸς τό ὕλικόν. Μολονότι πολλάκις ἀνέφερες εἰς τήν Κυβέρνησιν περί τοῦ οὐσιώδους τούτου μέρους τῆς Δημοσίου ὑπηρεσίας ἀφ' ὅτου ἐνεργεῖς τὰ διοικητικά σου χρέη, ἀλλ' ἤδη ἐπιθυμεῖ νά λάβῃ παρά σοῦ τήν

σύνοφιν ὄλων σου τῶν ἀναφορῶν, ὅσας ἀνάγονται εἰς τό ἀντικείμενον τοῦτο· θέλεις δέ σημειώσαι εἰς τήν αὐτήν περίληψιν τήν ἐποχὴν καί τόν ἀριθμόν.

Β'. Αὐτό τοῦτο ὀφείλεις νά πράξης καί περί τά προλαβόντα σχέδια καί κοινοποιήσεις, τάς περί Μοναστηρίων, τῶν ὁποίων τά εἰσοδήματα ἤμποροῦν νά συντελέσωσιν ὅπως εἰς τό νά ἐπαρκέσωσι τά ἀπαιτούμενα ἔξοδα διά τήν Δημόσιον ἐκπαίδευσιν. Συλλέξαντες μέχρι τοῦδε ἱκανάς περί τούτου γνωστοποιήσεις, σκοποῦμεν ἤδη νά παραβάλωμεν αὐτάς μέ ὅσας ἄχρι τοῦδε διεύθυνας ἢ θέλεις διευθύνει ἀκολούθως πρός τήν Κυβέρνησιν. Θέλεις σημειώσαι ἐπίσης ἐσκεμμένως τόν ἀριθμόν καί τήν ἐποχὴν εἰς ταύτας τάς περιλήψεις.

Γ'. Ἐάν εἰς τό Τμῆμα ἢ τήν Ἐπαρχίαν τήν ὁποίαν διοικεῖς ἤγειρεν ἢ Χριστιανική εὐλάβεια ὁμογενῶν ἢ ὁμοθρήσκων ξένων Ἐκκλησίας ἢ Ἱερά Καταστήματα ἀπό τοῦ 1821, τό ὁποῖον ἴσως διέφυγεν τήν παρατήρησίν σου εἰς τάς προλαβούσας κοινοποιήσεις, θέλεις θέσει ὑπ' ὄφιν τῆς Κυβερνήσεως ὅλα τά διδόμενα, ὥστε νά γνωρίσῃ ἐκ τούτων ποῖαι εἶναι αἱ χρηματικά προσφοραί ἢ ἀφιερώματα τά ὁποῖα μέχρι τοῦδε συνέλεξαν καί ὁποῖα ἐστάθη ἢ χρήσις καί ἡ διαχείρησις αὐτῶν.

Ἡ Κυβέρνησις νομίζουσα πολλοῦ ἄξιον τό νά λάβῃ παρά σου, ὅσον τάχιστα, τάς ἀπαιτουμένας πληροφορίας, δέν ἀμφιβάλλει ὅτι θέλεις ἐκπληρώσαι μέ ζήλον καί δραστηριότητα τά διαταττόμενα.

Ἐν Αἰγίνῃ τήν 3 Ὀκτωβρίου 1829
Ὁ Κυβερνήτης.

[Περίληψη]

Ἀριθ. 5
5 Ὀκτωβρίου 1829

Πρός τήν Α. Ἐξοχότητα
ἡ Γραμματεία

Ἡ Γραμματεία, «κατά τήν ὁποίαν ἔλαβε Διαταγήν» γιά τήν ἐξέτασι τῆς κατάστασης στήν ὁποία εὐρίσκονταν ἡ Ἐθνική Τυπογραφία, ἀναφέρει ὅτι λεπτομέρειες καταγράφονται σέ ἀναφορά, ἀπό 17 Ἀπριλίου 1828, τοῦ κ. Γ. Χρυσήδη, τήν ὁποία καί παρέλαβε.

Ἄριθ. 93
1 Νοεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὸν κύριον Ἰ. Δομενικίνα

Ἡ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐπιτροπὴ ἔλαβε τὰς ἀναγκαίας Διαταγὰς νὰ ταμιεύσῃ τὴν ποσότητα τῶν 115 διστήλων ἰσπανικῶν καὶ 80 Φουνδι-
νίων περὶ τῶν ὁποίων μᾶς εἰδοποιεῖ μέ τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 9 Αὐγού-
στου, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν ἐσχάτως κατὰ τὴν τριακοστὴν τοῦ παρελ-
θόντος ὀκτωβρίου.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ποσότης θέλει ἀποτεθῆ πρὸς ὄφελος τοῦ Ὀρφα-
νοτροφείου, θέλετε δὲ χαρισθῆ πρὸς ἡμᾶς τὰ μέγιστα, Κύριε, εἰδοποιῶν
περὶ τούτου τὸν κύριον Κόμιτα Μοσενίγγον προσφέροντες αὐτῷ συγ-
χρόνως τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην τὴν ὁποίαν δι' ἡμῶν ἀποδίδουν τὰ
ὄρφανά πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν του.

Δεχθεῖτε Κύριε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς σέ ὑπολήψεώς μας.
Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 94
1 Νοεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὸν ἔκτακτον ἐπίτροπον τῆς Ἀργολίδος

Πρὸς τὸν ἐπιφέροντα μητροπολίτην Βοδενῶν θέλεις μετρήσει τάλλη-
ρα δίστηλα δεκαπέντε, ἀριθ. 15, τὰ ὅποια ἡ Κυβέρνησις ἐχορήγησεν
αὐτῷ πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀναγκῶν του.

Ἐν Ναυπλίῳ....

Ἄριθ. 95
1 Νοεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπὴν

Κατ' ἀναφορὰν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Δ.Π. Γραμματείας τῆς
29 τοῦ παρελθόντος, Διατάσσεται ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη νὰ πληρῶσῃ γρόσια
ἑβδομήκοντα, ἀριθ. 70 ὀφειλόμενα εἰς τὸν ἐν Σίφνῳ Γαλλικόν Ἀντι-
πρόξενον κ. Γεώργιον Μάτζαν διὰ ναῦλον τοῦ πλοίου του, τὸ ὁποῖον
μετέφερε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον
ἀπὸ Σίφνον εἰς Πάρον.

Ταῦτα δὲ θέλουν παραδοθῆ εἰς τὴν αὐτὴν Γραμματείαν παρά τῆς
ὁποίας θέλει λάβει καὶ τὸ ἀνήκον ἀποδεικτικόν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 96 Ὁ Κυβερνήτης
1 Νοεμβρίου 1829 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπὴν

Κατ' ἀναφορὰν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. καὶ τῆς Δημ. Π. Γραμματείας ὑπὸ τὴν 30 τοῦ παρελθόντος, διατάσσεται ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη νὰ πληρῶσῃ γρόσια ἑξακόσια, ἀριθ. 600, διὰ ἕξ μηνῶν καὶ ἡμίσεως μισθὸν τοῦ Διδασκάλου τῆς ἐν Σίφνῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς κυρίου Γεωργίου Ψαραύτη. Ταῦτα δέ θέλουν παραδοθῆ εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δ.Π. Γραμματέα παρὰ τοῦ ὁποίου θέλει λάβει ἡ ἐπιτροπὴ καὶ τὸ ἀνήχον ἀποδεικτικόν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 97 Ὁ Κυβερνήτης
1 Νοεμβρίου 1829 πρὸς τοὺς Ἑλλογιμωτάτους κ(υρίους)
Γ. Γεννάδιον καὶ Ἰ. Βενθύλλον

Διὰ νὰ φθάσῃ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον προέθετο ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. Δ' ψήφισμα, θεωρεῖ ὡς πρώτην βᾶσιν τὸν ὀργανισμόν τοῦ Κεντρικοῦ τῆς Αἰγίνης Σχολείου, εἰς τὸ ὁποῖον θέλουν προπαρασκευασθῆ ἐγκαίρως οἱ μέλλοντες νὰ διευθύνωσι τὰ τοπικὰ Σχολεῖα Διδάσκαλοι, τὰ ὅποια θέλουν συστηθῆ ἀκολουθῶς εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐπικρατείας.

Ἡ θέσις τῆς Αἰγίνης, ἡ διατριβὴ τῶν ἐπιτροπῶν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τῶν ὁποίων τὰ μέλη δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν πείθουσι τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐκλέξῃ τὸ μέρος τοῦτο εἰς σύστασιν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου καὶ νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς ὑμᾶς τὴν διεύθυνσιν αὐτόθι, ἔχουσα ὅλην τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλετε ἐκπληρῶσαι τὸ ἔργον τοῦτο ἀξίως τῶν εὐχῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς, ἐὰν ἀφιερῶσατε ἑκάτερος ὀλίγην ὥραν εἰς παράδοσιν μαθημάτων.

Συνεννοούμενοι διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ κυρίου Ἄν. Μουστοξύδη, θέλετε κανονίσει τὸν προσωρινόν ὀργανισμόν τοῦ Κεντρικοῦ τούτου Σχολείου καὶ τὰ μαθήματα τὰ ὅποια πρέπει νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτό, διορίζοντες καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν ὁποίους κρίνετε ἱκανοὺς νὰ διδάσκωσι κάποιον μάθημα καὶ τὴν Γαλλικὴν Γλῶσσαν.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι θέλετε ἀναδεχθῆ μετὰ προθυμίας τὸ ἔργον τοῦτο διὰ νὰ καταβάλλητε τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς Παιδείας εἰς τὴν νεολαίαν τοῦ ἔθνους σας διὰ τὸν φωτισμόν τοῦ ὁποίου ἡγωνίσθητε ἐξ ἀρχῆς μὲ τόσον ζῆλον.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 101
2 Νοεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία κ.λπ.
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπὴν.

Εἰς τὸν ἐπιφέροντα Ἀθανάσιον ἱερομόναχον, συστηθέντα εἰς τὴν Κυβέρνησιν παρὰ τῆς Κοινότητος Κιμῆλου διὰ νὰ διδαχθῆ τὴν ἀλληλο-διδασκτικὴν, Διατάττει ἡ Α. Ἐξοχ(ότης) νὰ προμηθεύσητε οἶκημα ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν καθ' ὅσον καιρὸν ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκηται εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον.

Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. Γραμμ.

Ἄριθ. 102
2 Νοεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία κ.λπ.
Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐπὶ τοῦ
Ὀρφανοτροφείου Ἐπιτροπῆς
κύριον Ἄνδρ. Μουστοξύδη.

Κατὰ Διαταγὴν τῆς Α. Ἐξοχότητος σᾶς συνιστῶ τὸν ἐπιφέροντα ἱερομόναχον Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἡ Κοινότης τῆς νήσου Κιμῆλου συνιστᾷ δι' ἀναφορᾶς τῆς, αἰτουμένη νὰ διδαχθῆ εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τὴν Ἀλληλοδιδασκτικὴν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος εἰς ἐκείνην τὴν νῆσον. Ὁ ἱερομόναχος ἔχει ἐξ ἰδίων του τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα καὶ δέν ζητεῖ παρὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ προέδρου, τῆς ὁποίας δέν ἀμφιβάλλει ἡ Γραμματεία ὅτι θέλετε τὸν ἀξιῶσει.

Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ Δ.Π. Γραμμ.

Ἄριθ. 103
2 Νοεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρὸς τοὺς κυρίους
Μ. Βᾶον καὶ Ἀ. Βεργῆν

Ἡ Κυβέρνησις δέν ἀμφιβάλλει ὅτι ἐκπληρώσατε μέχρι τοῦδε τὰ καθήκοντα τῆς ὁποίας σᾶς ἐνεπιστεύθη ὑπηρεσίας καὶ περιμένει τὰς στατιστικὰς πληροφορίας τῶν ἐν τῇ Μήλῳ Ἱερῶν Καταστημάτων καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν πρακτικῶν σας, ὁμοῦ μέ τὰ ὁποῖα ἐσυνάξατε χρήματα. Ἡ

ικανότης καί ἐμπειρία σας θέλει ὑπερνικήσει ὅσας ἠθέλετε ἀπαντήσει δυσχερείας προερχομένας ἀπό ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι, μήτε τόν σκοπόν τῆς Κυβερνήσεως γνωρίζουν, μήτε τά Ψηφίσματα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

Τάς ραδιουργίας καί ἀντιστάσεις τούτων ἐπληροφόρηθη ἡ Κυβέρνησις ἀπό νεωστί ἐλθόντας αὐτόθεν, τὰς ὁποίας δύνασθε νά ἐξελέγξετε παρασταίνοντες εἰς τούς τοιούτους ποῖα καί πόσα κοινωφελῆ Καταστήματα ἐσύστησαν εἰς τήν Πατρίδα των ἀπό τούτων τῶν προσόδων, ἢ ποῖαν πρόνοιαν ἔλαβον αὐτῶν τόσους χρόνους, ὅπου μήτε Κώδικας ἔχουσι τῶν Μ(οναστηρίων) τούτων, μήτε ἐφρόντισαν νά συνθέσωσιν.

Ἡ Κυβέρνησις δέν ἔπραξε τοῦτο μόνον διά τήν Μῆλον, ἀλλά δι' ὅλα τά Ἱερά Καταστήματα, λαβοῦσα τήν δύναμιν παρά τῆς Συνελεύσεως νά διευθετήσῃ αὐτά, ὥστε αἱ ἀπό τούτων πρόσοδοι νά χρησιμεύσωσιν εἰς σύστασιν σχολείων καί βελτίωσιν τοῦ Κλήρου· εἶναι πρόδηλον ὅτι ἐκ τῶν προσόδων τούτων θέλουν συστηθῆ πρό πάντων Σχολεῖα εἰς τόν αὐτόν τόπον ὅπου καί τά Καταστήματα, ἀλλ' ἔχουσα χρέος αὐτή νά τά συστήσῃ καί νά τά ὀργανίσῃ καί νά οἰκονομήσῃ καί τά εἰσοδήματα, ὥστε νά καταστήσῃ σταθερούς πόρους δι' ἕκαστον Σχολεῖον. Τό περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἐλάβετε Διαταγῆς, τό ὁποῖον ἔπρεπε νά ἐξηγήσετε εἰς τούς ἀμβλυότοντας ἀρκετά ἐξηγεῖ τόν σκοπόν τῆς Κυβερνήσεως, διότι καί τόν μισθόν τοῦ Διδασκάλου σᾶς διατάττει νά πληρώσητε καί Σχολεῖα ὑπεσχέθη νά συστήσῃ· καί διά τόν Ὀργανισμόν αὐτόν ἐσύστησεν διά τοῦ ὑπ' ἀρ. Α' ψηφίσματος ἐπιτροπήν, ἣτις θέλει παρουσιάσει Σχέδιον περί βελτιώσεως τοῦ διοργανισμοῦ τῶν Ἀλληλοδιδασκτικῶν καί τυπικῶν Σχολείων, συγχρόνως θέλει ἐνασχοληθεῖ εἰς σύνταξιν τῶν στοιχειωδῶν βιβλίων.

Ὁ ὀργανισμός βέβαια Σχολείων δέν εἶναι ἔργον τοῦ τυχόντος καί ἡ διάθεσις τῶν οἰκημάτων καί ἡ ἐκλογή Διδασκάλων εἶναι ἔργον τῆς Κυβερνήσεως, εἰς ταύτην λοιπόν ἀνήκει νά ἔχη καί τά ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο μέσα.

Γνωρίζοντες λοιπόν τόν σκοπόν τῆς Κυβερνήσεως καί πληροφοροῦντες περί τούτου τούς ἄλλως φρονοῦντας, θέλετε ἐνεργήσῃ ὅσα διετάχθητε, ἀναφερόμενοι πρὸς τήν Σ(εβαστήν) Κυβέρνησιν περί πάντων.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησιῶν καί Δ.Π. Γραμμ(ατεύς).

Ἄριθ. 104
2 Νοεμβρίου 1829
Διάταγμα

Ὁ Κυβερνήτης

Θεωροῦντες τό ἄρθρ. Β' τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Α' Ψηφίσματος καί κατά τήν 18ην τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου

Ἐπιθυμοῦντες νά ἐνθαρρύνωμεν τοὺς ἀγωνιζομένους διά τήν Ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας καί τήν πρόοδον τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, καθ' ὅσον ἐπιτρέπουσι τά χρηματικά μέσα τοῦ ἔθνους

Διατάττομεν

Α^{ον}) Οἱ κύριοι Γ. Γεννάδιος καί Ἰ. Βενθύλλος, μέλη τῆς Β^{ος} Ἐπιτροπῆς καί Διδάσκαλοι τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ Σχολείου, θέλουν λαμβάνει ἀνά γρ(όσια) 500 κατά μῆνα.

Β'. Οἱ κύριοι Κ. Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης, ὡς συμβοηθός τοῦ κυρίου Ἄνδρ. Μουστοζύδη καί Ἰ. Κοκκῶνης, μέλος τῆς τρίτης Ἐπιτροπῆς καί διδάσκαλος τῆς αὐτῆς Σχολῆς γρ(όσια) 400 κατά μῆνα.

Γ'. Εἰς εὐτυχεστέρας περιστάσεις ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει πρὸς τοὺς συντελοῦντας εἰς τήν Δημοσίον Ἐκπαίδευσιν ἀμοιβάς ἀνταξίου τῆς ἰκανότητος ἐκάστου καί τῆς πρὸς τό Κοινόν ὠφελείας.

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Παιδείας Γραμματεὺς διατάττεται νά ἐνεργήσῃ τό παρόν Διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλ. καί Δ.Π. Γραμματεὺς

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Πρὸς τήν Α.Ε. τόν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος

Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλ. καί τῆς Δημ. Παιδεύσ. Γραμματεία

Κατά συνέπειαν τῆς διαταγῆς τῆς Ὑ. Ἐξοχότητος, τίθεται ὑπὸ τήν ἐπίκρισιν αὐτῆς ὁ ὀνομαστικός κατάλογος τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλ. καί Δημοσίου Παιδεύσεως Γραμματείας.

- Γεώργιος Χρυσόγελος, Σίφνιος, Πάρεδρος Α^{ος}
- Σπυρίδων Ἀντωνιάδης, Κρής, Πάρεδρος Β^{ος}
- Θεόδωρος Ἰ. Γρυπάρης Μυκῶνιος, Μαθητῶν
- Γεώργιος Ἀλιμπέρτης, Σίφνιος, Μαθητῶν
- Νικόλαος Γρυπάρης, Σίφνιος, Μαθητῶν
- Δημήτριος Χ^{ος} τζάνε, Ἄνδριος, Κλήτωρ
- Δημήτριος Μπατῆς, Σίφνιος, φύλαξ τῶν τριῶν ὑπουργείων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῆ 4 Νοεμβρίου 1829

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλ. κ.τ.λ. Γραμματεὺς.

Άρ. 316

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πρός τόν επί τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως
καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματέα τῆς Κυβερνήσεως

Κατά τήν ὑπ' ἀριθμ. 114 ἀναφοράν, ἐγκλείεται ἐνταῦθα ἀντίγραφον διατάγματος ὑπ' ἀριθμ. 227 διά τοῦ ὁποίου διορίζονται οἱ ὑπάλληλοι τῆς Γραμματείας ταύτης καί ἄς ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 6 Νοεμβρίου 1829.

[ΓΑΚ/Ἵπουργ. Παιδείας, Νοέμβριος 1829 - «Διάφορα»]

Άρ. 227

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τήν ὑπ' ἀριθμ. 114 ἀναφοράν τῆς ἐπί τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας καί κατά συνέπειαν τοῦ ἰθ' ἄρθρου τοῦ ὑπ' ἀρ. 14301 λδ. ψηφίσματος

Διατάττομεν

Α'. Οἱ κύριοι Γεώργιος Χρυσόγελος καί Σ. Ἀντωνιάδης διορίζονται Πάρεδροι, ὁ μὲν τῆς Α' τάξεως, ὁ δέ τῆς Β' εἰς τόν ἐπί τῆς παιδείας καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματέα τῆς Κυβερνήσεως.

Β'. Οἱ κύριοι Θεόδωρος Ἰ. Γρυπάρης, Γεώργιος Ἀλιμπέρτης καί Ν. Γρυπάρης, μαθητευόμενοι.

Γ'. Ὁ Δημήτριος Χ"τζάνε, διορίζεται Κλήτωρ.

Δ'. Ὁ Δημήτριος Μπατῆς διορίζεται φύλαξ τῶν Γραμματειῶν τῶν Ἐξωτερικῶν καί τοῦ Ἐμπορικῶν Ναυτικῶν, τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Παιδείας καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Ε'. Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καί ὁ ἐπί τῆς Παιδείας καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, νά ἐνεργήσουν τό παρὸν διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 5 9βρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης

Ἰ.Α. Καποδίστριας.

[Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἔνας παραγκωνισμένος Κρητικός, περιοδ. «ΗΩΣ», ἔτος 7ο, ἀριθμ. 76-85/1964, σελ. 268. Ἀφιέρωμα ΚΡΗΤΗ.]

Ἄριθ. 134
7 Νοεμβρίου 1829

ἡ Γραμματεία
Πρὸς τοὺς ἐκτάκτους ἐπιτρόπους
καὶ προσωρινούς Διοικητάς

Ἐγκλείονται ἀντίτυπα ἐγκυκλίου τῆς Γραμματείας ταύτης ὑπ' ἀριθ. 16 πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ἐπικράτειαν Διδασκάλους, τὰ ὅποια θέλετε διευθύνει ὅπου ὑπάρχωσι Διδάσκαλοι εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν Διοίκησίν σας τόπους, πέμποντες ἀντίγραφα, ἐάν δὲν ἐξαρκῶσι τὰ ἐσώκλειστα.

Αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας διετράχθητε νὰ πέμψετε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2 ἐγκυκλίου, περιμένονται ὅσον τάχος.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματεὺς

Υ.Γ. Περικλείονται καὶ αἱ ὑπ' ἀρ. 13, 14, 15 πρὸς ὁδηγίαν σας.

Ἄριθ. 135
8 Νοεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὸν Ἐκτακτ. Ἐπίτροπον Ἀργολίδος

Εἰς τὸν κλινῆρη πνευματικόν Γαβριήλ ἱερομόναχον Σίφνιον, θέλεις πληρῶσει δίστηλα δέκα, ἀρ. 10, πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀναγκῶν του, διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. Γραμματέως.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 136
8 Νοεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Κατάλογος τῶν μισθῶν τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ
τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. καὶ Δ. Παιδείσεως
Γραμματείας μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1829

7βρίου/13	Μισθὸς τοῦ Γραμματέως	Γρ. 1566-26
8βρίου/10	Τοῦ Α ^{ου} Παρέδρου	266:26
6	Τοῦ δευτέρου Παρέδρου	280.
8	Μα- Θεοδώρου Γρυπάρη	110.
24	θη- Τοῦ Γεωργίου Ἀλιμπέρτη	30.
26	τευο- Τοῦ Νικολάου Γρυπάρη	20.
2	μένων Κλήτωρος Δημητρίου Χ"Τζάνε	112.
15	Φύλακος Δημητρίου Μπατῆ	40.
-	Ἐξοδα μεταφορᾶς ἀπὸ Αἴγιναν καὶ τοῦ Γραφείου	143.
		<u>2.568:12</u>

Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ Δ.Π. Γραμματεὺς.

Ἐγκρίνεται ὁ ἀνωτέρω Λογ/σμός καὶ διατάσσεται ἡ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴ νά πληρώσῃ τὰ γρ(όσια) δύο χιλιάδας πενταχόσια ἑξήντα ὀκτώ καὶ δώδεκα καὶ νά ἐνεργήσῃ τὰ εἰκότα κατὰ τὸ 22 ἄρθρον τοῦ λδ' Ψηφίσματος.

Ὁ Κυβερνήτης
Ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. κ.τλ. Γραμματεὺς.

Ἀριθ. 137
9 Νοεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τοὺς κυρίους Ζαννῆν Βλαστόν
καὶ Ἰάκωβον Ρώταν

Ὁ κύριος Ἀναστάσιος Ἰ. Κοκνιάρης μᾶς ἐγνωστοποίησε πρό πολλοῦ ἐκ Κερκύρας δι' ἐπιστολῆς του τῆς 13/25 Μαρτίου 1828 ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐπιστάσιάν σας διάφορα βιβλία, ἔκδοσις τοῦ κυρίου Κοραῆ, δωρηθέντα κατὰ τὸ 1825 παρὰ τοῦ φιλοκάλου ἐμπόρου κυρίου Γ. Ριζάρη εἰς χρῆσιν τοῦ, κατὰ τὴν Ἑλλάδα, συστηθησομένου Ἑλληνικοῦ Σχολείου, τὰ ὅποια ἔχετε διαταγὴν τοῦ ἰδίου νά παραδώσῃτε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἐκπληροῦντες, κύριοι, τὴν θέλησιν τοῦ χρηστοῦ Ἑλληνοσ κυρίου Ριζάρη, θέλετε διευθύνει τὰ βιβλία ταῦτα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν κατὰ τὴν ἐσώκλειστον πρόσκλησιν τοῦ κυρίου Κοκνιάρη, διὰ νά ἀνατεθῶσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου, τὸ ὅποϊον ἐσυστήσαμεν εἰς Αἴγιναν ὅπου ἐφροντίσαμεν νά συλλέξωμεν καὶ τᾶλλα, ὅσα εἰς διαφόρους ἐποχὰς ἐδωρήθησαν παρ' ὑμῶν καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ φιλοκάλων ὁμογενῶν εἰς χρῆσιν τῶν ἀπόρων σπουδαστῶν.

Θέλετε μᾶς ὑποχρεώσῃ, Κύριοι, γνωστοποιοῦντες περὶ τούτου τὸν Κύριον Ριζάρην καὶ βεβαιοῦντες ἐν ταύτῳ τὴν ὁποίαν προσφέρει δι' ἐμοῦ τὸ Ἔθνος εὐγνωμοσύνην περὶ τὸν φιλόπατριν τοῦτον καὶ χρηστὸν Ἕλληνα.

Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ Κυβερνήτης
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. κ.τλ. Γραμματεὺς.

138. Πρὸς τὸν Κύριον
Παναγιώτην Πάλην
εἰς Λιβόρνον
ὅμοιον τῷ ἀνωτέρῳ τῇ αὐτῇ ἡμερομηνία.

Ἄριθ. 230 Ἡ Γραμματεία
10 Δεκεμβρίου 1829 Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐγγράφων τοῦ μακαρίτου Κλεοβούλου, τὰ ὅποια ὁ Κύριος Π. Ζωντανός σᾶς ἀπέστειλεν ἀπὸ Σύραν, σᾶς διευθύνω καὶ τὸ ἐσώκλειστον ἐγχειρίδιον τοῦ Γάλλου Βασσέτου, χρήσιμον πολλά εἰς ταχτοποίησιν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Ζωντανοῦ.

Ὡς παρατηρεῖτε ἀπὸ τὸ ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἰδίου ζητεῖ νὰ ἐπιστραφῇ πάλιν πρὸς αὐτόν διὰ τῆς Γραμματείας παρακαλεῖσθε λοιπὸν ἀφοῦ τὸ κοινοποιήσετε εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς προπαιδείας, διὰ νὰ λάβῃ ἐξ αὐτοῦ ὅ,τι χρήσιμον εἰς τὸ ἔργον της, νὰ ἐπιστραφῇ πάλιν εἰς τὴν Γραμματείαν διὰ νὰ ἀποδοθῇ πρὸς τὸν κύριον Ζωντανόν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κ.λπ. Γραμματεῦς.

Ἄριθ. 231 Ἡ Γραμματεία
11 Δεκεμβρίου 1829 Πρὸς τὸν πανοσιώτ. κύριον Γαβριήλ Χωρικόν
[Σίφνον]

Ἡ Α. Ἐξοχότης εὐηρεστήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰ δοθέντα πέρυσιν εἰς τὴν Σχολὴν χρήματα 500 ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀποθανόντων πατέρων τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ συντείνωσι τοῦ λοιποῦ αἱ πρόσοδοι τῶν αὐτῶν κτημάτων εἰς κοινωφελῆ Καταστήματα, καλλιεργουμένων ἐπιμελῶς, διορίζει τὴν πανοσιότητά σας ἐπιστάτην τῶν αὐτῶν κτημάτων, τὰ ὅποια θέλετε ἐνοικιάζει κατ' ἔτος εἰς τοὺς πατέρας τῆς Μονῆς προτιμότερον, ἢ θέλετε φροντίζει τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν ὁ ἴδιος κρατοῦντες ἀκριβῆ λογαριασμόν τῶν προσόδων καὶ ἐξόδων, τὰ δὲ χρήματα θέλετε ἔχει εἰς χεῖρας σας, ἕως δευτέρας Διαταγῆς. Ὁ ζῆλος τὸν ὅποιον ἔχεις περὶ τὰ καλά καὶ ἡ φυσικὴ σου φιλοκαλία ἐγγυῶνται εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι θέλεις ἐκπληρώσει ἀκριβῶς τὴν ὁποίαν σᾶς ἐπι-

φορτίζει ἐπιστασίαν, ἀναφερόμενος διά τῆς Γραμματείας περί τῶν πρακτικῶν σου.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλ. κ.τλ. Γραμματεύς.

Ἄριθμ. 232
«11» Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρός τόν κύριον Παῦλον Ἀλιμπέρτην
[Σίφνον]

Τήν ἐπιστασίαν τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου σοί ἐνεπιστεύθη προσωρινῶς ἡ Γραμματεία αὕτη κατά τόν παρελθόντα 7βριον, ἐγχειρίσασα κατάλογον ὀνομαστικόν τῶν κτημάτων τούτων.

Ἡ Α. Ἐξοχότης ἀποδεξαμένη τήν πρᾶξιν ταύτην διέταξε τό ὑπουργεῖον τοῦτο νά ἐνεργήσῃ τά εἰκότα διά τήν καλήν οἰκονομίαν τῶν κτημάτων τούτων, ὥστε τά ἐξ αὐτῶν πορισθέντα νά συντελέσωσιν εἰς τήν συντήρησιν καί βελτίωσιν τῶν διδακτικῶν καταστημάτων τῆς Νήσου ταύτης.

Κατά συνέπειαν τούτων προσκαλεῖσαι, Κύριε, νά ἀναλάβῃς τήν ἐπιστασίαν τῶν εἰρημένων κτημάτων, φροντίζων τήν δυνατήν καλλιέργειαν αὐτῶν, ἐνοικιάσας αὐτά ἐπί Δημοπρασίας δι' ἓνα χρόνον, τά δέ ἀπό τούτων χρήματα νά ἔχῃς εἰς χεῖρας σου ἕως δευτέρας Διαταγῆς.

Ἐνεργῶν μετὰ προθυμίας τά καθήκοντα τῆς ἐπιστασίας σου, θέλεις ἔχει τήν εὐγνωμοσύνην τῶν συμπατριωτῶν σου καί τήν ὀφειλομένην εἰς τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας εὐνοίαν καί τιμὴν τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Σ(εβαστοῦ) Κυβερνήτου.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλ. κ.τλ. Γραμματεύς.

Ἄριθ. 233
«11» Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρός τόν πανοσιώτατον Καθηγούμενον
τῆς ἐν Σίφνω Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Βρύσειως.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἱερός Κληρὸς συνεισφέρει φιλοτίμως εἰς σύστασιν διδακτικῶν Καταστημάτων, τά ὅποια ἡ Α. Ἐξοχότης προθυμεῖται νά ὀργανίσῃ πανταχοῦ διά τήν ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας, δέν θέλει ἀνε-

χθεῖ βέβαια ἢ πανοσιότης σου, ὅστις ἔδωσες πάντοτε δείγματα τοῦ, περί τὰ καλά, ζήλου σου, νά μείνης ὀπίσω ἀπό τούς συναδελφούς σου καί πολύ περισσότερο διότι θέλεις συντρέξει εἰς τόν σκοπόν τοῦ Σ(εβαστοῦ) Κυβερνήτου, ὅστις ἤξεύρει νά ἐκτιμᾷ τήν ἀρετήν ἐκάστου πολίτου.

Προσκαλεῖσαι διά ταῦτα νά συνεισφέρεις εἰς συντήρησιν τοῦ Σχολείου τῆς πατρίδος ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ὁποίου ἐπιστατεῖς Μοναστηρίου, καθ' ὅσον τά ἴδια μέσα καί οἱ πόροι τοῦ Κοινοῦ ἐπιτρέπουν, ἀφιερῶν μέρος ἐκ τούτων διά τήν ἐκπαίδευσιν τῶν συμπατριωτῶν σου, θέλεις δέ φυλάττει εἰς χεῖρας σου τά οἰκονομηθέντα χρήματα ἕως δευτέρας Διαταγῆς.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 234
11 Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρός τόν προσ. Διοικητὴν Κορινθίας

Ὁ καθηγούμενος τοῦ κατὰ τόν Φαινεόν Μοναστηρίου τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἀνέφερεν εἰς τό ὑπουργεῖον τοῦτο ὅτι ἐπιθυμεῖ νά συνεισφέρει κατὰ τόν ἐνόντα τρόπον τήν σύστασιν Σχολείου.

Ἐπειδὴ δέ τὰ γειτνιάζοντα χωρία εἰς τήν Μονήν ταύτην στεροῦνται δι' ὅλου Σχολείου Ἀλληλοδιδασκτικοῦ, προθυμεῖται νά συντελέσῃ ἡ πανοσιότης του καθὼς καί οἱ ἡγούμενοι τῶν κατ' ἐκεῖνο τό τμήμα Μοναστηρίων εἰς σύστασιν συνδιδασκτικοῦ Καταστήματος.

Τήν πρότασιν ταύτην ἐκ μέρους τῶν ἡγουμένων κρίνουσα δικαίαν ἡ Γραμματεία, θεωροῦσα ἐν ταύτῳ καί τήν ἀνάγκην νά συστηθῇ εἰς τοῦτο τό μέρος τοῦλάχιστον ἓν Σχολεῖον Ἀλληλοδιδασκτικόν, σᾶς προσκαλεῖ, Κύριε, νά μὴν ὑποχρεώσητε τὰ Μοναστήρια ταῦτα ἕωσοῦ νά καθυποβληθῇ ἡ ὑπόθεσις εἰς τήν Α. Ἐξοχότητα, ἅμα ἐπιστρέψῃ εἰς τήν Καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 235
(11) Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρός τόν Ἀρχιεπιφύλακα κύριον Βάϊον

Αἱ σημειούμεναι εἰς τόν ἐσώκλειστον κατάλογον ἀναφοραί, ἀφορῶσαι τόν κλάδον τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἐζητήθησαν κατὰ Διαταγὴν τῆς Α.

Ἐξοχότητος παρά τῆς Γ (ενικῆς) Γραμματείας, ἡ ὁποία μᾶς παραπέμπει εἰς τὰ Ἀρχεῖα.

Προσκαλεῖσαι νά τάς πέμψης εἰς τό ὑπουργεῖον τοῦτο καί θέλουν ἐπιστραφῆ, ἀφοῦ θεωρηθῶσιν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματεύς.

[Περίληψη]

Ἀριθ. 236

«11» Δεκεμβρ. 1829

Ἡ Γραμματεία

Πρός τόν ἐπιστάτην τῶν Ἐθνικῶν Τυπογραφιῶν.

Μέχρι «νά ὀργανισθῶσι τά πρωτότυπα Σχολεῖα καί νά διορισθῶσιν ὀριστικῶς τά καθήκοντα τῶν Διδασκάλων» ἡ Α. Ἐξοχότης ἐνέκρινε «νά δοθῶσι προσωρινῶς» κάποιες ὁδηγίες, ὅπως οἱ καταγραφόμενες στή συναποστελλόμενη γιά ἐκτύπωση ἐγκύκλιο.

Ἀριθ. 246

19 Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία

Πρός τόν προσωρ. Διοικητήν Νάξου κ.τλ.

Τήν ὑπ' ἀριθμ. 908 ἔλαβεν ἡ Γραμματεία αὕτη, ἀναφέρουσιν τάς περί τῶν Σχολείων καί Μοναστηρίων τοῦ τμήματός σας πληροφορίες.

Περί τῶν Σχολείων καί Μοναστηρίων τῆς Ν(ήσου) Σίφνου ἔχει ἀκριβεῖς πληροφορίες ἡ Γραμματεία, ἐπιθυμεῖ δέ νά προτρέψῃτε τοὺς κατοίκους τῆς Ν(ήσου) ἐκείνης νά φανῶσι φιλοτιμότεροι εἰς τήν συντήρησιν τῶν ὁποίων ἔχωσι Σχολείων μιμούμενοι τό παράδειγμα ὄλων τῶν ὁμογενῶν καί τῶν γειτόνων νησιωτῶν.

Τήν ἐσώκλειστον πρὸς τόν Διδάσκαλον τῆς Ἀμοργοῦ κύριον Κοσμᾶν Γρηγοριάδην προσκαλεῖσθε νά διευθύνετε ἀσφαλῶς.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματεύς.

Ἄριθ. 247
19 Δεκεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης

Ἐγκύκλιος

Πρός τούς ἐκτάκτους ἐπιτρόπους
καί προσωρινούς Διοικητάς.

Ἡ φιλολογική Ἱστορία μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι εὐρέθησαν κατά καιρούς καί εἰς πολλά μέρη τῆς Ἑλλάδος, εἰς Μοναστήρια μάλιστα καί ἐκκλησίας, παρερριμένα χειρόγραφα παλαιῶν ἐκδόσεων, τά ὅποια ἡ ἀμάθεια τῶν καλογήρων ἐχάρισεν ἢ ἐπώλησε δι' ὀλίγα χρήματα εἰς βιβλιογνώστας περιηγητάς. Ἡ φωτισμένη Εὐρώπη ἐκτιμῶσα ἀξίως τά πολύτιμα ταῦτα χειρόγραφα καί βιβλία δέν ἔπαυσεν ἀκόμη ταλανίζουσα ἢ καταγελῶσα τήν ἀπειροκαλίαν τῶν δωρητῶν καί πωλητῶν καί τήν ἀμάθειαν καί ἀθλιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀναγκαῖον ἐπόμενον τῆς πολυχρονίου Βαρβαρικῆς Διοικήσεως.

Κρίνοντες χρέος μας νά δικαιοῦσωμεν τό Ἔθνος ἐνώπιον τῆς φωτισμένης Εὐρώπης καί νά ἀποταμιεύσωμεν δι' αὐτό τήν ἐκ τῶν οἰκείων ὠφέλειαν «καλεῖσθε νά προέλθητε εἰς τήν συγκέντρωσιν παλαιῶν ἐκδόσεων καί χειρογράφων ἐκ τῶν ὑπαρχόντων στίς περιφέρειές σας».

Ἄριθ. 281
26 Δεκεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρός τόν καθηγούμενον τῆς ἐν Σίφνω
Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Βρύσεως

Περί διαθέσεως κτημάτων τοῦ μακαρίτου Ἰωαννικίου ἀρχιδιακόνου κ.λπ.

[Ἐχει δημοσιευτεῖ στοῦ Σ.Μ. Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσιανή*, ἐν Ἀθήναις 1966, σελ.84]

Ἄριθ. 282
27 Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρός τόν ἀνωτέρω.

Πρός τόν ὁποῖο ἀποστέλλεται ἡ ἀνωτέρω 281/26-12-1829

Ἄριθ. 283
27 Δεκεμβρίου 1829

Ἡ Γραμματεία
Πρός τοὺς ἐπιτρόπους τῆς διαθήκης
τοῦ μακαρίτου Ἰωαννικίου, πρὸς τοὺς
ὁποίους δίδονται ὁδηγίες κατὰ τὸ πνεῦμα
τῆς ὑπ' ἀριθμ. 281 τοῦ Κυβερνήτου

Ἄριθμ. 284
27 Δεκεμβρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὸν σεβασμ. Ἐπίσκοπον Ταλαντίου.

Διὰ τὴν ὁποίαν ἀναφέρεις ἄφευκτον ἀνάγκην τοῦ νὰ χειροτονηθῶσι
δύω ἱερεῖς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν σου Μοναστηρίου
τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ἐπιτρέπεται τῇ σεβασμιότητί σου νὰ προβιβάσῃς εἰς
τὸν ἱερατικὸν βαθμὸν τοὺς ὑποψηφίους Δοσίθεον ἱεροδιάκονον καὶ
Νεκτάριον ὑποδιάκονον. Ὁ γνωστός ὑπὲρ τῶν θείων ζῆλος σου, ἡ ἀκρί-
βεια περὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν Νόμων, δίδουσι πᾶσαν
πίστιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι οἱ προχειριζόμενοι παρὰ τῆς πανιερότητός
σου ἔχουσι τὸ μέγα τοῦτο τῆς ἱερωσύνης Μυστήριον...

Ἄριθ. 339
7 Ἰανουαρίου 1830

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. Γραμματεία
Δηλοποιεῖ

Ὅτι δίδεται ἡ ἄδεια εἰς τὸν κύριον Σαμουήλ ἱερομόναχον νὰ ἐφη-
μερεύῃ εἰς τὸν ἐνταῦθα Νάον τῆς Ἁγίας Τριάδος νεμόμενον καθ' ὅσον
ἀνήκει εἰς αὐτὸν τὰ δικαιώματα τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἕως δευτέρας
Διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου τούτου.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. κ.τλ. Γραμμ.

Ἄριθμ. 340
7 Ἰανουαρίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπὴν

Εἰς τὸν κύριον Μιχαήλ Γ. Παστρικὸν ἀποστελλόμενον Διδάσκαλον
εἰς τὴν ἐν Σαντορίνῃ Ἀλληλοδιδασκτικὴν Σχολὴν θέλετε μετρήσει

γρ(όσια) τριακόσια, ἀριθ. 300, τὰ ὅποια ἐχορήγησε εἰς αὐτόν ἡ Κυβέρνησις δι' ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας του.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἀριθ. 341 Ὁ Κυβερνήτης
12 Ἰανουαρ. 1830 Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου
Τὸν ὄρφανόν Ἰ.Γ. Δεπάστε ἐκ Σίφνου θέλετε παραδεχθῆ εἰς τὸ Ὁρφανοτροφεῖον.

Ὁ Κυβερνήτης

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. Γραμμ.

Ἀριθ. 414 Ἡ Γραμματεία
3 Φεβρουαρίου 1830

Ἐξοχώτατε

Καθυποβάλλονται ὑπὸ τὴν ἐπίκρισιν τῆς Ὑ(μετέρας) Ἐξοχότητος οἱ λογαριασμοὶ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματείας διὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον.

- Μισθὸς τοῦ Γραμματέως	γρ. 1.000.
- Τοῦ Α' Παρέδρου	400.
- Τοῦ ἀντιγραφέως ἀντὶ Β' παρέδρου	200.
- Τῶν τριῶν μαθητευομένων:	
Θεοδώρου Γρυπάρη, Ν. Γρυπάρη, Γ. Ἀλιμπέρτη	450.
- Τοῦ κλήτορος	120.
- Τοῦ φύλακος τῶν ὑπουργείων	80.
- ἔξοδα διὰ λάδι τοῦ Γραφείου καὶ φανούς τῶν ὑπουργείων	38.
- Ὅμοια εἰς τὴν μετάβασιν τοῦ Γραμματέως εἰς Αἴγινα	35.

Ἦτοι δύο χιλ. τριακόσια εἴκοσι τρία 2.323.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμματεὺς.

Ἐγκρίνομεν τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ὀπισθεν λογαριασμῶν καὶ διατάττομεν τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας νά ἐξοφλήσῃ τὴν ἐνδιαλαμβανομένην

ποσότητα τῶν γρ(οσίων) δύο χιλιάδων τριακοσίων εἴκοσι καί τριῶν.
Φεβρουαρίου 3 Ναύπλιον
Ὁ Κυβερνήτης

Ἄριθ. 417 Ὁ Κυβερνήτης
4 Φεβρουαρ. 1830 Πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Κ(εντρικοῦ) Σχολείου.

Ὁ κύριος Π. Χαμάρτος Πάριος, ἐξητήσατο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὰ μέσα τοῦ νά τελειοποιηθῆ εἰς τὸ Κ(εντρικόν) Σχολεῖον ὑποσχόμενος νά μετέλθῃ τὸ Διδασκαλικόν ἐπάγγελμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν τῆς πατρίδος του.

Ὁ νέος οὗτος ἔχει ἀρετὴν ἠθῶν καὶ δύναμιν ἰκανὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμοῦμεν νά χορηγήσωμεν εἰς αὐτόν τὰ μέσα τοῦ νά τελειοποιηθῆ. ἀλλ' ἐπειδὴ δέν ἀπεφασίσθη μέχρι τοῦδε περὶ τῶν ὑποτρόφων τοῦ Κ. Σχολείου μαθητῶν, τοὺς ὁποίους θέλει ἀναλάβει ἡ Κυβέρνησις, ἐστοχάσθημεν νά προμηθεύσωμεν εἰς αὐτόν τὰ μέσα διορίζοντάς τον ὑποδιδάσκαλον εἰς τὸ αὐτὸ Σχολεῖον, κατὰ τὸ ἄρθρον 2, τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 98 Διατάγματος, διὰ νά λαμβάνῃ ὡς μισθὸν τὰ ἀρχοῦντα εἰς τὰς ἀνάγκας του.

Διὰ τοῦτο θέλετε συνεννοηθῆ περὶ τούτου μετὰ τῶν Διδασκάλων, οἱ ὅποιοι θέλουν μᾶς ἀναφέρει τὴν περὶ τούτου γνώμην των, ἀφοῦ ἐξετάσωσι τὴν ἰκανότητα τοῦ νέου.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 418 Ὁ Κυβερνήτης
4 Φεβρουαρ. 1830 Πρὸς τὸν κύριον Ζαφείρην Διαλισμᾶ.

Ἐμπιστευόμενοι εἰς τὴν διεύθυνσίν σου τὴν Δημόσιον Ἀλληλοδιδασκτικὴν Σχολὴν τῆς Ναούσης Πάρου, σοὶ δίδομεν ἰκανὰς ἀποδείξεις τῆς πρὸς σέ ὑπολήψεώς μας. Ταύτην σπεῦσον νά βεβαιώσης εἰς σεαυτὸν ἀφοσιούμενος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν χρεῶν σου καὶ ἀγωνιζόμενος νά προέξῃς τοὺς μαθητάς σου εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Δημ. Παιδ. Γραμματεὺς θέλει σοὶ ἐγχειρίσει τὴν πρὸς τοὺς Διδασκάλους ἐγκύκλιον καὶ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας μέ τὰς ὁποίας ὀφείλεις νά συμμορφωθῆς ἕως νά κανονισθῶσι

γενικώτερον τὰ περί Σχολείων μέ τόν ὀργανισμόν τῆς Δημοσίου
Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ Κυβερνήτης
Ὁ ἐπί τῆς Δημ. Παιδ. κ.τλ.
Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 419
4 Φεβρουαρ. 1830

Πρὸς τόν κ. Π. Πούαν

Ὅμοιον τῷ ἀνωτέρῳ διά τὴν Ἀλληλοδιδασκτικὴν Σχολὴν Καλαμάτας.
Ἐν Ναυπλίῳ
ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 420
4 Φεβρουαρ. 1830

Ἡ Γραμματεία
Πρὸς τόν κ. Ζαφείρη Διαλισμᾶν

Τὸ ἐσώκλειστον ἐπίσημον τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Σ. Κυβερνήτου
ὑπ' ἀρ. 418 ἐξηγεῖται τόν σκοπόν τῆς ὁποίας σοί ἐμπιστεύεται ὑπηρε-
σίας καί αἱ ἐπισυναπτόμεναι ὁδηγίαι ἀποδεικνύουν τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν
ὀφείλεις ν' ἀκολουθήσης πρὸς τοῦτον. Ἡ Γραμματεία δέν ἀμφιβάλλει
ὅτι θέλεις ἐκπληρώσει μέ ζῆλον τὰ ὑψηλά χρέη τῆς ὑπηρεσίας ταύτης,
ἀξίως τῆς ἐπαγγελίας σου, καί τῶν εὐχῶν τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ ἐπί τῆς Δημ. Παιδ. κ.τλ. Γραμμ.

Ἄριθ. 421
4 Φεβρουαρ. 1830

Τῆς αὐτῆς ὅμοιον πρὸς
τόν Πέτρον Πούαν
Ἐν Ναυπλίῳ...
Ὁ ἐπί τῆς Δημ. Παιδ. κ.τλ. Γραμμ.

Ἄριθ. 432 ἡ Γραμματεία
8 Φεβρουαρ. 1830 Πρὸς τὴν Δημογεροντίαν Ναούσης τῆς Πάρου

Ὁ συμπολίτης σας κύριος Παναγ. Δημητρακόπουλος ἐγνωστοποίησε τὴν Γραμματείαν ταύτην τὴν, ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεώς σας, φιλοτιμίαν εἰς σύστασιν Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς καὶ τὴν ἀνάγκην ὡς ἀποσταλῆ Διδάσκαλος εἰς αὐτὴν εἰδήμων τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Μεθόδου.

Πρὶν ἢ Σ. Κυβέρνησις λάβῃ τὰ μέσα νὰ χορηγήσῃ τὰ ἀναγκαῖα βοηθήματα εἰς τό κοινωφελές τοῦτο κατάστημά σας κατ' αἴτησιν τῶν ἐπιτρόπων καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ κατὰ τὸν πόθον τῆς τὴν πρόοδον τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, εἰς τό ὅποιον ἐνασχολεῖται συντόμως, ἡ Γραμματεία κρίνει χρέος τῆς νὰ σᾶς ὑπενθυμίσῃ ὅτι, φροντίζοντες ἐν τοσοῦτω διὰ τὴν καλὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων σας, προπαρασκευάζετε εἰς αὐτοὺς τὴν εὐδαιμονίαν, ἣτις εἶναι ἀπὸ τὴν Παιδείαν ἀχώριστος.

Διὰ τοῦτο ἡ Α. Ἐξοχότης ἐκπληρῶν ἐν μέρει τὴν ἐπιθυμίαν σας, διώρισε Διδάσκαλον τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς τὸν κύριον Ζαφείρην Διαλισμᾶν, νέον ἰκανόν καὶ ἄξιον τῆς ὁποίας ἐνεπιστεύθη ὑπηρεσίας καὶ τὸν ὅποιον ἡ Γραμματεία συνιστᾷ εἰς τὴν πρόνοιάν σας.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν κ.τλ. Γραμμ.

Ἄριθ. 434 Ὁ Κυβερνήτης
10 Φεβρουαρ. 1830 Πρὸς τὸν Διοικητὴν Σίφνου κ.τλ.

Ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἀντικείμενα τῆς Δημοσίου ὑπηρεσίας τὴν ὁποίαν σοὶ ἐμπιστεύεται ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἡ περὶ τὰ Διδακτικά Καταστήματα καὶ Ἱερά Καταγώγια τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησίν σου ἐπαρχίας ἀγρυπνος φροντίς καὶ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν περὶ ταῦτα διατάξεων τῆς Κυβερνήσεως.

Διὰ τοῦτο ἅμα ἀναλάβεις τὴν ἐνέργειαν τῶν χρεῶν σου, θέλεις ἐπιστήσῃ ὅλην σου τὴν προσοχὴν εἰς τὰς ἀφορώσας τὸν Κλάδον τοῦτον τῆς Δημοσίου ὑπηρεσίας πράξεις τῆς Κυβερνήσεως, τὰς ὁποίας θέλει σοὶ κοινοποιήσῃ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημ(οσίου) Παιδεύσεως Γραμματεὺς καταβάλλων πᾶσαν σπουδὴν εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ ταχεῖαν ἐκτέλεσιν τῶν ἐνδιαλαμβανομένων.

Τὰ Μοναστηριακά Καταγώγια τῆς Νήσου Σίφνου θέλουν ἐλκύσει τοσοῦτω μᾶλλον τὴν προσοχὴν σου καθ' ὅσον λέγονται πολλά καὶ δύσφημα περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐνδικοιτωνμένων. Διὰ τοῦτο σέ διατάτ-

τομεν νά επισκεφθῆς αὐτοπροσώπως τά εἰρημένα Μοναστήρια, συμπαραλαβών καί τόν Ἀρχιερέα καί ἐξετάσαντες ἀκριβῶς περί τῶν λεγομένων, νά ἀναφέρετε εἰς τήν Κυβέρνησιν διά νά λάβῃ ἀνάλογα μέτρα.

Ἡ ἀκριβής ἐκτέλεσις τῶν διαταττομένων, θέλει εἶσθε τό πρῶτον δείγμα τῆς ἀληθινῆς ἀφωσιώσεώς σου εἰς τά καθήκοντα τῆς ὑπηρεσίας, τήν ὁποίαν σοί ἐνεπιστεύθη ἡ Κυβέρνησις.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης

Ἀριθ. 581

19 Μαρτίου 1830 Πρός τόν Πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου

Πρός τήν Κυρίαν Δούκισσαν τῆς Πλακεντίας, ἀναλαβοῦσαν τήν ἐκπαίδευσιν τῶν δώδεκα Ἑλληνίδων καί μισθώσασαν ἐπί τούτῳ Διδάσκαλον τήν ἐνάρετον χήραν τοῦ μακαρίτου Κλεοβούλου, ὁμολογήσατε ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τάς ἀνηκούσας εὐχαριστίας βεβαιοῦντες ὅτι θέλομεν διαδεχθῆ τό φιλόανθρωπον ἔργον, τοῦ ὁποίου τήν πρώτην ἀρχήν θέλει ἀποδίδει ἡ ἐπερχομένη γενεά τῶν Ἑλλήνων εἰς τήν φιλέλληνα καί φιλόανθρωπον κυρίαν Δούκισσαν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἀριθ. 582

19 Μαρτίου 1830 Πρός τόν αὐτόν

Πρός τόν ἔκτακτον ἐπίτροπον τῶν Β(ορεί)ων Κυκλάδων κύριον Καλλέργην θέλετε διευθύνει δύο σώματα πινάκων τῆς Ἀλληλοδ(ιδακτι)κῆς καί ἑκατόν ἀββάκια καί ἀπό τά ὁποῖα ἔχετε στοιχειώδη βιβλία τῆς Ἀλληλοδιδασκατικῆς Μεθόδου εἰς χρῆσιν τῶν κατά τά χωρία τῆς Τήνου διδασκατικῶν καταστημάτων.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἀριθ. 584

20 Μαρτίου 1830 ἡ Γραμματεία
Πρός τόν Διοικητήν Σίφνου κ.τλ.

Ὁ ἐλλογιμώτατος κύριος Νικόλαος Σπεράντσας, χρηματίσας Διδάσκαλος δημόσιος τῆς ἐν Σίφνῳ Σχολῆς κατά τήν παρελθοῦσαν ἐποχὴν,

δέν ἔλαβε τούς συμφωνηθέντας μισθούς, πλὴν ὀλίγου τινός μέρους τό ὁποῖον συνεισέφερον οἱ φιλοτιμότεροι τῶν πολιτῶν καί ὁ Σεβασμιώτατος Ἐκκλησιαστ. τοποτηρητής.

Πιεζόμενος ὑπό τῆς ἐνδεΐας, ἐζήτησε πολλάκις τούς μισθούς του, ἀλλά μήτε εἰς τά δίκαια τοῦ εὐεργέτου, μήτε εἰς τὰς ἐκδοθείσας διαταγὰς τοῦ ἐκτ. ἐπιτρόπου ἔδωσαν ἀκρόασιν οἱ Σίφνιοι, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νά παρουσιασθῆ εἰς τήν Σ. Κυβέρνησιν. Ἡ Γραμματεία αὕτη νομίζουσα χρέος τῆς νά θεραπεύσῃ τόν Διδάσκαλον τοῦτον ἀσθενοῦντα καί πενόμενον, διὰ νά μή στενοχωρήσῃ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τούς ἐνδεεῖς Σιφνίους, ἐστοχάσθη νά τόν ἐξοικονομήσῃ πληρόνουςα μέρος τῶν μισθῶν του ἀπό τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀφιερωθέντων εἰς τά Δημόσια Καταστήματα Μοναστηριακῶν κτημάτων.

Τούτου ἕνεκα προσκαλεῖσθε νά μετρήσῃτε πρὸς τήν ἐλλογιμότητά του Φοιν. 200, ἀπό τὰ ὁποῖα θέλετε συνάξουν χρήματα ἐκ τῶν ἐνοικίων τῶν κτημάτων τούτων, κατὰ τήν ὑπ' ἀριθμ. 585 πρόσκλησιν τῆς Γραμματείας ταύτης, λαβόντες παρ' αὐτοῦ τήν ἀνήκουσαν ἀπόδειξιν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 585

20 Μαρτίου 1830

Πρὸς τόν Διοικητὴν Σίφνου.

Ἐγκλείονται ἀντίγραφα τῶν ὑπ' ἀριθμ. 231:232 Διαταγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων παρατηρεῖτε ὅτι ὁ πανοσιώτατος κύριος Γαβριήλ Χωρικός καί ὁ κύριος Παῦλος Ἀλιμπέρτης ἐπεφορτίσθησαν τήν ἐπιστασίαν, ὁ μὲν τῶν κτημάτων τῶν ἀποθανόντων πατέρων τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὁ δὲ δεύτερος τῶν κτημάτων τοῦ Μονυδρίου τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, τῶν ὁποίων αἱ πρόσοδοι ἀφιερώθησαν εἰς Διδακτικά Καταστήματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιμέλεια τούτων τῶν Καταστημάτων καθὼς καί τῶν Ἱερῶν Καταγωγίων εἶναι χρέος τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως, προσκαλεῖσθε Κύριε ν' ἀναλάβετε τήν φροντίδα τῶν εἰρημένων κτημάτων καί νά ἐνοικιάσῃτε αὐτὰ ἐπὶ τακτικῆς δημοπρασίας εἰς τήν ὁποίαν θέλουν προτιμηθῆ οἱ πατέρες τοῦ Μοναστηρίου δέκα τοῖς ἑκατόν ὀλιγώτερον, τὰ δὲ ἀπό τούτων χρήματα θέλετε παραλάβει μὲ ἀκριβῆ λογαριασμόν ἕως δευτέρας διαταγῆς.

Ἐάν δὲ δέν παρουσιασθῶσιν ἀγορασταί, θέλετε φροντίσει τήν σύναξιν τῶν εἰσοδημάτων διὰ τῶν εἰρημένων ἐπιστατῶν μὲ τήν δυνατὴν οἰκονομίαν, πληρόνουςτες εἰς αὐτούς τὰ ἔξοδα τῆς καλλιεργείας. Ἐπισυνάπτονται καί αἱ ὑπ' ἀριθμ. 281:282, τὰς ὁποίας θέλετε ἐνεργήσῃ καθ' ὅλην τήν ἔκτασιν, παραλαμβάνοντες ὡσαύτως εἰς χεῖρας σας τὰ ἐν τῷ ἄρθρ. Α' καί

Δ' διαλαμβανόμενα χρήματα. Θεωροῦντες χρέος οὐσιωδέστατον τῆς ὑπηρεσίας σας τὴν διευθέτησιν τῶν Δημοσίων Καταστημάτων, θέλετε ἐκτελέσει μέ τὸν ὅποιον χαρακτηρίζεσθε ζῆλον τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὰς ἐγκλειόμενας καὶ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 281 τῆς Σ. Κυβερνήσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ...

[Ἀπόσπασμα]

Ἄριθ. 607
26 Μαρτίου 1830

Ἡ Γραμματεία
Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα
τὸν Κυβερνήτην.

.....
δ') Πολλοὶ πατέρες ἅμα ἴδωσι τὰ τέχνα αὐτῶν μόλις ἀρχόμενα νὰ ἀναγινώσκωσι, νὰ γράφωσι καὶ νὰ ἀριθμῶσι καὶ εἰς τοῦτο προχωροῦσι συντόμως καθὼς δύναται νὰ παρατηρήσῃ ἡ Ὑ(μετέρα) Ἐξοχότης ἀπὸ τοὺς ὑποβαλλομένους χαρακτήρας τῆς γραφῆς παιδῶν, οἱ ὅποιοι διδάσκονται πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν, ἀποκτῶσιν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Σχολεῖον πρὶν τελειοποιηθῶσιν.

ε') Ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι πολλοὶ ἀμαθεῖς Γραμματοδιδάσκαλοι, καλόγηροι καὶ παπάδες, ἤνοιξαν πολλὰ σχολεῖα μερικά εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν (ἐνν. ἡ Τρίπολη) καὶ κυρήττοντες εἰς τοὺς πατέρας ὅτι οἱ παῖδες των δέν διδάσκονται γράμματα εἰς τὸ Ἀλληλοδιδασκτικόν, ἀλλὰ τακτικὴν, σύρουσι πλησίον των πολλοὺς παῖδας καὶ πολλοὺς ἀπωθῶσιν ἀπὸ τὰ Ἀλληλοδιδασκτικὰ δίδοντες εἰς χεῖρας αὐτῶν τὴν Ὀκτώηχον καὶ τὸν Ψαλτήρα, αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς Τριπολιτῆαν, καθὼς πληροφορεῖ ὁ Διδάσκαλος. Ὅλοι αἱ ἐλλείψεις αἱ ἐκ τῶν μέσων ἐλπίζεται νὰ ἐκπληρωθῶσι συντόμως, διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε πρόνοιαν ἡ Ὑ(μετέρα) Ἐξοχότης, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ προληφθῇ καὶ τὸ Γραμματεμπόριον τῶν ἀμαθῶν τούτων, τὸ ὅποιον ἐμποδίζει τὴν πρόοδον τῶν Ἀλληλοδιδασκτικῶν Καταστημάτων καὶ καταδικάζει τοὺς παῖδας τῶν ἀμαθῶν εἰς αἰώνιον ἀμάθειαν.

Ἄριθ. 608
26 Μαρτίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπὴν.

Διὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας Σίφνου κ.λπ. θέλετε πληρώσει τοὺς μηνιαίους μισθοὺς τῶν Διδασκάλων τῶν ἐν Σίφνω Διδακτικῶν Κατα-

στημάτων από α^α του παρελθόντος 9βρίου, του μέν της Ἑλληνικῆς ἀνά 60 φοίν(ικας) τόν μῆνα, φοιν. 300, του δέ της Ἀλληλοδιδασκτικῆς φοίν. 100, τό ὄλον φοίν. ἀμφοτέρων 400. θέλετε δέ λάβει τὰς ἀνηκούσας ἀποδείξεις ἐξακολουθοῦντες νά πληρώνητε τούς εἰρημένους μισθούς κατά μῆνα διά τοῦ αὐτοῦ Διοικητοῦ.

Ἐν Ναυπλίω...

Ἀριθ. 647
9 Ἀπριλίου 1830

Πρός τήν ἐπί τῆς Οἰκονομ. ἐπιτροπήν

Κατ' αἴτησιν τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐν Τήνῳ κοινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, προσκαλεῖσθε νά διατάξητε τό ἐν Σύρα Δασμοτελωνεῖον νά παραδώσῃ εἰς τούς ἀναφερομένους τόν, ἀπό Τεργέστης, κώδωνα τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας χωρίς νά ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν δικαίωμα δασμοτελωνικόν, ἀπό τὰ ὅποια πρέπει νά ἐξαιρῶνται τὰ ἀφιερωμένα εἰς τούς ἱερούς ναούς.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἀριθ. 649
9 Ἀπριλίου 1830

ὁ Κυβερνήτης
Πρός τόν Διοικητήν Σίφνου κ.τλ.

Τήν ὑπ' ἀριθμ. 44 πρὸς τήν Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀναφοράν σου περί τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Σίφνῳ ἱερῶν καταστημάτων λαβόντες ὑπ' ὄψιν, εἶδομεν εὐχαρίστως τὰ ὅποια μετὰ τοῦ σεβασμ. ἀρχιερέως κατέβαλες μέτρα εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 434 διαταγῆς.

Ἀποδεχόμενος δέ τὰ ὅποια προβάλλετε μέτρα, τὰ σύμφωνα μέ τούς ἱερούς νόμους καί κανόνας τῶν θείων πατέρων διά τήν μεταρρύθμισιν καί εὐταξίαν τῶν καταστημάτων τούτων, σέ προσδιορίζομεν νά ἐνεργήσῃς αὐτά μέ ὅλην τήν δραστηριότητα διά νά παύσῃ τέλος πάντων ἡ ἀκάθεκτος κακοθήθεια, ἡ καθυβρίζουσα μέν τὰ θεῖα, φέρουσα δέ βλάβην εἰς τήν κοινωνίαν καί καταισχύνην εἰς τήν νῆσον ταύτην.

Διά τοῦτο τὰς μέν διαβεβαιουμένας ἐπί κακοθήθεια καί ἀναισθήτους θέλετε ἐξώσει ἀπαραιτήτως τῆς μονῆς ἐκπέμποντας εἰς τὰς πατρικὰς οἰκίας, ὅπου θέλει τρέφεσθαι ἀπό τούς ἀδίκους γονεῖς καί οἰκείους αὐτῶν, ὅσοι ἐκληρονόμησαν τήν πατρικήν περιουσίαν, ποριζόμεναι καί ὄσων δύνανται ἐκ τῶν ἰδίων κόπων. Εἰς μόνας δέ τὰς ὑπέρ τεσσαράκο-

να ἔτη θέλει συγχωρεῖσθαι τοῦ λοιποῦ νά ἐνδiciαιτῶνται ὡς μονάζουσαι εἰς ταῦτα τά καταγῶγια.

Θέλετε ὅθεν πρὸς τούτοις τοὺς ἀφιλοστόργους γονεῖς, ὅσοι ἀποκληρώσαντες τά ἴδια τέκνα ἐνέκλεισαν εἰς τά μοναστήρια πρὶν φθάσωσι τὴν ἡλικίαν καταλέξεως τὸν μοναδικὸν βίον καὶ ἀναλάβωσι καὶ ἐκτρέφωσι αὐτάς κατὰ τὸ ὅποῖον ἐπιβάλλουν εἰς αὐτοὺς χρέος καὶ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος.

Καθόσον δέ ἀφορᾶ τὴν διαγωγὴν τῶν ἐνδiciαιτωμένων εἰς τε τὰ γυναικεῖα καὶ ἀνδρικὰ μοναστήρια, ὁ Ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου ὀφείλει νά διδάξῃ πρὸς τοὺς μονάζοντες καὶ μοναζούσας τά χρέη τοῦ μοναδικοῦ βίου, καθὼς ὀρίζουσι περὶ τούτων οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους ἔδωκαν ὑπόσχεσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης

[Ἔχει δημοσιευτεῖ στοῦ Σ.Μ. Σιμεωνίδη, Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα 1984, σελ. 77.]

Ἄριθ. 709

8 Μαΐου 1830

Πρὸς τὸν Διοικητὴν Σίφνου

Ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 113 ἀναφορὰν σου πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Γραμματεῖαν καὶ τὸν ἐγκλειόμενον ὀνομαστικὸν κατάλογον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκλέξαντες διορίζομεν ἐφόρους τῆς Σχολῆς τοὺς κυρίους Ἰάκωβον Ταταράκην, Ζαφείρη Μάτζαν, Μιχαὴλ Μοδινόν, Ἰω. Βασιλείου καὶ Νικόλαον Λογοθέτου Τατταράκην.

Πρὸς τούτους θέλεις κοινοποιῆσαι τὸ ἐσώκλειστον Διάταγμα, ἐπαγρυπνῶν ὥστε νά ἐκτελῶσι τά ὁποῖα ἐπιφορτίζονται χρέη μέ ζῆλον ἀντάξιον τῆς ἐντίμου ὑπηρεσίας των. Διὰ νά ἀποβῆ δέ τὸ ἔργον πρόσφορον εἰς τὴν ὁποίαν διορίζεται χρῆσιν καὶ ἀνάλογον μέ τά παρόντα χρηματικά μέσα, σέ διατάττομεν νά μεταβῆς εἰς τὴν Ν(ῆσον) Μῆλον καὶ συνεννοούμενος μετὰ τῶν διορισθέντων ἐπιτρόπων νά ἐπιχειρισθῆτε τὴν οἰκονομὴν τοῦ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου, κατὰ τὸ ὅποῖον ἀπαιτεῖ σχέδιον ἢ φύσις τῆς μεθόδου.

Ἡ οἰκοδομὴ δευτέρου Σχολείου τὴν ὁποίαν ἐπεχείρισαν οἱ προσωρινῶς διορισθέντες ἐπίτροποι χωρὶς διαταγῆς τῆς Κυβερνήσεως δέν συγχωρεῖται πρὸς τὸ παρόν καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων καὶ διότι τὸ σκοπούμενον τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νά συστήσῃ πρό πάντων Ἀλληλοδιδασκτικὰ καταστήματα διὰ τὰ πρῶτα παιδαγωγικά μαθήματα, θέλει δέ προνοῆσαι ἐγκαίρως καὶ περὶ σχολείων ἀνωτέρας τάξεως.

Οί διορισθέντες ἐπίτροποι συμμορφούμενοι μέ τό πνεῦμα τῶν διαταττομένων καί μέ τάς ἐγκλειομένας ὁδηγίας θέλουν διευθύνει διά τῆς Διοικήσεως ταύτης ἐγκαίρως εἰς τήν Κυβέρνησιν ἀκριβεῖς λογαριασμούς τῶν ἐξόδων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Σχολείου τούτου.

Περί τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν θέλει γενεῖ πρόνοια ἀφ' οὗ ληφθῶσιν αἱ στατιστικά πληροφορία παρ' ὑμῶν. Ὅσον περί τῶν ἐν Μήλω ἀρχαιοτήτων, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τό περί Ἀρχαιοτήτων Ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως τῆς ἐν Ἄργει, θέλετε ἐμποδίζει τήν ἐξαγωγήν αὐτῶν καθ' ὅσον ἔνεστι, ἕως ὅτου ἐκδοθῇ τό περί τούτων ἰδιαίτερο Ψήφισμα.

Ἄριθ. 797
22 Μαΐου 1830

ἡ Γραμματεία
Πρός τόν Διοικητήν Ἄνδρου.

Ὁ αὐτόθι ἱεροδιάκονος κύριος Δαμασκηνός Δελλαγραμμάτικας ἀνεφέρην εἰς τήν Γραμματεῖαν ταύτην, ὅτι λαβῶν εἰς ἐνοίκιον ἐν τῶν ὑποστατικῶν τῆς Μονῆς τῆς Παναχράντου τῆ συναινέσει τῶν πατέρων, ἐπλήρωσε λόγω ἐνοικίου γρόσια τετρακόσια, προσδαπανήσας δέ καί διά τήν καλλιέργειαν αὐτοῦ γρόσια 360 στερεῖται καί τά εἰσοδήματα τοῦ αὐτοῦ ὑποστατικοῦ καί τήν ὁποῖαν ἐπλήρωσε ποσότητα.

Ἐάν οἱ πατέρες τῆς εἰρημένης Μονῆς ἀπέσπασαν ἀπό τόν κ. Δαμασκηνόν τό εἰρημένον ὑποστατικόν, ἐπεριδόμενοι τάχα εἰς τήν προεκδοθεῖσαν προκήρυξιν τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἀπαγορεύει νά δίδωνται εἰς πολυετές ἐνοίκιον τά τοιαῦτα ὑποστατικά, ἀλλ' ἔπρεπε κἄν νά παραχωρήσωσιν εἰς συναδελφόν αὐτῶν νά νέμηται αὐτό πρὸς καιρόν, ἢ τέλος νά τόν ἀποζημιώσωσιν, διαταχθέντες νά πράξωσιν αὐτό τοῦτο καί παρά τῆς παυσάσης Διοικήσεως.

Ταῦτα λαβόντες ὑπ' ὄψιν προσκαλεῖσθε νά ἐξετάσητε περί τῶν ἀναφερομένων καί νά συμβιβάσητε τήν αἴτησιν τοῦ κ. Δαμασκηνοῦ πρὸς τό δίκαιον καί συμφέρον τῆς ρηθείσης Μονῆς.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 800
22 Μαΐου 1830

Ὁ Κυβερνήτης
Πρός τόν Πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου.

Εὐχαρίστως εἶδομεν τυπωμένα τά πρῶτα φύλλα τῆς Μεταφράσεως τοῦ, περί τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς, ἐγχειριδίου, ἐγκρίνοντες δέ τήν περί τού-

του γνώμην σας, διετάξαμεν τήν ἐπί τῆς Δ(ημοσίου) Π(αιδείας) Γραμματείαν νά διαδώσῃ εἰς ὅλα τά Σχολεῖα τά πεμπόμενα πρὸς αὐτήν ἀντίτυπα ἐξερχόμενα τῶν πιεστηρίων διὰ νά μορφώνωνται βαθμηδόν τά ὑπάρχοντα καί συνιστάμενα Σχολεῖα κατὰ τοὺς ἐμπεριεχομένους κανόνας.

Διὰ τῆς φιλοπονίας τοῦ κυρίου Κοκκῶνῃ καί τῆς ἰδικῆς σου προσπαθείας ἐλπίζομεν νά τελειωθῇ συντόμως τό στοιχειῶδες τοῦτο βιβλίον καί νά ἴδωμεν τά Ἀλληλοδιδασκτικά καταστήματα ὁμοιομόρφως καί τακτικῶς ὀργανωμένα κατὰ τήν ὁποίαν σᾶς ἐξεφράσαμεν πολλάκις ἐπιθυμίαν μας.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄριθ. 853

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τόν ἔφορον τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου

Ἐπιθυμοῦντες νά χορηγήσωμεν τά μέσα εἰς τόν Κωνσταντῖνον Δημητρόπουλον δεικνύοντα ἔφεσιν εἰς τήν σπουδὴν τῶν Μαθημάτων, ἀπεφασίσαμεν νά συγκαταλέξωμεν αὐτόν μεταξύ τῶν ὑποτρόφων τῆς Κυβερνήσεως. Διὰ τοῦτο θέλετε δίδει εἰς αὐτόν τήν προσδιορισθεῖσαν ποσότητα, ὡς καί εἰς τοὺς λοιπούς.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 854

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τόν Πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου.

Τά ὄρφανά Ἀντώνιον Γεωργίου καί Ν. Παναγιώτου στερούμενα πάσης προστασίας πέμπομεν διὰ νά καταταχθῶσιν εἰς τό ὄρφανοτροφεῖον· εἰς τά ὁποῖα θέλετε χορηγεῖ τά ἀναγκαῖα καθὼς καί εἰς τοὺς λοιπούς, ἐπίσης καί εἰς τόν Γεώργιον Κωνσταντίνου Λαρισινόν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Κυβερνήτης

Ἄριθ. 855

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τήν ἐπί τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπήν

Διὰ τοῦ Διοικητοῦ Λακεδαιμονίας καί Μονεμβασίας θέλετε πληρῶσει φοίν(ικας) ἑκατόν ἕξ Νο 106 διὰ τόν ὀφειλόμενον μισθόν εἰς τόν

Ἄλληλοδιδάκτην Διδάσκαλον τοῦ χωρίου Βαμβακοῦ (Ἀπόστολον Μαρίνου) Βᾶον δι' ὅσον καιρόν ἐδίδασκεν εἰς Μιστρᾶν, κατά τήν ἀναφοράν τοῦ ἰδίου Διοικητοῦ.

Ταῦτα δέ θέλουν λογίζεσθαι εἰς χρέος τῆς ἐπί τῆς Δ(ημοσίου) Π(αιδείας) Γραμματείας.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄ Ο Κυβερνήτης

Ἄριθ. 902 ἡ Γραμματεία
10 Ἰουνίου 1830 Πρὸς τόν Ἐφορον τοῦ Κεντρ. Σχολείου.

Ἐγκλείονται τά περί ὑποτρόφων διατάγματα καί ὁ ἐπισυναπτόμενος αὐτῶν ὀνομαστικός κατάλογος, εἰς τόν ὁποῖον προσετέθη καί ὁ ἀνεφίος τοῦ Ἀρχιερέως Ἀνδρούσης, τόν ὁποῖον ὑπεσχέθη πρό πολλοῦ ἡ Α. Ἐξοχότης νά ἀναδεχθῆ ὡς ὑπότροφον καί τόν ὁποῖον θέλει διευθύνει ἡ Γραμματεία ἀκολούθως. Θέλετε δέ κοινοποιήσει διά τῶν ἐφημερίδων τά διατάγματα, τῶν ὁποίων ἡ μετάφρασις θέλει σᾶς σταλεῖ παρά τῆς Α. Ἐξοχότητος.

Οἱ ἐλλείποντες ἀφ' ἐκάστου τμήματος θέλουν ἀναπληρωθῆ ἀκολούθως κατά τήν ἀναφοράν σας.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ἄ Ο Γραμματεὺς

Ἄριθ. 903 ἡ Γραμματεία
10 Ἰουνίου 1830 Ἄ Ο Κυβερνήτης
Διάταγμα

Θεωρήσαντες τό ὑπ' ἀριθμ. 712 καί κατά τήν 7 τοῦ παρελθόντος Μαΐου ἐκδοθέν διάταγμα, δι' οὗ ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Μενδενίτζης κύριος Διονύσιος, πρώην ἐκκλησιαστικός τοποτηρητής Σαλαμῖνος, ἀποκαθίσταται εἰς τήν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ Μενδενίτζαν.

Κρίνοντες ἀναγκαίαν τήν παρουσίαν πνευματικῶν ποιμένων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καί παραμυθίαν τῶν Χριστιανῶν.

Διατάττομεν

1^ο. Ἄ Ο θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Μοσχονησίων κύριος Βαρθολομαῖος ἐμπιστεύεται τήν Διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας Σαλαμῖνος καί Μεγαρίδος ὡς ἐκκλησιαστικός τοποτηρητής.

2^{ον}. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεὺς νά ἐνεργήσῃ τό παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 10 Ἰουνίου 1830
Ὁ Κυβερνήτης

Ἀριθ. 908 Ἡ Γραμματεία
10 Ἰουνίου 1830 Πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῆς Ἐπιδαύρου.

Προλαβόντως ἐξέδωκεν ἡ Κυβέρνησις Διάταγμα διὰ νά ἀναλάβωσι τὴν κυριότητα τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπικρατείᾳ μετοχίων οἱ σταλέντες πρωτοσύγγελοι παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου.

Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον τῶν μετοχίων σημειοῦται καί τό ἐν Ἐπιδαύρῳ Μοναστήριον τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, τό ὁποῖον ἦτον πρῶτον ὑπὸ τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, παρεχωρήθη δέ ὕστερον εἰς τό Σίναιον ὄρος κατ' αἴτησιν τῶν προκρίτων τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου καθὼς φανερώνει τό ἴδιον πατριαρχικόν Γράμμα.

Γνωρίζοντες ὡς ἐντόπιοι περιστατικῶς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, προσκαλεῖσθε, κατ' ἐπιταγὴν τῆς Α. Ἐξοχότητος, νά δώσητε ὅσας ἔχητε πληροφορίας διὰ νά ἀποφασίσῃ τό δίκαιον ἡ Κυβέρνησις. Θέλετε δέ κάμη τὴν ἀναφοράν σας συμβουλευόμενοι τοὺς προκρίτους ἐκ τῶν γερο-ντοτέρων, ὅσοι γνωρίζουν ἀκριβῶς τὴν περί ἧς ὁ λόγος ὑπόθεσιν.

Ἐν Ναυπλίῳ...

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀριθ. 951 Ἡ Γραμματεία
Πρὸς τὸν Διοικητὴν Καλαβρύτων καὶ Βοστίτζης

Ἡ Κυβέρνησις ἀπαντῶσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 759 εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 1505 ἀναφοράν σας, σᾶς εἰδοποίησεν ὅτι διετάχθησαν οἱ ἐν Πάτραις κληρονόμοι τοῦ κυρίου Τζίπηρα νά δώσωσι λόγον διὰ τὰ εἰς χεῖρας των χρήματα τοῦ Κοινοῦ Σχολείου τοῦ Σωποτοῦ.

Ὁ κύριος Τζίπηρας ὡς ἐκ προσώπου τῶν συνενεχομένων συγγενῶν ἀπαντῶν εἰς τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἀποτίθεται μέ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ αὐτοῦ Σχολείου, εἶναι δέ ἔτοιμος νά δώσῃ λόγον, εἰς τοὺς ὁποῖους διορίσει ἐπιτρόπους ἡ Κυβέρνησις.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν νά ἐνεργήσητε τὴν ὑπ' ἀρ. 64 προδιευθυνθεῖσαν ἐγκύκλιον διὰ νά διορισθῶσιν οἱ ἔφοροι τῶν Σχολείων, τοὺς ὁποῖους

θέλει ἐπιφορτίσει ἡ Κυβέρνησις νά λάβωσι λογαριασμόν ἀπό τούς κληρονόμους τοῦ κυρίου Τζίπηρα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 23 Ἰουνίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς

Ἄριθ. 952

ἡ Γραμματεία

Πρὸς τόν Διοικητὴν Τήνου κ.λπ.

Ὁ διδάσκαλος τοῦ, κατὰ τὰ Δύο Χωρία, Ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου κύριος Ἀν(τώνιος) Γκιών ἀναφέρεται τρίτον ἤδη εἰς τὴν Γραμματείαν ταύτην ζητῶν τούς μισθοὺς του, διὰ τὴν στέρησιν τῶν ὁποίων εἶναι εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν. Ἐκτός τούτου ἀπαντᾷ μεγάλας δυσκολίας εἰς τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν του ἐπειδὴ διάφοροι ἀμαθεῖς γραμματοδιδασκαλοὶ διαβάλλοντες τὸ σύστημα τοῦτο ἀποσπῶσι τούς μαθητευομένους πείθοντες τούς ἀμαθεῖς καὶ ἀπειροκάλους γονεῖς καὶ μαραίνοντες ἐν ταύτῳ τὴν προθυμίαν τῶν φιλοκάλων πολιτῶν.

Ὅσον περὶ τῶν μισθῶν τοῦ διδασκάλου ἡ Α. Ἐξοχότης ἀναδέχεται νά πληρώσῃ αὐτοὺς ἀμέσως, ἅμα πληροφορηθῆ παρ' ὑμῶν τὴν ποσότητα τῶν ὀφειλομένων πρὸς τόν διδάσκαλον, ὁποίας ἔχει μέ τούς προσκαλέσαντας συμφωνίας καὶ ἐάν δέν ὑπάρχῃ κανένας ἐπιτόπιος πόρος αὐτό τοῦτο θέλετε βεβαιώσῃ τόν ρηθέντα διδάσκαλον, ἐνθαρρύνοντες αὐτόν νά ἐξακολουθῆ μέ φιλοπονίαν καὶ ζῆλον τὸ ἔργον του.

Τούς δέ κατοίκους τῶν δύο χωρίων Ἀρνάδου καὶ Τριαντάρου θέλετε προτρέφῃ νά ὁμονοήσωσι εἰς σύστασιν τοῦ Σχολείου τούτου ἐναγκαλιζόμενοι τὴν μέθοδον, τῆς ὁποίας ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐντελῆ ἀποτελέσματα καὶ φειδόμενοι τόν πολῦτιμον καιρόν, τόν ὁποῖον θέλουν κατατρίβῃ εἰς μάτην τὰ τέχνα των ὑπὸ τούς ἀμαθεῖς καὶ ἀθλίους γραμματοδιδασκάλους χωρὶς νά γένωσι ποτέ ἱκανοὶ καὶ ἑαυτοὺς νά ὠφελήσωσι καὶ τούς γονεῖς.

Ταῦτα ἐμπνέοντες καὶ εἰς τούς εἰρημένους χωρικούς καὶ εἰς τούς ἄλλους τούς ὑπὸ τὴν Διοίκησίν σας θέλετε κατωρθώσῃ νά πολλαπλασιάσῃτε τὰ ἀλληλοδιδασκτικά Σχολεῖα ὑποσχόμενοι ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τὰ δυνατὰ βοηθήματα, τὰ ὁποῖα ἡ Α. Ἐξοχότης χορηγεῖ καθ' ἐκάστην ὑπὲρ τῆς Δ(ημοσίου) Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν Ναυπλίῳ 23 Ἰουνίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς.

[Ἀπόσπασμα]

Ἄριθ. 953

Ἐγκύκλιος
Πρὸς τοὺς ἐκτάκτ. Ἐπιτρόπους
καὶ Διοικητὰς τῆς Ἐπικρατείας

Δέν ἀγνοεῖτε Κύριε ὅτι ἡ ἐν Αἰγίνῃ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐπεκύρωσε διὰ τοῦ 10 Ὑψηφίσματος τὴν πρᾶξιν τῆς ἐν Τροιζῆνι ἀπαγορεύουσας τὴν πώλησιν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐκτός τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Γνωρίζετε ὡσαύτως ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐσύστησε πρὸς τό παρόν, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 49 καὶ κατὰ τὴν 20 τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐκδοθέντος Ὑψηφίσματος κατάστημα Δημόσιον εἰς Αἶγινα, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ἀποταμιεύσῃ ὅσας δυναθῆ νὰ συλλέξῃ ἀρχαιότητας μέ ἔξοδα τῆς ἐπικρατείας ἢ ἀπὸ προσφοράς φιλοκάλων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι προαιροῦνται νὰ συνδράμωσι φιλοτίμως εἰς πλουτισμόν τοῦ ἐθνικοῦ καταστήματος.

Κατὰ συνέπειαν τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ διαλειφθέντος Ὑψηφίσματος τῆς 20 Ὀκτωβρίου, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἐθ(νικοῦ) τούτου Μουσείου καθυπέβαλε δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὴν Κυβ(έρνησιν) τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων τό Δημόσιον τοῦτο κατάστημα ἤμπορεῖ νὰ πλουτισθῆ βαθμηδόν μέ τὰ πολύτιμα τῆς Ἀρχαιότητος λείψανα, τὰ ὅποια καλύπτει ἡ Κλασσικὴ γῆ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐγκριθέντα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ σοὶ ἐκθέσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐγκύκλιον, διὰ νὰ δυναθῆ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν...

Ἄριθ. 955

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τόν Πρόεδρον τοῦ Ὀρφανοτροφείου

Πληροφορηθέντες τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν τοῦ ὀρφανοῦ Μανόλη Βλάχου Ὑδραίου, πέμπομεν διὰ νὰ συγκαταλεχθῆ μετὰ τῶν ἄλλων ὀρφανῶν, περὶ τοῦ ὁποίου θέλετε λάβει τὴν ἀναγκαίαν πρόνοιαν ὡς καὶ διὰ τὰ λοιπὰ ὀρφανά.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 23 Ἰουνίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 956

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὸν Ἐφορον τοῦ Κεντρ. Σχολείου

Ἐλλειπομένου τοῦ ὀρισθέντος ἀριθμοῦ, τῶν ὅσοι ἐκ τῶν προσφύγων καὶ ξένων ὁμογενῶν ἐνεκρίθη νὰ συγκαταλεχθῶσιν εἰς τοὺς ὑποτρόφους, πέμπομεν τὸν παρόντα Γεώργιον Φανδρίδην Κρῆτα, τὸν ὁποῖον θέλετε παραδεχθῆ ὡς ὑπότροφον τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐδώκαμεν εἰς αὐτόν πρό πολλοῦ ὑπόσχεσιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 23 Ἰουνίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 957

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ἐπιτροπὴν

Εἰς τὸν ἱερέα Θωμᾶν Λεβαδίτην δυστυχῆσαντα διὰ τὰς περιστάσεις, θέλετε μετρήσει Φοίν(ικας) ἑκατὸν ἐξήντα χορηγουμένους εἰς αὐτόν παρά τῆς Κυβερνήσεως πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀναγκῶν του.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 24 Ἰουνίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης

Ἄριθ. 958

Ὁ Κυβερνήτης
Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ὁρφανοτροφείου

Τὸν ὄρφανόν Δημήτριον Ἀποστόλου Σπεράντζα θέλετε ἀναλάβη εἰς τὸ Ὁρφανοτροφεῖον διὰ νὰ περιθάλπεται καὶ διδάσκεται, ἔχων ἀρχὰς τινὰς γραμμάτων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 24 Ἰουνίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 1004

Ἡ Γραμματεία
Πρὸς τὸν ἔκτακτον ἐπίτρ. Δυτ. Ἑλλάδος.

Τὰς ἀνακαλυφθείσας ἀρχαιότητας περὶ ὧν ἀναφέρετε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 970 διέταξεν ἡ Α. Ἐξοχότης νὰ ἐμβιβάσῃτε εἰς τὴν αὐτόθι εὐρισκομένην Ἑλληνικὴν Κορβέταν «ἡ Ὑδρα», ἣτις θέλει τὰ ἀποβιβάζῃ ἐνταῦθα ἢ εἰς Πόρον.

Παρακαλεῖσθε, κατά τό πνεῦμα τῆς προλαβούσης ἐγκυκλίου νά προσκαλέσητε τούς Διδασκάλους νά μᾶς διευθύνωσιν ὀνομαστικόν κατάλογον τῶν μαθητῶν, τόν ὁποῖον θέλει συνοδεύσει ἡ Ἐπιτροπία μέ τάς ἰδιαιτέρας πληροφορίας περί καταστάσεως τῶν Σχολείων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1830.

Ὁ Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 1005

ἡ Γραμματεία

Πρὸς τόν Διοικητὴν Τροπολιτζᾶς καί Λεονταρίου

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Α. Ἐξοχότητος παρακαλεῖσθε Κύριε νά διατάξητε τόν ὀχυροματοποιόν κύριον Σταυρίδην νά μεταβῆ εἰς Καράταιναν, διευθυνόμενος πρὸς τόν ἐκεῖ Διοικητὴν, ἅμα ἐπιστρέψῃ ἀπὸ Πραστόν, διὰ νά διαθέσῃ καί νά σχηματίσῃ τό ἐσωτερικόν τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος Σχολείου καθ' ὃν ἀπαιτεῖ τρόπον ἢ Μέθοδος τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς, καθὼς διετάχθη περί τούτου ὁ ρηθεὶς Διοικητής.

Ἄμα φθάσωσιν ἀπὸ Αἴγινα ἀββάκια κλπ, θέλομεν σᾶς διευθύνει τὰ ἀναγκαῖα, διότι τὰ ἐδῶ διενεμίσθησαν εἰς τὰ Σχολεῖα. Πίνακας δέ ἀριθμητικῆς, τούς ὁποίους ὁ διδάσκαλος ζητεῖ δέν ἔχομεν πρὸς τό παρόν, πλὴν τῶν τοῦ κ. Νικητόπουλλου.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 1006

ἡ Γραμματεία

Πρὸς τόν Διοικητὴν Ἰου κ.τλ.

Ἡ Κυβέρνησις ἀποδέχεται τὴν προθυμίαν τοῦ Διοικητοῦ καί τόν ζῆλον τῶν φιλοκάλων πολιτῶν τῆς Ν(ήσου) Πολυκάνδρου διὰ τὴν σύστασιν παιδευτικοῦ καταστήματος καί συγκατανεύει νά ἀφιερωθῶσιν εἰς συντήρησιν αὐτοῦ τὰ ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κοιμήσεως καί τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰσοδήματα, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐξαιρῶνται τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καί εὐκοσμίαν τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Ἡ Κυβέρνησις θέλει ἐπιχορηγήσῃ ἐκ μέρους τῆς τὰ δυνατὰ βοηθήματα, ἅμα πληροφορηθῆ παρά τοῦ Διοικητοῦ τὴν σύστασιν τοῦ Σχολείου καί τὰς ὁποίας ἔχει ἀνάγκας, πρὸς τό παρόν δέ προσεκλήθη ὁ

Πρόεδρος τοῦ ὀρφανοτροφείου νά σᾶς στείλῃ τὰ ἀναγκαῖα ἀββάκια καί πίνακας.

Αὐτό τοῦτο εὐηρεστήθη νά πράξῃ ἡ Α. Ἐξοχότης καί περί τοῦ Σχολείου τῆς Ἰου καί διέταξε τήν Γραμματεῖαν ταύτην νά φροντίσῃ ἱκανόν Διδάσκαλον, τόν ὁποῖον καταγίνεται νά εὔρῃ. Ὁ κατάλογος τῶν συνδρομητῶν ἐστάλη εἰς τήν Γενικήν Ἐφημερίδα.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 1012

ἡ Γραμματεία

Πρός τοὺς Διδασκάλους τῶν, κατὰ τήν ἐπικράτειαν, διδακτικῶν καταστημάτων.

Ἐγκλείεται ἀντίτυπον τοῦ ὑπ' ἀριθ. φύλλου τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος, περιέχον ἐπιστολήν τῆς, ἐν Βαυαρία, Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας, πρὸς τήν Α. Ἐξοχότητα τόν Σ. Κυβερνήτην τῆς ὁποίας τό ἀντικείμενον ἐξηγεῖται ἡ ἐπισυναπτομένη πρᾶξις τῆς αὐτῆς Ἐταιρείας καί τήν ἀπάντησιν τῆς Α. Ἐξοχότητος εἰς τήν ἐπιστολήν ταύτην.

Ἐπιστήσαντες τόν νοῦν εἰς τήν ἔννοιαν τῶν ἐνδιαλαμβανομένων θέλετε ἀναγνώσει καί ἀναπτύξει αὐτά παρόντων ὅλων τῶν μαθητῶν σας διά νά γνωρίσωσι τὰ νέα δείγματα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκῆς διαθέσεως τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας καί τῶν φιλελλήνων ὑπηκόων του.

Ταῦτα παρασταίνοντες ζωηρότατα εἰς τοὺς ὑπὸ τήν ὄδηγίαν σας παῖδας, θέλετε ἐντυπώσει εἰς τὰς ἀπλὰς αὐτῶν ψυχὰς ἀνεξάλειπτον εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς γενναίους εὐεργέτας των εἰς ἀμιλλαν ἰσχυράν πρὸς τήν παιδείαν καί ἀρετήν, ἥτις ἐγγυᾶται εἰς τοὺς εὐδοκίμησαντας τήν φῆφον τῆς Σ. Κυβερνήσεως καί τήν ἐκλογὴν τοῦ Σ. Μονάρχου, κατὰ τήν ἔννοιαν τοῦ 6 ἄρθρ. τῆς διαληφθείσης πράξεως.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 1018

Ὁ Κυβερνήτης

Πρὸς τόν πανιερώτατον Ἐκκλησ. Τοποτηρητὴν τῶν Μεσσηνιακῶν Φρουρίων, πρώην ἐπίσκοπον Ἐλαίας κύριον Παῖσιον.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεὺς ἐγνωστοποίησεν εἰς τήν

Κυβέρνησιν τήν ὑπέρ τοῦ Ἐκκλησιαστ. Σχολείου συνεισφοράν σας τῶν διακοσίων Φοινίκων.

Ταύτην δεξάμενοι μετ' εὐγνωμοσύνης, ἀπονέμομεν εἰς τήν πανιερότητά σας τήν προσήκουσαν τιμήν, τῆς ὁποίας ὁ μέγας Παῦλος κρίνει ἀξίους τοὺς προΐσταμένους τῆς Ἐκκλησίας ἐν Κυρίῳ, εὐχόμενοι νά γίνωσι μιμηταί τῶν ἀγαθῶν ἔργων σας καί οἱ λοιποί συνάδελφοί σας...

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 7 Ἰουλίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης.

Ἄριθ. 1085

ἡ Γραμματεία

Πρός τόν Διοικητήν Ἰου κ.τλ.

Ἡ προθυμία τῶν Συκινίων εἰς σύστασιν Δημοσίου Σχολείου εἶναι τόσον μᾶλλον ἀξιέπαινος καθ' ὅσον ἐνδεέστεροι ὄντες πολλῶν ἄλλων, συνεισέφερον φιλοτιμότερον καί διά τήν οἰκοδομήν τοῦ καταστήματος καί διά τόν μισθόν τοῦ Διδασκάλου, θεωροῦντες ὡς πρώτην ἀνάγκην τήν ἐκπαίδευσιν τῶν ἰδίων τέκνων.

Ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν Συκινίων εὐχαρίστησε πάρα πολύ τήν Α. Ἐξοχότητα καί διέταξε τήν Γραμματείαν νά προμηθεύσῃ τά ὅποια ἐξαιτοῦνται βοηθήματα ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, καί νά φροντίσῃ καί περὶ διδασκάλου ἱκανοῦ νά ἐκπληρώσῃ τὰς εὐχὰς τῶν πολιτῶν τούτων.

Ἡ Α. Ἐξοχότης, διά νά δείξῃ πόσον τιμᾶ τοὺς εὐτυχοῦντας εἰς τήν πρόοδον τῆς Δ(ημοσίου) ἐκπαιδεύσεως, εὐηρεστήθη νά χορηγήσῃ καί χρηματικά βοηθήματα εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ μισθοῦ τοῦ διορισθησομένου διδασκάλου. Ταῦτα θέλετε κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Νήσου ταύτης, ἐνισχύοντες αὐτούς εἰς τό ὅποῖον ἐπεχειρίσθησαν ἔργον.

Ἡ Γραμματεία φροντίζει συγχρόνως νά εὖρη διδάσκαλον ἄξιον διά τό σχολεῖον τῆς Ἰου· ἐγκλείονται δέ καί ἀντίτυπα τοῦ ὑπ' ἀριθ. διατάγματος κανονίζοντος τά χρέη τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων τά ὅποια θέλετε κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν σχολείων τῶν ὑπὸ τήν Διοίκησίν σου Νησίων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 22 Ἰουλίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς.

Ἐγκλείεται ἀναφορά τῶν κατοίκων τῆς νήσου Συκίνου πρὸς τὸν Διοικητὴν ἐκ τῆς ὁποίας βλέπετε τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν Νησιωτῶν τούτων εἰς σύστασιν σχολείου. Μ' ὅλον ὅτι ἐνδεέστεροι τῶν ἄλλων νησιωτῶν συνεισέφερον εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ εἰς μισθὸν διδασκάλου Ἀλληλοδιδασκτικοῦ ἔχοντος ἅμα καὶ γνῶσιν τινὰ τῆς Ἑλληνικῆς.

Ἡ Α. Ἐξοχότης θέλουσα νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς πολίτας τούτους καὶ νὰ παρορμήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους εἰς μίμησιν τῶν καλῶν, εὐηρεστήθη νὰ χορηγήσῃ πρὸς αὐτοὺς τὰ ὁποῖα ἐξαιτοῦνται βοηθήματα καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ ἐλλεῖπον τοῦ μισθοῦ τοῦ Διδασκάλου. Παρακαλεῖσθε διὰ ταῦτα νὰ ἐκλέξῃτε τινὰ νέον μεταξύ τῶν σπουδαστῶν, εἰδήμονα τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς καὶ στοιχειωμένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εὐυπολήπτου διαγωγῆς καὶ καλῶν ἠθῶν καὶ ἐφοδιάσαντες αὐτὸν μὲ τὰ ἀναγκαῖα βοηθήματα καὶ τινὰ στοιχειώδη βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς νὰ τὸν συστήσῃτε εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ λάβῃ τὸ δίπλωμά του.

Ἡμπορεῖτε νὰ ὑποσχεθῆτε καὶ περισσότερον μισθὸν ἂφ' ὅσον προσφέρουσι οἱ ἐνδεεῖς Συκίνιοι, τοῦ ὁποίου τὸ ἐλλεῖπον θέλει ἀναπληρώσῃ ἡ Κυβέρνησις· θέλετε δὲ πληροφορήσῃ τὸν διδάσκαλον ὅτι τὰ ἔξοδα ἐκεῖ εἶναι μετριώτατα καὶ ἡ φιλοξενία καὶ ἡ περὶ τὸν διδάσκαλον φιλοφροσύνη τῶν νησιωτῶν μεγίστη.

Παρόμοιος διδ(άσκαλος) ζητεῖται καὶ διὰ τὴν γειτονεύουσαν Νῆσον τῆς Ἰου, τοῦ ὁποίου ὁ μισθὸς θέλει εἶσθε ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἐκεῖ μετοχίου τῆς Μονῆς Ἀμοργοῦ πλειότερος τοῦ πρώτου, τοὺς δὲ δύο πρώτους μῆνας ὑπεσχέθη νὰ πληρώσῃ ἡ Κυβέρνησις.

Παρακαλεῖσθε λοιπὸν ἀνθ' ἑνὸς νὰ στείλετε δύο τῶν ὁποίων ὁ χαρακτηριστὴρ θέλει εἶσθε ἀνάλογος μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν καθαρότητα τῶν νησιωτικῶν ἠθῶν καὶ 2 ἐγχειρίδια τοῦ Σαραζήνου πρὸς τὸν Διοικητὴν. Παρακαλεῖσθε νὰ διατάξῃτε νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὴν Ἐφημερίδα ἡ προσφορά τοῦ κυρίου Α. Τζούνη τῶν διαφόρων βιβλίων καὶ νὰ πέμπεται τακτικῶς πρὸς τὴν Δημόσιον ἐκπαίδευσιν ἡ Γαλλικὴ ἐφημερίς κατ' ἐπιταγὴν τῆς Α. Ἐξοχότητος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 22 Ἰουλίου 1830

Ὁ Γραμματεὺς.

Ἄριθ. 1107

ἡ Γραμματεία
Πρὸς τὸν Διοικητὴν Σίφνου κ.τλ.

Πρὸς τὸν κύριον Παναγιώτην Α. Δημητρακόπουλον ἐδόθησαν εἰς Γροῦπον ἐσφράγιστον εἰς πεντάφραγμα γρόσια ἔννεακόσια τριάκοντα καὶ πέντε, ἀριθ. 935, ἐπιφορτισθέντα νά σᾶς διευθύνῃ αὐτά ἀσφαλῶς διὰ τοῦ ἐν Σύρα ὑγειονομείου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ποσότητος θέλετε μετρίσῃ πρὸς αὐτόθι πνευματικόν Γαβριήλ Ρωμανόν γρόσια 150 χορηγηθέντα παρὰ τῆς Α. Ἐξοχότητος εἰς παραμυθίαν τῶν ἀναγκῶν του καὶ εἰς τὴν ἐπί χωρίον Σταυρί παπᾶ-Νικολάκενα γρ. 285, μισθός τοῦ μακαρίτου διάκου υἱοῦ τῆς ὑπηρετήσαντος παρὰ τῷ Ἁγίῳ Ἐλαίας κ. Παΐσιῳ· τὰ δέ λοιπὰ πεντακόσια ἀνήκουσιν εἰς ὑμᾶς διὰ τὰ ὅποια ἐξαργύρωσα ἐπ' ὀνόματί σας δύο γραμμᾶτια.

Παρακαλεῖσθε δέ νά πέμψητε εἰς τὴν Γραμματείαν τὰς ἀνηκούσας ἀποδείξεις.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4 Αὐγούστου 1830
ὁ Γραμματεὺς.

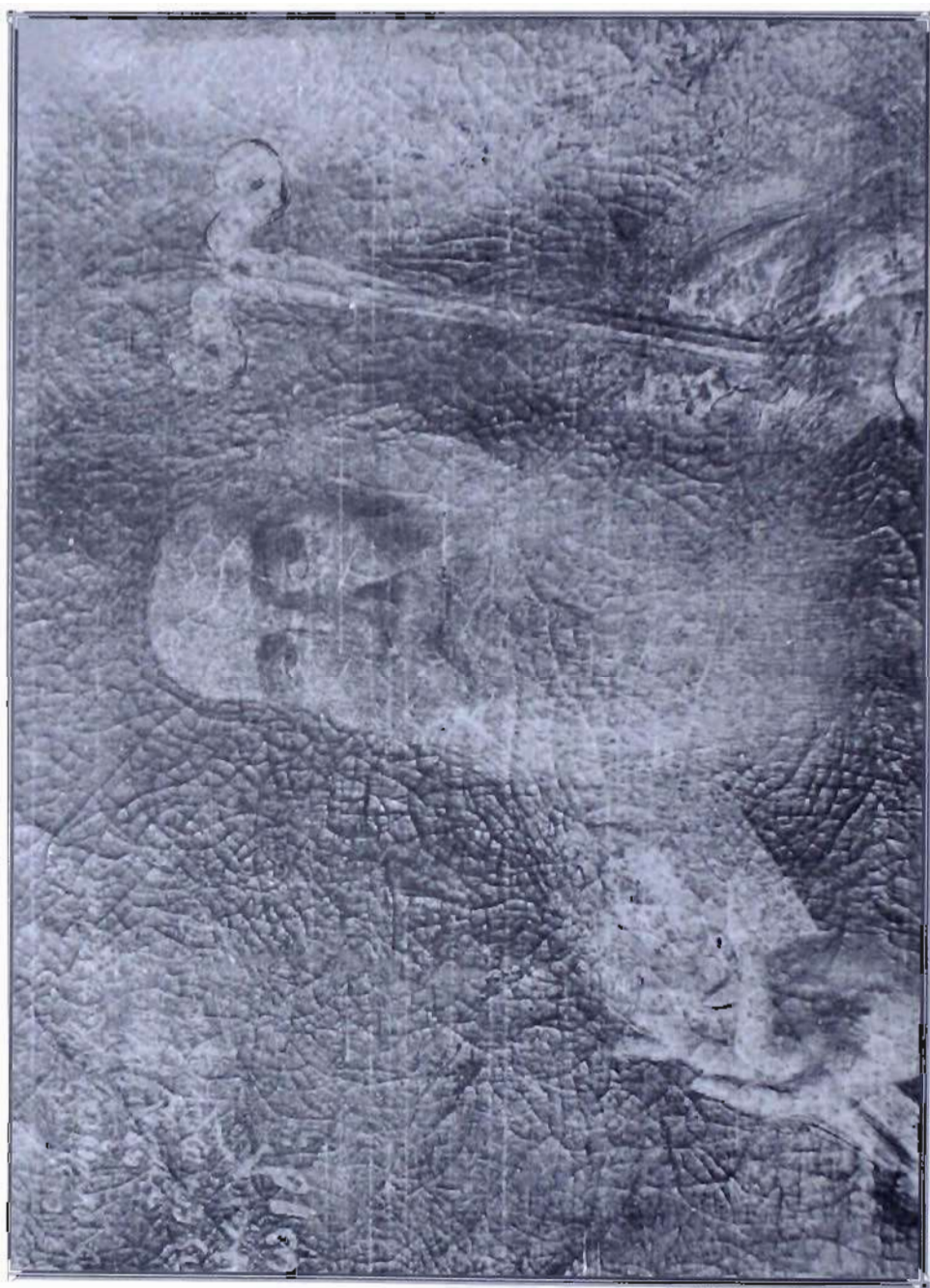
Ἄριθ. 1108

ἡ Γραμματεία
Πρὸς τὸ Ὑγειονομεῖον Σύρας

Τό ὑπ' ἀριθμ. 1107 ἐπίσημον τῆς Γραμματείας, τό ὁποῖον θέλει σᾶς ἐγχειρίσει ὁ κύριος Π. Δημητρακόπουλος μέ ἓνα γροῦπον πρὸς τὸν Διοικητὴν Σίφνου, παρακαλεῖσθε νά διευθύνῃτε ἀσφαλῶς εἰς αὐτόν λαμβάνοντες ἀπόδειξιν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ, τὴν ὁποίαν θέλετε διευθύνει εἰς τὴν Γραμμ. ταύτην.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4 Αὐγούστου 1830
Ὁ Γραμματεὺς

«Οὗτος ἦν Ἱεράρχης Καππαδόκων ἀρχιτέτης Γαίης ἐκ Σίφνου τὸ ὄνομα Φιλότηος ,αὐτὸς' (= 1814)».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Μέρος ή Τμήμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου εἶναι καί ἡ ἀνάπτυξη τῶν βιογραφιῶν Σιφνίων πού ἀνεδείχθησαν στό ἐπισκοπικό ἀξίωμα ἢ διέπρεψαν σέ ἄλλα ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα κατά παλαιούς χρόνους. Ὁ ἀριθμός τους, κατά τά μέχρι τώρα ἀποκαλυφθέντα στοιχεῖα, εἶναι πράγματι μεγάλος. Ἀπό τῶν σελίδων τοῦ περιοδικοῦ ἔχομε ἤδη παρουσιάσει, τόσο ἕναν ἀριθμητικό κατάλογό τους (τόμ. 4^{ος}), ὅσο καί ἐργασίες εἰδικότερες γιά τούς α) Ἄνθιμο Λαδόπουλο, μητροπολίτη Βελιγραδίου (τόμ. 3^{ος}), β) Κυζίκου Ἀγάπιο Γρυπάρη, Σηλυβρίας Χρῦσανθο Γρυπάρη, Ἄνθιμο Ἀρτουλάνο, μητροπολίτη Προύσης, Κρήτης Κωνστάντιο Χαλκίόπουλο (τόμ. 11^{ος}), γ) Ἰωσήφ Ἀναγν. Γρυπάρη, ἀρχιεπ. Σίφνου-Μυκόνου καί ἐπίσκοπο Λαμφάκου Ἀρσένιο (τόμ. 15^{ος}) καί δ) τούς ἱερομονάχους Ναθαναήλ καί Γρηγόριο, διδασκάλους - πνευματικούς τῶν Ἑλλήνων τῶν Ἰνδιῶν (τόμ. 9^{ος}).

Συνεχίζοντας τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἰδίου ἱστορικοῦ Μέρους, παρουσιάζουμε καί τούς ἐπομένους Σιφνίους κληρικούς μέ ἀξιοποίηση στοιχείων, τόσο τῆς βιβλιογραφίας, ὅσο καί ἀρχειακῶν πηγῶν. Πρόκειται γιά α) τόν ἀπό Βάρνης (1783-1797) καί Τορνόβου (1797) μητροπολίτη Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Φιλόθεο (1801-1816), β) τόν ἀπό Σηλυβρίας (1764-1777) μητροπολίτη χαλκηδόνος Παρθένιο (1777-1790), γ) τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἰωαννίτιο Β' (1646-1656) γιά τή σχέση του μέ τή Σίφνο καί δ) τόν ἱερομόναχο-ἀρχιδιάκονο τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως Ἄνθιμο Ἀνδρόνικο.

ΦΙΛΟΘΕΟΣ, Ο ΣΙΦΝΙΟΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ
[1801 - 1816]
Ο ΑΠΟ ΒΑΡΝΗΣ [1783-1797] ΚΑΙ ΤΟΡΝΟΒΟΥ [1797]

Τό βιογραφικό του Φιλοθέου μέχρι της ανάδειξής του σέ ἀρχιερέα, εἶναι παντελῶς ἄγνωστο ἐξ ἐπισήμων μαρτυριῶν. Μποροῦμε ὅμως νά υποθέσουμε, ἀπό παραιλήσια στοιχεῖα, ὅτι τοῦτος ὑπῆρξε μοναχός τῆς Μονῆς τῆς Βρυσιανῆς Σίφνου ἐπειδή α) τό ἔτος 1803 τήν εὐεργέτησε μέ τό ποσόν τῶν 1000 γροσίων κατά τά σημειούμενα στόν Β' Κώδικα, φ. βα τῆς Μονῆς¹. [Τό ποσόν τοῦτο, μέ ἄλλα 2.500 γρόσια, σύνολο 3.500 γρόσια, ἡ διοίκηση τῆς Βρυσιανῆς κατέθεσε τό 1804 στό Κοινό τῆς Σίφνου πρὸς 8% ἑτησίως γιά τήν εἰσπραξη ἑνός σταθεροῦ ἐσόδου γιά τίς ἀνάγκες τῆς]² καί β) στό ἡγουμενεῖο ὑπῆρχε καί ὑπάρχει ἀνηρτημένη ἡ προσωπογραφία του, τιμῆς ἔνεκεν, ὡς διαπρεποῦς μοναχοῦ τῆς καί μάλιστα ἀρχιερέως πρωτοθρόνου στήν ἱεραρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπί τοῦ ζωγραφικοῦ τούτου ἔργου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

«Οὗτος ἦν Ἱεράρχης Καππαδόκων
ἀρχιθύτης

Γαίης ἐκ Σίφνου τοῦνομα Φιλόθεος
,αωιδ'»

Ἡ ἀναγραφή, προσέτι, σέ περιληπτικό ἀντίγραφο τοῦ Α' Κώδικα τῆς Βρυσιανῆς, φ. 63β, ὅτι τό ἔτος 1771, Ὁκτωβρίου 24, πραγματοποιήθηκε δωρεά καί προσήλωση «τοῦ κύρ διακόνου Φιλοθέου Κουλούρη»³, εἶναι μέν δυνατόν νά ἀναφέρεται σ' αὐτόν, πλὴν ὑποθετικά καί μόνον. Πρώτη περί αὐτοῦ ἐπίσημη μαρτυρία, βεβαιουμένη μάλιστα καί ἀπό τόν ἴδιο μεταγενέστερα, ἀναφέρει ὅτι, τοῦ μητροπολίτου Βάρνης «Νεοφύτου τό ζῆν ἐχμετρήσαντος καί εἰς τὰς αἰωνίους μονάς μεταστάντος», ἐξελέγη κατά τόν Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 1783 «ὁ ὀσιώτατος ἐν

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσιανή*, ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 78.

2. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 94.

3. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 172.

ιερομονάχους κύρ Φιλόθεος»⁴. "Όταν μετά 14 χρόνια μετατέθηκε στη μητρόπολη Τορνόβου, ο ίδιος έγραφε (σε λευκό φύλλο νομοκάνονος πού διατηρούσε):

«,αφυζ': φεβρουαρίου: ιβ': ημέρα πέμπτη εις τας έννέα ώρας τής ημέρας διά κανονικῶν φήφων καί συνοδικῆς έκλογῆς μετετέθη από τήν έπαρχίαν Βάρνης εις τήν άγιωτάτην μητρόπολιν Τορνόβου έξωσθέντος του προκατόχου μας κ(υρί)ου Ματθαίου καί ύπερορίου γενομένου διά βασιλικού προσκυνητοῦ όρισμοῦ άρχιερατεύσαντες εις Βάρναν από ,αφπγ': σεπτεμβρίου θ' μέχρι του ,αφυζ', φεβρουαρίου ιβ' καί ο άγιος Θεός διά πρεσβειῶν τής Κυρίας ήμῶν θεοτόχου νά μᾶς ένδυναμώνη ίνα ποιμάνω θεαρέστως τό έν αὐτῇ έμπιστευθέν μοι λογικόν του Χ(ριστ)οῦ καί Θεοῦ μου Χριστιανικόν ποιμνιον.

† ο Τορνόβου Φιλόθεος»⁵.

"Όμως ο Ματθαῖος, ο όποῖος φαίνεται πώς ειχε κατηγορηθει άδίκως στην Κυβέρνηση, επέτυχε μέσα στους επόμενους λίγους μήνες του ίδιου χρόνου νά αποδείξει τήν άθωότητά του καί μέ νέα σουλτανική έντολή νά αποκατασταθει στην έδρα του, μέ έξωση πλέον του Φιλοθέου. Πρός τούτο εξέδόθη τό επόμενο πατριαρχικό καί συνοδικό έγγραφο πατριάρχου Γρηγορίου Ε' τής 23ης 'Οκτωβρίου 1797:

«Διά του παρόντος ήμετέρου πατριαρχικού καί συνοδικού ύπομνηματιστικού γράμματος γίνεται δῆλον ότι ο γνήσιος, νόμιμος καί κανονικός μητροπολίτης Τορνόβου... κύρ Ματθαῖος, συμφορᾶ περιπεσών, αφήρετο μέν τήν έπαρχίαν, φυγή δ' ύπεβέβλητο δι' ύψηλοῦ βασιλικού προσκυνητοῦ όρισμοῦ καί οὔτως άπολειφθείσης τής μητροπόλεως Τορνόβου άνευ άρχιερέως τότε, δέον κατά τήν ύψηλήν προσκυνητήν σφοδράν προσταγήν άλλον επ' αὐτῇ προχειρισθῆναι μητροπολίτην, ως μή δυνατόν τους εκεί χριστιανούς παριδεῖν έστερημένους άρχιερατικῆς προστασίας, προχειρίσθη προβασθείς επί τήν άγιωτάτην μητρόπολιν Τορνόβου ο από Βάρνης ιερώτατος μητροπολίτης κύρ Φιλόθεος, τῶ μέν τρόπῳ έκκλησιαστικῶς - διά κανονικῶν γάρ φήφων καί συνοδικῆς έκλογῆς - τῇ δέ αίτία οὐκ έκκλη-

4. Μητροπολ. Σάρδεων Γερμανοῦ, 'Επισκοπικοί Κατάλογοι τῶν 'Επαρχιῶν τής Βορείου Θράκης καί έν γένει τής Βουλγαρίας από τής άλώσεως καί έξῆς, «Θρακικά», 8 (1937), σελ. 128.

5. Πέρ. Ζερλέντου, Φιλόθεος ο Καισαρείας τῶν Καππαδόκων, Δελτίον 'Ιστορ. 'Εθνολ. 'Εταιρείας, 8 (1923), σελ. 113-115, 'Αρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Φιλόθεος ο Σίφνιος, Μητροπολίτης Καισαρείας τής Καππαδοκίας (1750-1816), έν 'Αθήναις 1958, σελ. 15. Βλέπε τό φύλλο του νομοκάνονος του Φιλοθέου μέ τίς ιδιόγραφες σημειώσεις του στη σελ. 59.

σιαστικῶς, οὐδέ κατά τήν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν· οὔτε γάρ τεθνεώς ἦν, οὔτε παραιτησάμενος, οὔτε καθαιρέσει ἐπ' ἐγκλήμασιν ὑποβεβλημένος ὁ προκάτοχος, ἵνα ἂν καί ταύτη νομίμως καί εὐτάκτως τύχη τῷ διαδόχῳ τὰ τοῦ προβιβασμοῦ· οὕτω μὲν οὖν καθ' ὑψηλὴν σφοδρὰν προσταγὴν τότε ἐξέπεσε τῆς μητροπόλεως Τορνόβου ὁ πᾶσι τότε τῇ τε ἀξία καί τῷ τρόπῳ νόμιμος αὐτῆς ἀρχιερεύς· ἐπεὶ δέ ἤδη θεία εὐδοκία διελύθησαν αἱ κατά τῆς ἐκείνου ἱερότητος διαβολαί ἀπὸ ἐνυπογράφων καί ἐνσφραγίστων ἀναφορῶν, δι' ἰλαμίου τῆς βασιλικῆς κρίσεως παρά τῶν ἐπαρχιωτῶν αὐτῆς Χριστιανῶν, ἐλεεινολογουμένων καί ἐπολοφυρουμένων ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ προτέρου γνησίου αὐτῶν ἀρχιερέως, οἴκτω καμφέντες οἱ πολυχρόνιοι ἡμῶν αὐθένται ἐπ' ἐκείνῳ, ὡς παρ' ἀξίαν δυστυχῆσαντι, ἠλέησαν δι' ὑψηλοῦ αὐθις βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ, ἀποβληθῆναι μὲν τῆς ρηθείσης μητροπόλεως Τορνόβου τὸν εἰρημένον κύρ Φιλόθεον, ἀποκατασταθῆναι δ' αὐθις ἐπ' αὐτῇ τὸν προρρηθέντα κύρ Ματθαῖον. Ὁθεν κατά τήν ὑψηλὴν ταύτην προσταγὴν, ἄλλως τε καί τό μᾶλλον κανονικόν πρό τοῦ ἤττον κανονικοῦ κατά τὸ προσῆκον ἡμῶν ἐλόμενοι καί τὸν κατά πάντα νόμιμον τοῦ κατά τι νομίμου προτιμήσαντες νομίμως καί κανονικῶς, γράφοντες κοινῇ γνώμῃ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καί ὑπερτίμων... ἵνα μὲν ὁ ρηθείς κύρ Φιλόθεος ὑπάρχη ἀποβεβλημένος καί πάντῃ ἀπηλλοτριωμένος τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Τορνόβου, ὁ δέ εἰρημένος κύρ Ματθαῖος ἔχη καί δεσπόζῃ ἀρχιερατικῶς αὐτῆς ὡς καί πρό τῆς συμφορᾶς, μετὰ πασῶν τῶν ἐπίσκοπῶν αὐτῆς ὡς κατά πάντα γνήσιος, νόμιμος καί κανονικός αὐτῆς κυριάρχης.

Διό καί εἰς ἐνδειξιν κ.λπ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1797: 8βρίου κγ'»⁶.

Ὁ Φιλόθεος τότε σημείωσε στό λευκὸ φύλλο τοῦ νομοκάνονά του τὰ ἑξῆς:

«Τῷ αὐτῷ ἔτει ,αψ'ζ': ὀκτωβρίου κβ' ἐξώσθημεν τῆς ἐπαρχίας ταύτης διὰ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ καί ἀνέλαβε πάλιν αὐτὴν ὁ κύρ Ματθαῖος καί ἡμεῖς ἐπιστραφέντες εἰς βασιλεύουσιν, προσμένομεν τό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας»⁷.

Τό «ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας».

Τό ἀνωτέρω, γλυκεροῦ πλέον περιεχομένου ὑπὲρ τοῦ Ματθαίου, πατριαρχικό καί συνοδικό ἔγγραφο, βεβαιώνει τὴ δουλική σχέση τοῦ Πατριαρχείου μέ τό τουρκικὸ κράτος. Χωρὶς δικό του ἔλεγχο καί ἔρευ-

6. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, ὁ.π.π. σελ. 181-182.

7. Ζερλέντου, ὁ.π.π.

Handwritten text at the top of the page, possibly a header or title, including the word "επιτομή".

Handwritten text in the upper section, starting with "αὐτῶν" and "ἔργων", containing various names and titles.

ΚΑΚ

Handwritten signature or name in the middle section.

Handwritten text in the middle section, starting with "ἔργων" and "ἔργων", containing various names and titles.

ΚΑΚ

Handwritten text in the lower section, starting with "αὐτῶν" and "ἔργων", containing various names and titles.

1321

Handwritten text in the lower right section, starting with "αὐτῶν" and "ἔργων", containing various names and titles.

Handwritten text at the bottom of the page, starting with "αὐτῶν" and "ἔργων", containing various names and titles.

Οἱ ἐγγραφές τοῦ Φιλοθέου στόν νομοκάνονα.

να, ἐπῆρε ἐντολή καί ἐξεδίωξε τόν Ματθαῖο ἀπό τήν ἔδρα του. Ὑπακούοντας σέ νεώτερη σουλτανική καί «προσκυνητή» ἐντολή, τόν ἐπανεφέρε στόν ἴδιο θρόνο, ἀπό τόν ὁποῖο τόν εἶχε ἐκδιώξει ἀναίτια, ἀπομακρύνοντας τόν Φιλόθεο μέ τή σειρά του, ἄν καί εἶχε ἐκλεγεῖ «διά κανονικῶν φήφων καί συνοδικῆς ἐκλογῆς» βάζοντάς τον στό περιθώριο, μέχρι νά ἔλθει «τό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας», τό ὁποῖο ὅμως βράδυνε πολύ νά ἔλθει, ὅπως θά ἱστορηθεῖ στή συνέχεια. Βέβαια τό Πατριαρχεῖο δέν μπορούσε νά κάνει διαφορετικά, ὅπως εἶναι κατανοητό χωρίς πολλές ἐξηγήσεις. Ἄλλωστε τά ἴδια καί χειρότερα μάλιστα ἔκανε καί μόνο του, χωρίς κυβερνητικές παρεμβάσεις καί ἐντολές. Ὅπως π.χ. ὑποβιβασμούς ἀρχιερέων ἀπό πρωτοκλασάτους θρόνους σέ δευτερεύοντες ἀντί καταβολῆς χρημάτων κ.ἄ., ὅπως λεπτομερῶς καταγράφουν οἱ συγγραφεῖς.

Ὁ Σέργιος Μακρᾶτος σημειώνει στήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία του:

α) «Τά δέ τῆς Ἐκκλησίας συνέστρεφε καί συνετάραττε ἤ τε ἐπάνοδος τοῦ πρὶν ἐξωσθέντος Νικομηδείας Μελετίου καί ἡ τοῦ πατριάρχου παλιμβουλία καί ἄστατος γνώμη καί ἀκανόνιστος ἐν πᾶσι περιφορά. Ὁ μὲν ἐпанελθὼν, ἀδίκως ἀπελαθῆναι τοῦ θρόνου ἀπισχυρίζετο... ὁ δέ (πατριάρχης) ἐκαραδόκει καί τόν πάντα ἑαυτοῦ ἐξυφαίνειν ἰστόν ἐπί τόν θάνατον τοῦ τότε Δέρκων Ἀνανίου ἀπέβλεπε, πολλήν ἐντεῦθεν καρπωσάμενος, ὡς ἐδόκει, τήν ὠφέλειαν. Κατευτυχῆσας οὖν, ὡς τοῦ ἀοιδίμου, ἐκείνου γέροντος τῆ εἰκοστῆ ἔκτῃ Μαρτίου (1791) ἐντεῦθεν εἰς τὰς μακαρίων μονάς ἀπελθόντος, τόν μὲν Νικομηδείας Γεράσιμον ὑπαγαγών (= ὑποβιβάσας) εἰς Δέρκων κατέστησε, ἀπέδωκε δέ τήν Νικομήδειαν τῷ Μελετίῳ, δόξας διευθετηῆσαι τά σχολιά, καί τά ἀντιπίπτοντα περιελεῖν»⁸.

β) «Κατά δέ τόν Ἰούλιον μήνα (1792), παραιτησαμένου τοῦ Λαρίσσης Μελετίου τήν ἐπαρχίαν εἰς Διονύσιον τόν ἀνεψιόν αὐτοῦ καί, θανόντος τοῦ Οὐγγροβλαχίας καί πεμφθείσης τῆς ἐκδόσεως ἐπί τόν Ρεμνίκου, πολλά ἔλαβεν ἐφ' ἑκατέρας τῆς μεταθέσεως χρήματα ὁ πατριάρχης. Ἀλλά καί τόν Νικαίας μεταστήσας εἰς Ἀδριανούπολιν καί τόν Ἀδριανούπολεως εἰς Νίκαιαν, ξένω τρόπῳ τά κέρδη ἐπλήθυνεν. Ἐπί τούτου οὖν (ἐνν. τοῦ πατριάρχου) ἤρξαντο καί οἱ παράλογοι οὗτοι ὑποβιβασμοί καί τό ἐπί τρισί μεταπηδᾶν καί διαβαίνειν ἐπαρχίαις παρά τούς ἱερούς κανόνας, ἤδη πρόχειρον καί ἀνέγκλητον»⁹.

γ) «Ἐξῆς δέ τῆ δεκάτῃ ἐβδόμῃ (Νοεμβρίου 1791) ἀπῆλθεν εἰς τὰς τῶν μακαρίων μονάς Καλλίνικος ὁ Τουρνόβου μεταθέμενος οὖν

8. Σεργίου Μακρᾶτου, Ἐκκλησιαστ. Ἱστορία, ἐν Κ.Ν. Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ἐν Βενετία 1872 (φωτοτυπ. ἀνατύπωσις «ἐκδόσεις Βασ. Ν. Γρηγοριάδης», 1972), σελ. 375.

9. Αὐτόθι, σελ. 380.

Σερρών Ματθαῖον εἰς Τούρνοβον καί τόν Μεσεμβρίας Κωνστάντιον εἰς Σερρών, καί χειροτονήσας τόν πρῶην μέγαν πρωτοσύγκελον Θεόκλητον εἰς Μεσεμβρίαν, αὐτόν εὔρε χρυσορροῦντα τόν Πακτωλόν καί τοῦ Κροίσου ἐξήντηλησε τάλαντα ὁ πατριάρχης»¹⁰.

Παρόμοια ἀντικανονικά καί παράνομα συνέβαιναν στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπό τίς ἀρχές ἤδη τοῦ 17ου αἰῶνα, ὅπως ἔχουμε ἱστορήσει σέ δύο βασικές ἐργασίες μας¹¹ (καί ὄχι μόνον) μέ ἐπίσημα καί ἄκρως ἀποκαλυπτικά στοιχεῖα.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθουμε στά τοῦ ἡμετέρου Φιλοθέου, ὁ ὁποῖος ἀναγκάστηκε νά ἐπιστρέφει στήν ΚΠολη, ὡς πρῶην Τορνόβου πλέον, περιμένοντας τό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας γιά τή δική του ἀποκατάσταση. Ὅμως τό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας ἄργησε νά ἔλθει περί τά πέντε χρόνια! Ὅταν δέ ἐπῆλθε εἶχε προηγουμένως ὀριστικοποιηθεῖ συμφωνία οἰκονομικοῦ περιεχομένου, κατά τά σημειούμενα ἀπό τόν ἴδιο:

«,αωά' (= 1801): ὀκτωβρίου η', γνώμη κοινῇ καί συνοδικῇ ἐκλογῇ καί ἀποφάσει διά φήφων κανονικῶν προεβιβάσθη εἰς τόν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως καισαρείας καππαδοκίας καταβαλλῶν ἐξ ἰδίων μου γρό(σια) χιλιάδες εἴκοσι τρεῖς, ἐκτός τοῦ αὐλικοῦ χρέους ὄντος γρό(σια) τριάντα ἕξι χιλιάδες καί διακόσια πενήντα καί εἶθε ἐνδυναμῶσαι με ἢ ἐξ ὕψους δύναιμις νά ἡμπορέσω νά οἰκονομήσω αὐτό τό ἀνυπόφερον χρέος. καί τῶ αὐτῶ ἔτει ἔφθασα ὑγιῆς εἰς καισαρείαν τῆ κγ' δεκεμβρίου, ἡμέρα Δευτέρα καί ὑποδεχθεῖς παρά τῶν χρι(στια)νῶν ἦλθον εἰς τό κονάκι εὐρών αὐτό ἐρείπιο καί σεσαθρωμένο καί ὄλλην τήν ἐπαρχίαν»¹².

Στήν Καισάρεια ὁ Φιλόθεος παρέμεινε τότε περί τά 3 1/2 χρόνια (τόν ξαναβρίσκουμε στήν ΚΠολη τόν Φεβρουάριο 1805)¹³, ἀσκώντας τά ἀρχιερατικά του καθήκοντα ὡς ποιμένας μέ μακρά ἤδη πείρα καί γνώσεις. Στήν ἀρχή ἐξήγησε στούς χριστιανούς ὅτι ἡ μητρόπολη ἀντιμετώπιζε ἀπό μακροῦ πρόβλημα οἰκονομικοῦ χρέους, τόσο πρός τό

10. Αὐτόθι, σελ. 377.

11. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τό Ἀρχιεπάγος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές*, «Μηλιακά», Γ' (1989), σελ. 17-136 (καί σέ ἀνάτυπο), Τοῦ Ἰδίου, *Οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στή Μητρόπολη Παροναξίας (1632-1670) - Ἱστορικά στοιχεῖα πού ἀγνοήθηκαν*, περιοδ. «Ἀρχατός» Νάξου, ἔτος I, τεῦχος 4, Αὐγ.-Ὀκτ. 1997, σελ. 5-32.

12. Ζερλέντου, ὁ.π. Σημειώνεται ὅτι ὁ κ. Βιτάλης, ὁ.π.π., σελ. 18, ἀναφέρει ὅτι «ὁ Φιλόθεος, ἐκ τῶν ὑστέρων, φαίνεται, εὐρέθη πρό τῆς μεγάλης ταύτης φορολογίας» γιὰτί πίστευε, καλοπροαίρετα, ὅτι «οὐδαμῶς πρόκειται περί ἐξαγορᾶς τοῦ Θρόνου» τῆς Καισαρείας, ἐνῶ περί ἐξαγορᾶς ἐπρόκειτο πράγματι, ἀφοῦ μόνον ἔτσι θά ἐπέρχονταν τό ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας!!

13. Βλ. τόν δημοσιευμένο κατωτέρω Πίνακα πράξεων πού ὑπέγραψε ὁ Φιλόθεος.

Οικουμενικό Πατριαρχείο, όσο και προς τό Κράτος και ότι είχε αναλάβει τήν υποχρέωση τακτοποίησής του μέ τή δική τους συνδρομή, πέραν τής καταβολής τών τακτικῶν φορολογικῶν-υποχρεώσεών τους. Τό ποίμνιο ἀντέδρασε έντονα στό προσκλητήριο τοῦ Φιλοθέου, ἀλλά στό τέλος, ὑπακούοντας στόν ἱερομόναχο και διδάσκαλο Γερμανό, τόν ὁποῖο κυριολεκτικά λάτρευε, ἀπεφάσισε νά συνδράμει τόν μητροπολίτη¹⁴. Ἄν κρίνουμε ἀπό τό γεγονός ότι αὐτήν περίπου τήν ἐποχή (1803) ὁ Φιλόθεος δωρεοδότησε μέ 1.000 ρεάλια τή Μονή τής Βρυσιανῆς τής πατρίδας του, δέν εἶναι ἄστοχο νά θεωρήσουμε ότι οἱ Χριστιανοί τής ἐπαρχίας του εἶχαν ὑπερεκπληρώσει τό καθήκον τους.

Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος Κ. Παρανίκας, ὁ πρό τοῦ Φιλοθέου μητροπολίτης Καισαρείας Γρηγόριος ὁ Ἄθηναῖος (1773-1797), ὁ ἀπό Σβορνικίου, «πολλά τε ἄλλα καλά τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἐποίησε» και τό χρέος αὐτῆς «ὄν ὑπέρ τά 110 πουργεῖα, κατεβίβασε αὐτό εἰς 30 πουργεῖα», εἶχε δηλαδή ἐπιτύχει σημαντική μείωσή του. Ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος «διατρίψας εἰς τήν Ἐπαρχίαν χρόνους 13... και εὖ καταστήσας αὐτήν κατά τό δυνατόν εἰς τε τά τῶν ἐκκλησιαστικῶν και πολιτικῶν ὑποθέσεων και θέμενος ἐν αὐτοῖς νόμους και τάξεις και εὐχαρίστησιν πάντων... ἐπεδήμησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει 1786, Ὀκτωβρίου ιη', ἡμέρα Κυριακῆ, ἐν ἣ ζήσας ἔτη 11 ἀπέθανεν, ἀρχιερατεύσας ἐν Καισαρείᾳ χρόνους 24»¹⁵, δηλ. ἀπεβίωσε τό ἔτος 1797. Κατά τήν ἀπουσία τοῦ Γρηγορίου στήν ΚΠολη τό ἔργο τής μητροπόλεως προχωροῦσε ἱκανοποιητικά, κατά τίς προδιαγραφές τοῦ μητροπολίτου, ἀπό τόν πρωτοσύγκελλο Ἰγνάτιο (μετά ἐπίσκοπον Ναζιανζοῦ) και τόν ἱερομόναχο-ἱεροκήρυκα-διδάσκαλο Γερμανό, ὁ ὁποῖος εἶχε συστήσει στήν Καισαρεία ἀξιόλογη Ἑλληνική Σχολή τό 1792, στήν ὁποία δίδασκε και ὁ ἴδιος.

Ὁ μητροπολίτης Φιλόθεος ὁ Σίφνιος, ἔβαλε μέ τή σειρά του τόν δικό του λίθο στό πνευματικό οἰκοδόμημα τής ἐπαρχίας Καισαρείας μέ τόν καλύτερο τρόπο. Εὐθύς ἀμέσως διέκρινε τή μεγάλη ἀξία τοῦ ἱερομόναχου-διδασκάλου Γερμανοῦ, τόν ὁποῖο ἀπέστειλε στή Σμύρνη γιά εὐρύτερες σπουδές μέ δικά του ἔξοδα. Ὄταν ὁ Γερμανός ζήτησε τή συνέχιση τής οικονομικῆς ἐνίσχυσής του γιά νά παρακολουθήσει και τά μαθήματα δύο ἀκόμη διασῆμων τής ἐποχῆς Σχολῶν, τής Πάτμου και τής Χίου, ὁ μητροπολίτης δέν ἀρνήθηκε και ὁ Γερμανός περαιώσε

14. Ματθαίου Κ. Παρανίκα, *Σχεδιάσμα περί τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν Γραμμάτων κ.λπ.*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867, σελ. 118 ἐπ. (ἀναστ. ἔκδοσις Βιβλιοπωλείου Νότη Καραβία - Ἀθήναι).

15. Αὐτόθι.

λαμπρῶς τίς σπουδές του, μέ ἔξοδα τοῦ Φιλοθέου¹⁶. Ἡ ἀπόδοση τῶν ἐξόδων φάνηκε στή συνέχεια μέ τό σπουδαῖο ἔργο πού ἀνέπτυξε ὁ Γερμανός στήν Καισάρεια μέ τήν ἴδρυση κυρίως σχολείων. Ἀνοικοδόμησε ἐκ βάθρων τήν ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου καί στέγασε σ' αὐτήν Γυμνάσιο μέ δύο Σχολές, ἐκείνην γιά σπουδαστές πού θά ἀκολουθοῦσαν τόν ἱερατικό κλάδο καί τήν ἄλλη γιά σπουδαστές λαϊκοὺς διδασκάλους. Μέ τόν τρόπο αὐτόν «οὐ μόνον σύμπασα ἡ Ἐπαρχία ἐκτήσατο ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων διδασκάλους τῶν γραμμάτων καί τοῦ θείου λόγου, ἀλλά καί πᾶσαι αἱ τῆ Καισαρεία γειτνιαζούσαι Ἐπαρχίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Βιθυνίας»¹⁷. Ἀτυχῶς, ὅταν στήν Καισάρεια «ἐπεπόλαξε νόσος λοιμώδης καί κολλητική», ὁ Γερμανός «προσβληθεὶς ἀπέθανε κατ' Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1805 πεντηκοντούτης σχεδόν τήν ἡλικίαν». Τό ἔργο του βέβαια συνέχισαν οἱ πολλοί μαθητές-δημιουργήματά του ὑπό τήν ἐπίβλεψη τοῦ μητροπολίτου Φιλοθέου, ὁ ὁποῖος, ἐκ τῶν «γερόντων», δηλ. τῶν μονίμων μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου, ἐπέστρεψε στήν ΚΠολη στίς ἀρχές τοῦ ἔτους 1805. Ἀπό τοῦ Φεβρουαρίου μηνός τοῦ ἔτους τούτου ἄρχισε νά μετέχει στή Σύνοδο καί νά ὑπογράφει πατριαρχικές-συνοδικές πράξεις καί ἀποφάσεις, κατά τόν δημοσιευόμενον κατωτέρω πίνακα ἐξ ὧν πηγῶν μπορέσαμε νά ἀναδιφήσουμε.

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι ὅταν τό μοναστήρι τῆς Βρυσιανῆς στή Σίφνο διέρχονταν σοβαρή κρίση περί τό ἔτος 1800 ἀπό «ἀναφυόμενα ζιζάνια» πού διετάρασσαν «τήν ἀναγκαίαν σεμνότητα καί εὐνομίαν» ὥστε καί αὐτό τό Πατριαρχεῖο νά ἐπεμβαίνει δυναμικά μέ συνεχεῖς ἀντικαταστάσεις ἡγουμένων, ὁ Καισαρείας Φιλόθεος ἐπέτρεψε στόν ἀνιψιό του Ἰωαννίκιο, ἀρχιδιάκονο, νά ἐπιστρέφει στή Σίφνο καί ἀναλάβει τήν ἡγουμενία. Στίς 20 Νοεμβρίου 1803 ἀνέλαβε καθήκοντα φέροντας μαζί του καί ἕνα ἀξιόλογο χρηματικό κεφάλαιο (καί τά 1000 γρόσια τοῦ θείου του), μέ τό ὁποῖο ἀπεκατέστησε τμήματα τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος τῆς Μονῆς καί ἀξιοποίησε τήν ἄλλη ἀκίνητη περιουσία τῆς στίς ἐπιτυχεῖς πολυχρόνιες ἡγουμενίες του¹⁸.

Ὁ Καισαρείας Φιλόθεος ἀπό τοῦ Νοεμβρίου 1812 καί ἐπί δέκα μῆνες δέν ἐμφανίσθηκε στή Σύνοδο, ἀλλ' ὑπέγραφαν γιά λογαριασμό του ἄλλοι συνοδικοί, γεγονός πού βεβαιώνει προηγουμένη ἐνημέρωσή του ἐπί τῶν συζητουμένων θεμάτων' πολύ πιθανόν νά διέρχονταν ἡμέρες ἀσθενείας. Ἡ ἄποψη ὅτι τοῦτος ἀπουσίασε ἐπί διετίαν (1813-1814)

16. Αὐτόθι.

17. Αὐτόθι.

18. Συμεωνίδη, Βρυσιανή, σελ. 78. Βλ. καί «Σιφνιακά», 13 (2005), σελ. 56-60.

ἀπό τήν ΚΠολη καί ὅτι, πολύ πιθανόν, ἐπισκέφθηκε τήν πατρίδα του Σίφνο¹⁹, εἶναι ἀπλή ὑπόθεση, ὅπως ὑποθετικά μπορούμε νά θεωρήσουμε ὅτι μετέβη στήν Καισάρεια, ἀπό τήν ὁποία ἀπουσίαζε γιά μεγάλο διάστημα· ὅμως ἡ ἀπουσία του ἀπό τή Σύνοδο ἐμφανίζεται 10μηνη καί αὐτή ἐπειδή ἴσως δέν ἀνεῦρε πράξεις ὑπογραφῆς του ἡ ἱστορική ἔρευνα. Πάντως ἀπό τοῦ Σεπτεμβρίου 1813 μέχρι καί τοῦ Σεπτεμβρίου 1815 ἐξακολούθησε νά μετέχει αὐτοπροσώπως στή Σύνοδο (κατά τόν δημοσιευόμενο κατωτέρω πίνακα πράξεων-ἐγγράφων), ἐνῶ ἀπό τοῦ Ὀκτωβρίου 1815 ἄρχισαν νά ὑπογράφουν καί πάλι συνάδελφοί του «ἔχοντες τήν γνώμην του». Τελευταία πράξη μέ δική του ἀπ' εὐθείας ὑπογραφή ἔχομε στίς 10 Φεβρουαρίου 1816 καί κατά Μάϊον τοῦ ἰδίου χρόνου ἀνεχώρησεν εἰς τάς αἰωνίους μονάς²⁰.

Ρέκτης τῶν Γραμμάτων καί οἰκονομ. χορηγός

Ὁ Καισαρείας Φιλόθεος ἀναγνωρίζεται ὡς ἔνθερμος ἐνισχυτής τῆς παιδείας καί ὑποστηρικτής τῆς νεολαίας. Κατά τόν πολύφημο Κων/νο Οἰκονόμο τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Διδάσκαλο τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου τῆς Σμύρνης, ἡ μητρόπολη Καισαρείας ἤχημαζε ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ Φιλοθέου. Σέ ἐπιστολή του «ἐκ Σμύρνης, 21 Νοεμβρίου 1816»²¹ πρὸς τόν Φιλόθεο (τοῦ ὁποίου τόν θάνατο φαίνεται πῶς δέν εἶχε πληροφορηθεῖ ἀκόμη) ὁ Οἰκονόμος ἀναφέρεται, κατ'ἀρχήν, στίς ἀρετές τοῦ Καισαρείας καί ἐν συνεχείᾳ «εἰς δύο νέους, τόν Ἰωάννην καί Ἀβραάμ (ὑποτρόφους τοῦ Φιλοθέου στό Γυμνάσιο), οἵτινες ἐπιστρέφουν εἰς Καισαρείαν ὡς ὀλκάδες βαρύτιμοι, φέρουσαι φόρτον σωτήριον· στοιχειωθέντες ἱκανῶς εἰς τήν φιλοσοφίαν καί τήν Ἑλληνικήν Παιδείαν, ψυχαί θεοσεβεῖς ἀμφοτέροι, ἀμφοτέροι χρηστοθήεις, ἀμφοτέροι τῶν ἐμῶν πόνων ὡς κοινῶς τῆς Σχολῆς μας ἐγκαλωπίσματα. Δέν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλουσιν χρησιμεύσειν εἰς τοὺς θεοφιλεῖς σου σκοπούς πρὸς φωτισμόν τῆς πατρίδος σου καί πρὸς ἀνθησιν καί στολισμόν καί ἐμφύχωσιν τῶν αὐτόθι ἑλληνικῶν σχολείων... Ἀλλ' ἐνταῦθα, σεβασμιωτάτη μοι κορυφή, δέν πρέπει νά τό κρύψω ἀπό τήν φιλογενεστάτην σου καρδίαν ὅτι, ὅταν ἀνεγίγνωσκον τόν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν εἰς τήν Ποιητικὴν μου, ἐνεπλήσθην τοὺς ὀφθαλμούς ἀπό δάκρυα χαρᾶς. Εἶδον εἰς τήν Καισαρείαν καί τά περίξ αὐτῆς σχολεῖα ἑλληνικά τέσσαρα. Εἶδον διδα-

19. Βιτάλη, ὀ.π.π., σελ. 22-23.

20. Ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι κατὰ τοὺς κώδικας τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, περιοδ. «Ὁρθοδοξία», τόμ. ΛΑ' (1956), σελ. 420.

21. Ἰωάννου Δ. Μπουγάτσου, Ἀλληλογραφία Κων. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων κατὰ τήν περίοδο 1810-1819, «Μικρασιατικά Χρονικά», Ἀθήναι 1980, σελ. 97.

σφάλους, ύποδιδασκάλους λογίους, ίερείς σοφούς καί όσιολογιωτάτων μοναχών Σωτηρίαν...».

Έπί τών ήμερών δηλ. τοῦ Φιλοθέου στή διοίκηση τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας ήκμαζαν τά έλληνικά Γράμματα καί μεγάλος άριθμός διδασκάλων καί έγγραμμάτων κληρικῶν δίδασκαν τά έλληνικά καί κήρυτταν τόν Λόγο τοῦ Θεοῦ στερεώνοντας τό ποίμνιο.

Τέλος, δέν πρέπει νά παραλείψουμε νά σημειώσουμε ότι ό Φιλόθεος δέν λησμόνησε ποτέ τῆ Σίφνο καί τῆ Μονή τῆς Βρυσιανῆς. Πέραν τών οίκονομικῶν ένισχύσεων του, κατέλιπε στήν τελευταία καί μιá πλήρη άρχιερατική στολή του, κατά τό έπόμενο έγγραφο τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τῆς 2ας Νοεμβρίου 1816:²²

«Κύριλλος έλέω Θεοῦ άρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας ρώμης καί οίκουμενικός πατριάρχης.

Όσιώτατοι ό,τε ήγούμενος καί λοιποί προεστοί τοῦ έν τῆ έπαρχία Σίφνου κειμένου ίεροῦ καί σεβασμίου ήμετέρου πατριαρχικοῦ καί σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, τοῦ σεμνυνομένου έπ' όνόματι τῆς ύπεραγίας δεσποίνης ήμῶν θεοτόχου καί έπιλεγομένου τῆς Βρύσης, τέχνα έν Κ(υρί)ω άγαπητά τῆς ήμῶν μετριότητος, χάρις εἶη ύμῖν καί ειρήνη παρά Θεοῦ, παρ' ήμῶν δέ εὐχή, εὐλογία καί συγχώρησις. Διά τήν έξοχον εὐσέβειαν, ήν εἶχε πρός τό ίερόν αὐτό καταγώγιον ό μακαρίτης Καισαρείας κύρ Φιλόθεος, άφιέρωσεν οικειοθελῶς έν διαθήκαις μιάν άρχιερατικήν στολήν: ήτοι, ένα σάκκον, έν στιχάριον, έν ώμοφόριον, έν έπιτραχήλιον, έν έγκόλπιον διαμάντινον, έν περιζώνιον καί μιάν ζυγήν δικηρότρίκηρα, ίνα μένωσι πεφυλαγμένα έν αὐτῷ καί νά εἶναι εἰς χρῆσιν μόνον όταν προσκληθῆ ή ό κατά τόπον άρχιερεύς, ή άλλος τις τών πλησιοχώρων εἰς άρχιεροπραξίας τινός έπιτέλεσιν. Όθεν, προνοοῦντες, ώς εἶκός, περί τῆς άσφαλείας τοῦ άφιερώματος τούτου καί ίνα μή συμβῆ τι έναντίον τῆς διατάξεως τοῦ μακαρίτου, έντελλόμεθα τῆ όσιότητί σας διά τῆς παρούσης πατριαρχικῆς ήμῶν έπιστολῆς, όπως παραλαβόντες τήν ρηθεισαν άρχιερατικήν στολήν παρά τοῦ άνεψιοῦ τοῦ μακαρίτου εκείνου, ήτοι παρά τοῦ κύρ Ίωαννικίου άρχιδιακόνου, καταγράψητε έν τῷ κώδιχι τοῦ μοναστηρίου καί έχετε πεφυλαγμένην έν μέρει άσφαλές καί όταν προσκληθῆ άρχιερεύς ή εἰς τό μοναστήριον, ή εἰς τό μετόχιον τοῦ μοναστηρίου διά νά έπιτελέση άρχιεροπραξίαν, τότε μόνον νά εἶναι εἰς χρῆσιν, εἰς άλλον όμως καιρόν οὐδένα, νά μήν έχῃτε άδειαν μήτε οἰκοθεν, μήτε άν γίνη ζήτησις παρά τοῦ κατά τόπον άρχιερέως ή άλλου τινός, νά δώσητε έξω τά ιερά άρχιερατικά ταῦτα άμφια,

22. Συμεωνίδη, Βρυσιανή, 1966, σελ. 184-185.

ἀλλά νά φυλάττητε αὐτά ἄθικτα καί ἀνέπαφα ἐν βάρει ἀργίας καί ἀλύτου ἀφορισμοῦ. "Ὅτι τοιαύτη εἶναι καί ἡ βούλησις τοῦ μακαρίτου ἐκείνου, τοῦ ποιησαμένου τήν ἀφιέρωσιν· οὕτω λοιπόν γινώσκοντες, προσέχετε καλῶς καί ποιήσατε καθῶς ἐκκλησιαστικῶς ὑμῖν γράφοντες, παρακελευόμεθα καί μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως.

Ἴνα καί ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καί τό ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

αἰως: νοεμβρίου β^α:

ἽΟ Κωνσταντινουπόλεως καί ἐν Χ(ριστ)ῶ εὐχέτης».

ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΟΥ ΥΠΕΓΡΑΨΕ Ο ΦΙΛΟΘΕΟΣ

α'. ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑ ΒΑΡΝΗΣ

- 1790 Ἰουνίου 14. Ὁ Βάρνης Φιλόθεος συναντᾶται στὰ Θεραπειά ΚΠόλεως μέ τόν συμπατριώτη του γέροντα μητροπολίτη Κυζίκου Ἀγάπιο Γρυπάρη, ἔφορόν του στὰ οἰκονομικά τῆς μητροπόλεως του στήν ΚΠολη καί ξεκαθαρίζουν λογαριασμούς¹. 1
- 1793 Συνυπογράφει γράμμα τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' «περί τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς καί τῶν ὑλικῶν θυσιῶν εἰς ἅς ὑπεβάλλετο ἡ ὀρθόδοξος ἱεραρχία πρός συντήρησιν καί προαγωγὴν τῆς»². 2
- 1793 Συνυπογράφει πατριαρχικό ἔγγραφο μηνός Ἰανουαρίου περί τοῦ συσταθέντος ἐν Στεμνίτζη Σχολείου³. 3
- 1793 Φεβρουάριος· σιγίλλιο πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' κυρωτικό τῶν προνομίων τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων στήν Οὐγγροβλαχία⁴. 4
- 1793 Ἀπρίλιος· ἐπικύρωση, ἐπί Νεοφύτου Ζ', σταυροπηγιακῶν δικαίων τοῦ, ἐν Σάμω, μοναστηρίου τῆς Θεοτόκου Βροντιανῆς⁵. 5
- 1793 Μάϊος· σιγίλλιον Νεοφύτου Ζ', περί μεταθέσεως τοῦ μητροπολίτου Πρεσπῶν καί Λιχνιδῶν Ἡσαΐου εἰς τόν θρόνον τῆς

1. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, *Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835)*, Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τόμ. Γ', τεῦχος Ι. Ἐν Ἀθήναις 1956, σελ. 356-358 (ἔκδοσις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).

2. Μαν. Γεδεών, *Ἀρχεῖα τῆς Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῆς*, «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», ΚΠολις 1902, τόμ. 22, σελ. 550.

3. J.D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, tom. 39 (1907), p. 979-980 (ἐντεῦθεν MANSI).

4. Mansi, tom. 39, p. 981-2.

5. Διον. Ζακυθηνοῦ, *Ἀνέκδοτα πατριαρχικά ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας*, περιοδ. «Ἑλληνικά», τόμ. 6 (1933), σελ. 128.

- μητροπόλεως Νεοκαισαρείας καί Οίναίου· συνυπογράφει ὁ
Μελενίκου Λεόντιος ἔχων καί τάς γνώμας τοῦ Ἀγχιάλου κύρ
Ἰωακείμ καί τοῦ Βάρνης κύρ Φιλοθέου⁶. 6
- 1793 Αὐγούστος· σιγίλλιον πατριάρχου Νεοφύτου Ζ΄ περί τῆς
Μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς νήσου Πριγκήπου⁷. 7
- 1793 Σεπτεμβρίου 25· συνοδικό ἔγγραφο πατριάρχου Νεοφύτου Ζ΄
πρός τόν μητροπολίτη Παροναξίας Νεόφυτο περί ἀπαγορεύ-
σεως μετοικήσεως τῶν νησιωτῶν εἰς Ρωσίαν⁸. 8
- 1793 Νοέμβριος· συνοδική ἐπιστολή Νεοφύτου Ζ΄ πρὸς τοὺς
Πατριάρχας, μητροπολίτας, ἀρχιεπισκόπους καί ἐπισκόπους
«περί τοῦ μὴ χειροτονεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς ὑποδιάκονον πρό τῶν
εἰκοσιπέντε, μήτε πρεσβύτερον πρό τῶν τριάκοντα ἐτῶν, οὐ
μὴ δ' ἀλλὰ μήτε τοὺς τοιοῦτους στεφάνοις στέφειν τοὺς
γάμους συζευγνομένους κ.λπ.»⁹. 9
- 1793 Νοέμβριος· ἀναθεματισμὸ τοῦ Χριστοδούλου τοῦ μονοφθάλ-
μου τοῦ ἐξ Ἀχαρνανίας καί κατὰ πανθειστῶν¹⁰. 10
- 1794 Φεβρουάριος· σιγίλλιο πατριάρχου Νεοφύτου Ζ΄ μέ τό ὁποῖο ἐπι-
βραβεύεται ἡ σταυροπηγιακὴ ἀξία «εἰς τό, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερ-
βίων (Κοζάνης) μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος καί εἰς τό μετό-
χιον αὐτοῦ τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσῶνος»¹¹. 11
- 1794 Μάρτιος· τό ὑπόμνημα ἐκλογῆς πατριάρχου Γερασίμου Γ΄,
τοῦ ἀπό Δέρκων¹². 12
- (1794) ἀχρονολόγητη, ὅμως κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους τούτου, ἐπι-
στολή σέ ἀντίγραφο, τήν ὁποία ἐξαπέστειλε ἐκ τῆς νήσου
Χάλκης ὁ παναγιώτατος πρῶην ΚΠόλεως κύριος Νεόφυτος
πρὸς τόν Οἶκουμ. Πατριάρχην Γεράσιμον¹³. 13
- 1794 Μάρτιος· σιγίλλιο πατριάρχου Γερασίμου Γ΄ μέ τό ὁποῖο ἀνα-
νεώνεται ἡ σταυροπηγιακὴ ἀξία τοῦ, παρά τήν Τριγλείαν τῆς
Βιθυνίας, μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Ἰωάννου Θεολόγου, τῆς
Πελεκητῆς ἐπονομαζομένου¹⁴. 14
- 1794 μεταξύ Μαρτίου - Νοεμβρίου, ὁ Σίφνιος μητροπολίτης Κυζί-

6. Αὐτόθι, σελ. 135.

7. Mansi, tom. 39, σελ. 981-982.

8. Περ. Γ. Ζερλέντου, «Νησιωτικὴ Ἐπετηρίς», ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου 1918, σελ. 242.

9. Mansi, αὐτόθι, σελ. 997-998.

10. Αὐτόθι.

11. Διον. Ζαχυθνοῦ, ὁ.π.π., σελ. 140.

12. Περιοδ. «Ὁρθοδοξία», ΚΠολις 1937, τόμ. 12, σελ. 93.

13. Αὐτόθι, σελ. 26.

14. Διον. Ζαχυθνοῦ, ὁ.π.π., σελ. 144.

- κου Ἀγάπιος Γρυπάρης συνέταξε τή διαθήκη του μέ τήν ὁποία κατέστησε ἐκτελεστάς τῆς τόν ἅγιον Δέρκων Μακάριον καί τόν ἅγιον Βάρνης Φιλόθεον¹⁵. 15
- 1794 Ἰούνιος· σιγίλλιον πατριάρχου Γερασίμου Γ' περί τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Χαλεπίου¹⁶. 16
- 1794 Ἰούνιος· σιγίλλιον ἰδίου πατριάρχου περί τοῦ ἐν Γαλατᾶ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῶν Χίων¹⁷. 17
- 1794 Ἰούλιος· περί πράξεων τοῦ Ἀνθίμου, μητροπολίτου Δεβρῶν, συνοδικό ἔγγραφο¹⁸. 18
- 1794 Ὀκτώβριος· ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Οὐζίτζης Δανιήλ, θανόντος Ἰωακείμ¹⁹. 19
- 1794 Δεκέμβριος· ἀρχιερατικό γράμμα σχετικό μέ τούς λόγους παραίτησης τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ'²⁰. 20
- 1795 Φεβρουάριος· σιγίλλιο Γερασίμου Γ' ἀνανεωτικό τῶν σταυροπηγιακῶν ἀξιῶν τῆς, ἐν Κύπρῳ, μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Μαχαιρᾶ²¹. 21
- 1795 Μάρτιος· Γερασίμου «ἴσον τοῦ ἐκδοθέντος πατριαρχ. καί συνοδικοῦ γράμματος περί τῆς κατοικίας τῶν πρώην ΚΠόλεως πατριαρχῶν»²². 22
- 1795 Σεπτέμβριος· σιγίλλιο Γερασίμου Γ' μέ τό ὁποῖο ἀνανεώνεται ἡ σταυροπηγιακή ἀξία τοῦ ἐν Σέρραις μοναστηρίου τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου²³. 23
- 1796 Μάρτιος· ἴσον ἀπαράλλαχτον τοῦ ἤδη ἐκδοθέντος πατριαρχ. καί συνοδικοῦ σιγιλίου περί τῆς ἐποικοδομηθείσης ἐκ νέου σχολῆς τῶν ἐλληνικῶν μαθημάτων κατά τήν πολιτείαν Αἴνου²⁴. 24
- 1796 Ἀπρίλιος· περί τῆς, κατά τῶν Ἐπιβατῶν, τῆς διοικήσεως Σηλυβρίας, σχολῆς²⁵. 25
- 1796 Ἰούλιος· συνοδικό τόμο πατριάρχου Γερασίμου Γ' περί τοῦ μή χειροτονεῖν τούς ἀρχιερεῖς ὑποδιάκονον πρό τῶν εἴκοσι, μήτε

15. Γ.Α. Πετροπούλου, *Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου*, σελ. 362 ἐπόμε.

16. Mansi, tom. 39, σελ. 997-8.

17. Αὐτόθι, σελ. 999-1000.

18. Αὐτόθι.

19. Περιοδ. «Ὁρθοδοξία», 3 (1905), σελ. 706.

20. Αὐτόθι, τόμ. 12 (1937), σελ. 61.

21. Mansi, ὁ.π.π., σελ. 1001-1002.

22. Μ. Γεδεών, *Κανονικά Διατάξεις, ΚΠολις 1888*, τόμ. Α', σελ. 294.

23. Ζακυθηνοῦ, ὁ.π.π., σελ. 193.

24. Mansi, ὁ.π.π., σελ. 1003-04.

25. Αὐτόθι, σελ. 1005-06.

- διάκονον πρό τῶν εἰκοσιπέντε, μήτε πρεσβύτερον πρό τῶν
 τριάκοντα ἐτῶν²⁶. 26
- 1796 Δεκέμβριος· πατριαρχικό συνοδικό γράμμα πατριάρχου Γερα-
 σίμου Γ' «περί τοῦ μονυδρίου τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος
 Γεωργίου ἐν τῷ ἁγιονησίῳ, τό κατά τήν ἀρχιεπισκοπήν
 μύλου (sic) καί Κιμύλου»²⁷. 27

β'. ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑ ΤΟΡΝΟΒΟΥ

- 1797 Φεβρουάριος· τήν ἀνάδειξη σέ μεγάλους ἐπιτρόπους τῶν σχο-
 λείων τοῦ Μιχαλάκη κιουρτσι-πασση καί κυρίτζη Ἰορδανάκη
 Καπλάνογλους²⁸. 1
- 1797 Μάρτιος· «περί τῆς Σχολῆς ἑλλην. μαθημάτων ἐν τῇ Χώρα,
 κώμη τῆς ἐπαρχίας Γάνου καί Χώρας»²⁹. 2
- 1797 Μάιος· «ὁ πατριάρχης Γεράσιμος Γ' ἀπέστη τοῦ Οἴκουμ. Θρό-
 νου τῇ 19 Ἀπριλίου 1797. Δώδεκα ἡμέρας κατόπιν, α' Μαΐου
 1797, οἱ παρεπιδημοῦντες ἀρχιερεῖς ἀνέδειξαν Οἴκουμ.
 Πατριάρχην τόν, ἀπό Σμύρνης, Γρηγόριον»· δηλ. καί ὁ Τορ-
 νόβου Φιλόθεος³⁰. 3

γ'. ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- 1805 Φεβρουάριος· συνοδικό ἔγγραφο πατριάρχου Καλλινίκου περί
 κοινοβιακῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ, ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ
 Ἄθω, ἱεροῦ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Διονυσίου³¹ 1
- 1805 Ἀπρίλιος· σιγιλλιῶδες γράμμα πατριάρχου Καλλινίκου Ε' μέ
 τό ὅποιο ἐπικυροῦται ἢ, ἐπί τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου
 Κουδουνᾶ, δεσποτεία τοῦ μητροπολίτου Χαλκηδόνος³². 2
- 1805 Μάιος· περί τοῦ ἐν Ἄθω μοναστηρίου τῶν Ἰβήρων³³. 3
- 1805 Σεπτέμβριος· περί τοῦ ἐν Ζίτση τῶν Ἰωαννίνων σχολείου³⁴. 4

26. Αὐτόθι, σελ. 1011-12.

27. Ἰωάννου Ράμφου, *Κιμωλιακά*, Ἀθήναι 1932, σελ. 41.

28. Mansi, ὁ.π.π., σελ. 1011-12.

29. Αὐτόθι, σελ. 1013-14.

30. Μηνᾶ Χαμουδοπούλου, *Πατριαρχ. Πινακίδες*, «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», 2 (1882), σελ. 277-78.

31. Δημ. Πετρακάκου, *Νέαι Πηγαί τῶν θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους*, περιοδ. «Ἐκκλησιαστ. Φάρος», τόμ. 10 (1912), σελ. 205.

32. Ἀντωνίου Μ. Μαλέτσκου, *Ἡ ἐν τῇ νήσῳ Πριγκίπω ἱερά μονή Ἁγίου Γεωρ-
 γίου Κουδουνᾶ*, «Ἐπετηρίς Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν», Ἀθήναι 1940, τόμ. ΙΣΤ',
 σελ. 301 (ἐντεῦθεν Ε.Ε.Β.Σ.).

33. Mansi, tom. 39, σελ. 1061-62.

34. Αὐτόθι, σελ. 1063-64.

1805 Σεπτέμβριος· περί τῶν σκητῶν καί κελλίων τοῦ Ἄθω ³⁵ .	5
1805 Σεπτέμβριος· περί τῆς, ἐν Ἰωαννίνοις, Σχολῆς Γκιούμα ³⁶ .	6
1805 Ὀκτώβριος· περί τῆς αὐτῆς Σχολῆς ³⁷ .	7
1805 Ὀκτώβριος· γράμμα πατριάρχου Καλλινίκου πρὸς τὸν ἀρχιεπ. Δημητσάνης Φιλόθεον περί τηρήσεως ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας τῆς Πελοποννήσου τῶν ἐπιτασσομένων σέ σουλτανικό φερμάνιο ³⁸ .	8
1805 Νοέμβριος· σιγίλλιον πατριάρχου Καλλινίκου περί τῆς ἐν Σικίνῳ Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Χρυσοπηγῆς ³⁹ .	9
1805 Νοέμβριος· τό ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου ⁴⁰ .	10
1806 Φεβρουάριος· σιγίλλιο πατριάρχου Γρηγορίου Ε' περί τῆς, ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ, σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Εἰρήνης ⁴¹ .	11
1806 Μάρτιος· γράμμα περί τοῦ σταυροπηγ. μοναστηρίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάμου καί Ἰκαρίας, ἐν τοποθεσίᾳ Ραμπαηδόνι ⁴² .	12
1806 Ὀκτώβριος· μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου, τοῦ ἀπὸ Νικαίας, τὴν ἐπανεκλογή τοῦ πρώην ΚΠόλεως Γρηγορίου Ε' ⁴³ .	13
1806 Νοέμβριος· συνοδικό τόμο Γρηγορίου Ε' περί τῶν καθηκότων τῶν ἐκκλησιαστ. Ἀρχῶν ⁴⁴ .	14
1806 Νοέμβριος· πατριαρχ. ἐπιστολή Γρηγορίου Ε' πρὸς τοὺς κατοίκους Σουφλίου καί Κωρωνοφωλιᾶς περί ἐξοφλήσεως χρέους αὐτῶν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ⁴⁵ .	15

35. Αὐτόθι, σελ. 1063.

36. Βασ. Μυστακίδου, *Ἱστορία τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Σχολείων. Σχολή Γκιούμα. Ἀνέκδοτα σιγίλλια. «Παρνασσός»*, 10 (1886), σελ. 76.

37. Αὐτόθι, σελ. 61.

38. Εὐαγγ. Σαβράμη, *Συμβολαί εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Δημητσάνης*, «Ε.Ε.Β.Σ.», Ἀθῆναι 1932, τόμ. Θ', σελ. 237.

39. Βασ. Μυστακίδου, *Ἡ Νῆσος Σίκινοσ*, περιοδ. «Παρνασσός», 9 (1885), σελ. 411.

40. Καλλινίκου Δελικάνη, *Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ πατριαρχ. Ἀρχιεπιφυλακείου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστ. ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καί Κύπρου*. Κωνσταντινούπολις 1904, τόμ. Ιος, σελ. 47.

41. Βασ. Μυστακίδου, *Δύο ἀνέκδοτα σιγίλλιδῆ γράμματα δύο ἐν Ἄνδρῳ μονῶν*, περιοδ. «Παρνασσός», 9 (1885), σελ. 30.

42. Ἐπαμ. Σταματιάδης, *Σαμιακά, ἤτοι Ἱστορία τῆς Νήσου Σάμου ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς*, Σάμος 1891, σελ. 376.

43. Μητῆ Χαμουδοπούλου, *Πατριαρχικαὶ Πινακίδες*, περιοδ. «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», Β' (1882)· βλ. καὶ «Ὁρθοδοξία», ΚΠολις 12 (1937), σελ. 149.

44. Μαν. Γεδειών, *Κανονικαὶ Διατάξεις*, Β' (1889), σελ. 99.

45. «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», 19 (1899), σελ. 276.

- 1806 Νοέμβριος· πατριαρχ. συνοδικό γράμμα Γρηγορίου Ε' περί τῶν μανζήλιδων ἀρχιερέων⁴⁶. 16
- 1806 Δεκέμβριος· συνοδικό γράμμα Γρηγορίου Ε' πρὸς τοὺς ὀσιωτάτους ἐπιστάτας καὶ ναζιρηδες τῆς Κοινότητος τοῦ ἁγιωνύμου Ὁρους⁴⁷. 17
- 1807 Ἰανουάριος· περί τῶν κατὰ τοὺς κειμένους τύπους ἐπιτελέσεως τοῦ θείου βαπτίσματος, περί μετανοίας, ἐξομολογήσεως κ.λπ.⁴⁸. 18
- 1807 Ἰανουάριος· σιγίλλιο πατριάρχου Γρηγορίου Ε' περί τῆς, ἐν Ἰωαννίνοις, Σχολῆς Γχιούμα⁴⁹. 19
- 1807 Ἰούλιος· γράμμα Γρηγορίου Ε' πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Ἀνθέμιο περί τῶν χρεῶν τοῦ θρόνου του⁵⁰. 20
- 1807 Αὐγούστος· ἐγκύκλιος Γρηγορίου Ε' περί αὐλικῶν ὁμολογιῶν⁵¹. 21
- 1807 Αὐγούστος· πατριαρχική συνοδική ἐπιστολή Γρηγορίου Ε' περί χειροτονίας ἀρχιερέως ἀπὸ τὸν Λαρίσσης Γαβριήλ στήν ἐπαρχία του [ἀπὸ τὴν ἐπιστολή συνάγεται ὅτι ὁ Καισαρείας Φιλόθεος ἦταν ἔφορος τοῦ Λαρίσσης στήν ΚΠολη]⁵². 22
- 1807 Αὐγούστος· περί κολύβων καὶ συνεχοῦς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων μυστηρίων⁵³. 23
- 1807 Αὐγούστος· συνοδικό γράμμα Γρηγορίου Ε' πρὸς μητροπολίτας, ἀρχιερεῖς, ἐπισκόπους καὶ τὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τὰς σταυροπηγιακὰς περί ἑτεροδιδασκαλιῶν⁵⁴. 24
- 1807 Αὐγούστος· περί τῆς ἐν Καταστένω νεοπαγοῦς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου⁵⁵. 25
- 1807 Σεπτέμβριος· ἐγκύκλιος πατριαρχική πρὸς ἅπαν τό πλήρωμα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μέ τὴν ὁποία γίνεται ἔπαινος τῶν

46. Αὐτόθι, σελ. 482.

47. Δημ. Πετρακάκου, *Νεαὶ Πηγαὶ τῶν Θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους*, «Ἐκκλησιαστ. Φάρος», 10 (1912), σελ. 196.

48. Μηνᾶ Χαμουδοπούλου, *Δύο συνοδικοί τόμοι*, «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», Β' (1882), σελ. 678. Μαν. Γεδεῶν, *Κανονικαὶ Διατάξεις*, ΚΠολις 1889, τόμ. Β', σελ. 121.

49. Βασ. Μυστακίδου, *Ἱστορία τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Σχολείων κ.λπ.*, σελ. 137.

50. Καλλινίκου Δελικάνη, *Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι κ.λπ.*, σελ. 223.

51. «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», 19 (1899), σελ. 195.

52. «Ἱερός Σύνδεσμος», ΙΘ'-Κ' (1915-1916), σελ. 287.

53. Ἀρχιμ. Χριστ. Κτενᾶ, *Ἱερά Κειμήλια*, «Ἱερός Σύνδεσμος», ΚΒ' (1922), σελ. 231.

54. Μαν. Γεδεῶν, *Ἑτεροδιδασκαλία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς ΚΠόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν*, «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», Γ' (1883), σελ. 599.

55. Mansi, tom. 40, σελ. 44.

	ἐπιστημῶν καί μαθήσεων, ἔτι δέ καί προτροπή πρὸς σύστασιν σχολείων συντελούντων εἰς διάδοσιν αὐτῶν ⁵⁶ .	26
1807	Νοέμβριος· σιγίλλιο πατριάρχου Γρηγορίου Ε', ἐπικυρωτικὸ τῶν σταυροπηγιακῶν δικαίων τῆς ἐν Πριγκίπω μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Κουδουνᾶ ⁵⁷ .	27
1807	Δεκέμβριος· περὶ Μονῆς Ταξιάρχων Πετράκη ⁵⁸ .	28
1808	Φεβρουάριος· συνοδικὸ ἔγγραφο περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης ⁵⁹ .	29
1808	Σεπτέμβριος· περὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ καὶ ἀποστολ. Οἴκουμ. Θρόνου ⁶⁰ .	30
1808	Σεπτέμβριος· ἀρχιερατικὸ ὑπομνηματιστικὸ γράμμα περὶ τῆς δευτέρας ἐπανόδου Καλλινίκου Δ' στὸν πατριαρχικὸ θρόνον ⁶¹ .	31
1808	Νοέμβριος· ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου θανόντος Ἀνθίμου ⁶² .	32
1808	Νοέμβριος· περὶ ἐξαρχίας Κων. Κορεσίου εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Σάμου-Ἰκαρίας ⁶³ .	33
1809	Φεβρουάριος· περὶ τοῦ ἐκ πυρκαϊᾶς καταστραφέντος ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ συνδρομῆς δι' ἀνοικοδόμησίν του ⁶⁴ .	34
1809	Φεβρουάριος· «παράφρασιν εἰς τό ἀπλούστερον τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ προτροπὴν τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ παναγιώτατος καὶ θεϊότατος καὶ Οἴκουμ. Πατριάρχης κ. Καλλίνικος» ⁶⁵ .	35
1809	Μάρτιος· σιγίλλιο Καλλινίκου Ε' πρὸς ἅπαντας τοὺς μητροπολίτας, ἀρχιεπισκόπους, ἐπισκόπους, ἄρχοντας καὶ προεστῶτας δι' οὗ συνιστᾶται ὑποταγὴ πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐξουσίαν ⁶⁶ .	36
1809	Μαΐος· τὴν ἀνάδειξιν σέ Οἴκουμ. Πατριάρχην τοῦ, ἀπὸ Μυτιλήνης, Ἱερεμίου ⁶⁷ .	37

56. Αὐτόθι, 43-44.

57. Ἀντ. Μαλέτσκου, *Ἡ ἐν τῇ Νήσῳ Πριγκίπω ἱερά μονὴ Ἁγίου Γεωργίου Κουδουνᾶ*, «Ε.Ε.Β.Σ.», τόμ. ΙΣΤ' (1940), σελ. 307.

58. Mansi, ὁ.π.π., σελ. 43-44.

59. Αὐτόθι, σελ. 45-46.

60. Αὐτόθι.

61. Περιοδ. «Ὀρθοδοξία», 12 (1937), σελ. 180.

62. Mansi, ὁ.π.π., σελ. 45-46.

63. Ἐπαμ. Σταματιάδου, *Σαμιακά κ.λπ.*, σελ. 272.

64. Mansi, σελ. 47-48.

65. Αὐτόθι.

66. Εὐαγγ. Σαβράμη, *Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Δημητσάνης*, «Ε.Ε.Β.Σ.» 9 (1932), σελ. 237.

67. Περιοδ. «Ὀρθοδοξία», ΚΠολις 1937, τόμ. 12, σελ. 216.

- 1809 'Ιούλιος' πατριαρχικό γράμμα 'Ιερεμίου Δ' «ἵνα τά τῆ (Μεγάλη τοῦ Γένους) Σχολῆ διδόμενα παρά τῶν, εἰς ἐπαρχίαν τινά, διοριζομένων ἀρχιερέων 1500 γρόσια τῆς πρώτης τάξεως, 1000 τῆς δευτέρας καί 500 τῆς τρίτης, διαμοιράζονται μεταξύ Σχολῆς καί νοσοκομείου ἐξ ἴσου»⁶⁸. 38
- 1809 Αὐγούστος' σιγίλλιο πατριάρχου 'Ιερεμίου περί ἀποκαταστάσεως τῆς ἐξαρχίας Γηρομερίου⁶⁹. 39
- 1810 Μάρτιος' ἔντυπο ἐγκύκλιο πατριάρχου 'Ιερεμίου Δ' πρὸς τὸν ἡγούμενο τῆς ἐν Σύμη Μονῆς Ρουκουνιώτου περί τοῦ ἐτησίου αὐτῆς⁷⁰. 40
- 1810 'Ιούλιος' «'Ιερεμίου Γ' ἐκδοσις τῷ Σιναίῳ Κωνσταντίῳ ἵνα χειροτονήσῃ τὸν Κύπρου καί τὸν Κιτίου»⁷¹. 41
- 1810 Δεκέμβριος' συνοδικόν γράμμα πατριάρχου 'Ιερεμίου περί τῆς παλαιᾶς καί ἀτάκτου καί ἐπιβλαβοῦς συνηθείας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως τοῦ συντελεῖσθαι τὰ συνοικέσια μετὰ τῆς προηγουμένης δόσεως τοῦ λεγομένου τραχώματος⁷². 42
- 1811 Φεβρουάριος' συνοδικό πατριαρχ. γράμμα πατριάρχου 'Ιερεμίου περί τῶν ἄλλοτε ἐξαρχικῶν χωρίων τῆς ἐπισκοπῆς Ζαρνάτας «ἅτινα μηδὲν ὡς τοῦ λοιποῦ, μηδέ λέγονται πατριαρχικαί ἐξαρχίαι»⁷³. 43
- 1811 Ἀπρίλιος' συνοδικό γράμμα πατριάρχου 'Ιερεμίου πρὸς ἱερωτάτους μητροπολίτας πάσης Ἡμερετίας καί Ἰβηρίας⁷⁴. 44
- 1811 Μάϊος' πατριάρχου 'Ιερεμίου ἔγγραφο ἐπικυρωτικό διαθήκης τοῦ μακαρίτου ἐν διδασκάλοις Σαμουήλ Ἰθακησίου⁷⁵. 45
- 1811 'Ιούνιος' ἔγγραφο περί τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῶν Χίων (Κουρούτσεσμέ)⁷⁶. 46

68. Μαν. Γεδεών, Ἀρχεῖα τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια», 22 (1902), σελ. 563.

69. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπαρχίαι Ἠπείρου καί Ἀλβανίας, στὰ «Ἠπειρωτικά Χρονικά», 12 (1937), σελ. 52.

70. Δ. Χαβιαρᾶ, Γρηγορίου Ε' Σιγίλλιον, ἐπιστολαί κ.λπ., «Ἐκκλησιαστ. Φάρος», 8 (1911), σελ. 42.

71. Καλλινίκου Δελικάνη, Τά ἐν τοῖς Κώδιξι κ.λπ., σελ. 606.

72. Mansi, tom. 40, σελ. 55-56.

73. Περ. Ζερλέντου, Τάξις ἱεραρχική τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν. Ἡ Μητρόπολις Ζαρνάτας καί αἱ ἐν Μάνη ἐπισκοπαί. Ἐρμούπολις 1922, σελ. 19.

74. Mansi, tom. 40, σελ. 59-60.

75. Μαν. Γεδεών, Κανονικαί Διατάξεις, ΚΠολις 1889, τόμ. Β', σελ. 141.

76. Mansi, σελ. 59-60.

- 1811 Αὐγούστος· πατριάρχου Ἱερεμίου πρὸς ἡγουμένους, προηγου-
μένους καὶ πατέρας μακρὰ χειρόγραφος ἐγκύκλιος συνιστῶσα
χορηγίαν χρηματ. βοηθείας ὑπὲρ Παναγ. Τάφου διὰ δανείου
ἐπὶ ἔτησίῳ τόκῳ γρῶσ. 40 κατὰ πουγγίον (= γρῶσ. 500,
ἤτοι 8% ἔτησίως)⁷⁷. 47
- 1812 Μάϊος· πατριαρχικό συνοδικό ἀντίγραφο γράμματος ἀπολυθέ-
ντος ἐπὶ Ἱερεμίου Δ' περί τῆς Μονῆς Ἁγίων Τεσσαράκοντα
Λακεδαίμονος⁷⁸. 48
- 1812 Σεπτέμβριος· πατριαρχικό συνοδικό γράμμα «κατὰ πολυτε-
λείας»⁷⁹. 49
- 1812 Σεπτέμβριος· συνοδικό γράμμα πατριάρχου Ἱερεμίου πρὸς
τον θεοφιλ. ἐπίσκοπον Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Πόρου⁸⁰. 50
- 1812 Ἐπιστολή πατριάρχου Ἱερεμίου πρὸς τοὺς κατοίκους Χαλεπίου⁸¹ 51
- 1812 Νοέμβριος· υπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Χαλεπίου Γερασίμου,
ὑπέγραψε ὁ πρῶην Μεσημβρίας Ζαχαρίας ἔχων καὶ τὰς γνώ-
μας τῶν σεβαστῶν γερόντων, τοῦ τε ἀγίου Καισαρείας κύρ
Φιλοθέου καὶ τοῦ ἀγίου Ἡρακλείας κύρ Μελετίου⁸². 52
- 1813 Ἀπρίλιος· υπόμνημα ἐκλογῆς Οἴκουμ. Πατρ. Κυρίλλου ΣΤ'
ὑπέγραψε ὁ Κυζίκου Κωνστάντιος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ
πανιερωτ. συναδελφοῦ ἀγίου Καισαρείας κύρ Φιλοθέου⁸³. 53
- 1813 Αὐγούστος· υπόμνημα ἐκλογῆς πατριάρχου Ἀντιοχείας Σερα-
φεῖμ ὑπέγραψε ὁ Νικομηδείας ἔχων καὶ τὰς γνώμας τῶν
πανιερωτ. συναδελφῶν ἀγίων γερόντων τοῦ τε ἀγίου Καισα-
ρείας κύρ Φιλοθέου καὶ τοῦ ἀγίου Δέρκων κύρ Γρηγορίου⁸⁴. 54
1813. Σεπτέμβριος· συνοδικό ἔγγραφο περί τῆς ἱερᾶς μονῆς Καρα-
κάλου τοῦ Ἄθω⁸⁵. 55
- 1814 Δεκέμβριος· συνοδικό γράμμα πατριάρχου Κυρίλλου «περί
διενέξεως τινός μεταξύ τοῦ Θεοχάρη, υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου
Μιχάλη καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ παπα-Μανώλη σκευοφύλα-
κος τῶν ἀπὸ τῆς νήσου Ὑδρας»⁸⁶. 56

77. Δημοσθ. Χαβιαρᾶ, Γρηγορίου Ε' Σιγίλλιον, ἐπιστολαὶ κ.λπ., «Ἐκκλησιαστ. Φάρος», 8 (1911), σελ. 43.

78. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἱστορικῷ Ἀρχεῖῳ Σπάρτης χειρογράφων Κωδίκων καὶ λοιπῶν ἐγγράφων, «Ἀθηνᾶ», 56 (1952), σελ. 41.

79. Μαν. Γεδεών, Κανον. Διατάξεις, σελ. 145.

80. Mansi, tom. 40, σελ. 63-64.

81. Καλλινίκου Δελικάνη, Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι κ.λπ., σελ. 231.

82. Αὐτόθι, σελ. 235.

83. Περιοδ. «Ὁρθοδοξία», ΚΠολις 1937, τόμ. 12, σελ. 219.

84. Καλλιν. Δελικάνη, σελ. 236.

85. Mansi, tom. 40, σελ. 63-64.

86. Ἀρχεῖον Ὑδρας, 16 (1932), σελ. 55.

- 1815 Μάρτιος· συνοδική ἐπιστολή πατριάρχου Κυρίλλου πρὸς Οἰκονόμον τὸν ἐξ Οἰκονόμων διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἱεράν κατήχησιν⁸⁷. 57
- 1815 Ἰούλιος· περὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐν Γαλατᾶ καὶ τῶν ἱερῶν αὐτῆς προσκυνημάτων⁸⁸. 58
- 1815 Σεπτέμβριος· περὶ τῆς Μονῆς Κύκκου⁸⁹. 59
- 1815 Ὀκτώβρ.-Νοέμβριος· τὴν καθαίρεση τοῦ Οὐζίτζης καὶ Βαλιόβου Δανιήλ, ὑπέγραψε ὁ πατριάρχης Γερμανός ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ Καισαρείας Φιλοθέου καὶ τοῦ Νεοκαισαρείας Μελετίου⁹⁰. 60
- 1815 Νοέμβριος· ὑπόμνημα ἐκλογῆς Οὐζίτζης Μελετίου ὑπέγραψε ὁ πατριάρχης Γερμανός ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Καισαρείας Φιλοθέου⁹¹. 61
- 1815 Νοέμβριος· ὑπόμνημα ἐκλογῆς Μπελιγραδίου Ἀγαθαγγέλου προσυπέγραψε ὁ Παλ. Πατρῶν Γερμανός ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Καισαρείας Φιλοθέου⁹². 62
- 1816 Φεβρουαρ. 10· πατριαρχικὴ ἐπιστολή πρὸς τὸν μητροπολίτη Χαλεπίου περὶ τοῦ μετανοήσαντος ἱερέως παπᾶ Σωφρονίου Συμεῶν Ντακούρ, προσυπέγραψε καὶ ὁ Καισαρείας Φιλόθεος⁹³. 63

87. Μηνᾶ Χαμουδοπούλου, *Πατριαρχ. Πινακίδες*, «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια» ΚΠολις 1882, τόμ. Β', σελ. 297-298.

88. Mansi, tom. 40, σελ. 71-72.

89. Αὐτόθι, σελ. 71-72.

90. Αὐτόθι.

91. Καλλιν. Δελικάνη, *Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι κ.λπ.*, τόμ. 3 (1905), σελ. 718.

92. Αὐτόθι, σελ. 719.

93. Μ. Χαμουδοπούλου, ὀ.π.π., σελ. 296-298.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Ο ΣΙΦΝΙΟΣ,
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ [1764 - 1777]
ΚΑΙ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ [1777 - 1790]
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΔΟΣΟ ΤΕΛΟΣ

Α'. Τήν πληροφορία ὅτι ὁ Παρθένιος ἦταν Σίφνιος, μᾶς παραδίδει ὁ Μαν. Γεδεών, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι «εἰς τόν ἀείμνηστον ἱεροκλήρυκα Ἰωάσαφ Κορνήλιον ὀφείλομεν τάς εἰδήσεις, ὅσας ἔχομεν, περί τοῦ Ἀντωνίου Σιφναίου, πρώτου ὀστιάριου καί πατριαρχικοῦ γραμματέως· ἀπέθανε νέος τήν ἡλικίαν ἐπί τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ τοῦ Χαντζερῆ. Ἐπαινεῖ λίαν ὁ Κορνήλιος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ διδασκῶν τόν Ἀντώνιον τοῦτον ἐπ' εὐσεβεία, παιδεία, ἀγαθότητι, νοημοσύνη καί συμπαθεῖ διαθέσει πρὸς τοὺς πάσχοντας. Εἶχεν ἀδελφόν Παρθένιον, μητροπολίτην τότε Σηλυβρίας, τόν εἶτα Χαλκηδόνοσ. Διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ (ὁ Ἀντώνιος) κατέλιπεν εἰς πολλοὺς πτωχοὺς, εἰς «ὑπανδρείαν ἀπόρων κορασιῶν» ποσά τινά καί εἰς τήν ἐν τῇ πατρίδι Σίφνω σχολήν προσθήκην τῶν κεφαλαίων αὐτῆς»¹.

Μέ ἄλλους λόγους ὁ Ἀντώνιος ἀπεβίωσε ὅταν ὁ ἀδελφός του Παρθένιος διατελοῦσε μητροπολίτης Σηλυβρίας [Ἰούλ. 1764 - Μάιος 1777], ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ τοῦ Χαντζερῆ [24/5/1763 - 5/11/1768], κατά τήν πρώτη πατριαρχεία του. Ποίας οἰκογενείας τῆς Σίφνου ἀναστήματα ὑπῆρξαν οἱ δύο αὐτοί ἐπίσημοι ἄνδρες, δέν μπορέσαμε νά προσδιορίσουμε. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος κατέλιπε μέ τῇ διαθήκῃ του χρηματικό βοήθημα ὑπέρ τῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου, ἐπιβεβαιώνεται μέ εἴδηση τοῦ Καρόλου Γκιών, ὁ ὁποῖος, δίνοντας ὑπόδειγμα τῶν τηρουμένων ἀπό τῆ Σχολῆς λογαριασμῶν, ἀναγράφει στά ἔσοδα τοῦ ἔτους 1780:

«Ἐλάβαμεν διὰ τά γρ(όσια) 500 τοῦ μακαρίτου Ἀντωνίου ἀπό τό Κοινόν.... γρ. 50»².

1. Μαν. Γεδεών, *Μνεῖα τῶν πρό ἐμοῦ 1800-1863-1913*, Ἐν Ἀθήναις 1934, σελ. 54-55.

2. Καρόλου Ἰω. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, σελ. κζ'.

Ἡ δωρεά δηλαδή ἀνέρχονταν σέ 500 γρόσια, τά ὁποῖα εἶχαν κατατεθεῖ, ὅπως συνηθίζονταν στό Κοινό τῆς Σίφνου ἔντοκα καί ποσότητα 50 γροσίων τοῦ ἐτησίου τόκου χρησίμευε γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων τοῦ σχολείου. Καί οἱ δύο ἀδελφοί διέθεταν ἰδιαίτερη μόρφωση, τόσον ὁ ἐπαινούμενος σχετικῶς ἀπό τόν Ἰωάσαφ Ἀντώνιος, ὅσο καί ὁ Παρθένιος, ὅπως συνάγεται ἀπό τά κείμενα τῆς ἀλληλογραφίας του μέ τόν Νικόλαο Π. Μαυρογένη, ἡγεμόνα τῆς Οὐγγροβλαχίας, παλαιό μαθητή τοῦ Σχολείου τῆς Σίφνου, ὁ ὁποῖος, πρό τῆς ἀνάδειξής του σέ ἡγεμόνα, εἶχε διατελέσει ἐπί 16ετία [1770-1786] δραγομάνος τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀξίωμα πολύ σημαντικό³.

Β'. Μητροπολίτης Σηλυβρίας.

Εἰδήσεις γιά τήν, πρό τῆς ἀνάδειξής του σέ ἀρχιερέα, περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Παρθενίου (ὅπως λ.χ. ἔτος γέννησής του, ἐποχή εἰσόδου σέ μίαν ἀπό τίς δύο ἀνδρικές μονές τῆς Σίφνου καί ἐξόδου του ἀπό τό νησί γιά προσφορά ἐκκλησιαστικῶν ὑπηρεσιῶν σέ ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κ.λπ.) στερούμεθα παντελῶς. Οἱ πληροφορίες μας ἀρχίζουν ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ μητροπολίτου Σηλυβρίας Θεοκλήτου, μετά τόν ὁποῖο ἐξελέγη «ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Παρθένιος»⁴. Τή μητρόπολη αὐτή τῆς Θράκης διεποίμανεν ὁ Παρθένιος ἐπί 13 χρόνια, μέχρι τοῦ Μαΐου 1777. Τότε, «προβιβασθέντος, λόγω μεταθέσεώς του, εἰς τόν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Χαλκηδόνος»⁵, ἐγκατέλειψε τή Σηλύβρια, τό θρόνο τῆς ὁποίας κατέλαβε ἀμέσως ἄλλος Σίφνιος, ὁ Χρῦσανθος Γρυπάρης, μέχρι τότε ἀρχιδιάκονος τοῦ Πατριαρχείου⁶.

Τοῦ Παρθενίου συνοδικά καί ἄλλα γράμματα ἡ ἔρευνά μας ἀπεκάλυψε ἐλάχιστα καί μόνο τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς ἀρχιερατείας του στή Σηλύβρια, τά ἐξῆς:

α) Πατριαρχικό συνοδικό γράμμα τῆς 15 Ἀπριλίου 1776, πατριάρχου Σωφρονίου, περί συγκροτήσεως ἑλληνικοῦ σχολείου στή Νάξο.

[Μ. Γεδεών, Χρονικά τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ΚΠολις 1883, σελ. 176-177].

β) «Ἴσον ἀπαράλλαχτον τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας θεσπίσματος περί

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀλληλογραφία Νικολάου Π. Μαυρογένη, ἡγεμόνος Οὐγγροβλαχίας, μέ τόν μητροπολίτη Χαλκηδόνος Παρθένιο, τόν Σίφνιο, περιοδ. «Παριανά», Ἰανουάριος-Μάρτιος 1998, τεύχος 68ο, σελ. 18-22.

4. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοί Κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολ. καί Δυτ. Θράκης, περιοδ. «Θρακικά», 6 (1935), σελ. 120.

5. Αὐτόθι.

6. «Σιφνιακά», 11 (2003), σελ. 101-103.

τοῦ πολυθρυλλήτου τοῦ Κυριωνύμου μνημοσύνου», πατριάρχου Σωφρονίου, μηνός Ἰουνίου 1776⁷.

γ) Ὑποσχετικό τοῦ Πρεσπῶν καί Λυχνιδῶν Ἡσαΐου, ἐπιβεβαιούμενο ἀπό τόν πατριάρχη καί συνοδικούς ἀρχιερεῖς στίς 13 Δεκεμβρίου 1776⁸.

δ) Ἐπιστολή τῆς 13 Δεκεμβρίου 1776 ἀπό κοινοῦ μέ τόν συμπολίτη του μητροπολίτη Σερρῶν Ἀγάπιο Γρυπάρη πρὸς τόν Θεσσαλονίκης Δαμασκηνό⁹.

Γ'. Μητροπολίτης Χαλκηδόνος.

Κατά τὰ προαναφερθέντα, ὁ Παρθένιος προβιβάστηκε κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους 1777 στήν περιώνυμη μητρόπολη Χαλκηδόνος, γενόμενος ἔτσι καί «γέρων», δηλαδή τακτικός συνοδικός (μετά τῶν Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας καί Δέρκων μητροπολιτῶν). Ὡς Χαλκηδόνος ὑπέγραφε τὰ ἐπόμενα γράμματα:

α) Πατριαρχικό συνοδικό ἔγγραφο Μαρτίου 1778 σχετικό μέ ρύθμιση τοῦ ἀναδεχθέντος χρέους τῆς μητροπόλεως Κυζίκου ἀπό τόν προαχθέντα σ' αὐτήν Ἀγάπιο Γρυπάρη, μέχρι τότε μητροπολίτη Σερρῶν¹⁰.

β) Τό ἔγγραφο πώλησης ἀπό τόν πρῶην Πατριάρχη Ἰωαννίκιο τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος στή νῆσο Πρώτη, ἰδιοκτησίας του, ἀλλ' ἀνηκούσης στήν ἐπαρχία Χαλκηδόνος, πρὸς τόν αὐθέντη τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρο Ἰω. Ὑψηλάντη, βοεβόδα, κατὰ τό ἴδιο ἔτος 1778, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς βασιλικῆς κρίσεως καί ἀδείας τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως ἱερωτάτου μητροπολίτου Χαλκηδόνος κύρ Παρθενίου, ἀντί 2.500 γροσίων¹¹.

γ) Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου συνοδικοῦ γράμματος πατριάρχου Θεοδοσίου (1769-1773), γενόμενο κατ' Ἰούλιον τοῦ 1779, σχετικό μέ τὰ σκάνδαλα «περί τοῦ ἐν Κυριακῇ μνημοσύνου»¹².

7. Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, *Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κυριακοῦ τῆς, κατὰ τό Ἀγιώνυμον Ὄρος τοῦ Ἄθω, Ἱερᾶς καί Μεγαλωνύμου Σκήτης τῆς Ἁγίας Θεομήτορος Ἄννης*, περιοδ. ἔκδ. «Ἐπετηρίς Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ΚΘ' (1959), σελ. 100-101.

8. Καλλινίκου Δελικάνη, *Τά ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακείου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τοῦ Οἴκου μεν. Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ρωσίας, Βλαχίας καί Μολδαβίας, Σερβίας, Ἀχριδῶν καί Πεκίου*, ΚΠολις 1905, τόμ. Γ', σελ. 902.

9. Μιχ. Καλινδέρη, *Τά λυτὰ ἔγγραφα τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης (1676-1808)*, Θεσσαλονίκη 1951, ἔγγραφο ἀρ. 16.

10. «Σιφνιακά», 11 (2003), σελ. 87-88.

11. Ἀθανασ. Κομν. Ὑψηλάντη, *Τά μετὰ τήν Ἄλωσιν, ἀναστ. ἔκδοσι βιβλιοπ. Νότη Καραβία, Ἀθῆναι MCMLXXII*, σελ. 613.

12. Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ὀ.π.π. σελ. 99.

δ) Ὑπόμνημα Μαρτίου 1780 ἐκλογῆς ἐπισκόπου Κυδωνίας Γερασίμου, τό ὁποῖο ὑπέγραψε ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος «ἔχων καί τήν γνώμην τοῦ ἁγίου Χαλκηδόνας κύρ Παρθενίου»¹³.

ε) Ἐπιβεβαίωση, ἀπό 8 Μαΐου 1781, γράμματος τοῦ ρουφετίου τῶν μπακάληδων, ἐπιτρόπων τῆς, κατά τή νῆσο Πρίγκηπο, μονῆς τοῦ μεγαλομάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κουδουνᾶ, τό κείμενο τοῦ ὁποίου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«† ὁ Χαλκηδόνας Παρθένιος ἐπιβεβαιοῖ

Διά τοῦ παρόντος ἡμῶν γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι ἡμεῖς οἱ μαγίστρορες τοῦ ρουφετίου τῶν μπακάληδων καί ἐπίτροποι τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ Κωδωνᾶ τοῦ κειμένου κατά τήν νῆσον Πρίγκηπον, μέ γράμμα ἐκκλησιαστικόν καί χοτζέτι τῆς βασιλικῆς κρίσεως, ἤδη συνελθόντες οἰκεία βουλή καί αὐθαιρέτω γνώμη, παραιτούμεθα τήν ἐπιτροπικήν τοῦ ρηθέντος ἱεροῦ μοναστηρίου τῶ πανοσιωτάτω ἁγίῳ Καθηγουμένῳ τῆς κατά τόν Μωρέαν Λαύρας παπα-κύρ Ἀνθίμῳ, ἐπί τό εἶναι μετόχιον ἀναφαίρετον τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου τῆς Λαύρας ὡσάν ὁποῦ ἔμεινε παντελῶς ἀπροστάτευτον καί ἀπειλεῖ καί πτώσιν καί ἐφεξῆς παντελεῖ ἐρήμωσιν καί μέ τό νά μὴν ἐξαρχοῦμεν καί ἡμεῖς νά τό ἐπιστατοῦμεν καθῶς πρέπει, μέ κοινήν ἡμῶν γνώμην καί μέ τήν γνώμην τοῦ κυριάρχου τῆς ἐπαρχίας πανιερωτάτου μητροπολίτου Χαλκηδόνας κυρίου Παρθενίου, τό ρηθέν μοναστήριον τοῦ Κουδουνᾶ ἐπροσηλώσαμεν εἰς τό τῆς Λαύρας μοναστήριον ἐπί τῶ εἶναι καί λέγεται ἀπό τοῦδε καί εἰς τό ἐξῆς μετόχιον τῆς Λαύρας καί δῆ,

α^ο) ἀφοῦ παραδώσαμεν κατά τό χοτζέτι τῆς κρίσεως ὅλα τά εἰς χεῖρας μας σενέτια καί γράμματα τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου τοῦ Κουδουνᾶ τῶ ρηθέντι ἡγουμένῳ παπα-κύρ Ἀνθίμῳ ὁμοίως καί τά κινητά καί ἀκίνητα πράγματα διά προστασίας τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου ἁγίου Χαλκηδόνας κυρίου Παρθενίου καί ἐγγχωρίων τῆς Πριγκίπου, βεβαιοῦμεν καί διά τοῦ παρόντος ἡμῶν ἐνυπογράφου καί ἐμμαρτύρου γράμματος ὅτι κοντά ὁποῦ δέν ἔχομεν μήτε ὄβολόν νά λαμβάνωμεν ἀπό τό μοναστήριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου, τοῦ Κουδουνᾶ, γενόμενον μέ τελειότητα ἰπρά βέ ἴσρα ἀμμεῖ διαβαδάν, βέ κιαφέι μουταλατεπέν, εἴτε ἀπό ἄλλον ὀποιοιοῦν μηδέν, ὑποσχομέθα καί ὡς Χριστιανοί νά συνβοηθοῦμεν τό ρηθέν ἱερόν μοναστήριον, ἐλπίζοντας ἤδη νά ἰδοῦμεν τήν καλήν του κατάστασιν. Ὅθεν ὑπογράψαντες τό παρόν

13. Γερμανοῦ, μητροπολ. Σάρδεων, Ἐπισκοπικοί Κατάλογοι τῶν Ἐκκλησιῶν Κρήτης, Δωδεκανήσου καί τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν νήσων, περιοδ. «Ἐκκλησιαστικός Φάρος», Ἀλεξάνδρεια 1935, τόμ. ΛΔ', σελ. 443.

γράμμα μέ τάς ιδιοχείρους ύπογραφάς μας καί μέ τήν έπιβεβαίωσιν τοῦ πανιερωτάτου καί θεοπροβλήτου μητροπολίτου άγίου Χαλκηδόνας κυρίου Παρθενίου, δίδομεν εἰς χεῖρας τοῦ ρηθέντος καθηγουμένου κύρ Ἀνθίμου επί τό ἔχειν τό κύρος καί τήν άσφάλειαν εἰς τό διηνεχές.

αψπα', μαίου η'

Χ"θεοδορής μπαχτζέ καπιλῆς ύπόσχομεν τά άνωθι»

(έπονται άλλαι 47 ύπογραφαί τελείως δυσανάγνωστοι)¹⁴.

στ') Σιγίλλιο πατριάρχου Γαβριήλ, ίδίου έτους 1781, έπικυρωτικό τῆς άνωτέρω προσηλώσεως τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Κουδουνά¹⁵.

ζ) Σιγίλλιο πατριάρχου Γαβριήλ, Ἰουνίου 1781, περί τῆς έν Ἀδριανουπόλει έκκλησίας έπ' όνόματι τοῦ άγίου καί πρωτομάρτυρος καί άρχidiaκόνου Στεφάνου¹⁶.

η) Ἰσον άπαράλλακτον πρωτοτύπου συνοδικοῦ γράμματος, τό όποιο έδόθη εἰς τό ρουφέτιον τών γουναράδων, σχετικοῦ μέ χρηματική ποσότητα έξ χιλιάδων διακοσίων πενήντα γροσίων, γενόμενο τήν 1 Μαρτίου 1782¹⁷.

θ) Συνοδικό έγγραφο πατριάρχου Γαβριήλ, μηνός Μαίου 1784, προς τόν θεοφιλέστατο έπίσκοπο Λέρνης κατά τών άρπαζόντων τά πράγματα τοῦ μετοχίου τῆς Πάτμου στήν Κάλυμνο¹⁸.

ι) Σιγίλλιο πατριάρχου Γαβριήλ, Σεπτεμβρίου 1784, περί τών μονών τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ τε έν τῆ έπαρχία Ὠλένης εἰς χωρίον Σκαφιδιά καί τοῦ έν τῆ έπαρχία Χριστιανουπόλεως εἰς τοποθεσίαν Ζαχαριμνιάν λεγομένην, πλησίον τοῦ χωρίου Φιλιαντρών¹⁹.

ια) Συνοδικό έγγραφο πατριάρχου Προκοπίου, Νοεμβρίου 1786, περί τῆς έν Πάτμω έκκλησίας τοῦ άγίου ένδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, έπιλεγομένης τῆς Πόθας²⁰.

ιβ) Τέσσερα γράμματα κατά τό έτος 1786 προς τόν ήγεμόνα Ούγγροβλαχίας Νικ. Π. Μαυρογένη, ήδη δημοσιευμένα (μέ τρία τοῦ τελευταίου προς αὐτόν)²¹. Ἐνα, από 25 Νοεμβρίου 1786, τοῦ Παρθενίου άναδημοσιεύουμε έδῶ:

14. Ἀντωνίου Μ. Μαλέτσκου, Ἡ έν τῆ νήσω Πριγκήπω ιερά μονή άγίου Γεωργίου Κουδουνά, «Έπετηρ. Έταιρ. Βυζαντ. Σπουδών», ΙΣΤ' (1940), σελ. 202.

15. Αὐτόθι, σελ. 293.

16. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου, Ὁ Ἅγιος Στέφανος έν Ἀδριανουπόλει, «Θρακικά», 6 (1935), σελ. 299.

17. Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ό.π.π. σελ. 101.

18. Franz Miclosich-Josef Müller, *Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi, Sacra et Profana et Edita*, Athens 1996, Volumen VI, p. 366.

19. Σπ. Λάμπρου, «Νέος Έλληνομνήμων», 5(1908), σελ. 89 + 340.

20. *Acta*, ό.π.π., σελ. 369.

21. Περιόδ. «Παριανά», Ἰαν.-Μάρτ. 1998, τεῦχος 68, σελ. 18-22.

«Τὴν ὑμετέραν θεοσεβεστάτην ὑψηλότητα ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας εὐχόμενος καὶ ἐν ἀγίῳ πνεύματι εὐλογῶν, ὑπερήδιστα προσαγορεύω καὶ κατασπαζόμενος ἐν φιλήματι ἀγίῳ.

Δεόμενος τοῦ παναγάθου Θεοῦ ὅπως διαφυλάττη αὐτὴν ἄκρως ὑγιαίνουσαν, διηνεκῶς εὐημεροῦσαν καὶ πανευθυμοῦσαν μετὰ μακροζωίας καὶ πολυχρονίου στερεώσεώς της. Τό ἀπό β' τρέχοντος Νοεμβρίου μηνός ἔκλαμπρον αὐθεντικόν της γράμμα μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς δεξάμενος καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν εὐχταίαν μοι ἔκλαμπρον ὑγιεῖαν της πληροφορηθεὶς ὑπερβαλλόντως ἐχάρην ἀπὸ καρδίας δοξάσας τὸν πανάγαθον Θεόν· ἔγνω καὶ τὰ ἐφ' ἑξῆς σημειούμενα καὶ βέβαια ὑψηλότετε αὐθέντα, ὅχι μόνον οἱ φιλόκαλοι ὁμολογοῦσι τὴν εὐνομίαν καὶ μετὰ δικαιοσύνης διοίκησιν τοῦ ὑπηκόου της, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ τοιοῦτοι βιάζονται νὰ τὸ ὁμολογοῦσι στεντορία φωνῇ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐκτενῶς ἱκετεύω τὸν πανάγαθον Θεόν νὰ ἐπιστηρίζη αἰεποτε τὸ ὕψος της εἰς τὸν ζυγόν τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ ἐνισχύη τὰ ἀκοίμητα πνεύματά της νὰ ἐπιβάλλουσι πάντοτε κατ' ὀρθὸν λόγον εἰς τὰ δίκαια τῶν πτωχῶν πρὸς καύχημα τοῦ γένους καὶ ὑπόδειγμα τῶν μεταγενεστέρων. Μὲ τὸ νὰ εἰσέλθωμεν δὲ εἰς τὸ στάδιον τῶν, πρό τῆς ἑορτῆς τῆς Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως, τεσσαράκοντα νησιτίμων ἡμερῶν, ἐπεύχομαι ἐκ ψυχῆς τῷ θεοφρουρήτῳ ὕψος της, ἵνα διανύση τοῦτο θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως, πανηγυρίση δὲ καὶ τὴν μέσον τούτων τῶν ἱερῶν ἡμερῶν ἑορταζομένην ἑορτὴν τοῦ ἐν ἀγίοις πατρός ἡμῶν Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ, οὔτινος ἢ χάρις εἴη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑμετέρου ὕψους, ἐπιβραβεύουσα ὑγιεῖαν καὶ εὐεξίαν τῷ τε ὕψει της καὶ τῇ θεοσεβεστάτῃ δόμνῃ καὶ τοῖς ἔκλαμπροις ὑμῶν βλαστοῖς, ὅπως ἂν διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ εὐπροσδέκτου πρεσβείας τοῦ θαυματουργοῦ τούτου ἀγίου καταξιωθείητε πανηγυρίζειν τὴν ἐτήσιον τούτου ἑορτὴν μέχρι γήρως βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ μετὰ λαμπρότητος καὶ δόξης πολλῆς καὶ στερεώσεως ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ ὑμῶν θρόνου εἰς πάμπολλα καὶ πανευδαίμονα ἔτη. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ ψυχῆς ἀποκρίσεως καὶ εὐχῶν χάριν, παρακαλῶ δὲ ἀπὸ καρδίας τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα νὰ μὴ μέ ἀπαξιοῖ τῶν πανεκλάμπρων αὐτῆς γραμμάτων, δηλωτικῶν ὄντων τῆς οἰκειοτάτης μοι ἀγαθῆς ὑγιείας της, ἧς τὰ πανέκλαμπρα ἔτη θεόθεν πάμπολλα καὶ πανευδαίμονα»²².

ιγ) Πατριαρχικό συνοδικό ἔγγραφο πατριάρχου Προκοπίου, μηνός Μαΐου 1788, ἀνάδειξης τοῦ Στεφάνου Μαυρογένη στό ἀξίωμα τοῦ μεγάλου Λογοθέτη²³.

22. Αὐτόθι.

23. Θεοδώρου Μπλανκάρ, Ὁ Οἶκος τῶν Μαυρογένη, ἔκδοση βιβλιοπωλείου «Ἐστίας», Ἀθήνα 2006, σελ. 474-476.

ιδ) Ὑπόμνημα, Ὀκτωβρίου 1788, ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου, τό ὁποῖο ὑπέγραψε ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος ἔχων καί τήν γνώμην τοῦ ἀγίου Χαλκηδόνας κύρ Παρθενίου²⁴.

Δ'. Πολιτικές Δραστηριότητες καί Ἐκκλησιαστικοί Φατριασμοί²⁵

Ὡς μητροπολίτης Χαλκηδόνας καί τακτικός συνοδικός ὁ Παρθένιος ὁ Σίφιος, ἀνέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα καί ἔντονη συμμετοχή στά κοινά (πολιτικά) καί ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς ἐποχῆς του, μιᾶς ἐποχῆς πολεμικῶν ἀναμετρήσεων τῆς Τουρκίας, φαναριωτικῶν ραδιουργιῶν καί ἀναστατώσεων μέ συμμετόχους τούς κύκλους τοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ συνήθεια πού εἶχε ἐπικρατήσει νά ἐνεργοῦνται τά οἰκονομικά τοῦ Κοινοῦ ἀπό πολυάριθμη ἐπιτροπεῖα λαϊκῶν, κυρίως, ἡ ὁποία ἀδυνατοῦσε νά περιμαζέφει τό διαρκές χρέος, ὅταν μάλιστα ὁ πατριάρχης δέν εἶχε τά προσόντα ἐλέγχου τῶν οἰκονομικῶν, ἀποτελοῦσε τό μεγάλο πρόβλημα, τό ὁποῖο συντελοῦσε στή δημιουργία πολλῶν ἄλλων, ἐκκλησιαστικῶν καί πολιτικῶν. Τήν ἐποχή αὐτή τοῦ Χαλκηδόνας Παρθενίου, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο εἶχε περιέλθει σέ κατάσταση διάλυσης ἐξ αἰτίας τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας Μελετίου. Τοῦτος εἶχε ἐπιτύχει νά συνάφει στενές φιλικές σχέσεις μέ ὑψηλά ἰστάμενα πρόσωπα τῆς Κρατικῆς Ἀρχῆς καί οἰκονομικούς παράγοντες, μέσω τῶν ὁποίων ἐπετύγχανε ὅ,τι ἤθελε μέ ἐπιβολή τῶν ἀπόψεών του στήν Ἱερά Σύνοδο, ἀκόμη καί ἀναδειξίεις ἀκαταλλήλων προσώπων σέ ἀρχιερεῖς δημιουργώντας δική του κάστα. Ἐπικρατοῦσε δηλαδή μία κατάσταση ἐκτός τοῦ πατριαρχικοῦ ἐλέγχου, κατά τά λεπτομερῶς περιγραφόμενα ἀπό τούς συγγραφεῖς.

Στίς 8 Ὀκτωβρίου 1780 «τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Σωφρονίου πρὸς κύριον ἐκδημήσαντος, συνελθόντες οἱ τε ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς καί οἱ εὐγενέστατοι ἄρχοντες καί κληρικοί τῆς μεγάλης

24. Καλλινίκου Δελικάνη, *Τά... σωζόμενα... ἔγγραφα*, τόμ. Β' (1904), σελ. 506-507.

25. "Ὅλες οἱ πληροφορίες τοῦ Δ' τούτου μέρους τῆς ἐργασίας προέρχονται ἀπό τά ἔργα: α) Σεργίου Μακρραίου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, ἐν Κ.Ν. Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, ἐν Βενετία 1872, τόμ. Γ', β) Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, *Ἐκκλησιαστικῶν καί Πολιτικῶν τῶν εἰς Δώδεκα, Βιβλία Η', Θ' καί Ι'*, ἦτοι *Τά μετὰ τήν Ἀλωσιν (1453-1789)*, ἀναστ. ἔκδοσις βιβλιοπωλείου Νότη Καραβία, Ἀθῆναι MCMLXXII (1978), γ) Μητροπολ. Ροδοπόλεως Ἱερωνύμου, *Φαναριῶται, ἀναπαρ. ἐκδόσεων Σαββάλα*, Ἀθήνα 2002, δ) Θεοδώρου Μπλανκάρ, *Ὁ Οἶκος τῶν Μαυρογένη*, ἀναπαρ. βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας», Ἀθήνα 2006 καί ε) Μάχης Παῖζη - Ἀποστολοπούλου, *Ὁ θεσμός τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας*, Ἀθήνα 1995.

έκκλησίας, συνδιασχεφόμενοι κοινή γνώμη και έκλογη νομίμω, εξέλεξαντο ψηφίσαντες οίκουμενικόν πατριάρχη τόν μητροπολίτην Παλαιῶν Πατρῶν κύριον Γαβριήλ», ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τά καθήκοντά του στίς 12 Δεκεμβρίου 1780. Μέχρι νά προσαρμοσθεῖ ὁ νέος πατριάρχης στό ἔργο του τόν λόγο στά πάντα εἶχε ὁ Νικομηδείας Μελέτιος, ὁ ὁποῖος «περί πάντων διέταπτεν, ὥστε οὐδέν ἐγένετο ἀνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης καί εἰδήσεως... καί εἰς αὐτόν ἀπέβλεπε κατ' ἀρχάς ὁ παναγιώτατος κύριος Γαβριήλ» παρόλο πού δέν παρέλειπε νά συμβουλευεταί καί τούς ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς. Ἡ κατάσταση αὐτή συνεχίστηκε ἐπί μακρόν καί μέ τέτοιον σκανδαλώδη τρόπο «ὥστε ἡ ἐκκλησιαστική διοίκησις παρέκκεντρος ἦν, προσνεμηθείσης τῆς ἐξουσίας τῷ Νικομηδείας Μελετίῳ», πού, ἐπιτήδεια, συμπατριάρχευε. Τελικά ἡ κατάσταση αὐτή ἐξήγειρε κληρικούς καί λαϊκούς, πρωτοστατοῦντος τοῦ Χαλκηδόνος Παρθενίου, μέ ἀποτέλεσμα, συμφωνοῦντος τελικά καί τοῦ πατριάρχου, νά ἐκδοθεῖ σουλτανική διαταγή περιορισμοῦ τοῦ Νικομηδείας καί τοῦ πιστοῦ σ' αὐτόν Προύσης Ἀνθίμου στίς ἐπαρχίες τους. Ὁ Νικομηδείας ὅμως δέν ἠσύχαζε καί βυσοδομοῦσε ἀπό τήν ἐπαρχία του μέ ἀποτέλεσμα νά ἐξοριστεῖ στή Χίο γιά νά ἠσυχάσει.

Τότε ὅμως ὁ Χαλκηδόνος Παρθένιος ἔγινε ὁ στενός συνεργάτης καί σύμβουλος τοῦ πατριάρχη «ὥστε μηδέν παρά γνώμην αὐτοῦ γίνεσθαι ἤθελεν, ἐφεξῆς τοῦ Γαβριήλ εἰς αὐτόν ἀποβλέποντος». Μέ ἄλλους λόγους εἶχε ἀνακύψει διάδοχος τοῦ Νικομηδείας στό πρόσωπο τοῦ Παρθενίου, ὁ ὁποῖος διετήρησε τή δύναμή του μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πατριάρχου ἐπισυμβάντος στίς 29 Ἰουνίου 1785. Τόν ἄβουλο Γαβριήλ διαδέχτηκε στόν Οἰκουμενικό Θρόνο ὁ, ἀπό Σμύρνης, Προκόπιος. Μέχρι νά εἰδοποιηθεῖ ὁ νέος πατριάρχης καί ἔλθει στήν ΚΠολη, «τινές τῶν ἀρχόντων κακῶς ποιοῦντες», μεταξύ δ' αὐτῶν καί ὁ Μέγας Λογοθέτης Ἀλέξανδρος Μάνος, γαμπρός τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας Ἀλεξ. Ὑψηλάντη, «ἐπρόβαλαν τῇ συνόδῳ τό νά γένη Σμύρνης ὁ Ναθαναήλ, διδάσκαλος τοῦ αὐθέντου Ἀλεξ. Ὑψηλάντου βοεβόδα καί τό νά δοθῇ ἡ ἐξαρχία τοῦ ἀγιάσματος τῆς Μεταμορφώσεως τῷ γραμματικῷ τοῦ Κοινοῦ Γεωργίῳ τῷ ἀπό τῆς νήσου Σίφνου» ἐνήργησαν δηλαδή, ἀπόντος ἀκόμη τοῦ νέου πατριάρχου, ὑπέρ δύο ἀνθρώπων τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντη «φιλοπροσωπία φερόμενοι τινες τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων καί ἀμελοῦντες τό δίκαιον» συγκατατέθηκαν στά ἀνωτέρω «καί ἐφίλησαν τάς χεῖρας τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἀρχιερέων ὅ, τε Ναθαναήλ καί ὁ Γεώργιος»²⁶.

26. Ἄξιο παρατήρησης εἶναι τό γεγονός ὅτι μέσα στό τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰῶνα δύο Σίφνιοι, ὁ Ἀντώνιος καί ὁ Γεώργιος, διετέλεσαν γραμματικοί τοῦ Κοινοῦ στήν ΚΠολη. Εἰδικά γιά τόν δεύτερο, τόν Γεώργιο, θεωροῦμε ὅτι πρόκειται γιά τόν Γεώργιο Γρυπάρη, γόνου τῆς μεγάλης καί πολύκλαδης οἰκογένειας τῆς Σίφνου (γιά τήν

“Όταν περί τά τέλη Ἰουλίου ἔφτασε στήν ΚΠολη ὁ νέος Πατριάρχης «άντέστη τά μέγιστα τῷ μεγάλῳ Λογοθέτῃ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου Ἀλεξάνδρῳ Μάνῳ καί τοῖς σύν αὐτῷ διά τόν προβληθέντα παρ’ αὐτῶν εἰς τήν μητρόπολιν Σμύρνης Ναθαναήλ, λέγων ὅτι ἐξελέξαντο οἱ Σμυρναῖοι εἰς ἐπίσκοπόν τους τόν πρωτοσύγκελλόν του... καί κατά τήν παλαιάν καί νόμιμον συνήθειαν, πρέπει νά γένη ὁ ἐκλεχθεῖς καί οὐκ ἄλλος», τήν δέ ἐξαρχία τῆς Μεταμορφώσεως ἔδωκε «κατά φιλοτιμίαν πατριαρχικήν ἀνέκαθεν διδομένην καί οὐκ ἄλλως», ὄχι στόν Γεώργιο τόν Σίφνιο, ἀλλά στόν ἰδιαίτερο γραμματέα του Φώτιο.

Ἐπίσης ὁ πατριάρχης Προκόπιος κατέβαλε προσπάθειες νά βάλει σέ τάξη τά πράγματα, τόσο μέ ἐνδυνάμωση τῆς πατριαρχικῆς ἐξουσίας, ὅσο καί τῆς συνοδικότητος, μέ ἀποδυνάμωση τοῦ Παρθενίου Χαλκηδόνας. Τότε ὅμως, ἀρχές τοῦ 1786, ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας ἀναδείχτηκε ὁ Νικόλαος Μαυρογένης, ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Παρθενίου, ὁπότε τοῦτος ἀπέκτησε ἰσχυρό στήριγμα, ὁ δέ Μαυρογένης, πού γνώριζε καλά τίς ἀντιδράσεις τῶν Φαναριωτῶν πού καταπολεμοῦσαν τήν ἐκλογή του στήν ἡγεμονία ἀπό τόν προηγούμενο χρόνο, εἶχε βάλει στόχο νά τοῦς ἐπιβληθεῖ μέ κάθε τρόπο καί μέσον.

Λέγεται λοιπόν ὅτι τοῦτος κατήγγειλε στό μεγάλο βεζίρη πῶς ὁ αὐθέντης τῆς Μολδαβίας Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης βοεβόδας, κατά τόν πόλεμο μέ τοῦς Γερμανούς, παραδόθηκε ἐκούσια σ’ αὐτούς, ὅπως ἐκούσια παρέδωσε καί στόν στρατηγό τους τό Ἰάσιο. Ὁ μέγας βεζίρης θεώρησε τήν καταγγελία ἀληθινή καί εὐκαιρία κατάλληλη νά συντρίψει τοῦς Ὑψηλάντηδες. Ἔτσι τοῦς χαρακτήρισε προδότες καί μέ διαταγή του τῆς 7 Μαΐου 1788 δημεύτηκαν ὅλα τά ἀκίνητα τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντη καί φυλακίστηκαν στό φοβερό δεσμωτήριο, τόν λεγόμενο «φοῦρνο

ὁποία βλ. «Σιφνιακά», 11 (2003), σελ. 83 ἐπ.). Τοῦτο δ’ ἐπειδή, τόσο ὁ χωρίς ἐπώνυμο Γεώργιος ὁ Σίφνιος, ὅσο καί ὁ ἄλλος, ζοῦν στήν ΚΠολη τήν ἴδια ἐποχή (1780-1790), ὁ δέ δεύτερος, ὁ Γεώργιος Γρυπάρης ἀπηύθυνε ἀπ’ αὐτήν τό ἔτος 1780 στόν ἀρχιεπίσκοπο Σίφνου Μελέτιο τό γράμμα πού ἤδη δημοσιεύσαμε στά «Σιφνιακά», 5 (1995), σελ. 152. Καί οἱ δύο, πάντως, γιά νά ἀναδειχτοῦν σέ γραμματικούς τοῦ Κοινοῦ, γνώριζαν πολύ καλά γράμματα καί διέθεταν εὐρύτερη μόρφωση. Σημειώνεται, τέλος, ὅτι ὅπως γράφει ὁ Μαν. Γεδεών, *Χρονικά τοῦ Πατριαρχ. Οἴκου καί τοῦ Ναοῦ, ΚΠολις*, «αὐπδ’», σελ. 197, ὑποσ. 220 «τῷ 1808 ἀναφέρεται καί γραμματικός τοῦ Κοινοῦ Κωνσταντίνος Κορέσιος ἐκ Σίφνου», ἄλλος ἕνας δηλ. γραμματικός, ἄν καί τό ἐπώνυμο Κορέσιος δημιουργεῖ κάποιες ἀμφιβολίες γιά τήν καταγωγή του ἀπό τή Σίφνο. Τόν ἴδιο αὐτό χρόνο, κατά Νοέμβριο, μέ πατριαρχικό συνοδικό ἔγγραφο ἀνετέθη σ’ αὐτόν «ἡ καθολική ἐξαρχία» τῶν ἐν Σάμῳ μοναστηρίων [Ἐπαμ. Σταματιάδου, *Σαμιακά*, ἦτοι Ἱστορία τῆς Νήσου Σάμου, ἐν Σάμῳ 1886, τόμ. Δ’, σελ. 235].

του *μποσταντζήπαση*», ὁ γιός του Κωνσταντῖνος καί ὁ γαμπρός του Ἀλέξανδρος Μάνος, ὁ καί Μέγας Λογοθέτης τοῦ Πατριαρχείου, αὐτός μάλιστα κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Πατριάρχου!! Σέ ἄλλη φυλακή ρίχτηκε ὁ γραμματικός τους καί γραμματικός τοῦ Κοινοῦ Γεώργιος ὁ Σίφνιος.

Τήν ἴδια ἡμέρα στό σπίτι τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντη, ὅπου κατοικοῦσαν ἡ σύζυγός του Αἰκατερίνη, ἡ μητέρα του, ἡ θυγατέρα του μέ τά παιδιά της καί ὅλες οἱ δούλες («ἦσαν δέ ἅπασαι, κυριαί τε καί δούλαι, 36 τόν ἀριθμόν») «ἐξεβλήθησαν ἔξω μόνον μέ τά ρούχα ὅπου ἐφόρουν καί τάς ἔδωκαν διά σκέπην μιᾷ ἐκάστη ἀπό ἕν πάπλωμα», διετάχθη δέ «ὁ προστάτης, εἰς τόν Κουρουτζεσμέν ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, πρώην Φαναρίου, νά τάς κατοικήσῃ εἰς ἄλλον σπίτι ὅθεν τάς κατώκισεν εἰς τό σπίτι τῶν ἀρχόντων τους Σερδάρη Παναγιώτου· παρέδωκε δέ αὐτάς ὁ ποσταντζήμπασης τῷ Φαναρίου εἰς φύλαξιν του πρός καιρόν· τοὺς δέ δούλους ἀνδρας ὅλους τοὺς παρέδωκεν εἰς φύλαξιν τοῦ οὐστᾶ (= στρατιωτική δύναμη) τοῦ Κουρουτσεσμέ· εἶτα προσετάγη ὁ πατριάρχης νά διορίσῃ ἐφημέριον νά τάς φυλάττῃ νά μή φύγουν καί νά μή συγχωρῇ τινι τό νά τάς ἀνταμώνῃ καί νά τάς δίδῃ ἄσπρα (= χρήματα) διά τροφήν τους, γυναῖκας τε καί ἀνδρας».

Παρ' ὅλα ταῦτα «δέν ἔγινε μουσαδερές, ἤτοι ἀρπαγή τῶν εἰς τά ὀσπίτια εὐρισκομένων πραγμάτων, ὡς συνηθίζει ἡ Πόρτα (= ἡ κυβέρνησις) νά κάμνῃ εὐθύς μετά» τή δήμευσιν, ἀλλ' ἄρχισε νά ἐξετάζει «τά ἔξω τῶν ὀσπιτίων πράγματα, κυρίως τή χρηματική περιουσία τοῦ Ὑψηλάντη». Τό ἔργο ἀνατέθηκε γιά ἔρευνα στόν Πατριάρχη ὁ ὁποῖος διατάχθηκε «νά ἐξετάσῃ ἐπιμελῶς καί ἀκριβῶς καί νά δώσῃ τήν εἶδῃσιν» τοῦ πόσα χρήματα εἶχε ὁ Ὑψηλάντης σέ καταθέσεις, ὁμολογίες κ.λπ. Ὁ πατριάρχης ἀνέθεσε τήν ἔρευνα στόν γραμματικό Γεώργιο τόν Σίφνιο πού, ὅπως φαίνεται, ἀποφυλακίστηκε γιά νά φέρεῖ σέ πέρας τό ἔργο. Ἀλλά παρόλο πού ἐργάστηκε ἐπίπονα, ὑπέβαλε λογαριασμούς ἀπό τοὺς ὁποίους «δέν ἐφάνησαν οὔτε ἄσπρα οὔτε τζεβαέρια». Οἱ Τοῦρκοι τότε, προκειμένου νά πάρουν χρήματα, σκέφτηκαν τοὺς φυλακισμένους συγγενεῖς τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντη, δηλ. τόν γιό του καί τόν γαμπρό του καί διεμήνυσαν στόν πατριάρχη ὅτι προτίθενται νά τοὺς ἀποφυλακίσουν μέ τήν καταβολή χρηματικῆς ἐγγύησης πού θά συγκέντρωναν οἱ ἐγγυητές, πρόταση γιά τήν ὁποία διεφώνησαν οἱ Σίφνιοι μητροπολίτες Κυζίκου Ἀγάπιος καί Χαλκηδόνας Παρθένιος, ἀνθρωποῖ τοῦ Μαυρογένη, γιά νά μήν ἀπελευθερωθοῦν, προφανῶς, οἱ φυλακισμένοι. Τήν εἶδησι γιά τήν καταβολή ἐγγύησης μετέφερε στή σύζυγο τοῦ Ὑψηλάντη δόμνα Αἰκατερίνη «εἰς τόν Κουρουτζεσμέν ὁ παρά τοῦ ποσταντζήμπασης πεμφθείς διά κεφίληδες (= ἐγγυητές) γραμματικός Γεώργιος». Αὕτη εἶναι καί ἡ τελευταία πληροφορία μας γι' αὐτόν,

ἄλλον ἓνα «γραμματικό τοῦ Κοινοῦ», μετὰ τόν Ἀντώνιο Σίφνιο, ἀδελφόν τοῦ Χαλκηδόνος Παρθενίου, ὅπως ἀναφέραμε στήν ἀρχή τῆς παρουσίας ἐργασίας.

Ἐγγυητές δέν εὑρίσκονταν ἀπό φόβο πρὸς τοὺς Μαυρογένηδες, γι' αὐτό οἱ Τούρκοι ἐλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους μέ τόν ὄρο «νά ὑποσχεθῶσι 1500 πουγγεῖα», πού θά κατέβαλαν ἐν καιρῷ, γιά νά γλυτώσουν τή ζωή τους.

Τό παρασκήνιο ἐκλογῆς Λογοθέτη.

Στίς 8 Μαΐου 1788 ὁ πατριάρχης συναντήθηκε μυστικά μέ τόν δραγομάνο τοῦ στόλου Στέφανο Μαυρογένη, ἀνεψιό τοῦ ἡγεμόνα Νικολάου, καί συνεζήτησαν γιά τήν πλήρωση τῆς θέσης τοῦ Μεγάλου Λογοθέτη, ἀξιώματος ἐπίζηλου καί μέ οἰκονομικά πλεονεκτήματα, γιά τό ὅποιο ἐνδιαφέρονταν ὁ ἴδιος κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ θείου του. Ἐνδιαφέρον ὁμως ἔδειξε καί ὁ γιός τοῦ γιατροῦ Γεωργίου Χαντζερλῆ Κωνσταντῖνος (πρώην γραμματικός καί καμαράσης τοῦ βοεβόδα Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη), ὁ ὁποῖος προσέφερε πρὸς τοῦτο 1000 φλωρία, ἀλλά καί ὁ γιός τοῦ θανόντος βοεβόδα Κων. Μουρούζη Ἀλέξανδρος, διά τοῦ φίλου τοῦ πατέρα του ἀξιωματοῦχοι ζερπχανέ-ἐμινῆ μέ πρόσβαση στόν σουλτάνο Ἀπτούλ-Χαμίτη. Ὁ τελευταῖος πρόσταξε, διά τοῦ Καϊμακάμη, τόν πατριάρχη νά γίνῃ Μέγας Λογοθέτης ὁ ἀνωτέρω Ἀλέξανδρος Μουρούζης. Ἡ ἐντολή δόθηκε μέ ἔγγραφο τοῦ Καϊμακάμη τῆς 14 Μαΐου 1788, ἡμέρα Κυριακή, πράγμα πού ἔμαθε ἀμέσως ὁ Στέφανος Μαυρογένης, ὁ ὁποῖος τήν ἐπομένη ἡμέρα συναντήθηκε πρωῖ-πρωῖ μέ τοὺς Σιφνιούς μητροπολίτες Κυζίκου Ἀγάπιο καί Χαλκηδόνος Παρθένιο καί, ἀφοῦ συσκέφθηκαν, διεμήνυσαν στόν πατριάρχη Προκόπιο ὅτι ἡ Σύνοδος ἔπρεπε νά δώσει ἀπάντηση στό γράμμα τοῦ Καϊμακάμη ὅτι τό ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτη γίνονταν μόνο μέ ἐκλογή καί γιά πρόσωπο κάποιος ἡλικίας καί εἰδικῶν γνώσεων καί ὄχι νέου ὅπως ὁ Ἀλ. Μουρούζης. Ὁ πατριάρχης συγκάλεσε τή Σύνοδο καί μέ τή βοήθεια τοῦ Κυζίκου καί τοῦ Χαλκηδόνος, ἀνθρώπων τοῦ ἡγεμόνα Μαυρογένη, ἐπῆραν ἀπόφαση αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου, ἐνῶ παράλληλα ὁ Στέφανος Μαυρογένης, μέσω Τούρκου ἀξιωματοῦχοι, δήλωσε ὅτι κατέθετε γιά τήν ἐκλογή του 40 πουγγεῖα. Ἐτσι στίς 17 Μαΐου, ἡμέρα Τετάρτη, «ἦλθεν ἔγγραφος προσταγή τοῦ Καϊμακάμη γράφουσα ὅτι ἔπρεπε νά γένη Λογοθέτης ὁ Στέφανος», ὅπως καί ἔγινε, κατά τό ἐπόμενο πατριαρχικό καί συνοδικό ἔγγραφο, τό περιεχόμενο τοῦ ὁποῖου, μετὰ τά ἱστορηθέντα τοῦ παρασκηνίου, παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον:

«Προκόπιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ῥώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Ἐπί πολλῶν ἂν τις κατίδοι ἐπελθῶν τάς τῶν σοφῶν γνώμας τε καί διανοίας, οὐ μόνον διαφερούσας ἀλλά καί ἐναντίας ἀλλήλαις· πολλά μὲν γάρ τοῖς πάλαι οὕτω πως δόξαντα, ἤδη τοῖς νεωτέροις ἄλλως δοκεῖ, καί οὐκ εὐάριθμα ἐστί, ἅπερ οἱ μὲν ἔξω σοφοί καταφάσκουσιν ἀποδεχόμενοι, οἱ δέ ἔσω τῆς Ἐκκλησίας, φαμέν, Θεῖοι πατέρες ἀποφάσκουσιν ἐνιστάμενοι. Περί δέ τῆς τῶν καλῶν καγαθῶν ἀνδρῶν ἀμοιβῆς, καί ὅτι δεῖ ἐκ τῶν ἐνότων τιμᾶν τοὺς κοινῇ πρὸς τό γένος εὐεργεσίας προθύμως καταβάλλοντας, περί τούτου συνωδά πάντας εὐροι ἂν τις ἀποφνηαμένους· καί οὐκ ἔστιν ὅστις οὔτε τῶν πάλαι, οὔτε τῶν νῦν, οὔτε τῶν ἔσω, οὔτε τῶν ἔξω σοφῶν ἀμφισβητήσῃ, μή οὐχί ἀναγκαῖον τοῦτο εἶναι καί κοινωφελές. Εἰ γάρ οἱ τῶν ἀνδρῶν ἐνδοξοί, καί λαμπροί, καί κοινοί εὐεργέται τῆς κατ' ἀξίαν τιμῆς ἀξιοῖντο, τοῦτο πολλήν ἂν τήν ἀμιλλαν ἐμβάλλοι καί τοῖς ἄλλοις, καί εἰς ζῆλον κάκεινους προάγοιτο. Ὁμολογούμενον μὲν οὖν ἐστί παρά πᾶσιν, ὅτι προσήκει τοὺς ἀγαθοὺς καί ἐνδόξους τῶν ἀνδρῶν τιμῆς τε καί εὐκλείας τῆς προσηκούσης ἀξιοῦσθαι· ὅτι δέ τοιοῦτος ἐφ' ἡμῖν ἀνεφάνη ὁ ἐνδοξότατος ἄρχων δραγομάνος τοῦ βασιλικοῦ στόλου, ἡμέτερος κατὰ πνεῦμα υἱός ἀγαπητός καί περιπόθητος κύριος Στέφανος Μαυρογένης, ἀνὴρ τό τε γένει ἐπίσημος, καί ταῖς πράξεσι περιφανής, καί κοινωφελής, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, τῶν γε μοι φθόνω ἐλαυνομένων ἀμφισβητήσῃεν.

Ὅτι μὲν γάρ ὁ τῶν Μαυρογενῶν οἶκος ἀνέκαθεν πολλοὺς ἀνέδειξεν ἀνδρας ἐντίμους, καί λαμπροὺς ταῖς τε πρὸς τό κοινόν τοῦ ἡμετέρου γένους εὐεργεσίαις, καί ταῖς πισταῖς καί προθύμοις ἐκδουλεύσεσι πρὸς τήν κραταιάν βασιλείαν, τοῦτο οὐ μόνον ἐξ ἀκοῆς οἶδαμεν παρεληφότες, ἀλλά καί αὐτοφί καί σαφῶς κατιδόντες· ἀπάντων δέ τούτων κεφάλαιον, καί, οἷον εἶπεῖν, ἀναμφίβηλον τεκμήριον καθορώμεν καθ' ἡμᾶς τόν ὑψηλότατον, εὐσεβέστατον καί χριστιανικώτατον αὐθέντην, καί ἡγεμόνα πάσης Οὐγκροβλαχίας, ἡμέτερον κατὰ πνεῦμα υἱόν ἀγαπητόν καί περιπόθητον κύριον κύριον Ἰωάννην Νικόλαον Πέτρου Μαυρογένην βοεβόδα· ὅστις πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς δραγουμανίας τοῦ βασιλικοῦ στόλου τοιοῦτος ἐχέφρων καί ταῖς βασιλικαῖς ἐκδουλεύσεσι πρόθυμος καί πιστός διετέλεσεν, ὥστε καί τοῦ πανεκλάμπρου αὐθεντικοῦ ἀξιώθῃναι βαθμοῦ παρά τῆς κραταιᾶς βασιλείας (ἦν Κύριος διαιωνίζει καί κρατύνει διαφυλάττων καί περιέπων ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ) ἤδη δ' αὖθις καί ἐπὶ τῆς θείῃ ἐλέει αὐτοῦ αὐθεντείας τοιοῦτον ἐπωφελῆ τῷ γένει, καί τῇ Ἐκκλησίᾳ, καί ταῖς πρὸς τοὺς πολυχρονίους ἡμῶν αὐθέντας πισταῖς προθυμίαις οἷον ἐνθουσιῶντα παρέσχεν ἑαυτόν, ὥστε

πολλούς τῶν ὁμοτίμων παῖδας πρὸς ἑαυτὸν ἀποφήνας παρά πᾶσι καὶ πανταχοῦ δι' εὐφήμου γλώττης ἄγεσθαι. Τοιοῦτους μὲν οὖν ἄνδρας ὁ τῶν Μαυρογενῶν παρέσχεν οἶκος, καὶ τοιοῦτος ἐνδοξος καὶ περιφανὴς ἐστὶ τῷ γένει ὁ ρηθεὶς κύριος Στέφανος, ἐκ τοῦ ἐπισήμου μὲν ἐκείνου οἴκου ὀρμώμενος, ἀνεψιὸς δὲ ἐπ' ἀδελφοῦ ὧν τῆς ἐκείνου ὑψηλότητος. Μετὰ δὲ τὸν θείω ἐλέει προβιβασμὸν τοῦ ὕφους ἐκείνου, ἢ αὐτοῦ ἐνδοξότης διαδεξαμένη τὴν δραγουμανίαν τοῦ βασιλικῆς στόλου οὐκ ἤρκεσθη τῇ μόνῃ πρὸς γένος ἐκείνου οἰκειότητι, ἀλλὰ καὶ τὰς πράξεις συγγενεῖς καὶ οἰκείας, καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίως παρασχέσθαι φιλοτιμούμενος, καὶ ὡς πρὸς ὑπέρλαμπρον κανόνα τὸ ὕφος ἐκείνου διευθετούμενος καθ' ἑκάστην οὐ διαλείπει πρὸς ταῖς βασιλικαῖς πισταῖς καὶ προθύμοις ἐκδουλεύσειν, ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει βοηθῶν, καὶ προθύμως συναντιλαμβανόμενος καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ χρείας τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτος ἄρα ἡμῖν πρόκειται ὁ εἰρημῖνος κύριος Στέφανος, ἀνὴρ τὸ τε γένει καὶ πράξεσιν ἐπίσημος τε καὶ περιφανὴς, τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπωφελὴς τε καὶ ἀναγκαῖος. Ταύτη τοι καὶ τοῦ ὀφφικίου τῆς μεγάλῃς λογοθεσίας τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας δι' ὑψηλοῦ βασιλικῆς προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ καὶ ἐπίνευσιν βασιλικὴν ἀφαιρεθέντος ἀπὸ τοῦ προκατέχοντος αὐτό, καὶ ἤδη καθειργμένου ἄρχοντος Μπάνου Ἀλεξάνδρου Μάνου ἐπὶ δικαίαις, καὶ εὐλογοφανέσιν αἰτίαις, καὶ ἐγκλήμασι, τοῖς καταγεγραμμένοις ρητῶς καὶ ὀνομαστί ἐν τῷ ἐκδοθέντι ἤδη τῇ αὐτοῦ ἐνδοξότητι περὶ τῆς λογοθεσίας βασιλικῶ προσκυνητῶ μπερατίῳ. Οὕτως οὖν κατὰ πάντα δικαίου λόγον πρεπόντως τε, καὶ, εὐλόγως ἀφαιρεθείσης ἀφ' ἐκείνου τῆς ρηθείσης μεγάλῃς λογοθεσίας, καὶ ἀδεσπότης μεινάσης, γνώμη κοινῇ καὶ συνοδικῇ διασχέφει ἔγνωμεν ἐπιχορηγήσαι αὐτὴν τῷ εἰρημένῳ ἐνδοξοτάτῳ κυρίῳ Στεφάνῳ, καὶ δὴ μεταπεμφθᾶμενοι τὴν αὐτοῦ ἐνδοξότητα ἐπὶ πάσης τῆς ἱερᾶς ὀμηγύρεως τῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ συνόδου, καὶ διὰ τῆς θείας χάριτος τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιῦ καὶ τελεταρχικοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος, κατὰ τὴν ἱεράν καὶ κανονικὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, καὶ ὑποτύπωσιν, προχειρισάμενοι ἀποκατεστήσαμεν τὴν αὐτοῦ ἐνδοξότητα εἰς τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὀφφικίου τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας προσφιλοτιμησάμενοι τῇ αὐτοῦ ἐνδοξότητι, κατὰ τελείαν πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν καὶ τὰς πατριαρχικὰς ἡμῶν ἐξαρχίας ταύτας, τοῦ Βολισσοῦ, τοῦ Πυργίου, τῶν Σερρών, τῆς Καβάρνας καὶ τοῦ Ἰνέου. Διὸ καὶ γράφοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἀποφαινόμεθα ἵνα ὁ ρηθεὶς ἐνδοξότατος ἄρχων μέγας Λογοθέτης τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἡμέτερος κατὰ

πνεῦμα υἱός ἀγαπητός καί περιπόθητος κύριος Στέφανος Μαυρογένης ἔχη τήν τιμήν, τάξιν τε καί ἔδραν τοῦ ὀφφικίου αὐτοῦ τούτου τῆς μεγάλης Λογοθεσίας ἐν πάσαις ταῖς Χριστιανικαῖς συνελεύσεσι προτιμώμενος, προκαθήμενος καί προεδρεύων πάντων τῶν ὀφφικιαλίων τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου, πατριαρχικοῦ, ἀποστολικοῦ καί Οἰκουμενικοῦ θρόνου καί πάσης τῆς πρεπούσης τῷ ὀφφικίῳ τούτῳ αὐτοῦ φιλοφροσύνης, δεξιῳσεῖς τε καί τιμῆς ἀνελλιπῶς καί κατά τό καθῆκον παρά πάντων ἀξιούμενος, οὐ μὴν ἀλλά ὑπάρχη καί λέγεται καί παρά πάντων γινώσκηται καθολικός ἔξαρχος τῶν ρηθειςῶν ἡμετέρων πατριαρχικῶν ἔξαρχιῶν τοῦ Βελισσοῦ, τοῦ Πυργίου, τῶν Σερρῶν, τῆς Καβάρνας καί τοῦ Ἰνέου, ἔχων αὐτάς ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ ἀναφαιρέτως καί ἀναποσπάστως καί διοικῶν αὐτάς δι' ἐπιτρόπων ἀπολαμβάνων καί καρπούμενος ἀνελλιπῶς πάντα τὰ ἀπ' αὐτῶν ἀνέκαθεν καί ἐξ ἀρχῆς συνήθη ἔξαρχικά εἰσοδήματα καί δικαιώματα, μηδενός ἐναντιουμένου, ἢ ἀντιλέγοντος. Διό εἰς ἔνδειξιν καί διηνεχῆ τήν ἀσφάλειαν ἐγένετο καί τό παρόν ἡμέτερον πατριαρχικόν καί συνοδικόν γράμμα καταστρωθέν καί τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καί ἐδόθη τῇ αὐτοῦ ἐνδοξότητι.

ἄσπη'.

Ἐν μηνί μαΐῳ Ἰνδικτιῶνος στ'.

† ὁ Καισαρείας Γρηγόριος	† ὁ Χαλκηδόνας Παρθένιος
† ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ	† ὁ Δέρκων Ἀνανίας
† ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	† ὁ Τορνόβου Καλλίνικος
† ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος	† ὁ Ἄρτης Μακάριος
† ὁ Νικομηδείας Γεράσιμος	† ὁ Ἰωαννίνων Μακάριος».

Ἀπογοητευμένοι ἀπό τόν πατριάρχη οἱ κύκλοι τοῦ πατριαρχείου, ἄρχισαν νά κινοῦνται γιά τήν ἀπομάκρυνσή του, πρᾶγμα πού ἐπέτυχαν μέ τήν ἔκδοση κυβερνητικῆς ἐντολῆς. Ἔτσι, στίς 29 Ἀπριλίου 1789 ἕνας τσαούσης παρέλαβε τόν πατριάρχη Προκόπιο καί «εἰς τήν παλαιάν Χαλκηδόνα διεπέρασε» μέχρι νά ληφθεῖ ἀπόφαση γιά τήν τύχη του.

Τήν 1η Μαΐου 1789 ἔγινε ἡ ἐκλογή νέου πατριάρχου, τοῦ ἀπό Μαρωνείας Νεοφύτου ΣΤ', στό πρόσωπο τοῦ ὁποίου ὅλοι (πλὴν τοῦ Χαλκηδόνας) ἀπέβλεπαν ὡς τόν κατάλληλο ἡγέτη γιά τήν εὐθυδρόμηση τῶν πραγμάτων [εἶχαν πέσει ὅμως ἔξω γιατί αὐτός ἀπεδείχθη τυραννικός καί ἀπερίγραπτα φιλοχρήματος σέ βαθμό νά προέρχεται σέ «παραλόγους ὑποβιβασμούς ἀρχιερέων (μέ ἀντίστοιχες προαγωγές ἄλλων ἐπί καταβολῆ χρημάτων) καί τό ἐπί τρισί μεταπηδᾶν καί διαβαίνειν ἐπαρχίαις παρά τούς ἱερούς κανόνας», πάντοτε γιά νά ἀποσπᾶ χρήματα].

Ὁ Χαλκηδόνος Παρθένιος ἄρχισε νά ἀνησυχεῖ καί νά προετοιμάζει τήν ἀμυνά του ἐπειδή ἦταν γνωστή ἡ ἀντίθεσή του στήν ἐκλογή τοῦ Νεοφύτου στόν πατριαρχικό θρόνο, πρᾶγμα βέβαια πού εἶχε ἤδη πληροφορηθεῖ ὁ πατριάρχης. Ὁ τελευταῖος, ἄνθρωπος μνησίκακος, δέν ἄργησε καί πολύ νά ἀποκαλύψει τίς διαθέσεις του, διατάσσοντας, κατ' ἀρχήν, τόν περιορισμό τοῦ Παρθενίου στή Χάλκη μέ ἀπαγόρευση συναναστροφῆς φίλων καί γνωστών ἢ ἐπισκέφεις στήν ΚΠολη. Ὁ Παρθένιος διαμαρτυρήθηκε «τῆς ἀδίκου τοῦ ἰσχύοντος βίας ἀναιτίως διώκεσθαι», ὅπως καί μερικοί ἀρχιερεῖς καί ἄρχοντες πού δήλωσαν χλιαρά «ὅτι παραλόγως εἰς πράγματα ἐμβάλλει τήν ἐκκλησίαν ὁ πατριάρχης», ἀλλ' αὐτός εἶχε πάρει ἀμετάκλητη ἀπόφαση νά ἐξουδετερώσει τόν Παρθένιο. Ἔτσι, ἀφοῦ προηγήθηκε κατὰ Μάιο τοῦ 1790 ὁ θάνατος τοῦ ἡγεμόνα Νικολάου Μαυρογένη, «τόν Χαλκηδόνος ὁ πατριάρχης... εἰς Κύπρον ἐξόριστον ἀπέωσεν, παντελεῖ καθαιρέσει ὑποβαλῶν, τῇ τρίτῃ δέ Νοεμβρίου (ἰδίου ἔτους) ἀντί αὐτοῦ προεβίβασεν εἰς Χαλκηδόνα τόν Βιδύνης Ἱερεμίαν». Ἔτσι ὁ Παρθένιος, καθηρημένος, βρέθηκε ἐξόριστος στήν Κύπρο, μακριά ἀπό τήν ΚΠολη. Δύο περίπου χρόνια ἀργότερα, ἀρχές τοῦ ἔτους 1792, ἔφθασε ἡ εἶδηση ὅτι ὁ πρῶν Χαλκηδόνος εἶχε ἀποβιώσει στήν Κύπρο, γεγονός πού ἐπέφερε ἀναβρασμό στούς κύκλους τοῦ πατριαρχείου, ἀλλ' ὁ πατριάρχης «ὀγκωδέστερος ἑαυτοῦ ἐγένετο», δηλ. πολύ χειρότερος, ὥστε ὅλοι «φοβούμενοι ἐπικείμενον κίνδυνον, ἀλλήλους τε ὑπώπτευον καί αὐτῷ (τῷ πατριάρχῃ) πάντες προσεῖχον δουλεύοντες· κατίσχυσε δέ καί τοῦ δήμου (= τῶν λαϊκῶν), προσλαβόμενος ἐκάστου συστήματος τούς ἀναιδεστέρους, καί τόν πάντα ἤγε καί ἔφερεν ὄχλον ὡς ἐβούλετο», μέχρι πού ἐπαναστάτησαν οἱ πάντες καί στίς 3 Μαρτίου 1794, ἀφοῦ τόν ἀνάγκασαν σέ παραίτηση, προῆλθαν στήν ἐκλογή νέου πατριάρχῃ, τοῦ ἀπό Δέρκων Γερασίμου τοῦ Κυπρίου (1794-1797).

Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Β΄ [1646 - 1656]
ΚΑΙ Η ΣΧΕΧΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗ ΣΙΦΝΟ

Ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος Κάρολος Ἰω. Γκιών στό βιβλίο του «Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου», ἐν Σύρω 1876, σελ. λα΄-λβ΄, ἔγραψε γιά τή διάσημη Σχολή τοῦ νησιοῦ καί τούς σπουδαστές της, Σιφνίους καί μή Σιφνίους, ὅτι, μέ τίς γνώσεις πού ἀποκτοῦσαν σ' αὐτήν, διέπρεπαν ἐν συνεχείᾳ στά διάφορα ἐπαγγέλματα, «πάμπολοι δέ εἰς ἀρχιερατικούς καί ἐπισκοπικούς (θρόνους)... Ἐκ τῶν πολλῶν δέ τούτων ἦτο ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος Β΄, περί τοῦ ὁποίου ὁ Κ. Σάθας (ἐν Τουρκοκρ. Ἑλλάδι) λέγει ὅτι ἐν ἔτει 1659 ὁ Στόλαρχος Φραγκ. Μοροζίνης καταπλεύσας εἰς Σίφνον παρέλαβε καί ἐντίμως ἐδεξιώθη τόν ἐκεῖ μονάζοντα Ἰωαννίκιον Β΄, ὅστις, τρίς ἀναβάς ἐπί τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κων/πόλεως, εἶχε παραιτηθεῖ ἐν ἔτει 1655, βία τῶν κρατούντων».

Μέ τήν ἀνωτέρω διατύπωση ὁ Γκιών δέν χαρακτήρισε εὐθέως τόν Ἰωαννίκιο ὡς Σίφνιο, ἀλλ' ἄφησε νά ἐννοηθεῖ τοῦτο ἐκ πλαγίου, ἐκ τοῦ λόγου δηλαδή ὅτι, μετά τήν παραίτησή του ἀπό τό θρόνο, «ἐμόναζε» στή Σίφνο, γεγονός βέβαια σοβαρό γιά παρόμοια ἀποδοχή. Τό σφάλμα τοῦ Γκιών εἶναι ὅτι κατέταξε τόν πρόην πατριάρχη στους μαθητές τῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου, τῆς περιώνυμης «Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου». Τοῦτο δ' ἐπειδή ἡ Σχολή ἀνιδρῦθηκε τό ἔτος 1687¹, ἐνῶ ὁ Ἰωαννίκιος εἶχεν ἀποβιώσει πρὸς 27ετίας εὐρισκόμενος στή Μῆλο². Ἄλλωστε ὁ Κ.Ν. Σάθας, σέ ἄλλην ἐργασία του χαρακτηρίζει τόν Ἰωαννίκιο Λίνδιο, ἀπό τή Λίνδο τῆς Ρόδου:

«1647, ἰνδ. α΄, κατὰ νοέμβριον, ὑποσχετικόν ὁμονοίας τῶν ἀρχιερέων πρὸς τόν πατριάρχη Παρθένιον, ἐπανελθόντα μετά τήν ἔξωσιν τοῦ, ἀπό Ἡρακλείας, Ἰωαννικίου τοῦ Λινδίου»³.

1. Ὅπως ὁ ἴδιος βεβαιώνει στήν Ἱστορία του, σελ. ια΄.

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τό Ἀρχιπέλαγος κατὰ τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές, «Μηλιακά», Γ΄ (1989), σελ. 128-129 (καί σέ ἀνάτυπο).*

3. Κων. Ν. Σάθα, *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, Γ (1872), σελ. 581.

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Νικ. Β. Τωμαδάκης, ὁ ὁποῖος ἔγραψε σημαντικές ἐργασίες γιά τόν πατριάρχη Ἰωαννίκιο⁴, εἶχε τή γνώμη ὅτι ἦταν Σίφνιος ἐκ τοῦ λόγου ὅτι «εἶχεν, ὡς ἐνεργός πατριάρχης, ἐπανειλημμένως ἐνδιαφερθῆ» γιά τή Σίφνο, «ἐκδούς σιγίλλια διά μονάς καί ναούς τῆς νήσου». Σημείωσε δέ «ἄν ὁ Ἰωαννίκιος ἦτο πράγματι Σίφνιος, ὡς εἰκάζω...»⁵, ἀφήνοντας ἔτσι καί κάποιαν ἀμφιβολία ἄν πράγματι ἦταν Σίφνιος.

Ἀρχιερατική πορεία.

Μετά τήν παραίτηση (1 Ἀπριλίου 1624) τοῦ μητροπολίτου Γάνου καί Χώρας Ἰγνατίου λόγω ἀσθενείας καί γήρατος, στή θέση του ἐκλέχτηκε «ὁ παπα-Ἰωαννίκιος»⁶, ὁ ὁποῖος, μετά δεκαετίαν (1636) καί ἀφοῦ εἶχε προηγηθεῖ ἡ καθαίρεση τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰερεμία, ἀναδείχτηκε μητροπολίτης Ἡρακλείας:

«Ἡρακλείας δέ ἐγένετό τις ἀνήρ ἀγαθός, ὃν μετέθεσεν ἀπό Γάνου καί Χώρας ὁ «πατριάρχης» κύρ Νεόφυτος κατά το «αχλς» (= 1636)»⁷.

Λέγεται ὅτι, τόσον ὁ πατριάρχης Νεόφυτος Γ', ὅσο καί ὁ Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, ἀνῆκαν τότε στή μερίδα τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λούκαρη⁸.

Δέκα χρόνια ἀργότερα (16 Νοεμβρίου 1646) ἀνῆλθε στόν Οἰκουμενικό Θρόνο ὡς Ἰωαννίκιος Β'⁹. Πατριάρχευσε τότε περί τά δύο χρόνια, μέχρι τῆς 29ης Ὀκτωβρίου 1648, ὅποτε «καταβιβασθεῖς κατέφυγεν εἰς τήν Μεγίστην Λαύραν τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἐν συνεχείᾳ καθηρέθη»¹⁰. Ὅμως, ἀρχές Ἰουνίου τοῦ 1651 ἀνακλήθηκε στήν Κων/πολη, ὅποτε ἀναίρεθήκε ἡ προηγηθεῖσα ἄδικη καθαίρεσή του καί ἀποκαταστάθηκε στό θρόνο μέχρι τά μισά Ἰουνίου τοῦ 1652, ὅποτε «ἐξεβλήθη ὑπό τοῦ μοιχειβάτου Κυρίλλου τοῦ Σπανοῦ καί περιωρίσθη ἐν Κων/πόλει» καί ἐπειδή κινδύνευε καί αὐτή ἡ ζωή του, κατέφυγε στή γαλλική πρεσβεία,

4. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἰωαννίκιος Β' ἀπό Ἡρακλείας, «Λακωνικά Σπουδαί», 2 (1975), σσ. 127-161, Τοῦ Ἰδίου, Ἰωαννικίου Β' οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ ἀπό Ἡρακλείας γράμματα, ἐπιστολαί, τόμοι, ὑπομνήματα καί ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὑπογραφέντα ἔγγραφα (1624-1657), «Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», 42 (1975-6), σσ. 57-84.

5. Τωμαδάκη, Ὁ Οἰκουμενικός, σελ. 137.

6. Δ.Γ. Ἀποστολόπουλου-Π.Δ. Μιχαηλάρη, Ἡ Νομική Συναγωγή τοῦ Δοσιθέου, Ἀθήνα 1987, σελ. 388.

7. Τωμαδάκη, Ὁ Οἰκουμενικός, σελ. 128-129, Ἀποστολόπουλου-Μιχαηλάρη, σελ. 384.

8. Τωμαδάκη, Ὁ Οἰκουμενικός, σελ. 129.

9. Ἀποστολόπουλου-Μιχαηλάρη, σελ. 288.

10. Τωμαδάκη, ὁ.π.π.

όπου και φιλοξενήθηκε για ένα διάστημα¹¹. Στόν Οικουμενικό Θρόνο τόν ανεβίβασαν και τρίτη φορά, στις αρχές Ἀπριλίου 1653 για νά τακτοποιήσει τά οικονομικά τῆς Ἐκκλησίας. Πατριάρχευσε τότε περί τούς ἔντεκα μῆνες μέσα στούς ὁποίους δέν κατάφερε νά ανταποκριθεῖ στις «καθ' ἐκάστην ἐνοχλήσεις καί ἀπαιτήσεις τῶν ἀπείρων χρεῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», φυλακίσθηκε καί τελικά ἀναγκάσθηκε στις 17 Μαρτίου 1654 νά παραιτηθεῖ ὑπέρ τοῦ προκατόχου του Παΐσιου Α', ἔλαβε δέ «παρά τῆς τῶν ἀρχιερέων ὁμηγύρευος διά τά ἴδια προζωάρχεια (= ἔξοδα διαβίωσης) τάς διδομένας τῇ Ἐκκλησίᾳ ζητείας παρά τῶν Κυκλάδων Νήσων»¹², δηλ. μέρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν φορολογιῶν τῶν ἐπισκοπῶν τῶν Κυκλάδων, τά ποίμνια τῶν ὁποίων ὑπέφεραν τά πάνδεινα ἀπό τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας. Ἀλλά, ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο, τόν Μάρτιο τοῦ 1655 ἀνῆλθε στό θρόνο καί γιά τέταρτη φορά, χωρίς νά τό ἐπιθυμεῖ, καί ἀφοῦ πατριάρχευσε μέχρι τίς 26 Ἰουνίου 1656 παραιτήθηκε ὀριστικά, ἀφοῦ τοῦ παραχωρήθηκε «τῇ συνοδικῇ φήφῳ καί κρίσει καί ἀποφάσει» ἡ ἀρχιεπισκοπή Κέας καί Θερμίων «ἐπί τῷ καρποῦσθαι τά εἰσοδήματα αὐτῆς κατά προεδρείαν ἐφ' ὄρου ζωῆς»¹³ καί ἀνεχώρησε γιά τίς Κυκλάδες.

Ἡ ἐγκατάσταση στή Σίφνο καί δραστηριότητες στά νησιά.

Ὁ πρώην πατριάρχης καί πρόεδρος πλέον Κέας καί Θερμίων, κατῆλθε μὲν στις Κυκλάδες, δέν παραδίδεται ὅμως ἄν παρέλαβε τῇ διοίκηση τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του. Ἀντίθετα, μαρτυρεῖται ὅτι διέμενε στή Σίφνο, προφανῶς πλησίον τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Βασιλείου Λογοθέτη, ὁ ὁποῖος καί θά τόν φιλοξενοῦσε. Τό γεγονός τοῦτο βεβαιώνεται ἀπό τόν βικάριο τῆς καθολικῆς κοινότητος-ἐκκλησίας τοῦ νησιοῦ Βαρθολομαῖο Πόλλα, ὁ ὁποῖος, σέ ἀναφορά του πρὸς τό Βατικανό (πού ἔγραφε περί τά τέλη τοῦ 1657) σημείωσε, μεταξύ ἄλλων:

«Ὁ Ἑλληνας Πατριάρχης ἔχασε τήν ἔδρα του καί διαμένει σ' αὐτό τό νησί (Σίφνο). Ἐχει ἀγαθή ψυχή, ἄριστη φήμη καί εἶναι δίκαιος, ὅμως οἱ συνεργάτες του (ἐννοεῖ τούς συνοδικούς ἀριχερεῖς) ἦταν τό ἀντίθετο καί μέ τό νά δημιουργήσουν ζήτημα σχετικό μέ τό Καθαρτήριο (Purgatorium) τόν κατεπολέμησαν, ἀλλά τελικά τούς ἀνάγκασε νά παραδεχτοῦν τήν ἀποφῆ του, δέν ἐτόλμησαν δέ νά τό ξανασυζητήσουν ἐνώπιόν του. Μολο-

11. Αὐτόθι.

12. Μητροπολ. Σάρδεων καί Πισιδίας Γερμανοῦ, Συμβολή εἰς τούς Πατριαρχ. Καταλόγους Κων/πόλεως ἀπό τῆς ἀλώσεως καί ἐξῆς, ἐν ΚΠόλει 1935, Μέρος Α', σελ. 129-131.

13. Αὐτόθι. Βλ. καί Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος, σελ. 82-84.

νότι τούς κατετρόπωσε, δέν αίσθανόταν ὁμορφα γιατί ἕνας ἀπό τούς στενοὺς συνεργάτες του... ἀποδείχτηκε ἔνοχος»¹⁴.

Ὅσα ἔγραφε ὁ Βαρθολομαῖος Πόλλα στήν ἀναφορά του, ἐκτός τῆς διαμονῆς τοῦ πατριάρχου στή Σίφνο (πρᾶγμα πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερα), δηλ. τά σχετικά μέ τό Καθατήριο κ.λπ., εἶναι προφανές ὅτι τά πληροφορήθηκε ἢ ἄκουσε ἀπό συζητήσεις τοῦ πατριάρχου στή Σίφνο ὡς θέματα-ζητήματα πού τόν ἀπασχόλησαν στήν Κων/πολη καί στήν Ἱερά Σύνοδο. Αὐτές οἱ πληροφορίες τοῦ Πόλλα διασταυρώνονται καί ἀπό ἄλλες πηγές, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται σέ ἀποφοίτους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ρώμης πού, ἐνῶ εἶχαν δώσει ὄρκο, ἦ καί ἱερωθεῖ ἀκόμη γιά νά διαδώσουν τό Λατινικό δόγμα στήν Ἀνατολή, ἔπρατταν τά ἀντίθετα, ὅπως ὁ Πανταλέων Λιγαρίδης, ὁ Χῖος, ὁ ὁποῖος μεταστράφηκε στήν Ὀρθοδοξία μέ ὁμολογία Πίστεως, στήν ὁποία ἀνέγραφε: «Πείθουμαι (δέ) τοῖς κατά καιρόν παναγιωτάτοις πατριάρχαις, τῶ παναγιωτάτῳ κυρίῳ Ἰωαννικίῳ καί οἰκουμενικῶ πατριάρχει, τοῖς ὀρθοτομοῦσι τόν λόγον τῆς ἀληθείας» καί ὅτι διάφοροι κατήγοροί του δέν ἔπαυαν νά τόν «συκοφαντοῦν τοῦ λατινίζειν καί τοῦ φρονεῖν τά τοῦ Πάππα ὡς παπιστήν δόγματα καί διδάγματα», ἀποκήρυττε δέ τό filioque καί τό Purgatorium¹⁵ (γιά τό ὁποῖο γράφει ἀνωτέρω καί ὁ Βαρθολομαῖος Πόλλα).

Ὅτι, τέλος πάντων, ὁ πρόην πατριάρχης καί πρόεδρος Κέας καί Θερμίων, μετά τήν ἔκπτωσή του ἀπό τό θρόνο, κατευθύνθηκε καί ἐγκαταστάθηκε στή Σίφνο, ὁμολογεῖται καί ἀπό τόν ἴδιο σέ ἐπιστολή πού ἀπηύθυνε στίς 20 Αὐγούστου 1657 ἀπό τό νησί πρός τούς καρδιναλίους τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας στή Ρώμη, συστατικήν ὑπέρ τοῦ Βαρθολομαίου Πόλλα. Τό κείμενό της ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἰωαννίκιος ἐλέω Θεοῦ πρόην οἰκουμενικός πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τούς ἐξοχωτάτους καί αἰδεσιμωτάτους κυρίους Γαρδιναλέους τῆς ἱερᾶς Συναθροίσεως τῆς ἀύξητικῆς πίστεως (= Προπαγάνδας).

† Ἡ μετριότης ἡμῶν ἐντυγχάνει γε οὔσα ἐν τῇ νήσῳ Σίφνου οὐκ ὀλίγον καιρόν, καθῶς αἱ ἀναγκαῖαι χρεῖαι καί αἱ ὑποθέσεις ἐζήτουν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐγνωρίσαμεν οὖν καί καλῶς οἶδαμεν τόν αἰδεσιμώτατον κύριον Βαρθολομαῖον Πόλλα, βικάριον ἀποστολικόν ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ Σίφνου, Τζίας καί Θερμίων, ἄνδρα καλοῦ βίου καί θεαρέστου πολιτείας κεκοσμημένον πάσαις ἀρεταῖς. Οὐ μόνον δέ ὀφθαλμοφανῶς οἶδαμεν τόν ἄνδρα, ἀλλά καί ἀκηκόαμεν παρά

14. Συμεωνίδη, ὁ.π.π., σελ. 66, ὑποσ. 51.

15. Γωμαδάκη, Ὁ Οἰκουμενικός, σελ. 134-135.

πάντων τῶν κατοικούντων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ Γραικῶν καί Λατίνων ἐπαινεῖν τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν καί τιμᾶν αὐτόν, ὡς δεῖ ἐναρέτων ἀνδρῶν ἄξιον καί εὐχαριστεῖν κατὰ πάντα ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καί συνεχές ἔπεται ὑπερβολικῇ τῇ ἐπιμελείᾳ ἐν τῇ ἐφημερίᾳ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας εἰς ὑπουργίαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων καί ἐν τῇ ἀσκήσει καί διδασκαλίᾳ τῶν γραμμάτων καί καλῶν ἡθῶν τῶν νέων καί νηπίων τῆς νήσου ταύτης ἀμισθῶτως.

Ὅμως γέ πως ἀκηκόαμεν ἐνταυθί· καί γάρ κακότροποι ἄνθρωποι ἔγραψαν πρὸς τὴν ὑμῶν ἐξοχότητα καί αἰδεσιμότητα κατὰ τοῦ ἄνωθεν ὑποκειμένου πολλὰς κατηγορίας, καί μερικῶς ὅτι ἐνεχείρισε καί κατεδίκασεν ἄνθρωπον ἐν τριήρει, καί (ὅτι) οὐ κάθηται ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ καί ἄλλα ψευδῆ πάμπολλα, ἀμαυροῦντες τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οὐ δίκαιον, ἐκρίναμεν ἔᾶσαι τό ψεῦδος κυριεῦσαι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ εὐλογον χρῆ ἀφανίσει τῶν κατηγορῶν καί φθονερῶν ἀνθρώπων τὴν ὁδόν καί αἰτίαν, ἵνα μὴ ἀμαυρῶσιν τὴν ἐναρέτων καί τιμίων ἀνδρῶν τὴν ἀθωότητα.

Θεῖω οὖν ζήλω κινούμενος, διὰ τοῦ παρόντος συστατικοῦ ἡμῶν γράμματος, πιστοποιοῦμεν τῇ ἐξοχότητι καί αἰδεσιμότητι ὑμῶν, ὅτι ἄπερ ἔγραψαν κατὰ τοῦ αὐτοῦ κυρίου Βαρθολομαίου εἰσὶ ψευδῆ καί γέμον(τα) δόλου καί φθόνου, ἐπειδὴ περ ἐπιστώθημεν παρά ἀξιόπιστων ἀνδρῶν καί ἐκ πάντων τῶν κατοικούντων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὅτι ὁ αὐτός αἰδεσιμώτατος κύριος Βαρθολομαῖος ἐστὶν ἀνὴρ καλοῦ βίου, τίμιος, κατὰ πάντα θεοσεβής καί ἐνάρετος, καί μεγάλης ἔνεκεν ὠφελείας ἐν ταύτῃ τῇ κοινότητι τῆς νήσου Σίφνου, καθὼς περ καί ὀφθαλμοφανῶς οἶδαμεν τὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα. Καί οὕτως μαρτυροῦμεν αὐτόν ἐνώπιον Θεοῦ.

Καί εἰς πίστωσιν τῆς ἀληθείας ἐπεδόθη τό παρόν συστατικόν γράμμα τῷ αἰδεσιμωτάτῳ κυρίῳ Βαρθολομαίῳ ὑπογεγραμμένον καί ἐσφραγισμένον ἰδία χειρί, εἰς διηνεκῆ τοῦ πράγματος ἀσφάλειαν.

Ἐν μηνί Αὐγούστῳ κ' τοῦ „αχνζ" ἔτους τοῦ σωτηρίου (= 20 Αὐγούστου 1657) (τύπος σφραγίδος).

† ὁ πρῶην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους καί αἰδεσιμωτάτους κυρίους Γαρδιναλέους»¹⁶.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς: «ἡ μετριότης ἡμῶν ἐντυγχάνει γε οὐσα ἐν τῇ νήσῳ Σίφνου οὐκ ὀλίγον καιρόν...» σημαίνει βέβαια ὅτι ὁ πρῶην πατριάρχης εὕρισκονταν στή Σίφνο ἀρχετούς μῆνες, τοῦλάχιστον ἀπό τόν Φεβρουάριο τοῦ 1657, μετὰ τὴν ἐπίσκεψή του στήν Πάρο, ἀπό τὴν ὁποία ἀπηύθυνε στίς 15 τοῦ μηνός ἐκεῖνου ἐπι-

16. Αὐτόθι, σελ. 138.

στολή στον Πάπα Άλέξανδρο¹⁷. Στην Πάρο συναντήθηκε τότε με τον Βενετό στόλαρχο Λάζαρο Μοντσενίγο, με τον οποίο είχε μακρές συζητήσεις για τον διεξαγόμενο πόλεμο, τις πολιτικές και εκκλησιαστικές συνέπειες μετά την ποθούμενη νίκη των χριστιανικών δυνάμεων κ.ά. Δήλωσε τότε, όπως συνάγεται από τις μετέπειτα δραστηριότητές του, ότι τάσσεται με τό μέρος των Βενετών γιατί πίστευε ότι, μετά τή νίκη τους και τήν άπελευθέρωση τής Κων/πόλεως, θά χοροστατούσε στην όρθόδοξη πάλι Άγια Σοφιά.

Ό καθηγητής Ν.Β. Τωμαδάκης έγραφε:

«Καί άν πολλοί προκαθήμενοι τής Όρθοδοξίας ώνειρεύθησαν τοιοϋτο τι ή και έπλήρωσαν διά πνιγμοϋ, άγχόνης, έξοριών, μαρτυριών τάς έθνικάς των πεποιθήσεις, μόνος ό 'Ιωαννίκιος Β' ήδυνήθη έξεγείρων και ένθαρρύνων τούς Κρήτας και έν συνεχεία τούς Πελοποννησίους Έλληνορθόδοξους νά γευθή τούς καπνούς τής πολεμικής πυρίτιδος!»¹⁸.

Ό «συμμετοχή» στον πόλεμο.

α) Χάνδακας β) Μάνη.

Οί αναφορές του Κ.Ν. Σάθα (άπό τον οποίο δανείστηκε ό Κάρολος Γκιών, όπως σημειώσαμε άνωτέρω), ότι δηλαδή τον μονάζοντα στη Σίφνο πρώην πατριάρχη 'Ιωαννίκιο παρέλαβε άπό τό νησί τό έτος 1659 ό στόλαρχος Φραγκ. Μοροζίνης για νά τον βοηθήσει νά ξεσηκώσουν τούς Μανιάτες κατά των Τούρκων και «μετά τήν έπιτυχή έκβασιν τής εκεί έκστρατείας εκείνης, ό Μοροζίνης μετέβη και εις Κρήτην έχων επίσης μεθ' έαυτοϋ τον 'Ιωαννίκιον, όστις επανελθών εκείθεν άπεβίωσεν έν Σίφνω»¹⁹ είναι ανακριβείς και, χρονολογικά, έσφαλμένες, όπως απέδειξαν έπίσημα στοιχεία μεταγενεστέρων έρευνών στά άρχεία τής Βενετίας. Τά πράγματα συνέβησαν αντίστροφα, γιατί πρώτα μετέβησαν στην Κρήτη και κατόπιν στη Μάνη.

Ό μετάβαση στον Χάνδακα.

Ό υποδοχή - Δραστηριότητες.

Ό Φραγκίσκος Μοροζίνης είχε διοριστεί Γενικός Προβλεπτής Κρήτης τό έτος 1655 (ό πόλεμος με τούς Τούρκους κρατούσε ήδη δέκα χρόνια, τό μεγαλύτερο δέ μέρος τής νήσου είχε κατακτηθει άπ' αυτούς, ένω οί Βενετοί είχαν περιοριστεί στον Χάνδακα = 'Ηράκλειο, τον οποίο πολιορκούσαν στενά οί πρώτοι), δύο δέ χρόνια άργότερα, τό 1657,

17. Π. Γρηγορίου, *Σχέσεις καθολικών και όρθοδόξων*, Άθήναι 1958, σελ. 223.

18. Τωμαδάκη, ό.π.π., σελ. 126.

19. Κ. Γκιών, *Ίστορία τής Νήσου Σίφνου*, σελ. λβ'-λγ'.

Γενικός Στρατηγός Θαλάσσης, δηλ. ναύαρχος, στόλαρχος (capitan Generale)²⁰. Μέ τή νέα αὐτή ιδιότητα κατέπλευσε στή Σίφνο τό φθινόπωρο τοῦ ἴδιου χρόνου (1657) καί ἐπισκέφθηκε τόν ἐκεῖ μονάζοντα πρῶν πατριάρχη Ἰωαννίκιο Β' (ὁ ὁποῖος, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, εἶχε γράφει καί ἀποστέλλει ἀπ' ἐκεῖ τή συστατική ἐπιστολή ὑπέρ τοῦ Βαρθολομαίου Πόλλα στίς 20 Αὐγούστου). Μετά ἀπό συζήτηση καί διατυπώσεις ἀπόψεων ὁ πρῶν πατριάρχης ἐπιβιβάστηκε στή ναυαρχίδα τοῦ στόλου μέ τόν Μοροζίνη καί ἀποβιβάστηκαν στόν πολιορκούμενο Χάνδακα προκειμένου νά ἐμφυχώσει τούς ἀγωνιζόμενους μέ τούς Βενετούς ὀρθοδόξους Κρήτες, οἱ ὁποῖοι, σημειωτέον, μέχρι τότε διατελοῦσαν ὑπό τόν καταθλιπτικό ζυγό τῆς τοπικῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ τελευταία μάλιστα αἰφνιδιάστηκε ἀπό τήν ἐνέργεια τοῦ Μοροζίνη νά μεταφέρει στήν Κρήτη ὀρθόδοξο ἀρχιερέα ἀλλά καί διατελέσαντα Οἰκουμενικό Πατριάρχη, πράγμα πού οὐδέποτε εἶχε ἐπιτρέψει στό παρελθόν²¹.

Τό σκοπό τῆς μετάβασης τοῦ Ἰωαννίκιου στήν Κρήτη καί τήν ὑποδοχή πού τοῦ ἐπεφύλαξαν ἐκεῖ, περιγράφει ὁ Μαρίνος Τζάνε Μπουνιαλῆς στό ἔργο του «Κρητικός Πόλεμος»:

*«Ἀπό τήν Πόλι ἐβγάλανε τότες τόν Πατριάρχη
κι' ἐμίσεισεν ἀπό δε κει σέ θάνατον μή λάχη,
ναύρη ποθές ἀνάπαυσιν, μετάνοιαν νά δείξη,
καί μέ τούς Φράγκους ἔτυχε εἰς τά νησιά νά σμίξη.
Τό γενεράλε προσκυνᾷ κι' εἰς τήν ἀρμάδα μπαίνει,
στοῦ Μορεζίν τó κάτεργον καί μετά κεῖνον μένει.
Στό Κάστρο τόν ἐφέρανε μ' εὐλάβεια μεγάλη,
γιά νά ποιμάνη τούς Ρωμιούς, τούς ἱερεῖς νά βάλῃ
ὄλους νά ξαγορεύουνε κι' ὄλους νά πολεμοῦσι,
κι' ὅσοι εἶχασιν-ε κρίματα νά τῶν-ε συχωροῦσι»²².*

Μέ ἄλλους λόγους γιά τήν πνευματική ποιμανση τῶν ὀρθοδόξων καί τήν προτροπή, μέσω τοῦ τοπικοῦ Κλήρου, σέ ἀντίσταση κατά τῶν εἰσβολέων Τούρκων ἐπῆγε στόν Χάνδακα ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος, παρέχοντας ἄφεση ἀμαρτιῶν στούς ὁμοθρήσκους του. Καί συνεχίζει ὁ Μπουνιαλῆς:

«Κι' ὡσάν τόν ἐχοιτάζανε πλεῖστοι ἐμετανῆσαν

20. Νικολάου Μ. Παναγιωτάκη, Ἐρευναί ἐν Βενετία, «Θησαυρίσματα», Βενετία 1968, τόμ. 5, σελ. 98.

21. Τωμαδάκη, ὁ.π.π., σελ. 148-151.

22. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἐπί τουρκοκρατίας (1645-1898), ἐν Ἀθήναις 1974, τόμ. πρῶτος (Αἰ Πηγαί), σελ. 66-67.

καί τότες τ'ς άμαρτίες τως μέ τά καλά έπατήσαν,
 χ' είς τήν έξομολόγησιν όλημερνίς νά μπαίνουν,
 ν' άφήνουν όλα τά κακά και νά μεταλαβαίνουν.
 Τίς τό ρπιξε στόν πόλεμον ό Χάντακας νά λάχης
 σέ τόση καλορριζιχιά και πατριάρχη νά χης;
 Τές άμαρτίες του λαου έλυσε και ξεπλύνει
 και τότες ή Τριμάρτυρος πατριαρχειό έγίνη.
 'Ανάγκαζε τούς Χριστιανούς νά βγαίνουν νά κολλουσι,
 τούς Τούρκους νά φονεύγουσι, για νά συχωρεθουσι.
 Μ' άπής έκοινωνούσανε έλπίδα αποκτίζαν
 και, μέ τή χάρι του Θεου, μέ νίκη έγυρίζαν.
 Του πατριάρχη τ' όνομα τουνου του παναγιου
 εκράζανε κι' έλέγανε, ξευρε, 'Ιωαννιχιου.
 "Όσον καιρό έκαμε έδεχει πολύ καλό έστάθη,
 κι' οί άμαρτίες του λαου οί άμετρες έσχάθη.
 Μέσα στή χώρα ήρχουνταν κι' ήτον-ε νικημένοι,
 κι' από τον πατριάρχη τως ήτον εύλογημένοι»²³.

Ό ρόλος δηλ. του πρώην πατριάρχου στον Χάνδακα ήταν ή έμφύ-
 χωση των όρθοδόξων υπερασπιστών του και ή παρώτρυνσή τους σε
 πόλεμο ιερόν μέ τήν υπόσχεση ότι ό φόνος του επιδρομέα απήλλασσε
 τον άμαρτωλό όρθόδοξο από τά άνομήματά του και του έξασφάλιζε τον
 παράδεισο²⁴. Οί δραστηριότητες του γέροντα πατριάρχη ήταν έντονες·
 κατέστησε τό ναό τής Τριμάρτυρος «πατριαρχείο», έξομολογουσε και
 παρείχε άφεση άμαρτιών αυτοπροσώπως, χοροστατούσε κ.λπ. και,
 γενικά, είχε δημιουργήσει, παρά τό πολεμικό κλίμα, κατάσταση εύφρο-
 σύνης των όρθοδόξων, γεγονός πού δημιούργησε άνησυχία στην τοπική
 Λατινική Έκκλησία και τον αρχιεπισκοπικό βικάριό της Φραγκίσκο
 Ζένο, ιδιαίτερα όταν ό 'Ιωαννίχιος στις 5 και 6 'Ιανουαρίου 1658 έπηρε
 μέρος στην έορτή των Φώτων και πραγματοποίησε τον άγιασμό των
 υδάτων κατά τό όρθόδοξο τυπικό²⁵.

"Έγραψε λοιπόν ό βικάριος στή Ρώμη κατά του 'Ιωαννίχιου, ή όποία
 άνησύχησε, επίσης, από τήν τροπή πού έπαιρναν τά πράγματα και τίς
 συνέπειες πού θά είχε ή δραστηριότητα του πρώην Πατριάρχου και του
 όρθοδόξου Κλήρου τής Κρήτης σε περίπτωση έκβασης του πολέμου υπέρ
 των Βενετών. Σκέφθηκε δηλαδή ότι οί τελευταίοι, άναγνωρίζοντας τή

23. Αυτόθι, σελ. 67.

24. Τωμαδάκη, 'Ο Οίκουμεινός, σελ. 147.

25. Αυτόθι, σελ. 145-151.

μεγάλη συμβολή τους στη νικηφόρα έκβαση του πολέμου θά ήταν υποχρεωμένοι να προβούν σε παραχωρήσεις υπέρ αυτών, πράγμα πού δέν επιθυμούσε. Έδωσε λοιπόν, διά του νούντσιου της Βενετίας, οδηγίες στον Λατίνο επίσκοπο Τήνου Mauricio Dogia «νά κατασκοπεύει τίς κινήσεις καί τίς προθέσεις αὐτοῦ τοῦ Ἰωαννίκιου, ἐκπτώτου πατριάρχου Κων/πόλεως, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀφήσει νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἐπιθυμεῖ νά συμφιλιωθεῖ καί ἐνωθεῖ μέ τήν Ἀγία Ρωμαϊκή Ἐκκλησία». Ὁ Dogia ἐπῆγε στήν Κρήτη, συνάντησε τόν Ἰωαννίκιο καί τοῦ παρέδωσε «ὁμολογία Πίστεως τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας» (πού τοῦ εἶχε ἀποστείλει ὁ νούντσιος) νά τήν ὑπογράψει, ἀλλ' ὁ πατριάρχης, μέ διάφορες προφάσεις, ἀπέφυγε τήν παγίδα. Τότε ὁ νούντσιος, πού ἐνημερώθηκε σχετικῶς, ἔδωσε οδηγία μεταφορᾶς, μέ πρῶτο πλοῖο, τοῦ Ἰωαννίκιου στή Βενετία, πράγμα πού δέν ἔγινε μέ παρέμβαση, προφανῶς, τοῦ Μοροζίνη, ὁ ὁποῖος εἶχε ἄλλα σχέδια στό νοῦ του μέ πρωταγωνιστή τόν πατριάρχη. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Τοῦρκοι, ἐξοργισμένοι ἀπό τίς δραστηριότητές του, ἔδωσαν ἐντολή καί ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου ἐξέδωκε «συνοδικόν ὄρισμόν... ἀφορίζοντα τόν εἰρημένον πατριάρχη, ἐξ ἀφορμῆς ὅτι... ἐγένετο γνωστόν ὅτι οὗτος ἤσκει τήν πατριαρχικήν ἐξουσίαν εἰς τό Ἀρχιεπίσκοπος καί διατάσσοντα αὐτόν νά ἀπέχη (τῆς τοιαύτης δικαιοδοσίας) καί εἰς τό ὀρθόδοξον πλήρωμα νά μή ὑπακούη εἰς αὐτόν...»²⁶.

Ἡ παρουσία καί δραστηριότητα τοῦ Ἰωαννίκιου στον Χάνδακα διήρκεσε ἐπί μῆνες, ὅπως γίνεται κατανοητό ἀπό τήν ἱστορία τῶν ἀνωτέρω. Τελικά τόν ἐπῆρε καί πάλι ὁ Μοροζίνης μαζί του καί ἀνεχώρησαν ἀπό τόν Χάνδακα. Ἡ ἱστορική ἔρευνα τούς ἀνευρίσκει καί πάλι στή Μῆλο.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Μάνης.

Γνωρίζουμε πλέον (ἀπό τά νεώτερα στοιχεῖα) ὅτι Μοροζίνης καί Ἰωαννίκιος Β' εὐρίσκονταν, τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1658, στή Μῆλο. Ἀπό ἐκεῖ ὁ ναύαρχος ἔγραψε στίς 25 ἰδίου μηνός στον Δόγη:

«Ἐάν κατάρθωνα νά ἐξεγείρω τούς κατοίκους τοῦ Μορέως διά μέσου τῶν προκρίτων τοῦ Βραχίου τῆς Μάνης, μετά τῶν ὁποίων προῆλθον εἰς συμφωνίαν, διά τῆς μεσολαβήσεως τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως, ὁ ὁποῖος παραμένει πλησίον μου, φρονῶ ἀδισταχῶς ὅτι παρομοία ἐξέγερσις θά εἶχε μεγάλας συνεπείας, λόγω τῆς ὠφελείας ἣ ὁποία θά προκύψῃ...»²⁷.

Ἀπό τή διατύπωση τοῦ ἀνωτέρω κειμένου συνάγεται ὅτι α) ὁ πρῶην

26. Αὐτόθι.

27. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, Ἡ Μάνη εἰς τά Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (1611-1674), «Λακωνικά Σπουδαία», ἐν Ἀθήναις 1972, τόμ. Α', σελ. 149.

πατριάρχης συνέχιζε νά εύρίσκεται πλησίον τοῦ Βενετοῦ ναυάρχου, ὁ ὁποῖος εἶχε τήν ἀνάγκη του προκειμένου νά δημιουργηθεῖ ἐστία ἀναταραχῆς στήν Πελοπόννησο - ἀντιπερισπασμός στά πολεμικά γεγονότα τῆς Κρήτης καί β) ἡ ἀναφορά σέ σύναψη συμφωνίας μέ τούς προκρίτους τῆς Μάνης ὡς συντελεσθείσης (κατά τή διατύπωση) «διά τῆς παρεμβάσεως τοῦ πατριάρχου», ὁδηγεῖ στή σκέψη μήπως πρό τῆς μετάβασης στή Μῆλο, εἶχαν ἐπισκεφθεῖ γιά λίγο τή Μάνη.

Στίς 9 Ἰανουαρίου 1659, καί πάλι ἀπό τή Μῆλο, ὁ Μοροζίνης ξαναέγραψε στό Δόγη ὅτι «...ἐντός δύο ἡμερῶν, ἂν ὁ καιρός τό ἐπιτρέψη, θά ξεκινήσωμε διά τόν βραχίονα τῆς Μάνης μέ ἔνδεκα γαλέρας καί ἑπτά πλοῖα ὑπό τήν διοίκησιν τοῦ καπετάνιου τῶν πλοίων Κονταρίνη. Τῶν σκαφῶν θά ἐπιβιβασθῆ καί ἀριθμός ἀνδρῶν τῆς ἔθνοφρουρᾶς... θά ἔλθῃ μαζί μας καί ὁ σεβασμιώτατος Πατριάρχης Κων/πόλεως, Ἕλληνας, ὁ ὁποῖος πολύ θά μᾶς ὠφελήσῃ μέ τό κῦρος του ἔναντι ἐκείνων τῶν κατοίκων, ὡς προγενεστέρως ἀνέφερα στήν Ὑμετέραν Γαληνότητα...»²⁸. Στίς 17 Μαρτίου, ἀπό τό λιμάνι τῶν Κιτριῶν ὁ Μοροζίνης ξαναέγραψε στό Δόγη μακροσκελέστατη ἀναφορά μέ περιγραφές τῶν κινήσεών τους σέ ξηρά καί θάλασσα, ὅπως καί στήν ἐνεργό συμμετοχή τοῦ Ἰωαννίχιου «νά ὑπερπηδηθοῦν πολλά ἐμπόδια» μέ τίς παρεμβάσεις καί συμβουλές του σέ ἐπισκόπους καί προκρίτους «πολλῶν περιφερειῶν» τῆς Πελοποννήσου πού εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νά συναφθεῖ καί ὑπογραφεῖ συμφωνία δράσεως κατά τῶν Τούρκων. «Ἡ ἔγγραφος αὐτή συμφωνία ἐπεκυρώθη, ἀκολούθως, παρουσία μου (ἔγραψε ὁ Μοροζίνης) μέ γενικήν ἐπιδοκιμασίαν καί μέ ὄρκον πάνδημον, γενόμενον, παρισταμένου τοῦ λαοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, κατόπιν λειτουργίας, τελεσθείσης ὑπό τοῦ σεβασμιωτάτου πατριάρχου. Ἐνώπιόν του ὠρκίσθησαν ὅλοι ὅτι θά φυλάξουν καί θά ἐκτελέσουν τά ἐν τῷ ἐγγράφῳ συμφωνηθέντα. Καί ἐτήρησαν τόν ὄρκον των, διότι ἀμέσως ἤρχισαν οἱ Ἕλληνες τάς ἐπιθέσεις κατά τῶν Τούρκων»²⁹, ἀλλά παρ' ὅλα ταῦτα καί τήν καταστροφή τῆς Καλαμάτας, ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη δέν εἶχε τό ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα.

Μετά ταῦτα ὁ βενετσιάνικος στόλος ἐπέστρεψε στή Μῆλο ἀπό ὅπου ὁ Μοροζίνης ἔγραψε καί πάλι στόν Δόγη στίς 8 Ἀπριλίου 1659:

«...καθ' ὄν χρόνον ἐξακολουθῶ νά εύρίσκωμαι εἰς ἐπαφήν μέ τούς κατοίκους τῆς Μάνης καί τοῦ Μορέως, βλέπω ὅτι οἱ Τούρκοι εἶναι ἀνίκανοι νά ἀντεπεξέλθουν. Ὁ σεβασμιώτατος Πατριάρχης Κων/πόλεως θά περάσῃ εἰς τό Τσερίγο. Ἐχει ἀνάγκη νά καταφύγῃ εἰς ἀσφαλές

28. Αὐτόθι, σελ. 149-150.

29. Αὐτόθι, σελ. 150-153.

μέρος, διότι οί Τούρκοι εἶναι ἐξηγριωμένοι ἐναντίον του καί ἐπιζητοῦν νά τόν συλλάβουν. Καί ἐπειδή ἔχασεν οὗτος τήν ἐλπίδα νά ἐπανέλθῃ εἰς τήν προτέραν του θέσιν καί ἐπειδή τά μετριώτατα μέσα πού διαθέτει δέν τῷ ἐπιτρέπουν νά διάγῃ ἀξιοπρεπῶς, κρίνω ὅτι πρέπει νά τῷ χορηγηθῇ μία ἐπιχορήγησις, πού θά εἰσπράττει ἀπό τάς νήσους. Εἶναι πολύ πιστός καί ἀφωσιωμένος εἰς τήν Ὑμετ. Γαληνότητα καί ἡ ἐπιρροή τήν ὁποίαν ἀσχεῖ ἐπί τῶν κατοίκων τῆς Μάνης καί τοῦ Μορέως θά μᾶς εἶναι πολύ ὠφέλιμος. Ἡ ἡλικία του καί ὁ ὑποδειγματικός του βίος ἐμπνέουν εἰς πάντας σεβασμόν. Χαίρει μεγάλης ἐκτιμήσεως λόγῳ τῆς δράσεώς του εἰς τόν θρόνον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Κων/πόλει ἐπί σειράν ἐτῶν...»³⁰.

Ὁ πρῶην Πατριάρχης στά Κύθηρα.
Τελευταῖος σταθμός ἡ Μῆλος.

Ὁ πρῶην Πατριάρχης κατέφυγε τότε στά Κύθηρα (Τσιρίγο), νησί βενετοκρατούμενο, γιά νά ἀποφύγῃ πιθανή σύλληψή του ἀπό τούς Τούρκους, ἄν παρέμενε στίς Κυκλάδες. Εἶχε βέβαια φροντίσει γι' αὐτό ὁ Φραγκ. Μοροζίνης. Ἡ παρουσία-παραμονή του στά Κύθηρα βεβαιώνεται ἀπό τήν ἔκδοση ἀφοριστικοῦ ἐγγράφου τῆς 12ης Νοεμβρίου 1659, ὑπογραφῆς του³¹, ἐπί παρουσία «τοῦ τε πανιερωτάτου Κυθήρων καί πανιερωτάτου Σεβαστείας»³² κατά τῶν ἀρπασάντων ἀπό τήν ἐκεῖ Μονή «τοῦ Ἀγκαράνθου πρᾶγμα κινήτον ἢ ἀκίνητον, γραφές, γραφή ἢ κατάστιχον, εἰς ὅ,τι τρόπον εἶχεν εἰς τε νά κρατῇ ἀπό λογαριασμόν πακτωσίας ἢ ἐντράδας...».

Φαίνεται ὅμως πῶς δέν ἠθέλησε, τελικά, νά περάσει τό ὑπόλοιπο τοῦ βίου του ἐκεῖ, γιατί, κατ' ἄλλην πληροφορία, ἐπέστρεψε ἐν συνεχείᾳ στή Μῆλο, ἴσως μέ πρόθεση νά μεταβεῖ στή Σίφνο, ἄν πράγματι ἦταν Σίφνιος. Ἀπεβίωσε ὅμως ἐκεῖ, στή Μῆλο, περί τά τέλη τοῦ 1659 ἢ ἀρχές τοῦ 1660. Τήν πληροφορία μᾶς παραδίδει ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαῖος Πόλλα σέ ἀναφορά τῆς 16ης Ἰουνίου 1662 πρός τήν Ἁγία Προπαγάνδα³³, σχετικῆν μέ τόν μνημονευόμενο στό ἀνωτέρω

30. Αὐτόθι, σελ. 153-154.

31. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ἰωσήφ Δόξας ζακύνθιος μητροπολίτης Σεβαστείας καί ἔξαρχος Ἀρμενίας, Πρόεδρος τῆς Μητροπόλεως Παροναξίας, «Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ἐν Ἀθήναις 1976, τόμ. ΜΒ', σελ. 37-41 (καί σέ ἀνάτυπο).

32. Τωμαδάκη, αὐτόθι. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιελάγος, σελ. 60-67, ὅπου τά περί τοῦ Σεβαστείας Ἰωσήφ Δόξα.

33. Συμεωνίδη, αὐτόθι, σελ. 128-129, ὅπου τό ἐγγράφο, τό κείμενο τοῦ ὁποίου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Σεβασμιώτατοι.

Ἀναφέρομαι στό ζήτημα τοῦ σεβασμ. Δόξα περί τῆς ἔδρας τῆς ἐλληνικῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Ναξίας' μέ τό νά ἔχῃ ἐξαγοράσει ὁ Ἑλληνας ἀρχιεπίσκοπος Νικόδημος τίς συνειδη-

άφοριστικό έγγραφο «πανιερώτατον Σεβαστείας»³⁴. Θεωρούμε ότι ο Βαρθολομαῖος γράφει σωστά γιατί στά 1657, όταν ακόμη διατελοῦσε ἀποστολικός βικάριος Σίφνου, ὁ πρῶν Πατριάρχης εἶχε βεβαιώσει ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ καλύτερα μὲ ἐγγραφὸ του πρὸς τὸ Βατικανὸ γραμμένο στὴ Σίφνο, ὅπως προαναφέραμε. Πρέπει νὰ μὴν εἶχε λησμονήσει τὸν Ἰωαννίκο καὶ ἡ εἶδηση τοῦ θανάτου του στὴ Μῆλο εἶχε μείνει στὴ μνήμη του.

Τὸ συμπέρασμα:

Ἦταν Σίφνιος ὁ Πατριάρχης;

Ἐξ ὅσων ἀνεπτύχθησαν μέχρι ἐδῶ, τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος Β' ὑπῆρξε Σίφνιος συνάγεται ἀπὸ ἔμμεσες πληροφορίες ὅπως ὅτι «ἐμόναζε» στὴ Σίφνο, ὅτι ὅταν διατελοῦσε ἐν ἐνεργείᾳ πατριάρχης εὐεργέτησε μονές καὶ ναοὺς τῆς Σίφνου, γεγονότα πού ὁδήγησαν καὶ τὸν καθηγητὴ Ν.Β. Τωμαδάκη νὰ ἐκφράσει τὴ θέση «εἰκάζω» ὅτι ὑπῆρξε Σίφνιος, καὶ τοῦτος ὄχι ἄμεσα καταφατικός. Ὑπάρχει ὅμως ἀκόμη μία μαρτυρία ἄλλου Κρητικοῦ ποιητῆ, πού ἔγραψε γιὰ τὸν Κρητικὸ πόλεμο. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἀθανάσιο Σκληρό (ἐπιλεγόμενον Πικρόν), ὁ ὁποῖος ἔζησε τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς πού ἱστοροῦμε (ἀπεβίωσε τὸ 1664 σὲ ἡλικία 80 ἐτῶν περίπου). Μαθητὴς τοῦ Μάξιμου Μαργουίνου, σπούδασε στὴ Βενετία καὶ τὴν Πάδοβα φυσικομαθηματικὲς ἐπιστῆμες καὶ ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰατρικῆς. Ἐπέστρεψε στὴν Κρήτη ὅπου διετέλεσε ἀρχίατρος, ἐνῶ δὲν ἔπαυσε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ Γράμματα. Ἐγραψε λοιπὸν ὁ Σκληρὸς στό ἱαμβικὸ ποίημά του «Κρητικὸς πόλεμος» καὶ τὰ ἐξῆς:

σεις τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἐκλαμπροτάτου καπετάν γκενεράλε μὲ φιλοδωρήματα, ὑπερίσχυσεν αὐτὸς καὶ ὁ σεβασμ. Δόξας ἐπέστρεψε στὴ Ζάκυνθο, ὡς προϊστάμενος μοναστηριοῦ. Ὁ εἰρημένος εἶχε χειροτονηθεῖ ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἰωαννίκο, ὅταν ὁ τελευταῖος, ἐξωσμένος ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο, ἔζησε τελευταῖα γιὰ ἓνα διάστημα σ' αὐτὰ τὰ νησιά καὶ ἀπεβίωσε στὴ Μῆλο τὸ ἔτος 1660. Ὑπῆρξε (ὁ Δόξας) ὁ πιὸ καλλιεργημένος πνευματικὰ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους τῶν νησιῶν καὶ ἔδειξε μεγάλη εὐσέβεια πρὸς τὴν Ἁγία Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ὡς γέννημα τῆς Ζακύνθου.

Τὰ ἀνωτέρω θέτω ὑπόψη τῶν σεβασμιότητων σας γιὰ πληροφόρησή τους κατασπαζόμενος ταπεινὰ τίς πορφύρες σας.

Ναξία, 16 Ἰουνίου 1662.

Ταπεινότατος καὶ ὑπόχρεως δοῦλος,

Βαρθολομαῖος ἀρχιεπίσκοπος Ναξίας καὶ Πάρου»

(SCPF/SOCG.275, 182^β).

34. Πρόκειται γιὰ τὸν, ἀπὸ ἱερομονάχων, Ἰωσήφ Δόξα, τὸν Ζακύνθιο, περὶ τοῦ ὁποῖου βλ. τὸν Συμεωνίδη, *Τὸ Ἀρχιπέλαγος κ.λπ.*, σελ. 60-67, καὶ τὴν ὑπόσημ. 31.

«(20) Ἐκτός δέ Μαυροκῆνος εἰδώς ξυμβάντα
κῶς οὐκ ἔτ' ἰχνεύσειας ἐνδιδοῖ ὦρα,
κάτεισιν ἔνθεν Κυκλάδας μεταστείχων
κατήντα δ' εἰς Κυθήραν οἶα χειμάσων,
ἄγων Ἰωάννικον ἐκ Σίφνου νήσου,
ὃς ἀρχιποίμην χρηματίσας ἐν Βύζη,
ἐνθεν πέφευγεν Ὀτμάνων τυραννίδα,
γαληνιά δ' εὐχρηστα ὡς κρησφυγέτω
ὑπό πτεροῖς λέοντος ἐγκαλυμμένος»³⁵.

Ἡ παράγραφος «ἄγων Ἰωάννικον ἐκ Σίφνου νήσου» εἶναι σαφής· ἔχει τήν ἔννοια τοῦ Ἰωαννίκιος ὁ Σίφνιος, ὁ Ἰωαννίκιος ἀπό τῆ νήσο Σίφνο, πού εἶχε διατελέσει ἀρχιποιμένος (= πατριάρχης) ἐν Βύζη (= Βυζάντιο, Κων/πολη). Κατευθύνονταν ὁ στόλαρχος στά Κύθηρα γιά νά ξεχειμωνιάσει ἔχοντας μαζί του τόν Ἰωαννίκιο τόν Σίφνιο πού εἶχε χρηματίσει πατριάρχης στήν Κων/πολη, κατά τόν Ἀθανάσιο Σκληρό, ὁ ὁποῖος σίγουρα ἔζησε τά γεγονότα τοῦ Χάνδακα καί, κατά τήν ἐκεῖ παραμονή τοῦ Ἰωαννικίου Β', θά εἶχε συναντήσεις μαζί του. Νά «εἰκάσουμε» λοιπόν ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος Πατριάρχης Κων/πόλεως ὑπῆρξε πράγματι Σίφνιος;

Στό γυναικεῖο μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου στή Φυτειά, κατά τίς θεῖες ἐκεῖ λειτουργίες, μνημονεύονταν (ὅπως συνάγεται ἀπό δίπτυχο τῆς Πρόθεσης πού κατέγραφα τό 1960):

«Μνήσθητι Κ(ύρι)ε Ἰωαννικίου πατριάρχου,
Μακαρίου... Ἀγαπίου τῶν ἀρχιερέων».

35. Τωμαδάκης, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, σελ. 67-68.

ΑΝΘΙΜΟΣ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. Ὁ Ἄνθιμος Ἀνδρόνικος γεννήθηκε στή Σίφνο κατά τήν τελευταία δεκαετία τοῦ 18ου αἰώνα, εἴτε τό ἔτος 1791, εἴτε τό 1796, κατά σχετικές ἀναγραφές σέ δύο πίνακες τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, στή δύναμη τῆς ὁποίας εἶχεν ἐγγραφεῖ «παιδιόθεν» τό ἔτος 1806¹. Κατά τή συνήθεια τῶν μοναχῶν τῶν δύο ἀνδρικών μοναστηριῶν τῆς Σίφνου, κάποιοι ἀπ' αὐτούς «μετέβαινον εἰς τά μέρη τῆς Τουρκίας, ὅπου τινές μὲν μέ τό διδασκαλικό ἐπάγγελμα, τινές δέ μετερχόμενοι τόν ἐφημέριον καί ἄλλοι προσκολλούμενοι εἰς τινα ἀρχιερέα... ἐπορίζοντο τά πρός τό ζῆν» καί δημιουργοῦσαν καί ἓνα χρηματικό κεφάλαιο. Μέ τό τελευταῖο αὐτό ἐπέστρεφαν στή Σίφνο, στή μονή τῆς μετανοίας τους, καί ἐνοικίαζαν μερικά κτήματά της ἐφ' ὄρου ζωῆς τους, τά καλλιεργοῦσαν καί ἐπορίζοντο τά ἐλάχιστα ἀναγκαῖα γιά τή διαβίωσή τους². Ἄλλοι πάλι κατελάμβαναν ἀρχιερατικούς θρόνους καί σπανίως ἐπέστρεφαν στή γενέτειρα, τήν ὁποία ὅμως δέν λησμονοῦσαν καί ταχτικά ἐνίσχυαν οἰκονομικά, κατά τίς δυνάμεις τους. Σέ ἐκθεση ἔτους 1828 καί στό κεφάλαιο τό σχετικό μέ τόν πορισμό ἐσόδων τοῦ Κοινοῦ ἀναγράφεται μέ τόν τίτλο «ἀπό τούς ἔξω τῆς Σίφνου ἀρχιερατεύοντας καί ἱερουργοῦντας Σιφνίους γρόσια 5.000»³.

Ἔτσι καί ὁ Ἄνθιμος Ἀνδρόνικος «προσεκολλήθη», ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς, στόν μητροπολίτη Φιλιππουπόλεως Νικηφόρο (Σεπτ. 1824 - Αὐγ. 1850), τόν Λέσβιο, τόν ἀπό Μεγάλων Πρωτοσυγκέλλων. Πάν-

1. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 40, ὅπου πίνακας τῶν μοναχῶν πού συντάξε στίς 13 Ἰουνίου 1834 ὁ ἐπαρχος Μήλου κατ' αὐτόν «Ἄνθιμος Ἀνδρόνικος, ἱεροδιάκων, Σίφνιος, ἐτῶν 38. Διαμονή παιδιόθεν, κουρά ἔτη 25. Ἐλλείπει εἰς Φιλιππούπολιν. Εἶναι ἀρχιδιάκων τῆς μητροπόλεως ἐκείνης». Στή σελ. 41 ἄλλος πίνακας, τῆς 20 Ἰανουαρίου 1836, τῆς διοίκησης τῆς Μονῆς, στόν ὁποῖο ἀναγράφεται: «Ἄνθιμος Ἀνδρόνικος, Σίφνιος, ἐτῶν 45, ἀρχιδιάκωνος. Ἐποχή εἰσόδου 1806. Ἀπὼν εἰς Φιλιππούπολιν».

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσιανή*, Ἀθήναι 1966, σελ. 41.

3. «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 146. Βλ. καί «Σιφνιακά», 14 (2006), σελ. 163 ἐπ., ὅπου ὁ πρῶν μητροπολίτης Βιδύνης καταγράφει πόσα χρηματικά ποσά ἀπέστειλε στή Σίφνο γιά τήν ἀγορά κτημάτων καί οἰκονομ. ἐνίσχυση συγγενῶν του.

τως πρό του έτους 1834 άφου στον πίνακα ίδιου έτους τής ύποσημ. 1 φέρεται έκτοτε «*άρχιδιάκων τής μητροπόλεως εκείνης*». Άλλωστε και τό γεγονός ότι τουτός είχε άποκτήσει αξιόλογη κινητή και άκίνητη περιουσία στή Φιλιππούπολη, όπως θά έχθέσουμε κατωτέρω και ότι στενοί συγγενείς του είχαν έγκατασταθει πλησίον του, βεβαιώνει ότι ύπηρέτησε στή μεγάλη εκείνη μητρόπολη επί πολλά χρόνια.

2. Οί πληροφορίες μας για τον Άνθιμο προέρχονται από μίαν μόνο πηγή, τον φερόμενο ως «*Κώδικα του Νικηφόρου*»⁴, δηλ. κατάστιχο πού δημιουργήθηκε επί των ήμερών του έν λόγω μητροπολίτου για τήν καταγραφή ποικίλων πράξεων, αποφάσεων, χρηματικών και άλλων ύποχρεώσεων. Οί σχετικές μαρτυρίες:

α) 1850, Μαΐου 5, δήλωση του ιερομονάχου Ίωσήφ του μοναστηρίου του Άγίου Γεωργίου Μπελασίτσης ότι θά έχει εύθύνη μόνο για τά, επί τής ήγουμενίας του, χρέη πού ήθελαν προκύψει μέ ύποχρέωση πληρωμής τους, όχι όμως και για τά παλαιότερα χρέη του μοναστηρίου. Ύπογράφει ό ήγούμενος Ίωσήφ, έπτά πρόκριτοι - μάρτυρες, ό δέ άρχιδιάκωνος Άνθιμος έβεβαίωσε τίς ύπογραφές των άνωτέρω⁵.

β) 1850, Σεπτεμβρίου 9, Ό Πλαγώγια Τιουτιουντζής καθιστά πληρεξούσιον επίτροπό του τον Γεώργιο Τσέρνογλου, Φιλιππουπολίτην, για νά παραλάβει όσσην απέμεινε περιουσία του φονευθέντος στό Άδραμύτιο άδελφού του Δημητρίου. Ύπογράφουν μάρτυρες τρεις ιερείς και ό πρωτομαΐστωρ των άμπατζήδων. Έπιβεβαιοΐ ό άρχιδιάκωνος του άοιδίμου μητροπολίτου Νικηφόρου Άνθιμος⁶.

γ) 1850. Όκτωβρίου 28, κατάστρωση ίσολογισμού τής καταλειφθείσης περιουσίας και των χρεών του άποβιώσαντος μητροπολίτου Νικηφόρου από τον άρχιδιάκωνο Άνθιμο «*προστασία και γνώμη του πατριαρχικού έξάρχου Μητροφάνους και των προκρίτων*»⁷.

δ) 1850, Δεκεμβρίου 13, δήλωση τής Κοινότητας ότι έλήφθησαν παρά του Γεωργίου Στοϊάνοβιτζ, τέκνου του μακαρίτου τζορπατζή Στοϊοάννου Θεοδώροβιτζ, οί όμολογίες τής Έλληνικής Σχολής Φιλιππουπόλεως, τίς όποϊες κρατούσε ό πατέρας του, όπως ήταν καταγεγραμμένες στό φύλλο 56 του πολιτικού κώδικα, συμποσούμενες σέ 220.217 γρόσια. Ύπογράφουν 13 πρόκριτοι και έπιβεβαιοΐ ό Άνθιμος⁸.

4. Κ. Μυρτίλου Άποστολίδου, *Κώδιξ του Νικηφόρου*, «Θρακικά», έν Άθήναις 1939, τόμ. 12.

5. Αύτόθι, σελ. 129.

6. Αύτόθι, τόμ. 13 (1940), σελ. 291.

7. Αύτόθι, τόμ. 12 (1939), σελ. 129.

8. Αύτόθι, σελ. 123.

3. Ὁ Ἄνθιμος ἀπεβίωσε πρό τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1855. Τῆ διαθήκη του εἶχε γράψει στίς 5 Μαΐου 1854⁹. Μ' αὐτήν κατέλιπε χρηματική περιουσία 17.227 γροσίων σέ ὁμολογίες καί χρέος ἐκ 15.050 γροσίων, ἀπό τά ὁποῖα 8.500 γρόσια πρός τήν ἐκεῖ Ἑλληνική Σχολή καί ἐκείνην τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Μετά τήν ἀφαίρεση τοῦ χρέους, τά ὑπόλοιπα τῶν ὁμολογιῶν καί τά μετρητά του, ἀνερχόμενα σέ 6.350 γρόσια, θέλησε νά διατεθοῦν σέ ναούς, ἱερεῖς, τήν κηδεῖα - μνημόσυνά του, πλὴν 2.000 γροσίων, τά ὁποῖα προόριζε γιά τήν ἀδελφή του Σοφία καί τόν ἀνεψιόν του Γεώργιο, ἂν ἐμφανίζονταν ποτέ σέ ἀναζήτηση τοῦ κληροδοτήματος.

Τήν κτηματική περιουσία του διέθεσε ὡς ἐξῆς:

α) Τό ἀμπέλι στά Βοδενά¹⁰, ἕκτασης 20 στρεμμάτων, στή Μονή τοῦ Ἁγίου Κηρύκου Βοδενῶν, ὅμως μετά τόν θάνατο τῆς ἀδελφῆς του Μακαρίας, ἣ ὁποία θά ἐκαρποῦτο αὐτό ἐπί ζωῆς της.

β) Ἀπό τοὺς δύο κιρχανέδες (= βαφεῖα) στή Φιλιππούπολη, μετά τήν πώλησή τους, τά χρήματα τοῦ ἑνός θά διετίθεντο στά τέσσερα σχολεῖα, δηλ. τό Ἑλληνικό, τό Βουλγαρικό, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καί τό Παρθεναγωγεῖο, τά δέ χρήματα τοῦ δευτέρου σέ πτωχοὺς, ὄρφανά καί τό νοσοκομεῖο.

γ) Ὁ ἀλευρόμυλος, δυναμικότητος ὀκτώ πετρῶν, στό Ἀχμάτοβο, μέ τόν παρακείμενο ἀμπελῶνα καί λαχανόκηπο, εἶχε ἤδη πωληθεῖ (προφανῶς εἰκονικά) στήν ἀδελφή του Μηλιά καί ὁ ἀμπελῶνας στή Στενήμαχο στόν ἀνεψιό του Γεώργιο Σταύρου.

Τῆ διαθήκη σφράγισε μέ τή σφραγίδα του ὁ Ἄνθιμος καί «ὑπέγραψε ἰδία του χειρί» καί ἐβεβαίωσαν δύο κληρικοί μάρτυρες καί ἕνας πρόκριτος.

Μετά τόν θάνατό του ὁ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης καί οἱ διαμένοντες στή Φιλιππούπολη συγγενεῖς του προῆλθαν στίς ἀπαραίτητες ἐνέργειες γιά τήν ἱκανοποίηση τῆς βούλησής του. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουν στόν «Κώδικα Νικηφόρου» οἱ ἐξῆς σημειώσεις:

α) τήν 1 Φεβρουαρίου 1855 ὁ Γεώργιος Ἐμμανουήλ δήλωσε πῶς παρέλαβε ἀπό τόν ἐπίτροπο τῆς διαθήκης τοῦ θεοῦ του μακαρίτου ἀρχιδιακόνου Ἀνθίμου τό κληροδοτήμά του¹¹.

9. Αὐτόθι, σελ. 137-138.

10. «Βοδενά» = τό μεσαιωνικό ὄνομα τῆς Ἐδέσσης. Ἐδῶ ὅμως πρόκειται γιά ὁμώνυμο χωριό τῆς Βουλγαρίας, κοντά στή Φιλιππούπολη, κατοικούμενο μέχρι τοῦ ἔτους 1906 ἀποκλειστικά ἀπό ὀρθοδόξους Ἑλληνες· ἐν συνεχείᾳ λόγω τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν πού ἀκολούθησαν, οἱ κάτοικοί του μεταφέρθηκαν στή Θεσσαλία, στό χωριό Ταμάσι τῆς Καρδίτσας (βλ. Ἐλευθερουδάκη, Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν, τόμ. Γ', σελ. 354).

11. «Θρακικά», 12 (1939), σελ. 151.

β) στις 28 Νοεμβρίου 1855 ο επίτροπος τῆς διαθήκης καί οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀνθίμου στή Φιλιππούπολη ἐπώλησαν «τό εἰς Κιρχανά βαφικόν ἐργαστήριόν του» στούς ἀδελφούς Γκιουμουσγερδάνη ἀντί 4.000 γροσίων¹².

γ) στις 11 Νοεμβρίου 1858, ἐν Ἀθήναις, ἡ Μακαρία Γεωργίου, ἐκ Φιλιππουπόλεως, κατέστησε πληρεξούσιον ἐπίτροπόν τῆς «τὴν ἐν Φιλιππουπόλει διαμένουσαν ἀδελφήν τῆς Μαρίκαν Σταυρίδου ὅπως παραλάβῃ τό κληροδοτηθέν αὐτῇ ὑπό τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀνθίμου ἀρχιδιακόνου κατὰ τὴν διαθήκην του»¹³: τὰ ἔσοδα, προφανῶς, ἀπό τὴν καλλιέργεια τοῦ ἀμπελιοῦ στά Βοδενά, τό ὁποῖο θά ἐκαρποῦτο «ἐπί ζωῆς τῆς» καί ἀκολούθως θά περιέρχονταν στήν κυριότητα τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Κηρύκου.

4. Οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀνθίμου.

Ἀπό τό κείμενο τῆς διαθήκης τοῦ ἀρχιδιακόνου Φιλιππουπόλεως Ἀνθίμου τοῦ Σιφνίου καί τίς, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, λοιπές μαρτυρίες θά ἐπιχειρήσουμε νά καταγράψουμε τοὺς συγγενεῖς του:

α) Εἶχε ἀδελφή Σοφία καί ἀνεψιόν Γεώργιο ὑπὲρ τῶν ὁποίων κατέλιπε 2.000 γρόσια. Δέν προσδιορίζεται σαφῶς ἂν ὁ Γεώργιος ἦταν τέκνο τῆς Σοφίας ἢ ὄχι. Πάντως καί οἱ δύο δέν διέμεναν στή Φιλιππούπολη, ἀφοῦ σημείωσε στή διαθήκη «ἂν ἐμφανίζονταν ποτέ σέ ἀναζήτηση τοῦ κληροδοτήματός» τους.

β) Ἄλλη ἀδελφή του ἡ Μακαρία, ὑπὲρ τῆς ὁποίας κατέλιπε τό ἀμπέλι στά Βοδενά νά τό καρποτρῶγῃ μέχρι θανάτου τῆς. Ἄν ἡ Μακαρία διέμενε τότε στή Φιλιππούπολη δέν μαρτυρεῖται· τό 1958 βρισκόνταν στήν Ἀθήνα, κατὰ τὰ ἐκτεθέντα.

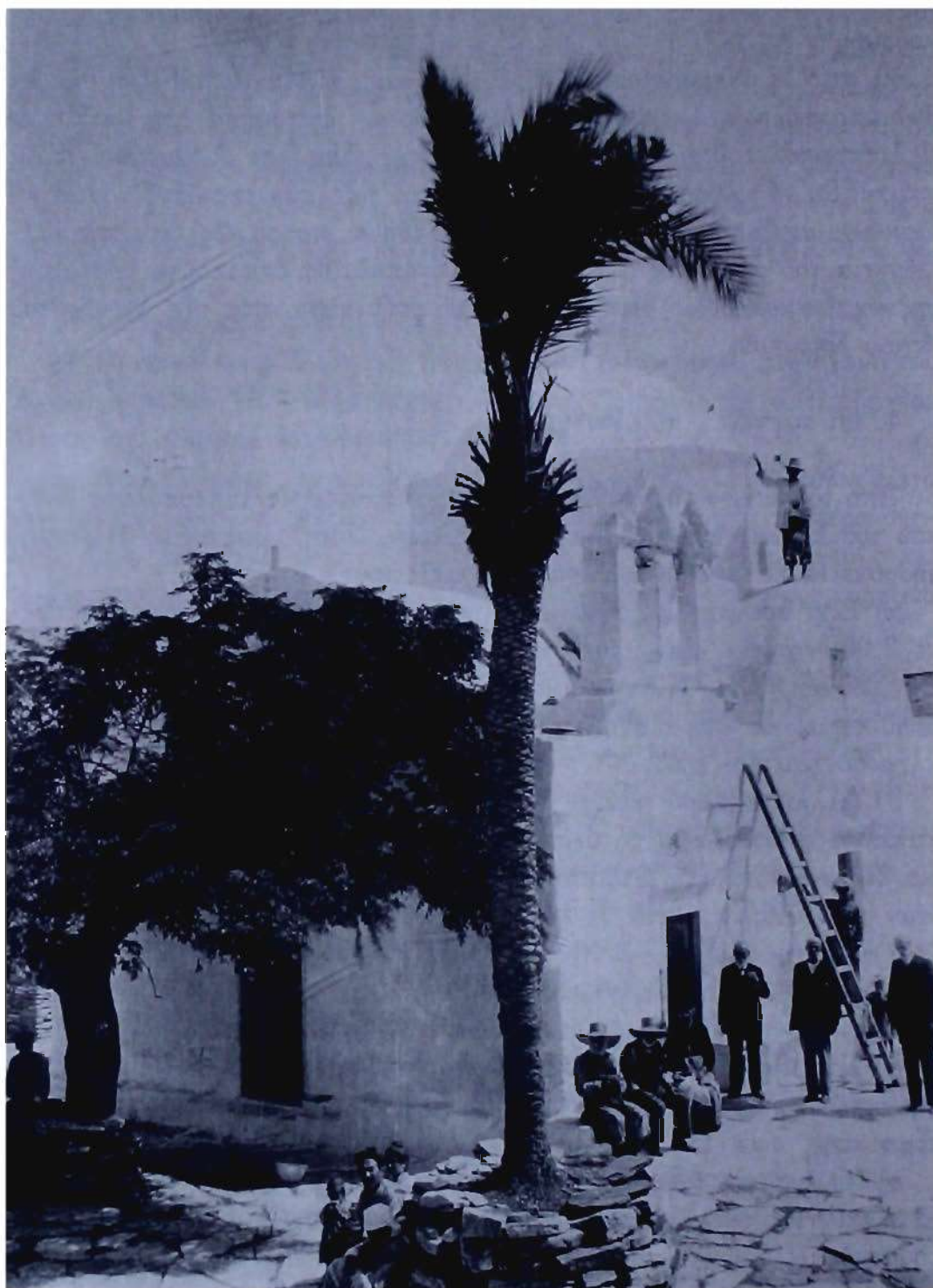
γ) Τρίτη ἀδελφή, ἡ Μηλιά, εἶχε ἤδη εὐεργετηθεῖ (μέ εἰκονικό πωλητήριο) μέ τόν ἀλευρόμυλο στό Ἀχμάτοβο μέ ἀμπελώνα καί λαχανόκηπο. Ἡ Μηλιά διέμενε προφανῶς στή Φιλιππούπολη.

δ) Στή Φιλιππούπολη διέμενε καί ἡ ἀδελφή του Μαρίκα Σταυρίδου, τὴν ὁποία κατέστησε τό 1858 ἡ Μακαρία, ἐξ Ἀθηνῶν, πληρεξούσιο ἐπίτροπό τῆς.

ε) Ὁ ἓνας ἐκ τῶν δύο ἀνεψιῶν του, ὁ Γεώργιος Σταύρου, πιθανόν νά εἶναι γιός τῆς Μαρίκας Σταυρίδου (Σταύρου-Σταυρίδου;) εὐεργετούμενος μέ ἀκίνητο στή Στενήμαχο.

12. «Θρακικά» 13 (1940), σελ. 303.

13. Αὐτόθι, σελ. 295.

ΣΙΦΝΟΣ «Ναός καί αὐλή τῆς ἐν Σίφνῳ Σχολῆς τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου».
Φωτ. Αρχ. Λαμπάκη, ΧΑΕ 5219/ἔτους 1900.

ΠΑΛΑΙΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ ΜΟΘΩΝΑΙΟΙ ΚΑΙ ΟΘΩΝΑΙΟΙ

Στήν περιοδική έκδοση «Έρανιστής», τ. 24 (2003), σελ. 222 έπ., ό κ. Έμμ. Φραγκίσκος έγραφε για τόν «παραφραστή τών Αίθιοπικών του Ηλιόδωρου (1843)» Πέτρο Κων. Όθωναίο: «είναι πιθανόν ότι καταγόταν από τή Σίφνο, όπου τά μετεπαναστατικά χρόνια έντοπίζεται σέ απογραφή πληθυσμού και σέ άλλα δημόσια έγγραφα τό οίκογενειακό αυτό όνομα, κάποτε και τό ίδιο πατρώνυμο, Κωνσταντίνος,... Η οίκογένεια φαίνεται ότι είχε κλάδους στήν Κωνσταντινούπολη, τά μέλη τών οποίων επανέκαμφαν στή Σίφνο μετά τήν έναρξη τής Έπανάστασης. Ο παραφραστής τών Αίθιοπικών τό 1842 διέμενε πάντως στήν Τήνο, όπου συνέταξε Άγγελία τής παράφρασής του», ή όποία δημοσιεύτηκε στις άθηναικές έφημερίδες «Άθηνά» και «Αίών» του 1842. Μ' αúτην αναζητούσε τή συνδρομή για τή δημοσίευση τής μεταφραστικής έργασίας του πάνω στα «Αίθιοπικά». Έγραφε ακόμη ό κ. Φραγκίσκος ότι «κατά τόν Φίλιππο Ηλιού, στους συνδρομητές έλληνικών βιβλίων ένας Πέτρος Κ. Όθωναίος ή μόνον Π. Όθωναίος έχει έγγραφει συνδρομητής διαφόρων βιβλίων: τό έτος 1828 εύρισχόμενος στό Ναύπλιο, τό 1836-37 εύρισχόμενος στήν Ύδρα, τό 1839-1841 στήν Άθήνα, τό 1843 στήν Τήνο και τά έτη 1850, 1859, 1864 στήν Άθήνα».

Μέ άφορμή τήν άνωτέρω έργασία, ή όποία αποκαλύπτει μία διακεκριμένη προσωπικότητα τών Γραμμάτων τής έποχής της, μέ πιθανή τήν καταγωγή της από τή Σίφνο, τόν Πέτρο Κων. Όθωναίο, θελήσαμε να έρευνήσουμε τό ιστορικό τής σιφνείκης οίκογένειας τών Όθωναίων, γνωστής, κατά τίς μαρτυρίες, από τά τέλη του 17ου αιώνα. Όμως, από τή διεξαχθεΐσα έρευνα, άνέκυψε και άλλη, διακεκριμένη και αúτη οίκογένεια, τών Μοθωναίων, παλαιότερη μάλιστα εκείνης τών Όθωναίων, τών μισών, περίπου, του 17ου αιώνα, ώστε να θεωρήσουμε ότι ή μεταγενέστερη, τών Όθωναίων δηλαδή, να είναι, ως έπώνυμο, μετεξέλιξη τών Μοθωναίων. Στή φιλολογική άδυναμία μας να συνταιριάσουμε τά πράγματα δέν έπήραμε, φυσικά, άπόφαση, αλλά απευθυνθήκαμε προς τουτο στον έξαιρετο φιλόλογο και εκλεκτό φίλο κ. Νίκο Γ.

Προμπονά, πρώην Γυμνασιάρχη-Λυκειάρχη Σίφνου, οί απόψεις του οποίου έχουν ως εξής:

«... στη Σίφνο, από τα οικογενειακά ονόματα *Μοθωναῖος* / *μοθωνέος* (ἢ *Μοθωνιός*) καὶ *Ὀθωναῖος*, ἀρχαιότερο φαίνεται νὰ εἶναι τὸ *Μοθωναῖος* καὶ *Μοθωνιός* (πού μαρτυροῦνται μεταξύ τῶν ἐτῶν 1664-1797 καὶ 1678-1696 ἀντίστοιχα), ἔναντι τοῦ *Ὀθωναῖος* (πού μαρτυρεῖται μεταξύ τῶν ἐτῶν 1794-1852) ὑπὸ τὸν ὄρο πάντοτε ὅτι δέν ἔχω κάνει κάποιο λάθος στίς χρονολογίες. Ἀνέτρεξα στά παλιά Δημοτολόγια καὶ στά Μητρῶα Ἀρρένων τῆς Σίφνου. Τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα *Μοθωναῖος* δέν τὸ συνάντησα πουθενά. Ἄν δέν κάνω λάθος, τελευταία φορά πού συναντιέται σέ γραπτὴ πηγὴ εἶναι τὸ ἔτος 1797 («μοθωνέου χωράφι», Κυρία Βρυσιανή, σελ. 137).

Ἀντίθετα, τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα *Ὀθωναῖος* τὸ βρῆκα στό Δημοτολόγιο, ὄχι ὅμως καὶ στό Μητρῶο Ἀρρένων Ἀπολλωνίας - Ἀρτεμώννα (γεννηθέντες 1830-1934 καὶ 1854-1934 ἀντίστοιχα). Στό Δημοτολόγιο βρῆκα τὴν οἰκογενειακὴ μερίδα μέ τὰ στοιχεῖα:

- **ΟΘΩΝΑΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ** τὸ 1842, **ΝΑΥΤΙΚΟΣ** (τὸ 1914 ἦταν 72 ἐτῶν) ἀπὸ τὸ **ΚΑΣΤΡΟΝ**.
- Ὀθωναίου Χρυσῆ, σύζυγος Γεωργίου, γεννηθεῖσα τὸ 1850 (τὸ 1914 ἦταν 64 ἐτῶν).
- Ὀθωναίου Καλλιόπη, θυγατέρα Γεωργίου, γεννηθεῖσα τὸ 1879 (τὸ 1914 ἦταν 35 ἐτῶν).

Τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα *Ὀθωναῖος* δέν ἀπαντᾶται ἔκτοτε στὴ Σίφνο. Προφανῶς, ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος *Ὀθωναῖος* στὴ Σίφνο δέν ἀπέκτησε ἀγόρι, ἀλλὰ μία μοναχοκόρη. Ἀνέτρεξα τέλος σέ ἓνα σπάραγμα μαθητολογίου τοῦ παλαιοῦ Σχολαρχείου Σίφνου, τὸ ὁποῖο μοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ ὁ ἀείμνηστος Νίκος Καλαμάρης καὶ εἶχα φυλάξει στό Ἀρχεῖο τοῦ Γυμνασίου-Λυκείου, ἀλλὰ πουθενά δέν συνάντησα τὰ ἐπώνυμα *Μοθωναῖος* καὶ *Ὀθωναῖος*. Ἀκόμα, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀναζήτησης, ἔκανα ἓνα προσκύνημα στὸν Ἅγιο Στέφανο καὶ Ἅγιο Ἰωάννη τοῦ Κάστρου, ὅπου τὸ παλιὸ κοιμητήριό τοῦ ἱστορικοῦ χωριοῦ, μέ τὴν ἐλπίδα νὰ βρῶ κάποιο βοθητικὸ στοιχεῖο στίς ἐπιτάφειες πλάκες. Δυστυχῶς, δέν βρῆκα τίποτα.

Τέλος, κατέφυγα στό σύγχρονο Τηλεφωνικὸ κατάλογο Ἀθηνῶν, ὅπου ὑπάρχουν τὰ οἰκογενειακὰ ονόματα: *Μοθωναῖος* [ἀρχ. *Μοθώνη/Μεθώνη* + πατριδωνυμικὴ κατάληξη -αῖος. Ἡ γραφὴ «μοθωνέος» πού ἀπαντᾶται στά σιφνιακὰ ἔγγραφα, προφανῶς προῆλθε ἀπὸ παρασυσχετισμὸ πρὸς τὸ νέος, *Μοθω-νέος*], *Μοθωμιός*, *Μοθωνιός* [τύποι πού προῆλθαν ἀπὸ συνίζηση τῆς κατάληξης -αῖος/ -έος (πβ. παλαιός)

παλιός, νέος) νιός] και Ὁθωναῖος [ἰ'Οθωνοί + πατριδωνυμική κατάληξη -αῖος].

Ὡς γνωστό μία μεγάλη κατηγορία ἀπό τὰ οἰκογενειακά μας ὀνόματα εἶναι ἐθνικά ἢ πατριδωνυμικά. Δηλαδή σημαίνουν τό πρόσωπο πού κατάγεται ἢ προέρχεται ἀπό κάποιον τόπο. Στήν ἀρχή τό πατριδωνυμικό δόθηκε ὡς παρωνύμιο και στή συνέχεια ἔγινε οἰκογενειακό ὄνομα, ὅπως συνέβη ἐπίσης και μέ τὰ σιφνιακά ἐπαγγελματικά οἰκογενειακά ὀνόματα (Βουτσάς, Γρυπάρης, Σταφυλοπάτης, Χρυσοφός κ.λπ.)... Ἐπίσης, μόνο ἀπό τό γεωγραφικό ὄνομα Σίφνος ἔχουν σχηματιστεῖ εἴκοσι ἕξι πατριδωνυμικά οἰκογενειακά ὀνόματα, προφανῶς λόγω τῆς ἐποχιακῆς μετανάστευσης και διασπορᾶς τῶν Σιφνιῶν ἀγγειοπλαστῶν ἀνά τὰ νησιά και τὰ παράλια τῆς πατρίδας μας.

Καταλήγοντας, κατά τήν ταπεινή μου ἄποψη, εἶναι ἐπισηφάλες νά ὑποθέσουμε ὅτι τό Ὁθωναῖος ἐνδέχεται μέ παραλλαγή νά προῆλθε ἀπό τό Μοθωναῖος. Μπορεῖ τό γεγονός ὅτι τὰ δύο αὐτά ὀνόματα δέν συνυπάρχουν ταυτόχρονα γιά μεγάλο χρονικό διάστημα στή Σίφνο νά εἶναι ἀπλή σύμπτωση. Ἐξάλλου, ἀπό γλωσσολογική ἄποψη, γιά νά ἦταν πιθανή ἡ περίπτωση τό Ὁθωναῖος νά προῆλθε ἀπό τό Μοθωναῖος μέ παραφθορά, ἔπρεπε νά ὑπάρχουν δύο προϋποθέσεις: α) Νά εἶχαμε παραδείγματα λέξεων στό σιφνιακό γλωσσικό ἰδίωμα, στά ὁποῖα νά ἐκπίπτει τό ἀρχικό Μ και β) Νά εἶχαμε και τύπο Ὁθωνιός, ὅπως Μοθωνιός < Μοθωναῖος. Τέλος, ἐπειδή και στήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα ὑπάρχουν παράλληλα τὰ οἰκογενειακά ὀνόματα Μοθωναῖος (μέ τίς παραλλαγές του) και Ὁθωναῖος, θεωρῶ ὅτι ἡ προέλευσή τους εἶναι ἀνεξάρτητη. Τό Ὁθωναῖος λογικά δέν πρέπει ἐξαιτίας τῆς ὁμοσχίας νά προῆλθε ἀπό τό Μοθωναῖος ἀλλά ἀπό τό τοπωνύμιο Ὁθωνοί, ἀφοῦ μάλιστα οἱ Ὁθωνοί (τόπος καταγωγῆς ἢ προέλευσης τῶν Ὁθωναίων) εἶναι μέχρι σήμερα Κοινότητα τῆς Ἐπαρχίας και τοῦ Νομοῦ Κέρκυρας μέ 663 κατοίκους.

Νίκος Γ. Προμπονάς

Υ.Γ. Τό ἐπίθετο ὀθώνειος, -ος/ -α, -ο (δηλαδή ὀθωνικός, πού ἀναφέρεται στό βασιλιά Ὁθωνα) εἶναι ἄσχετο και παράγεται ἀπό τό ὄνομα Ὁθων (λατιν. Otho, - opis = πλούσιος, εὐτυχής)».

1. Μοθωναῖος Πέτρος

Πρώτην περί αὐτοῦ μαρτυρία ἔχομε τό ἔτος 1664, Ὀκτωβρίου 12, ὅταν, μέ τήν ιδιότητα τοῦ «προεστοῦ», προσυπέγραψε βεβαίωση τῆς Κοινότητος ὑπέρ τοῦ, μέχρι τότε, διατελέσαντος διδασκάλου Σίφνου καθολικοῦ ἱερέα Γεωργίου Πέρη¹. Ἦταν δηλαδή ὁ Πέτρος Μοθωναῖος μεταξύ τῶν διακεκριμένων πολιτῶν τῆς Σίφνου, μέλος τοῦ σώματος τῶν προεστῶν τοῦ νησιοῦ. Δέκα χρόνια ἀργότερα, στίς 26 Φεβρουαρίου 1674/5, σέ ἔγγραφο διακανονισμοῦ χρεῶν τῆς Κοινότητος², προσυπέγραψε καί πάλι ὑπό τήν ιδιότητα τοῦ «γέροντος», διακεκριμένης δηλαδή προσωπικότητος. Ἐπίσης, στίς 13 Δεκεμβρίου 1674, «ὁ κύριος Πετρῆς Μοθονέος... ἡλικίας ἐτῶν 50 περίπου» (γεννηθεῖς περί τό 1620-1625), εὐρισκόμενος γιά ὑποθέσεις του στή Νάξο, ἐμαρτύρησε ἐγγράφως καί μέ ὄρκον, ἐνώπιον τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου Νάξου Βαρθολομαίου Πόλλα, ὅτι «τά κτήματα τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας Σίφνου δέν ἔχουν καταπατηθεῖ ἀπό κανέναν, οὔτε τά διεκδικεῖ κανεῖς ἤ τά ἐνοχλεῖ»³. Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1682 ὁ Πέτρος Μοθωναῖος ἀνευρίσκεται στό ἀνώτατο ἀξίωμα τῆς Κοινότητος, ἐκεῖνο τοῦ «ἐπιτρόπου τοῦ Κοινοῦ» μέ τήν ιδιότητα αὐτή προσυπέγραψε ἔγγραφο βεβαίωσης τελέσεως, κατά τό ἔτος 1674, ἀνθρωποκτονιῶν στή Σίφνο ἀπό ἀνθρώπους τοῦ φοροεισπράκτορα Κων. Ἀλιπράντη⁴. Εἶναι ἡ τελευταία εἶδησή μας γι' αὐτόν.

2. Μοθωναῖος Ἰωάννης, λογοθέτης.

Ὁ Ἰωάννης Μοθωναῖος, κληρικός τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου μέ τό ἀξίωμα τοῦ «λογοθέτη», ὑπογράφει σέ ἔγγραφο ἄλλοτε ὡς «Μοθονέος» καί ἄλλοτε ὡς «Μοθονιός»⁵. Ἀπό τοῦ ἔτους 1677-1703 ἀνευρίσκεται ἐπίτροπος τῆς Μονῆς Παναγίας Βρυσσιανῆς⁶. Σέ ἔγγραφο ἀφέρεσης κτημάτων στή Μονή ἀπό τήν ἐγγόνη τοῦ μισέρ Βασίλη Λογοθέτη, θυγατέρα ποτέ Πετράκη Ρόζα καί σύζυγο Καίρη, ὑπέγραψε (30 Μαρτίου 1696) καί «ὁ λογοθέτης Σίφνου Ἰωάννης Μοθονιός»⁷. Στά

1. «Σιφνιακά», 5 (1995), σελ. 60, 150.

2. «Σιφνιακά», 16 (2008), σελ. 116, ὅπου ὑπογράφει «Πέτρος Μοθινός βεβαιώσω τ' ἄνωθεν».

3. «Σιφνιακά», 12 (2004), σελ. 143-144.

4. «Σιφνιακά», 14 (2006), σελ. 36.

5. Σίμου Μιλτ Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσσιανή*, Ἀθῆναι 1966, σελ. 47-48.

6. Αὐτόθι.

7. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 168 καί 13 (2005), σελ. 45.

1698 αναφέρεται ως «ὁ ἐντιμώτατος ἅγιος λογοθέτης Γιαννάκης Μοθονιός»⁸, ἐνῶ στίς 30 Ἰανουαρίου 1701, σέ ἔγγραφο προσδιορισμοῦ ἐνορίας τοῦ Ζαννῆ Ἰωάννου Τουλῆ Φιλικοῦ ὡς «ὁ λογοθέτης Ἰω. Μοθονιός»⁹ καί στά 1703, Δεκεμβρίου 17, «ὁ ἐντιμώτατος ἅγιος λογοθέτης Γιαννάκης Μοθονιοῦ»¹⁰.

3. Μοθονιοί τοῦ 1670.

Κατά τό ἔτος 1670 πραγματοποιήθηκε ὀθωμανική ἀπογραφή στίς Κυκλάδες, καί τή Σίφνο βέβαια, μέ σκοπό τήν ἀνασύνταξη τοῦ φορολογικοῦ καταστίχου, τό ὁποῖο, λόγω τοῦ βενετοτουρκικοῦ πολέμου (1645-1669), δέν εἶχε ἀναπροσαρμοστεῖ. Στήν ἀπογραφή καταγράφηκε ἰκανός ἀριθμός «Μοθονιῶν», κατοίκων τοῦ Κάστρου, πλῆν ἐνός πού κατοικοῦσε στόν Ἀρτεμῶνα. Στό Κάστρο διέμεναν α) ὁ Ἀντώνης Μοθονιός τοῦ Μιχάλη, ὁ Νικολός Μοθονιός τοῦ Μιχάλη, τῆς ἐνορίας Θεοσκέπαστης, β) ὁ Γιάννης Μοθονιός τοῦ Μιχάλη, τῆς ἐνορίας Ἁγίου Γεωργίου, γ) ὁ Γιάννης Μοθονιός τοῦ Γιώργη, τῆς ἐνορίας τῆς Παναγιάς, δ) ὁ Γιακουμῆς Μοθονιός τοῦ Ἀνδρουλῆ καί ε) ὁ Λουκᾶς Μοθονιός τοῦ Ἀντώνη, κάτοικος Ἀρτεμῶνα, τῆς ἐνορίας τῶν Ταξιαρχῶν¹¹.

4. Μοθονιός Ἰωάννης

Τό 1678, Ἰουνίου 28, Ἰωάννης Μοθονιός υπέγραψε, ὡς μάρτυς, ἔγγραφο παραχώρησης ἀκινήτου στό ναό τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος¹² καί τό 1688, Ἀπριλίου 25, καντζελλαρικό ἔγγραφο - μαρτυρία γιά τά κτήματα τῆς Παναγίας τοῦ Κήπου τῶν καθολικῶν, τόσο γιά λογαριασμό ἄλλου, ἀγραμμάτου, ὅσο καί ὡς μάρτυς ὁ ἴδιος¹³.

5. Μοθωναῖος μαστρο Πετρῆς

Σύζυγος τῆς Φλουρέζας Τομάζου τοῦ Ἰωάννου, μνημονεύεται τό 1737, Ἰουνίου 3, σέ ἔγγραφο λύσης διαφορᾶς σχετικῆς μέ τόν ναό ἀπό τόν ὁποῖο ἔπρεπε νά τελεσθεῖ ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία τῆς θανούσης μητέρας τῆς Φλουρέζας¹⁴. Ὁ Μοθωναῖος αὐτός μαστρο Πετρῆς εἶναι, πιθα-

8. Συμεωνίδη, Βρυσιανή, σελ. 47.

9. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 56.

10. «Σιφνιακά», 13 (2005), σελ. 46.

11. Εὐαγγελίας Μπαλτά, Ἡ Ὄθωμανική Ἀπογραφή τῆς Σίφνου τό 1670, «Πρακτικά Β' Διεθνοῦς Σιφναϊκοῦ Συμποσίου», (2002), Ἀθήνα, 2005, σελ. 323 ἐπ.

12. Περιοδ. «Ἡ Σιφνιακή», Ἰανουάρ. 1968, σελ. 22 καί «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 50.

13. «Σιφνιακά», ὁ.π.π.

14. «Σιφνιακά», 11 (2003), σελ. 50.

νόν, ἔγγονος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1 Πέτρου Ὁθωναίου, τοῦ ὁποίου ἔφερε τό ὄνομα.

6. Μοθωναῖος Γιώργης

Τήν 1η Μαρτίου 1792 ὁ Γιώργης Μοθωναῖος εὕρισκονταν στήν Κων/πολη, ὅπου ὑπέγραφε «ἐμμάρτυρο ὁμολογία» ὅτι δανείστηκε ἀπό τόν λογιώτατο σινιόρ Νικολάχη Ἄντ. Γρυπάρη τό ποσόν τῶν 200 γροσίων πρὸς 20% ἐτησίως. Ὁ ὑψηλός αὐτός τόκος ἐβάρυνε, συνήθως, ναυτικά δάνεια, γεγονός πού φανερώνει ὅτι ὁ Γιώργης Μοθωναῖος ἦταν, πολύ πιθανόν, ἔμπορος, προτιθέμενος νά μεταφέρει διά θαλάσσης ἐμπορεύματα¹⁵, ἢ καραβοκύρης.

7. Μοθονιός, σκευοφύλαξ

Κληρικός ὁ ἐν λόγῳ Μοθονιός, μέ τό ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακα, προσυπέγραψε ἔγγραφο πώλησης ἐρειπωμένου ἀκινήτου (βιναρέ) τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου κατά τό ἔτος 1795, Αὐγούστου 19¹⁶.

8. Μοθώνης Φραντζέσκος

«Ἡ κυρά Χρυσώ, θυγατέρα μέν τοῦ ποτέ Ἀντωνίου Ἀχλάδη καί χήρα τοῦ ποτέ Φραντζέσκου μοθώνη», ἐπήγαινε ἀπό τή Σίφνο στό Ναύπλιο, «εἰς τήν ἀρμάδα (= τόν βενετσιάνικο στόλο), διά νά ἐνταμωθῆ μέ τόν σινιόρ καπουτάν Τζουάνε Ἀχλάδη», ἐξάδελφόν της, ἀλλ' «εἰς τό ταξείδιον ἐπιάσθη σκλάβα παρά τῶν ἀγαρηνῶν», κατά τά σημειούμενα σέ συμβολαιογραφική πράξη τῆς 2-10-1695. Δηλαδή ὁ Φραντζέσκος Μοθώνης δέν εὕρισκονταν στή ζωή τό 1695¹⁷.

15. Γεωργ. Α. Πετροπούλου, *Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835)*, ἔκδοση Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στή σειρά «Μνημεῖα τῆς Ἑλλην. Ἱστορίας», τόμ. Γ', τεῦχος Ι., Ἀθῆναι 1956, σελ. 252.

16. Αὐτόθι, σελ. 234.

17. Αὐτόθι, σελ. 464, «Σιφνιακά», 9 (2001), σελ. 40.

Β' ΟΘΩΝΑΙΟΙ

Ἡ κατάταξη καί, ιδιαίτερα, ἡ ταυτοποίηση τῶν ἀποκαλυφθέντων ἀπό τήν ἔρευνα Ὁθωναίων, ὑπῆρξε ἔργο δυσχερές. Τοῦτο δ' ἐπειδή ἀνευρέθησαν πρόσωπα μέ ἴδιο βαπτιστικό ὄνομα χωρίς πατρώνυμο ἀλλ' ἰδίας, περίπου, ἐποχῆς, ἢ διαφορετικοῦ κλάδου μέ ἴδιο πατρώνυμο κ.λπ. Δέν ἀποκλείεται λοιπόν νά ἔχουμε ὑποπέσει σέ κάποιο σφάλμα, τό ὁποῖο θά ἀποκατασταθεῖ μελλοντικά μόνο μέ τήν ἀνακάλυψη καί ἄλλων στοιχείων.

1. Ἰγνάτιος Ὁθώνειος.

Ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰγνάτιος γεννήθηκε στή Σίφνο τό ἔτος 1768 καί, μετά τό Σχολεῖο τῆς πατρίδας του, συνέχισε τίς σπουδές του σ' ἐκεῖνο τῆς Πάτμου ὑπό τόν διδάσκαλο Δανιήλ Κεραμέα. Ἀκολούθως προσῆλθε στίς τάξεις τοῦ Κλήρου καί, ἀξιοποιώντας τίς γραμματικές γνώσεις του, ἀνέλαβε διδάσκαλος στή Σχολή Φαναρίου (Κουρουτσεσμέ) τῆς Κων/πόλης μέχρι τοῦ ἔτους 1814. Τότε ἐκλέχτηκε μητροπολίτης Ἐλασσῶνος, ἀπεβίωσε ὁμως σύντομα¹⁸, περί τά τέλη τοῦ 1815 ἢ τίς πρῶτες ἡμέρες τοῦ 1816. Μετά τόν θάνατό του οἱ κληρονόμοι του ἐπώλησαν τά διατηρούμενα ἀπ' αὐτόν πατρογονικά ἀκίνητα στή Σίφνο, κατά τά κατωτέρω.

2. Γεώργιος Ὁθωναῖος

Ἀδελφός τοῦ Ἰγνατίου, ὁ Γεώργιος, μέ ἀξιόλογες καί αὐτός σπουδές, ὑπηρέτησε, πρό τοῦ ἔτους 1794, στίς Ἡγεμονίες Βλαχίας καί Μολδαβίας μέ τόν ἀπονεμόμενο σ' αὐτές τίτλο τοῦ «βιστιάρη». Ὅπως καί ἄλλοι Φαναριῶτες πού ὑπηρετοῦσαν στίς Ἡγεμονίες, μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Κων/πολη, ἐντάχθηκε, κατά ἐπικρατοῦσα συνήθεια, στό διοικητικό προσωπικό τοῦ Κράτους καί μάλιστα στήν ὑπηρεσία τοῦ καπουδάν πασᾶ, δηλ. τοῦ Τούρκου ναυάρχου, μέ τό ἀξίωμα τοῦ «γραμματικοῦ τοῦ δραγομάνου τοῦ Στόλου». Ὑπό τήν ἀξιόλογη αὐτήν ιδιότητα ἀνευρίσκεται νά ὑπογράψει:

α) 1794, Μαρτίου 11, γράμμα ἐξοφλητικό¹⁹.

18. Ματθαίου Κ. Παρανίκα, *Σχεδιάσμα περί τῆς ἐν τῷ Ἑλλήν. Ἐθνεί καταστάσεως τῶν Γραμμάτων ἀπό ἀλώσεως Κων/πόλεως (1453 μ.Χ.) μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης (ΙΘ') ἑκατονταετηρίδος, ἐν Κων/πόλει 1867, σελ. 30, ὑποσ. 2. Βλ. καί «Σιφνιακά», 4 (1994), σελ. 143.*

19. Διον. Α. Ζαχυθνοῦ, *Κατάλογος τῆς Συλλογῆς Περικλέους Ζερλέντη, στήν «Ἐπετηρ. Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν», 13 (1937), σελ. 261.*

β) 1807, Αύγουστου 17, Πάρος, έγγραφη κατάθεση δύο μαρτύρων, ότι οι βοσκοί που χρησιμοποιούσαν τα τρία έρημα νησιά Δεσποτικό, Στρογγυλό και Φυρά σαν γεννολείβαδα, καταβάλλουν στον σιόρ Πετράκη Γρυπάρη, ως μίσθωμα, 130 οκάδες τυριού²⁰.

γ) 1809, Μαΐου 4, χρεωστική όμολογία των απέσταλμένων της Κοινότητας Κέας στην Κων/πολη προς τον δραγομάνο του στόλου Μιχαήλ Χαντζερή (διά χειρός Γ. Όθωναίου, γραμματικού του βασιλικού στόλου)²¹.

δ) 1811, Ιουλίου 20, «Ό βος βιστιάρης και γραμματικός του στόλου Γεώργιος Όθώνειος, ως έχων την κοινήν (των Σιφνίων) πατένταν (= αντιπροσώπευση)» για τα οικονομικά ζητήματα του νησιού στην Κων/πολη, «έβιάσθη μέγਾਲως και άκων και μή βουλόμενος» κατέβαλε στο ταμείο του ναυαρχείου «γρόσια τέσσερις χιλιάδες πεντακόσια»²², πληρωτέα πλέον σ' αυτόν από τους Σιφνίους.

ε) 1812, Αύγουστου 28, Αναφορά των προεστώτων Νάξου προς τον δραγομάνο του στόλου, μέ την όποία άνεκοίνωναν απόφασή τους περί διαφοράς μεταξύ Γεωργίου Άρώνη και Αναστασίου Αναπλιώτη. Τήν απόφαση έπεκύρωσε στις 9 Σεπτεμβρίου 1813 ό γραμματικός του βασιλ. στόλου Γεώργιος Όθωναϊός²³.

στ) μετά τό 1812, χρεωστική όμολογία Φραγκίσκου Σομμαρίπα, έπικυρουμένη από τον Κων. Μαυρογένη. Υπογράφει, ως μάρτυς, ό γραμματικός του βασιλ. στόλου Γεώργιος Όθωναϊός²⁴.

Η οικογένειά του, μόνιμα έγκατεστημένη στην Κωνσταντινούπολη, άπετελείτο από τή σύζυγό του Έλέγκω, δύο θυγατέρες, τήν Κατήγκω και τή Μαριώρα και δύο γιούς, τον Κωνσταντίνο και τον Ιωάννη²⁵. Ό βιστιάρης Γεώργιος Όθωναϊός άπεβίωσε μεταξύ Σεπτ. 1813-1815 και πρό του άδελφού του μητροπολίτου Ιγνατίου. Τοϋτο δέ γιατί άμέσως μετά τον θάνατο του τελευταίου, έπισυμβάντος πρό του μηνός Φεβρουαρίου 1816, οι κληρονόμοι του (δηλ. ή σύζυγος του άδελφού του Έλέγκω και τά τέσσερα παιδιά της), έσπευσαν νά έκποιήσουν τά εύρισκόμενα στη Σίφνο άκίνητα - προσωπική περιουσία του [«τό είς τον κήπον άμπέλι, τό είς τον Μαραθίτην χωράφιον, τήν είς τον Ποταμόν σχάλαν λεγομένην τής Λιανής, τήν

20. Πετροπούλου, ό.π.π., σελ. 315.

21. Ζακυθηνοϋ, ό.π.π., σελ. 255.

22. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, Έγγραφα της Νήσου Σίφνου (1785-1820) έκ της Συλλογής Γεωργίου Ε. Μαριδάκη, στην «Έπετηρ. του Μεσαιων. Άρχείου», 17 (1967), σελ. 17 (και σέ άνάτυπο).

23. Ζακυθηνοϋ, ό.π.π., σελ. 281.

24. Αυτόθι, σελ. 291.

25. Πετροπούλου, ό.π.π., σελ. 133 έπ.

ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὰ ἔξω τοῦ Κάστρου δύο κελλαράκια, τὰ ἕτερα δύο ἔξω τοῦ Κάστρου ἐργαστήρια, τὰ εἰς τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίναν»]²⁶. Πρὸς τοῦτο κατέστησαν πληρεξουσίους ἐπιτρόπους τους μέ ἔγγραφο τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1816 τοὺς εὐγενέστατους «σινιὸρ Κωνσταντάκη Ἰωάννου Πᾶον καὶ σινιὸρ Νικολάκη Βαλέταν», κατοίκους Σίφνου, προκειμένου νὰ προέλθουν, γιὰ λογαριασμό τους, στὴν ἐκποίηση τῶν ἀνωτέρω ἀκινήτων, τὰ ὁποῖα χαρακτήρισαν ὡς «πατρικά μας κτήματα, ὅσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου ἁγίου Ἐλασσῶνος κυρίου Ἰγνατίου ἔμειναν ἀπώλητα»²⁷. Μὲ ἄλλους λόγους τὸ μερίδιο τοῦ Ἰγνατίου ἀπὸ τὴν πατρογονική περιουσία, τὸ ὁποῖο εἶχε μείνει ὡς τότε ἀπώλητο, ἐνῶ ἐκεῖνο τοῦ συζύγου καὶ πατέρα τους εἶχε, ὅπως φαίνεται, ἐκποιηθεῖ προηγουμένως.

Μὲ ἄλλο γράμμα τους πρὸς τοὺς πληρεξουσίους παρεκάλεσαν, μετὰ τὴν πώληση τῶν κτημάτων, «τὰ γρόσια νὰ τὰ ἐμβάσετε εἰς τὸν ἐδῶ ἄρχ(οντα) γραμματικόν κύριον Γεώργιον Πᾶον καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὴν εὐγενίαν του τὰ λαμβάνομεν ἀσφαλῶς».

Στὸ γράμμα αὐτὸ ἐπεσύναψαν καὶ τὸ πληρεξούσιο ἔγγραφο, ἐπιβεβαιωμένο ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Δέρκων Γρηγόριο, γιὰ τὴν κατοχύρωση τῶν πληρεξουσίων στὴ διενέργεια τῆς πώλησης τῶν κτημάτων²⁸.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο 1817, Ἀπριλίου 23, ὁ ἐκ τῶν κληρονόμων Κων/νος Γ. Ὁθωναῖος, υπέγραψε ἀπόδειξη εἰσπραξῆς ποσοῦ 170 γροσίων, ὅση ἢ ἀξία τοῦ πωληθέντος παρὰ τοῦ «σιὸρ Κωνσταντίνου Ἰωάννου Πάου» χωραφιοῦ «ὀνομαζομένου Μαραθίτης»²⁹.

3. Κωνσταντῖνος Ὁθωναῖος.

Θεωροῦμε ὅτι δέν πρόκειται γιὰ τὸν Κων/νο Ὁθωναῖο τῆς προηγουμένης παραγράφου, τέκνο τοῦ ἀποβιώσαντος βιστιάρη Γεωργίου Ὁθωναῖου, ἀλλὰ γιὰ διαφορετικὸ πρόσωπο ἐμφανιζόμενο στὸ προσκήνιο τοῦ «τραπεζικοῦ» κύκλου τῆς Κων/πόλεως πρὸ τοῦ ἔτους 1799.

Τοῦτο δ' ἐπειδὴ στὸ πληρεξούσιο ἔγγραφο τῆς 1^{ης} Φεβρουαρίου 1816, τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων τοῦ βιστιάρη, μέ τὸ ὁποῖο κατέστησαν ἐπιτρόπους στὴ Σίφνο κ.λπ., ἀναγράφεται «... οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, ἢ τε χήρα τοῦ μακαρίτου βιστιάρη γεωργίου ὀθωναῖου καὶ τὰ ὀρφανὰ αὐτοῦ...», διατύπωση πού δηλώνει νεαρό τῆς ἡλικίας τῶν ὀρφανῶν καὶ ὄχι προσώπων ἐπαγγελματικὰ ἀποκατεστημένων πρὸ πολλοῦ, ἀντίθετα μέ τὸν ἐδῶ ἐξεταζόμενο Κων/νο.

26. Αὐτόθι.

27. Αὐτόθι.

28. Αὐτόθι.

29. Αὐτόθι, σελ. 136.

Τούτος αναφέρεται σέ μαρτυρία τῆς 1^{ης} Ἰανουαρίου 1799. Κατ' αὐτήν, ὁ Μυκόνιος καπετάν Πέτρος Κανισκᾶς, ἐξουσιοδοτημένος ἀπό τήν Κοινότητα Μυκόνου, δανείστηκε 2.500 γρόσια ἀπό τόν σοφολογιώτατο διδάσκαλο Παῖσιο στήν Κων/πολη, προκειμένου νά πληρώσει τή φορολογία τοῦ νησιοῦ τους. Ἐπί τοῦ ἐγγράφου σύναψης τοῦ δανείου σημειώθηκαν μεταγενέστερα (τό 1801;) τά ἐξῆς:

«Εἰς τάς 4 Φεβρουαρίου ἐπληρώθησαν παρά τοῦ ἄρχοντος παχαρνίκου Ρίζου τῶ Κωνσταντίνω Ὁθωναίῳ διά ρετζεβούτας μόνον δύο χρόνων διάφορα γρόσια 600. Τήν 6 Ἀπριλίου 1804, ἔτι τῶ ἰδίῳ παρά τοῦ ἰδίου διά πόλιτζας μόνον γρόσια 1200», δηλ. σύνολο 1800 γρόσια. «Μένει νά πληρωθῶσι τά λοιπά τῶν λοιπῶν χρόνων διάφορα καί κεφάλαιον»³⁰.

Τήν 1^η Μαρτίου 1815 ὁ Κων/νος Ὁθωναῖος διατελοῦσε «γραμματικός» τοῦ δραγομάνου τοῦ στόλου καί μέ τήν ιδιότητα αὐτή ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς «προεστῶτες καί ἐπιτρόπους καί ὄλον τόν κοινόν ραγιάν τῆς Νήσου Μήλου» διαταγή ἀνάθεσης σέ κατάλληλα πρόσωπα τή συγκέντρωση τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεών τους «φυλλάτοντες ὅλας τάς ἐξ ἀρχῆς τοπικάς συνηθείας»³¹.

Δέν ἀποκλείεται αὐτός ὁ Κων/νος Ὁθωναῖος νά εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πρόσωπο μέ τόν ἐπόμενο τῆς §4.

4. Οἱ ἀδελφοί Κων/νος καί Ἰωάννης Ὁθωναῖοι, τοῦ Νικολάου.

Καί οἱ δύο αὐτοί ἀδελφοί Ὁθωναῖοι ἀσκοῦσαν «τραπεζικές» ἐργασίες στήν Κων/πολη. Ὁ Κωνσταντῖνος μάλιστα ἦταν διαπιστευμένος ἀντιπρόσωπος τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου στήν πρωτεύουσα. Τήν 1^η Φεβρουαρίου 1821 ἐπλήρωσε ἐξ ἰδίων χρημάτων 3.591 γρόσια γιά τό χρεωστούμενο ὑπόλοιπο τοῦ ἐτησίου φόρου τῆς Κοινότητας Σίφνου, ἡ ὁποία ἔμεινε νά τοῦ χρεωστεῖ τό ποσόν αὐτό μέ τόκο 20% ἐτησίως. Στίς 6 Ἀπριλίου 1821 ὁ εἰδικός ἀπεσταλμένος τῆς Κοινότητας Σίφνου στήν Κων/πολη Τομάζος Δεπάστες κατέβαλε στόν Κων/νο Ὁθωναῖο 3.034 γρόσια ἔναντι λογαριασμῶν ἀπό τίς φορολογικές ὑποχρεώσεις τοῦ νησιοῦ πρὸς τό Κράτος³².

Ἀλλά καί τό νησί τῆς Κύθνου (Θερμιά) εἶχε συνεργασία μέ τοὺς δύο Ὁθωναῖους. Τήν 1^η Μαρτίου 1821 ὁ δραγομάνος τοῦ στόλου Νικόλαος

30. Ἐλένης Ε. Κούκκου, *Οἱ κοινοτικοὶ θεσμοὶ στίς Κυκλάδες κατά τήν τουρκοκρατία*. Ἀνέκδοτα ἔγγραφα. Ἀθήναι 1989, σελ. 186.

31. Γεωργίου Χρ. Παγώνη, *Ἄγνωστα Ἱστορικά Στοιχεῖα τῆς Μήλου*, Μῆλος 1996, σελ. 56.

32. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 103.

Μουρούζης έγραφε στους κατοίκους Θερμίων ότι, επειδή δεν είχαν αποστείλει τό ποσόν τής φορολογίας τους στην Κων/πολη, «έλάβομεν ένα-γώνιον πρόνοιαν και εύρόντες τόν τιμιώτατον κύρ 'Ιωάννην 'Οθωναϊον, άνθρωπον τίμιον και συνετόν, ύποχρεώσαμεν τήν τιμιότητά του και έμέ-τρησε τά του συνήθους πεσινατίου (τουρκ. pesin = πληρωμή, προκατα-βολή) και λοιπά κοινοτικά δασίματα του μέρους σας κ.λπ.». Πλήρωσε δηλαδή για λογαριασμό τους ό 'Ιωάννης 'Οθωναϊος, αλλά, όπως έγρα-φε και πάλι στους Θερμιώτες ό ίδιος δραγομάνος στις 8 Μαρτίου 1821, «ήδη έλθόντων (στην Κων/πολη) των άπεσταλμένων σας, επειδή έπλή-ρωσαν τώ τιμιωτάτω κυρίω Κωνσταντίνω 'Οθωναίω, αύταδέλω του διαληφθέντος ('Ιωάννη), τά άνωτέρω γρόσια, δηλ. τό κεφάλαιον έξ χιλιάδας και εκατόν και χρονικόν διάφορον αύτων γρόσια προς 15% και έξώφλησαν μετά τής τιμιότητός του κατά τό ανά χειρας των ένυπόγρα-φόν του προς τόν διαληφθέντα 'Ιωάννην γράμμα... Διά τουτο θέλετε λάβει παρά του κύρ 'Ιωάννη 'Οθωναίου» τά άποδεικτικά στοιχεΐα «και τά λοιπά ανά χειρας του ένδεικτικά μας γράμματα»³³.

'Επ' εύκαιρία σημειώνεται ότι, παρά τήν κήρυξη τής 'Επανάστασης του '21 άκριβώς τήν εποχή πού πραγματοποιιούνται τά άνωτέρω σημει-ούμενα, οι νησιώτες του Αιγαίου δεν πίστευαν ακόμη στην έδραίωσή της, γι' αυτό έξακολουθούσαν να πληρώνουν φόρους στό τουρκικό Κράτος, να άποστέλλουν προς τουτο αντιπροσώπους τους στην Κων/πολη κ.λπ.

'Εν πάση περιπτώσει από τό δεύτερο έχ των δύο γραμμάτων του δραγομάνου του στόλου προς τους Θερμιώτες βεβαιώνεται ότι οι Κων/νος και 'Ιωάννης 'Οθωναϊοι ήταν άδελφια, τέκνα δέ του Νικολά-ου 'Οθωναίου, όπως συνάγεται από τήν έπομένη άπόφαση του Είρηνο-δικείου Σίφνου:

«'Αρ. 72

'Εν Σίφνω τήν

Συνεδρίασις τήν 21 'Ιουνίου 1840

21 'Ιουνίου 1840

- 'Ο εΐρηνοδίκης Πέτρος Κ. Πάος
- 'Εν έλλείψει Γραμμ. ό ύπογραμματεύς 'Ι. Α. Πρεζάνης
- 'Ενάγοντες: Μαρία Ν. Δεπεράκη, Πέτρος Μυτιληναϊος
- 'Εναγόμενος: 'Ιωάννης Ν. 'Οθωναϊος.
- 'Αμφότεροι ένεφανίσθησαν.
- Περί άποκτήσεως δραχμών χιλίων πεντακοσίων και των τόκων αύτων.

33. 'Αντ. Ν. Βάλληνα, 'Ιστορία τής Νήσου Κύθνου, έν 'Αθήναις 1896, σελ. 66-67 και 'Ελ. Ε. Κούκκου, ό.π.π.

Παρόντων τῶν διαδίκων ὁ Εἰρηνοδίκης ἀνέγνωσε τὴν ἔγγραφον κλησίν τῶν ἐναγόντων, δι' ἧς ἐξαιτοῦνται ὥστε ὁ ἐναγόμενος νά τῶν ἐξαργυρώσῃ τὰς ἀνά χειρας τῶν χρεωστικὰς ὁμολογίας χρονολογούμενες, τῆς μὲν Μαρίας Ν. Δεπεράκη τὴν 30 Νοεμβρίου 1820 καί συνισταμένης εἰς γρόσια τουρκικά 1350, τοῦ δέ Πέτρου Μιτυληναίου τὴν 21 Μαρτίου 1821 καί συνισταμένης καί ταύτης εἰς γρόσια τουρκικά 150 μετὰ τῶν δεκαετῶν νομίμων τόκων τῶν, ὁμοίως καί τῶν ἐξόδων τῆς παρούσης δίκης μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως αὐτῆς. Ὁ δέ ἐναγόμενος δὲν ἠρνήθη μὲν τό χρέος του, ἀπήντησε δέ ὅτι εἶναι ἔτοιμος νά πληρώσῃ, ἂν οἱ διαληφθέντες ἀντί τούτου θέλουν νά λάβουν κοινὰς ὁμολογίας ὅπου ἔχει τῆς Νήσου Κύθνου, διότι ἄλλως πως δὲν δύναται νά ἐξαργυρώσῃ τὰς ὁμολογίας ταύτας.

Οἱ δέ ἐνάγοντες δὲν ἔστεργον νά δεχθῶσι κοινὰς ὁμολογίας τῆς Κύθνου, ἀλλ' ἀπαιτοῦσαν νά πληρωθῶσιν ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς πρό ὀλίγου πωληθείσης ἀμπέλου του, ἢ ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἀκίνητα κτήματά του. Ὁ δέ ἐναγόμενος ἀνταπήντησεν ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα δὲν τὰ ἐξουσιάζει διότι τὰ ἔχει ἐνουποθηκευμένα ἢ σύζυγός του εἰς χειρας τοῦ συμβολαιογράφου τούτου, καθὼς καί τὰ λοιπὰ ἀκίνητα κτήματά του, διὰ τὰ κτήματα τῆς προικὸς τῆς, τὰ ὅποια τῆς ἐπώλησεν εἰς τὴν Νῆσον Κύθνον.

Καί τέλος, μετὰ πολλήν συζήτησιν, ὁ συμβιβασμός δὲν ἐτελεσφόρησεν, μολονότι ἐπροτάθη δὲς καί τρεῖς παρά τοῦ εἰρηνοδίκου. Συνετάχθη ὅθεν ἡ παροῦσα ἔχθεσις τῆς ἀποτυχίας τοῦ συμβιβασμοῦ, ἧτις ἀνεγνώσθη πρὸς... μεγαλοφώνως, προσκληθέντες ἀκολούθως νά ὑπογράψωσιν, ἡ μὲν Μαρία Ν. Δεπεράκη ὡμολόγησεν ὅτι εἶναι ἀγράμματος, ὁ δέ Πέτρος Μιτυληναῖος ὑπογράφεται διὰ τοῦ ἐπιτρόπου του Μ.Κ. Μάτσα, ὁ δέ Ἰωάννης Ν. Ὁθωναῖος ἰδιοχείρως.

- Διὰ τὸν ἀνίκανον γράφειν Πέτρον Δ. Μιτυληναῖον ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ Μ.Κ. Μάτσας

- Ἰωάννης Ν. Ὁθωναῖος

(Τ.Σ.) Ὁ εἰρηνοδίκης

Πέτρος Κ. Πᾶος

Ἐν ἐλλείψει Γραμματέως

Ὁ ὑπογραμματεὺς

Ι.Α. Πρεζάνης»³⁴.

ΠΗΓΗ:

Συλλογή Γ. Γαϊτάνου - Διάφορα.

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ συνολικῶς ἐκτεθέντα ἀνωτέρω α) ὁ ἐνα-

34. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 15.

γόμενος Ἰωάννης Ν. Ὁθωναῖος, ἤθελε νά ἐξοφλήσει τό χρέος του μέ κοινά ὁμόλογα τῶν Θερμιῶν, ἀπό αὐτά προφανῶς πού κατεῖχε ἀπό δοσοληψίες του μέ τό Κοινό τῶν Θερμιωτῶν, σχετικές μέ τίς φορολογικές ὑποχρεώσεις τους πρὸς τό τουρκικό κράτος, β) εἶχε σύζυγο ἀπό τά Θερμιά, γ) ὡς εἰδικός μέ τά οἰκονομικά-«τραπεζικά» θέματα καί ἐνόψη πιθανῶν διεκδικήσεων τρίτων -ἄλλοτε πελατῶν- συνεργαζομένων μαζί του, εἶχε κατασφαλίσει νομικά τήν περιουσία του στή Σίφνο μέ ὑποθήκευσή της ἀπό τή σύζυγό του (!), ἐπειδή εἶχε πωλήσει τή δική της προικῶα περιουσία στά Θερμιά καί δ) κατά τήν ὀλόγραφη ὑπογραφή του στήν ἀπόφαση τοῦ εἰρηνοδικείου Σίφνου: Ἰωάννης Ν. Ὁθωναῖος, αὐτός καί ὁ ἀδελφός του βέβαια Κωνσταντῖνος, ἦταν τέκνα τοῦ, ἄγνωστου στίς πηγές, Νικολάου Ὁθωναίου.

Ὅπως φαίνεται, ὅταν τά γεγονότα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 κατέστησαν ἐπισφαλές τό κλίμα γιά τούς Ἕλληνες τῆς Κων/πόλεως, ὁ Ἰωάννης Ν. Ὁθωναῖος ἐγκατέλειψε τήν πρωτεύουσα τοῦ τουρκικοῦ κράτους καί ἐπέστρεψε στή Σίφνο φέρνοντας μαζί του καί τή χρηματική περιουσία του. Μέ ἓνα μέρος αὐτῆς, 300 γροσίων, ἀγόρασε στίς 24 Νοεμβρίου 1822 ἀπό τόν Δημήτριο Νίκου Μπαῶ «χωράφι μέ θεμωνιά καί ἀλώνι κείμενον εἰς Πλακωτόν». Τό σχετικό πωλητήριο ἔγραφε ὁ Ἀπόστολος Ὁθωναῖος καί παρέστη ὡς μάρτυς ὁ Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος³⁵, γιά τούς ὁποίους θά ἀναφερθοῦμε στή συνέχεια.

5. Γεώργιος Ὁθωναῖος καί Γεώργιος Κων. Ὁθωναῖος

Οἱ δύο αὐτοί Γεώργιοι, ἄγνωστου βαθμοῦ συγγενείας, ἀνευρίσκονται στό προσκήνιο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς Σίφνου τήν ἴδια περίπου ἐποχή, γι' αὐτό καί μᾶς «βασάνισαν» στή διασαφήνιση τῶν πληροφοριῶν μας. Τελικά προκρίναμε νά θεωρήσουμε ὅτι εἶχαμε νά κάνουμε μέ διαφορετικά πρόσωπα ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ ἓνας ὑπέγραφε σέ ἔγγραφο μέ μνεῖα καί τοῦ ὀνόματος τοῦ πατέρα του, Κωνσταντῖνος, ἐνῶ ὁ ἄλλος χωρίς πατρώνυμο. Ἔχομε τή γνώμη ὅτι ὁ πατέρας τοῦ πρώτου Κων/νος εἶναι ὁ τῆς §2 οἰκονομικός παράγων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

α) Γεώργιος Ὁθωναῖος

Ἀπό τούς προκρίτους τῆς Σίφνου ὁ Γεώργιος Ὁθωναῖος, εἶχε ἔντονη συμμετοχή στήν Κοινοτική Διοίκηση τῆς Σίφνου, μέ ἀρμοδιότητες σέ οἰκονομικά ζητήματα ἀπό τό 1818-1822, διετέλεσε δέ καί «γραμματικός τῆς καντσελλαρίας» (Ἰούλιος 1820)³⁶. Ὡς «ἐπιστάτης» (δηλ.

35. Αὐτόθι, σελ. 10.

36. Καρόλου Ἰω. Γκιών, Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, ἐν Σύρω 1876, σελ. κδ'.

ἐπίτροπος) τοῦ Κοινοῦ ὑπέγραψε ἀριθμὸ χρεωστικῶν ὁμολόγων κατὰ τὰ ἤδη ἐκτεθέντα³⁷. Τελευταία πληροφορία μας γι' αὐτὸν περιέχεται σὲ ἀπόφαση τῆς 1^{ης} Φεβρουαρίου 1843 τοῦ Πρωτοδικείου Σύρου κατὰ τὴν ὁποία αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐναγόμενοι Σίφνιοι καταδικάστηκαν στὴν ἐπιστροφή χρηματικοῦ ποσοῦ σὲ διατελέσαντα ὑποτελώνη Σίφνου³⁸.

β) Γεώργιος Κων. Ὁθωναῖος

Πρώτην περὶ αὐτοῦ εἶδηση ἔχομε στὶς 14 Ἀπριλίου 1820, κατὰ τὴν ὁποία συνέταξε στὴ Σίφνο ὁμολόγο τῆς Συλλογῆς Ἐγγράφων Γεωργίου Μαριδάκη³⁹. Κατόπιν, στὸν διενεργηθέντα, κατὰ Μάϊον τοῦ 1822, ἔρανο ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐπανάστασης, προσέφερε 5 γρόσια (ὅπως καὶ ὁ ἄλλος Γεώργιος), ἐνῶ κάποιος Πέτρος Ὁθωναῖος (γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. κατωτέρω) ἔξι γρόσια. Καὶ οἱ τρεῖς καταγράφονται στὸν κατάλογο τῶν κατοίκων Κάστρου⁴⁰.

Στὶς 24 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου χρόνου (1822), ὁ Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος ὑπέγραψε, ὡς μάρτυς, τὸ πωλητήριο ἔγγραφο «χωραφίου μέ θεμωνιά καὶ ἀλώνι κειμένου εἰς Πλακωτόν», ἰδιοκτησίας Δημ. Νίκου Μπάου, πρὸς τὸν Ἰωάννη Ὁθωναῖο, μέ συντάκτη τοῦ ἔγγραφου τὸν Ἀπόστολο Ὁθωναῖο, ὁ ὁποῖος μάλιστα πρὸ τῆς ὑπογραφῆς του ἔθεσε τὸ τεκτονικὸ σύμβολο τῶν δύο παραλλήλων γραμμῶν μέ τὶς ἐνδιάμεσες στιγμές⁴¹. Ἀκολουθεῖ μία ἐννεατής περὶ αὐτοῦ σιωπῆ τῶν πηγῶν καὶ ἡ ἐπανεμφάνισή του τὸ ἔτος 1831. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, στὶς 8 Ἰανουαρίου καὶ 24 Φεβρουαρίου, συνυπέγραψε εὐχετήρια ἐπιστολὴ τῶν Σιφνίων πρὸς τὸν ἐορτάζοντα Κυβερνήτη Ἰωάννη Καποδίστρια καὶ ἄλλην ὑπὲρ τῆς ἀκολουθουμένης ἀπ' αὐτὸν πολιτικῆς ἀντίστοιχα⁴². Ἀπὸ τῆς 10 Ἰουλίου 1831 - 20 Σεπτεμβρίου 1835 διατελοῦσε, μετὰ τοῦ Σπ. Βαλέττα, δημογέρων Σίφνου καὶ στὶς 20 Μαρτίου 1836 δημοτικὸς σύμβουλος⁴³. Ἄλλες πληροφορίες γι' αὐτὸν δὲν ἔχομε.

6. Ἀπόστολος Ὁθωναῖος

Ὁ Ἀπόστολος Ὁθωναῖος, ἀπὸ τὰ ἐνεργὰ μέλη καὶ αὐτὸς τῆς Κοινοτικῆς Διοίκησης τῆς Σίφνου, δημογέρων καὶ ἐπιστάτης τῶν οἰκονομικῶν ἢ φροντιστῆς τῶν ἐξόδων τοῦ Κοινοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820, προ-

37. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 93 ἐπ.

38. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 15.

39. Πετροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 77.

40. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 120.

41. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 10.

42. «Σιφνιακά», 15 (2007), σελ. 187 ἐπ.

43. «Σιφνιακά», 3 (1993), σελ. 10, 50 ὑποσ. 1, 29, 35, 40, 80, 101, τόμ. 9 (2001), σελ. 156 καὶ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, σελ. 80.

σέφερε σημαντικές υπηρεσίες⁴⁴. Κατά τά γνωστά έπεισόδια μέ τόν αντιτιθέμενο στην Έπανάσταση Κων. Ίω. Μπαο, ό Απόστολος Όθωναϊος έπῆγε τόν Όκτώβριο του 1824 και έδωσε εξηγήσεις στό Ύπουργείο Έσωτερικων επί τῆς υποθέσεως μετά τίς έναντίον του φευδεϊς καταγγελίες του Μπάου⁴⁵.

Συντάκτης διαφόρων έγγραφων ό Απόστολος, δημοσίων και ιδιωτικών⁴⁶, είχε και τήν ιδιότητα του τέκτονος, όπως προείπαμε. Απεβίωσε σύντομα, μεταξύ Νοεμβρίου 1824 - πρό Φεβρουαρ. 1825 και κηδεύτηκε από τόν τοποτηρητή τῆς Μητροπόλεως Σίφνου πρώην Μοσχονησίων Βαρθολομαίο, κατά τό κατάστιχο του τελευταίου, όπου σημειώνεται: «γρόσια 4, λείψανο αρχιερατικό του Αποστόλη Όθωναίου»⁴⁷.

7. Ίωάννης Γεωργίου Όθωναϊος

Γεννήθηκε τό έτος 1765 (αφού τό 1835/36 αναφέρεται ως 70ντούτης)⁴⁸. Τό 1828 ανευρίσκεται «γραμματοδιδάσκαλος» Κάστρου, στην απογραφή δέ του πληθυσμού τῆς Σίφνου ίδιου έτους καταγράφεται «παιδαγωγός», έγγαμος μέ δύο αγόρια και μία θυγατέρα⁴⁹. Τό 1835 εξακολουθούσε τό έργο του μέ 30 μαθητές τους όποιους δίδασκε, εκτός από γραφή και ανάγνωση, «και εις άλλα βιβλία αρχάς τινας, Αριθμητικήν και παρόμοια», διέθετε δηλαδή περισσότερες γνώσεις από άλλους γραματοδιδασκάλους⁵⁰. Τό 1838-1839, στή μερίδα του γιου του Περικλη (βλ. κατωτέρω) στό Γυμνάσιο Σύρου, ό πατέρας του Ίωάννης αναφέρεται ως «άλληλοδιδάσκαλος», τό 1839-40 ως κτηματίας και τό 1840-41 έμπορος⁵¹. Μπορούμε, συνεπώς, νά θεωρήσουμε ότι διέκοψε τό διδασκαλικό επάγγελμα τό 1840.

8. Ίωάννης Κώστα Όθωναϊος

Στήν απογραφή πληθυσμού του 1828 καταγράφεται στους κατοίκους του Κάστρου, μέ τρία αγόρια και δύο θυγατέρες⁵².

44. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 87 επ.

45. «Σιφνιακά», 1 (1991), σελ. 9, 34.

46. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 10, τόμ. 3 (1993), σελ. 33, τόμ. 5 (1995), σελ. 106, τόμ. 12 (2004), σελ. 159, τόμ. 14 (2006), σελ. 162.

47. «Σιφνιακά», 4 (1994), σελ. 171.

48. «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 73.

49. Αυτόθι, σελ. 112.

50. Αυτόθι, σελ. 73.

51. Πληροφορίες κ. Έμμ. Ν. Φραγκίσκου, προερχόμενες από τό Ίστορικό Αρχείο Έρμουπόλεως, όπου είναι κατατεθειμένα τά Αρχεία του Γυμνασίου.

52. «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 114.

9. Δημήτριος Κόστα Ὀθώνειος

Υπέγραφε στις 24 Φεβρουαρίου 1831 τήν ἐπιστολή ἀφοσιώσεως τῶν Σιφνίων πρὸς τὸν Κυβερνήτη Ἰωάννη Καποδίστρια⁵³. Πατέρας καὶ αὐτοῦ, ὅπως τοῦ προηγουμένου, ὁ «Κώστας» ἢ «Κόστας», ἄγνωστο ὅμως ἂν πρόκειται γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο, γι' αὐτὸ δὲν εἶναι βέβαιο ἂν οἱ Ἰωάννης καὶ Δημήτριος εἶναι ἀδελφοί. Ἄλλωστε ὁ Δημήτριος ἐκτός ἀπὸ τὸ ἀνορθόγραφο τοῦ πατρωνύμου (Κόστας) ὑπογράφει «Ὀθώνειος» καὶ ὄχι Ὀθωναῖος.

10. Μανουήλ Ὀθωναῖος.

Ἀναγράφεται στὴν ἀπογραφή τοῦ 1828, ἕγγαμος ἄνευ τέκνων καὶ μὲ ἐπάγγελμα αὐτὸ τοῦ «μεταπράτη»⁵⁴. Στις 20 Φεβρουαρίου 1833 συνυπέγραψε αἴτηση τῶν Σιφνίων γονέων πρὸς τὴν Κυβέρνηση γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τοῦ νησιοῦ⁵⁵, μολονότι ἄτεκνος.

11. Περικλῆς Ἴω. Ὀθωναῖος

Τέκνο τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 6 Ἰωάννου Ὀθωναίου, ὁ Περικλῆς, ὑπῆρξε ἐξαίρετος ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, τὸ βιογραφικὸ τοῦ ὁποῖου βλ. στὰ «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 73-74. Ἐδῶ μποροῦμε νὰ προσθέσουμε ὅσα ἀναφέρει ὁ κ. Ἐμμ. Φραγκῆσχος γιὰ τίς σπουδές τοῦ Περικλῆ στό Γυμνάσιο τῆς Σύρου:

«Σημαντικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ μαθητεία του στό Γυμνάσιο τῆς Σύρου, ἀλλὰ καὶ τὴ φιλολογικὴ του κατάρτιση, μᾶς δίνουν τῶρα δύο ἀνάλογοι περιεχομένου ἕγγραφα πού διαβιβάστηκαν στὴ Γραμματεία τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ μὲ τὰ ὁποῖα τῆς κοινοποιοῦνται ἀφενὸς «Ὅσα ἐξετάσθη δημοσία ἢ ὑπὸ τὸν Γυμνασιάρχην δευτέρα τάξις τοῦ Γυμνασίου», στό τέλος τῆς σχολικῆς χρονιάς 1839-1840 καὶ ἀφετέρου τὸ «Ἀποτέλεσμα τῶν Δημοσίων ἐξετάσεων τοῦ Η' Σχολιακοῦ ἔτους τοῦ Β. Γυμνασίου Ἐρμούπολεως, ἀρξαμένων τὴν 15 Ἰουνίου καὶ ἀποπερατωθειῶν τὴν 9 Ἰουλίου 1841». Σ' αὐτούς τοὺς καταλόγους ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν τῆς Β' καὶ Γ' τάξης ἀντίστοιχα τοῦ γυμνασιάρχου Γεωργίου Σερούϊου συνοδευόμενα ἀπὸ ὀρισμένα στοιχεῖα ταυτότητας (τόπος καταγωγῆς, ἡλικία) καὶ φυσικά ἀπὸ τὴν ἐπίδοσή τους στὰ ἐξετασθέντα μαθήματα... πατρίδα τοῦ Π. Ὀθωναίου ἀναφέρεται ἡ Σίφνος καὶ χρόνος ἡλικίας τὸ 19^ο καὶ 20^ο ἔτος ἀντίστοιχα. Στὰ φιλολογικὰ μαθήματα τῆς Β' τάξης (θεωρία περὶ ποιήσεως καὶ ἐποποιίας καὶ ἐφαρμογὴ τῆς σέ τέσσερα στοι-

53. «Σιφνιακά», 15 (2007), σελ. 189.

54. «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 112.

55. «Σιφνιακά», 3 (1993), σελ. 10.

χειά της *Ἰλιάδας*, ρητορική ἀνάλυση τεσσάρων δημοσθενικῶν λόγων) ἢ ἐπίδοσή του ἀξιολογήθηκε μέ τόν βαθμό «κάλλιστα», ἐνῶ στή Γενική Ἱστορία καί στό ρητορικό γύμνασμά του («Περί πατριωτισμοῦ») μέ τόν βαθμό «καλῶς». Στό ἔγγραφο ἐξάλλου τῶν ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων τοῦ 1841, ὁ Περικλῆς Ὁθωναῖος ἀναγράφεται, ἀνάμεσα σέ δεκαπέντε, τρίτος σέ σειρά κατὰτάξης... Ἐκτός ἀπό τά Λατινικά (καθηγητής Α. Θεολογίδης), ὅπου βαθμολογήθηκε μέ «καλῶς», στά ὑπόλοιπα μαθήματα ἀπέδωσε «κάλλιστα». Ἡ ἐξεταστέα ὕλη, ὅπως τήν εἶχε διδάξει στούς τελειόφοιτους μαθητές τοῦ Γυμνασίου ὁ Γυμνασιάρχης Σερούϊος, ἦταν καί πάλι ὑψηλῶν γνωστικῶν ἀπαιτήσεων, πάνω ἀπό τά κοινά μέτρα τῆς σχολικῆς διδασκαλίας... Τά ἀντικείμενα στά ὁποῖα ἐξετάστηκε δημόσια ὁ Περ. Ὁθωναῖος (διαφοροποίηση ὡς πρός τούς ἄλλους ὑπῆρξε μόνο στά θέματα τῆς Ψυχολογίας):

Ψυχολογία. Ἐκθεσις τοῦ Καντισμοῦ καί Ἀριστοτελισμοῦ - Θεωρία περὶ Τραγωδίας, θεωρία περὶ Λυρικῆς καί ἀνάλυσις τριῶν Τραγωδιῶν καί 4 Πινδαρικῶν ὠδῶν - Γοργίας καί Φαίδων μέ ἀναλύσεις καί ἐπικρίσεις κατὰ κεφάλαιον - Ἀριστοτέλους Πολιτικά μέ ἀναλύσεις καί ἐπικρίσεις κατὰ Κεφάλαιον· στό τελευταῖο, λόγω τῆς καθολικῆς, ὅπως σημειώνεται, εὐδοκίμησης στίς προηγούμενες ἐνότητες θεμάτων, θεωρήθηκε περιττό νά γίνει ἐξέταση. Τέλος, ἀνάμεσα στούς καθιερωμένους ρητορικούς λόγους τῶν μαθητῶν, τό «Ἐγκώμιον, εἰς τούς Ἐρμουπολίτας» τοῦ Π. Ὁθωναίου, ἀπέσπασε θετικά σχόλια».

12. Πέτρος Ὁθωναῖος

Κατά τόν διενεργηθέντα στή Σίφνο τόν Μάιο τοῦ 1822 ἔρανο ὑπέρ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Πέτρος Ὁθωναῖος συμμετέσχε μέ τήν καταβολή τοῦ ποσοῦ τῶν 6 γροσίων, σύμφωνα μέ τόν κατάλογο τῶν κατοίκων τοῦ Κάστρου, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε (βλ. ἀνωτέρω τήν §5). Στόν κατάλογο αὐτόν δέν ἀναγράφηκε, ἀτυχῶς, τό πατρώνυμό του πού, ἂν αὐτό ἦταν Κωνσταντῖνος, θά ἐπρόκειτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, γιά τόν ἀναζητούμενο παραφραστή τῶν «Αἰθιοπικῶν». Ἐνῶ λοιπόν ὁ Πέτρος Ὁθωναῖος εὐρίσκονταν τό 1822 στή Σίφνο, κατὰ τή διενεργηθεῖσα τό 1828 ἀπογραφή πληθυσμοῦ τῆς δέν καταγράφηκε κάτοικος κανενός χωριοῦ τοῦ νησιοῦ ἐπειδή, προφανῶς, ἀπουσίαζε. Τό γεγονός τοῦτο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιατί, ἂν ἀπουσίαζε τότε ἀπό τή Σίφνο, δέν ἀποκλείεται νά πρόκειται γιά τόν Πέτρο Κ. Ὁθωναῖο⁵⁶, ὁ ὁποῖος, κατὰ τόν Φίλιππο Ἡλιοῦ, εὐρίσκονταν, τό ἴδιο ἔτος 1828, στό Ναύπλιο, ὅπου ἐγγράφηκε συνδρομητής γιά τήν ἀπόκτηση βιβλίου⁵⁷.

56. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος, περιοδ. «Ἐρανιστής», τ. 24 (2003), σ. 222 ἐπ.

57. Αὐτόθι.

13. Ίωάννης Π. Όθωναϊός.

Η ιστορική έρευνα, περί τό τέλος της, απέδωσε καί τόν Ίωάννη Π. Όθωναϊό, ό όποϊός διετελεσε από τοῦ μηνός Μαΐου - Αὐγούστου 1851 ἔπαρχος Ἄνδρου καί, ἀκολούθως, ἔπαρχος Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς⁵⁸. Κατά τή θητεία του στήν Ἄνδρο τό ζήτημα μέ τόν Θεόφιλο Καΐρη ἦταν σέ ἔξαρση καί ό ἔπαρχος λαῦρος ἐναντίον του. Οἱ δύο ἐκθέσεις του πρὸς τήν Κυβέρνηση, ἀπό 25 Μαΐου καί 12 Αὐγούστου 1851, ἔδωσαν τήν ἀφορμή γιά τή διενέργεια δικαστικῶν ἀνακρίσεων κατά τοῦ Καΐρη⁵⁹.

Τό ἐρώτημα μ' αὐτόν τόν Ίωάννη Π. Όθωναϊό εἶναι ἄν πρόκειται γιά τέκνο τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 12 Πέτρου Όθωναϊοῦ, δεδομένου ὅτι, ἐλλείπει ἄλλων βασικῶν στοιχείων, δέν ἐπιτύχαμε τήν ταυτοποίησή του.

14. Γεώργιος Όθωναϊός

Ό τελευταῖος γνωστός μας Όθωναϊός τῆς Σίφνου, ό Γεώργιος, γεννήθηκε τό ἔτος 1842, κάτοικος Κάστρου, ναυτικός τό ἐπάγγελμα. Εἶχε σύζυγο τή γεννηθεῖσα τό ἔτος 1879 Χρυσή καί δύο θυγατέρες, τήν Αἰκατερίνη καί τήν Καλλιόπη, γεννηθεῖσες τό 1875 καί 1879 ἀντίστοιχα⁶⁰. Ἡ Αἰκατερίνη συζεύχθηκε στίς 6 Ἰανουαρίου 1900 τόν Πέτρο Τσαλίχη, ἡ δέ μητέρα Χρυσή στίς 3 Μαρτίου 1896 καί ἡ Καλλίτσα στίς 20 Ἀπριλίου 1909, ἀναφέρονται ἀνάδοχοι σέ βαπτίσεις ἀντίστοιχα⁶¹.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

1. Όπως συνάγεται ἀπό τό σύνολο τῶν μαρτυριῶν πού καταγράψαμε, τόσο οἱ Μοθωναῖοι, ὅσο καί οἱ Όθωναῖοι, ὑπῆρξαν οἰκογένειες τῆς Σίφνου στούς κόλπους τῶν ὁποῖων ἀνευρίσκονται ἱκανά διακεκριμένα μέλη ἀπό τοῦ 17ου αἰῶνος καί ἐξῆς. Εἶχαν ἀποκτήσει ἱκανοποιητικές, γιά τήν ἐποχή τους, γραμματικές γνώσεις, ὥστε, κάποια ἀπ' αὐτά, μέ τήν κατάλληλη ἀξιοποίηση τῆς μόρφωσής τους, νά διαπρέφουν σέ διάφορα ἐπαγγέλματα καί εἰδικότητες (κληρικοί, διδάσκαλοι, γραμματεῖς, χρηματιστές, παράγοντες τῆς Διοίκησης, μάστορες), τόσο ἐπιτόπια, ὅσο καί στήν Κων/πολη καί τίς Ἡγεμονίες ἢ τόν Κυκλαδικό χῶρο.

58. Δημ. Ί. Πολέμη, *Ἡ βιογραφία τοῦ Θεόφ. Καΐρη ἀπό τόν Γλαυκοπίδην, «Πέταλον»*, Ἄνδρος 1999, τεῦχος 7ο, σελ. 143.

59. Δαυίδ Ἀντωνίου, *Ἡ Ἄνδρος μέσα ἀπό τό Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (1833-1850)*, «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἄνδρος 1994, τ. 23, Β', σελ. 172-176, ὅπου ὀλόκληρες οἱ δύο ἀναφορές τοῦ Ίωάννη Π. Όθωναϊοῦ.

60. Βλ. στήν εἰσαγωγή τό γράμμα τοῦ κ. Νίκου Γ. Προμπονά.

61. «Σιφνιακά», 16 (2008), σελ. 83, 87, 95.

2. Όταν επιδοθήκαμε στην έρευνα για τους Όθωναίους (μέ άφορμή τήν έργασία του κ. Έμμ. Φραγκίσκου για τον Πέτρο Κ. Όθωναίο), τά άποκαλυπτόμενα ιστορικά στοιχεία μάς έκαναν νά θεωρήσουμε ότι οι Όθωναίοι αποτελούσαν συνέχεια τής οίκογένειας των Μοθωναίων μέ μιά διαφοροποιημένη άναγραφή του έπωνύμου τους (όπως λ.χ. συμβαίνει στήν πολύκλαδη οίκογένεια «Μπάου», μέλη τής όποιας άνευρίσκονται στίς πηγές καί ως «Βάου» ή «Πάου» για τήν μεταξύ τους διάκριση). Για τήν άνωτέρω θεώρησή μας περί Μοθωναίων - Όθωναίων, υπήρξαν βέβαια λόγοι πρόσ τουτο, όπως λ.χ. τά κοινά βαπτιστικά όνόματα στίς δύο οίκογένειες (Πέτρος, Ίωάννης, Γεώργιος, Νικόλαος) πού δηλώνουν συνέχεια, ή ή έμφάνιση σέ διάφορα έγγραφα Μοθωναίων νά ύπογράφουν ή νά άποκαλοῦνται μέ άλλοιωμένο έπώνυμο (λ.χ. «Μοθονοί» καί «Μοθόνιοι») καί οι Όθωναίοι σέ «Όθώνειους» καί «Όθωνούς», ώστε νά πιστέψουμε ότι πρόκειται για μία καί τήν αύτή οίκογένεια, πολύκλαδη οίκογένεια, μέ ρίζες στον 17^ο αιώνα πού, κάποτε, κάποιος από τά μέλη της, για λόγους πρακτικούς, διαφοροποίησε τό έπώνυμό του. Άλλά, όπως ήδη αναφέραμε, τό ζήτημα τουτο έξηγήθηκε έπαρκώς από τον κ. Νίκο Γ. Προμπονά.

3. Ός πρόσ τον Πέτρο Κ. Όθωναίο, τον παραφραστή των «Αίθιοπικών» του Ήλιόδωρου, οι έρευνές μας δέν απέδωσαν ικανές πληροφορίες μέ αποτέλεσμα νά μήν επιβεβαιωθεί τό ζητούμενο, άν δηλαδή τουτος υπήρξε πράγματι Σίφνιος. Παρόλο τουτο πολλές ένδείξεις ή παραπλήσιες μαρτυρίες, όπως τό όνομα του πατέρα του (Κωνσταντίνος, πού άνευρίσκεται στους Σιφνίους Όθωναίους πού καταγράψαμε), ή παρουσία Πέτρου Όθωναίου στή Σίφνο κατά τό έτος 1822 καί ή άπουσία του άπ' αύτήν κατά τήν άπογραφή του 1828 (όταν, κατά τον Φίλ. Ήλιοῦ, Πέτρος Κ. Όθωναίος εύρίσκονταν τον ίδιο χρόνο στό Ναύπλιο), ακόμη καί ή μή άνεύρεση Πέτρου Κ. Όθωναίου στίς άλλες Κυκλάδες (στίς όποίες, όπως διαπιστώσαμε από τήν έρευνα τής βιβλιογραφίας, τό έπώνυμο «Όθωναίος» είναι σπάνιο, άν μή άνύπαρκτο), έπιτρέπουν νά θεωρήσουμε ότι τουτος υπήρξε ένας σημαντικά κατηρτισμένος στή Φιλολογία Σίφνιος.

4. Κατά τον κ. Έμμ. Φραγκίσκο ό Π.Κ. Όθωναίος πρέπει νά έγγραφε τήν παράφρασή του στήν Άθήνα τήν περίοδο 1839-1841, όταν, κατά τίς ύπάρχουσες ένδείξεις, ήταν έγκατεστημένος στήν πρωτεύουσα του έλληνικού βασιλείου, όπου θά είχε στή διάθεσή του περισσότερα μέσα για μελέτη καί συγγραφή, τήν δέ έκδοσή της πραγματοποίησε, μέσω συνδρομητών, στή Σμύρνη τό έτος 1843. Από τους 188 συνδρο-

μητές του βιβλίου, οι 152 έχουν καταγραφεί στη Σμύρνη και οι υπόλοιποι στην Κων/πολη και τη Σάμο. Περίεργο είναι το γεγονός ότι το βιβλίο κυκλοφόρησε χωρίς το όνομα του συγγραφέα, ανώνυμα, αν και η Άγγελια στις εφημερίδες των Αθηνών για την αναζήτηση συνδρομητών υπήρξε επώνυμη: «Π.Κ. Όθωναϊός». Όπως αναφέρεται, οι περισσότεροι των συνδρομητών του βιβλίου ήταν κάτοικοι Σμύρνης και σ' αυτήν την ακμάζουσα πόλη της Μ. Ασίας έγινε η εκτύπωσή του, γεγονός που φανερώνουν πώς ο Όθωναϊός είχε κάποια ιδιαίτερη σχέση με κατοίκους της, άγνωστη επί του παρόντος σ' εμάς.

5. Κατά τις έρευνές μας προέκυψαν και κάποια άλλα πρόσωπα με το επώνυμο «Μοθωναϊός» ή «Όθωναϊός»; τά όποια δέν μπορέσαμε νά κατατάξουμε στά συνεπώνυμά τους της Σίφνου. Θεωρούμε όμως αναγκαίο νά τά καταχωρίσουμε έδω μήπως, έν καιρῶ, φανούν χρήσιμα και έποικοδομητικά. Τά καταγράφουμε χρονολογικά:

α) Άθανάσιος Μοθονέος, ιερομόναχος.

Άναφέρεται ως «καταρτιστής συλλογής διδαχών» σέ κώδικα [No 62 (276)] της Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης Καΐρου. Ό Κώδικας, κατά σχετική ένθύμηση (πού σημείωσε ο Άθανάσιος), είχε αρχίσει νά γράφεται από άλλο πρόσωπο, «άλλ' έμεινεν άτελής» τό έργο «έπειδή ο καλλιγραφεύς έκοιμήθη έν Κυρίῳ Ίανουαρίου πέμπτη ... κατά τούς 1690». Τό συνέχισε όμως ο Άθανάσιος κατά άλλη ένθύμηση:

«Ό τό παρόν βιβλήον γράφας κύρ άθανάσιος μοθονέος έκυμήθη πρόσ κύριον είς τούς χηλίους έξακοσίους ένενήντα έξη, φεβρουαρίου ιθ(19), ήμέρα Τετάρτη είς ταίς έναία ώραις της νυκτός έξημερόματα Τετάρτης και ο Θεός αναπαύση αυτόν.

1696 - Φεβρουαρίου 29»⁶².

β) Θεόδωρος Κ. Όθωναϊός.

Έγραψε τό 1938 τό βιβλίο «Ίστορία της Νήσου Ίου», στό όποιο, και σέ κατάλογο γνωστών έπωνύμων του νησιού, αναφέρεται και τό «Όθωναϊός», όχι όμως, έντός του χειμένου, σέ δραστηριότητες Όθωναϊών, όπως καταγράψαμε έμείς από σχετικές μαρτυρίες περί των Σιφνίων Όθωναϊών.

γ) Νικόλαος Όθωναϊός, ζωγράφος.

Γεννήθηκε στην Άθήνα τό 1879 και υπήρξε διακεκριμένος ζωγρά-

62. Γεωργίου Χαριτάκη, Κατάλογος των χρονολογημένων κωδίκων της πατριαρχικής βιβλιοθήκης Καΐρου, «Έπετηρίς Έταιρείας Βυζαντινών Σπουδών», Δ' (1927), σελ. 174.

φορ⁶³. Δύο είναι οι πληροφορίες μας γι' αυτόν. Ἡ πρώτη ἔχει σχέση μέ υπόδειξή του (Νέος Ἑλληνομνήμων, 10 (1913), σελ. 277] «νά ληφθῆ φροντίδα γιά μεσαιωνικά καί νεώτερα κινητά ἔργα τέχνης τῆς Ἡπείρου, τῆς περιελθούσης στήν Ἑλλάδα ἀπό τήν Τουρκία» καί ἡ δεύτερη μέ τή συμμετοχή του τό 1902 σέ ἔκθεση στή Σμύρνη, τήν ὁποία διοργάνωσε ὁ ἐκεῖ Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος καί ἔλαβαν μέρος «καί πλεῖστοι καλλιτέχναι ἐξ Ἑλλάδος, ἐν οἷς ὁ Κ. Βολονάκης, ὁ Γ. Ἰακωβίδης, ὁ Φ. Κοντόπουλος, ὁ Ν. Λύτρας, ὁ Ν. Ὄθωναῖος κ.ἄ.»⁶⁴. Ὁ ἐν λόγω ζωγράφος ἔφερε βαπτιστικό ὄνομα ὅμοιο μ' ἐκεῖνο τοῦ πατέρα τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννη καί Κων/νου τῶν Ὄθωναίων τῆς §4, Νικόλαος. Ἀπεβίωσε τό 1949.

63. Ἐγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ἐλευθερουδάκη.

64. Ν. Λωρέντη, Ὁ Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος Σμύρνης, «Μικρασιατικά Χρονικά», 3 (1940), σελ. 419.

ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΥΠΟΤΡΟΦΩΝ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΤΩΝ»

[1835 - 1836]

Ἡ Κυβέρνηση τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους στήν ἐπιδίωξη συγκρότησης τῆς Ἐκπαίδευσης καί ἐνίσχυσής της μέ κατάλληλο ἐκπαιδευτικό προσωπικό ἱδρυσε μέ τόν Νόμο τῆς 6/18 Φεβρουαρίου 1834 περί τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καί τό Διδασκαλεῖο (ἄρθρο 66), μέ ἔδρα τό Ναύπλιο (ἀργότερα μεταφέρθηκε στήν Ἀθήνα). Σκοπός τοῦ Διδασκαλείου ὀρίστηκε:

«1) νά σχηματίζη ἱκανούς διδασκάλους καί διδασκαλίσσας» καί «2) νά ἐξετάζη τοὺς ὑποψήφιους διδασκάλους καί διδασκαλίσσας» πού εἶχαν διδαχτεῖ κατ' ἰδίαν καί ἐπιθυμοῦσαν νά πάρουν πτυχίο δημοδιδασκάλου. Ἡ φοίτηση ἦταν διετής καί γίνονταν δεκτοί, ὕστερα ἀπό εἰσιτήριες ἐξετάσεις, κάτοχοι ἐνδεικτικοῦ προαγωγῆς ἀπό τή β' τάξη τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Ἡ χορήγηση διπλώματος γινόταν ὕστερα ἀπό ἀπολυτηρίου ἐξετάσεις καί ἀνάλογα μέ τά ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν ἐξετάσεων ὁ κάθε ἐπιτυχῶν κατατάσσονταν σέ ἕναν ἀπό τρεῖς βαθμούς, 1^ο, 2^ο, 3^ο (μέ ἀνώτερο τόν 1^ο)¹.

Στό Διδασκαλεῖο, πέραν τῶν σπουδαζόντων μέ ἴδια ἔξοδα, ἐγγράφονταν καί ὑπότροφοι τῆς Κυβέρνησης, οἱ ὁποῖοι ὑπέγραφαν ὑπεύθυνη δήλωση ὅτι ἀνελάμβαναν συγκεκριμένες ὑποχρεώσεις, ὅπως ἡ, μετά τήν ἀποφοίτησή τους, παροχή διδασκαλικῶν ὑπηρεσιῶν σέ δημόσια σχολεῖα ἐπί τρία χρόνια, ἡ ἐπιστροφή τῶν ἐξόδων ἐκπαίδευσής τους ἐάν τήν ἐγκατέλειπαν πρόωρα γιά ὅποιονδήποτε λόγο κ.ἄ. Παράδειγμα ἡ ὑπεύθυνη δήλωση τοῦ ὑποψήφιου ὑπότροφου Ἰω. Κουντούρη ἀπό τή Φολεγάνδρου:

«Ὁ ὑποφαινόμενος Ἰωάννης Κουντούρης, δημότης Φολεγάνδρου, ὑποχρεοῦμαι διά τοῦ παρόντος, κατά συνέπειαν τῆς ὑψηλῆς διατάξεως τῶν

1. Δαυίδ Ἀντωνίου, *Τά Προγράμματα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης (1833-1929)*, Ἀθήνα 1987, τόμ. πρῶτος, σελ. 23.

7/19 Ἀπριλλίου 1834 καί τοῦ Β.Δ. 10409 τῶν 9/11 Ἀπριλλίου/Μαΐου 1836 καί κατά συναίνεσιν τοῦ συνυπογραφομένου ἐγγυητοῦ, τρία ἔτη κατά συνέχειαν μετά τήν ἐξοδόν μου ἀπό τό Διδασκαλεῖον νά δεχθῶ ἀπροφασίστως καί ἅμα γείνη χρεία, ὁποῖαν μέ διατάξη θέσιν διδασκαλικήν χωρίς νά ζητῶ περαιτέρω συμφωνίας ἀντιβαινούσας εἰς τήν ὑπόσχεσιν ταύτην ἢ ἄν ἀποποιηθῶ, νά πληρώνω τά διά τήν ἐκπαίδευσίν μου γινόμενα ἔξοδα:

Α^{ον}) δι' ἕκαστον ἡμισυ ἔτος διαμονῆς καί μαθητεύσεως εἰς τό Διδασκαλεῖον Δρχ. 60.

Β^{ον}) Ὅλην τήν ποσότητα τοῦ δοθέντος εἰς ἐμέ σιτηρεσίου ἢ ἄλλου τινός βοηθήματος.

Γ^{ον}) Ὅμολογῶ προσέτι καί ὅτι ἄν, πρὶν τελειώσω τά μαθήματά μου καί ἐξετασθῶ, ἀπέλθω ἀπό τό Διδασκαλεῖον ἄνευ ἀδείας τοῦ Διευθυντηρίου, ἢ ἀποβληθῶ διά τήν ἀμέλειάν μου ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν ἀντικειμένην εἰς τήν διάταξιν τοῦ καταστήματος, νά ὑποχρεοῦμαι, πρὶν νά ἀναχωρήσω, νά δίδω εἰς τήν Κυβέρνησιν τά δίδακτρα καί τό σιτηρέσιον ὡς ἀνωτέρω διορίζεται.

Ἐν Ἀθήναις τήν 13 8βρίου 1845

Σ.Ν. Βαλέττας
ἐγγυοῦμαι

Ἰωάννης Κουντούρης
ὑπόσχομαι

Ἐπικυροῖ τό γνήσιον τῶν ἀνωτέρω δύο ὑπογραφῶν

Ἀθήναις τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία καί ἔτει.

Ὁ ἀναπλ. χρέη Δημάρχου

Δημαρχ. Πάρεδρος

(Τ.Σ.) Σ. Βενιζέλος»²

Μέ διάταγμα τῆς 9/21 Αὐγούστου 1834 ἐγίνε δεκτὴ ἡ, ἀπό 3/15 τ.μ., πρόταση νά ἐγγραφοῦν στό Διδασκαλεῖο ὡς ὑπότροφοι οἱ ἑξῆς: 1) Ἀθαν. Σῶχος, ἐκ Μεσολογγίου, δι' ἓν ἔτος, λαμβάνων κατά μῆνα δρχ. 25 2) Ἀνεγν. Δημητρόπουλος, ἐκ Τριπολιτζᾶς, νυμφευμένος, δι' ἓν ἔτος, λαμβάνων κατά μῆνα δρχ. 30 (οὕτως παρεκλήθη. Χ.Λ. Κόρκ) 3) Ἰ. Βασιλειάδης, Κοντοσούσενα, δι' ἓν ἔτος δρχ. 25 κατά μῆνα, 4) Κώνστ. Γεωργιάδης, ἐκ Πατρῶν, δι' ἕξ μῆνας, μέ 25 δρχ. κατά μῆνα 5) Πέτρος Ἀνίσης, ἐκ Κύπρου, δι' ἓν ἔτος, πρὸς 25 δρχ. κατά μῆνα 6) Ἀνδρέας Μακᾶς, ἐκ Σίφνου, πρὸς 25 δρχ. κατά μῆνα³.

Μετά ταῦτα ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπήθυνε στήν, ἐπί τῆς Οἰκονομίας, ὅμοια τό ἐπόμενο ἐγγραφο:

2. Γ.Α.Κ./ΓΕΔΕ (1833-1848), Κλάδος Β'-Παιδείας, Θυρίς 205, Φάκ. 1 (90,1,στ' Β'), «Περὶ ὑποτρόφων τοῦ Διδασκαλείου».

3. Αὐτόθι, Θυρίς 204, Φάκ. 1, «Υπότροφοι τοῦ Διδασκαλείου».

«'Αρ. Πρωτ. 4851/1755 Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ. Γραμμ(ατεία)
τῆς Ἐπικρατείας.
Πρός τήν ἐπί τῶν Οἰκονομικῶν

Περί ἀριστείων πέντε ὑποτρόφων τοῦ Διδασκαλείου.

Δυνάμει τοῦ ἀπό 9/21 τ.μ. καί ὑπ' ἀρ. 15900 Β. Διατάγματος ἐνε-
κρίθη, συμφώνως μέ τό ἄρθρ. 81 τοῦ περί δημοδιδασκαλίας νόμου καί
δίδεται ὡς ἀριστείων εἰς τούς κυρίους Ἀθ. Σῶχον ἐκ Μεσολογγίου δι'
ἐν ἔτος κατά μῆνα δρχ. 25, Ἰ. Βασιλειάδην ἐκ Κοντοσισάνης δρχ. 25,
Πέτρον Ἀνίσην ἐκ Κύπρου δρχ. 25, Ἀνδρέαν Μακᾶν ἐκ Σίφνου
δρχ. 25 καί Κων. Γεωργιάδην, ἐκ Πατρῶν, δι' ἕξ μῆνας 25, ἀρχόμε-
νον ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξεδόθη τό ἄνω εἰρημένον διάταγμα. Ἐπομένως
παρακαλεῖσθε κ. Γραμματεῦ νά διατάξετε νά τοῖς πληρώνεται ἡ χορη-
γία αὐτή εἰς τό τέλος ἐκάστου μηνός.

Ἐν Ναυπλίῳ τήν 28 Αὐγούστου 1834

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ.

Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

(ὑπογραφή)»⁴

Ἡ συνέχιση τῆς ἐπιχορήγησης μέχρι τά τέλη Ἀπριλίου 1836 δώδε-
κα ὑποτρόφων ἐγκρίθηκε μέ τό ἐπόμενο Βασιλικό Διάταγμα:

«No 847

Ἐλ(ήφθη) 2 Ἰουλ. (18)35

'Αρ. Πρ. 730

ΟΘΩΝ

ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς

τῆς Ἑλλάδος.

Κατά πρότασιν τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐγκρίνεται νά
ἐξακολουθοῦν νά λαμβάνωσιν οἱ ἀκόλουθοι 12 ὑπότροφοι μαθηταὶ ἕως
τέλη Ἀπριλλίου 1836 τό ὅποῖον ἕως τόρα ἐλάμβανον μισθοδότημα, οἷον
ὁ Ἰωάννης Μαρούδης, Γεώργιος Κολετσῆς, Δημήτριος Κυδωνιώ-
της, Παναγῆς Πεταλᾶς Μαράτος, Παναγιώτης Ἀθανασιάδης, Ἀθανά-
σιος Σῶχος, Ἰωάννης Βασιλειάδης, Ἀνδρέας Μακκᾶς, Μιχαήλ Γιαν-
νακόπουλος, Ἰωάννης Στέργιου Λουκᾶ, Λουκᾶς Ἀναγνώστης καί ὁ
Χρῖστος Τερσόπουλος.

4. Αὐτόθι. Σημειώνεται ὅτι στόν ἴδιο φάκελλο, περιέχονται στοιχεῖα καί γιά
ἄλλους, Σιφνίους, ὑποτρόφους: τόν Ν. Σπεράντσα (Δ/γμα 8308/26 Φεβρ./9 Μαρτ.
1836), τόν ἱερομόναχο Ἀθανάσιο Βουκάκη (Δ/γμα 25937/31 Δεκ. 1837) καί τούς
'Α.Ζ. Καμπάνη - Ἀθ. Βουκάκη (Δ/γμα 18480/473/30-4-1838).

Διά τόν Γεώργιον Βελκόνη ἐγκρίνεται νά ἐξακολουθῆ τό μηνιαῖον μισθοδότημά του ἀπό 25 δρ. ἕως τέλη Σεπτεμβρίου. Εἰς δέ τόν Ἀναστάσιον Ἀργυρίου θέλει δίδεται ἐκ νέου τό μηνιαῖον μισθοδότημα τῶν 25 δρχ., ὡσαύτως ἕως τέλη ἐρχομένου Σεπτεμβρίου.

Τά μισθοδοτήματα ταῦτα ἀρχίζουσιν ἀπό τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐτελείωσεν ἡ πρώτη ἔγκρισις.

Ἐν Ἀθήναις τήν 29 Ἰουνίου 1835

11 Ἰουλίου

Καθ' ὑψηλοτάτην ἐπιταγήν

Aimansperg.

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλ. καί τῆς Δημ. Ἐκπαιδ. Γραμ. τῆς Ἐπικρατείας Νέα σύστασις 12 ὑποτρόφων διά μισθοδότημα»⁵.

Ὅμως, ἡ κατάστασις πού ἐπικρατοῦσε στό Διδασκαλεῖο ἀπό τή συμπεριφορά, κυρίως, τοῦ Διευθυντοῦ Κόρκ, ἀμερικανοῦ προτεστάντη, ὁ ὁποῖος ἐπιχειροῦσε νά μεταστρέφει τούς μαθητές στόν προτεστάντισμό, «μαθητές» φτασμένους στήν ἡλικία πού ἀντιλαμβάνονταν τί ἀκριβῶς συνέβαινε, ἄρχισε νά δυναμιτίζει τό κλίμα μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργοῦνται καί ἐπεισόδια. Τελικά, τέσσερις ἀπό αὐτούς καί γιά λογαριασμό τῶν ὑπολοίπων, ὑπέβαλαν στόν Κόρκ τήν κατωτέρω αἴτησή τους πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, γιά νά τήν καταθέσει ἀρμοδίως:

«Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν)

καί τ.λ. Γραμματείαν

Οἱ ὑποφαινόμενοι διδασκαλισταί τοῦ Β(ασιλικοῦ) Διδασκαλείου μὴν ὑποφέροντας πλέον τὰς μοχθηρὰς ἀπειλὰς τοῦ Διευθυντοῦ μας, ἀναφερόμεθα πρὸς τήν Σ(εβαστήν) Γραμματείαν καί παρακαλοῦμεν αὐτήν νά γίνη ἴλεως πρὸς ἡμᾶς καί νά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπό ἑνα τοιοῦτον μισάνθρωπον διευθυντήν.

τῇ 29 Αὐγούστου 1835

Οἱ εὐπειθεῖς

Ἰωάννης Μαρούδης, Γεώργιος Κολετσῆς, Βασίλειος Καλαμβόκης, Παναγιώτης Π. Μαράτος.

Ὅτι ἴσον ἀπαράλλαχτον

τοῦ πρωτοτύπου

Χ.Α. Κόρκ»

5. Αὐτόθι.

Στό verso: «Ὁ Διευθυντής τοῦ Βασιλ. Διδασκαλείου
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κ.τλ.
Νά δοθῆ ἀμέσως εἰς τὸν Α΄ Γραμματέα ἰδιοχείρως
Ἄρ. 322» [Τ.Σ.].

Ἡ αἴτηση τῶν διδασκαλιστῶν ἐπισυνάπτονταν στὴν ἐπόμενη ἀναφο-
ρά τοῦ Κόρκ:

«Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ(ιαστικῶν) καὶ τῆς δημοσ(ίου)
Ἐκπαιδ(εύσεως) Σ(εβαστῆν) Γραμματεῖαν.

Σὰς διευθύνομεν ἐγγράφως ἀντίγραφον ἀναφορᾶς ἀπειθῶν τινῶν διδασκαλιστῶν, τὴν ὁποίαν, ἐπειδὴ εἶναι κατὰ τοῦ ὑπογεγραμμένου, πρέπει νὰ ὑποβάλλωμεν χωρὶς τινος προσθήκης εἰς τὴν ὀρθὴν σας κρίσιν.

Ἐν ᾧ σήμερον ἐξετάζομεν περὶ αὐτῆς τῆς ἀναφορᾶς οἱ εἰς αὐτὴν τέσσαρες ὑπογεγραμμένοι ἔδειξαν μεγίστην αὐθάδειαν καὶ στασιαστικὸν πνεῦμα καὶ ἔσυραν καὶ μερικοὺς ἄλλους ἀπὸ τὸ μέρος των μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι διὰ τῆς Γραμματείας ἢ διὰ μέσου τῆς κατ' εὐθείαν προσκλαύσεως πρὸς τὴν Α(ὐτοῦ) Μ(εγαλειότητα), θέλουν ὑποστηριχθεῖ διὰ τὸ φέρισμόν των τοῦτο καί, τέλος πάντων, ἐτελείωσαν ὑβρίζοντες εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν κατὰ τοῦ ὑπογεγραμμένου καθὼς ἐσυνήθιζαν πολλάκις νὰ κάμνουν κατὰ τῶν διδασκάλων των. Εἰς τοιαύτην κρίσιμον περίστασιν ἀπαιτεῖ ὁ ὑπογεγραμμένος ἀπὸ τὴν Σ. Γραμματεῖαν τὴν πλέον δραστήριον ὑποστήριξιν εἰς τὰ δύσκολα, ἀλλὰ σπουδαῖα διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς χρέη του.

Ὁ λόγος εἶναι ἄν πρέπει νὰ διευθύνωσιν οἱ διδάσκαλοι ἢ μερικοὶ ἀμαθεῖς καὶ κακοῦθεις διδασκαλισταὶ τὸ κατάστημα. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἔδοξίμασαν ὁ ὑπογεγραμμένος μετὰ τῶν διδασκάλων κατὰ πολλοὺς τρόπους νὰ φέρῃ τοὺς τε πρωταιτίους εἰς συναίσθησιν καὶ δὲν ἐδυνήθη, νομίζει, μὲ τὴν γνώμην τῶν διδασκάλων, ὅτι δὲν εἶναι θεραπεία παρά ἢ ἄμεσος ἀποβολὴ τῶν 4 ἐκ τούτων ἀπὸ τὸ κατάστημα, ὁμοίως καὶ τῶν λοιπῶν παρασυρθέντων παρ' αὐτῶν ἄν δὲν δεῖξωσιν αἰσθαντικὰ σημεῖα τῆς μετανοίας των.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ περαιτέρω κοινωνία τῶν μαθητῶν μὲ αὐτοὺς δὲν ἤμπορεῖ παρά νὰ ταράξῃ τὸ κατάστημα, εἶναι ἀναγκαιότατον ν' ἀναχωρήσουν ἀκόμη σήμερον ἐξ αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἐνεργητικῶς ἀπεφασίσαμεν καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Α.Μ. θέλει ἀμέσως ἐγκρίνει τοῦτο. Διότι τότε μόνον ἤμπορεῖ νὰ καλοῦ(δου)λεύσῃ τοῦτο τὸ κατάστημα, ὅταν γνωρίσουν οἱ μαθηταὶ ὅτι πρέπει νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς διδασκάλους, περὶ τοῦ ὁποίου τώρα ἀμφιβάλλουν καὶ ἐξ αὐτοῦ μόνον πηγάζει αὕτη ἡ ταραχὴ.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 2^α Σεπτεμβρίου 1835

Ὁ Διευθυντής
τοῦ Διδασκαλείου
Χ.Α. Κόρκ»⁶

6. Αὐτόθι.

Ἡ ὀργή τοῦ Κόρκ ἐναντίον τῶν σπουδαστῶν ἦταν τόση, ὥστε τοὺς ἀπέβαλε πάραυτα χωρὶς νὰ τοὺς πληρώσει καὶ τὴ χορηγία τοῦ Αὐγούστου, ὅπως εἶχε ὑποχρέωση. Ἔτσι βρέθηκαν ξαφνικά στοὺς πέντε δρόμους χωρὶς χρήματα γιὰ τὴ διαβίωσή τους καὶ χωρὶς στέγη. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1835 ὁ Ἀνδρέας Μακᾶς καὶ ἄλλοι ὀκτώ διδασκαλιστὲς μὲ γραπτὴ καταγγελία τους στὴ Γραμματεία περιέγραψαν τὰ γεγονότα καὶ τὴν οἰκτρὴ θέσιν τους ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τοῦ Κόρκ καὶ τὴν κατακράτηση τοῦ μηνιαίου ἐπιδόματος τοῦ Αὐγούστου⁷.

Οἱ ἡμέρες πέρασαν, οἱ νέοι δυστυχοῦσαν στοὺς δρόμους καὶ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος δέν διαφαίνονταν, μέχρι πού ἕνας ἐξ αὐτῶν κατέφυγε στὸν ἀρχιμανδρίτη Μισαήλ Ἀποστολίδη, διδάσκαλο στὴν ἐκμάνθηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας τοῦ βασιλέα Ὁθωνα. Ὁ Μισαήλ ἐνημερώθηκε γιὰ τὰ διατρέξαντα γενικῶς καὶ γιὰ τὴν ἀπελπιστικὴ κατάσταση στὴν ὁποία βρέθηκαν οἱ νέοι ὑποψήφιοι διδάσκαλοι καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀπευθύνει στὸν Ὑπουργό τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὴν ἐπομένῃ ἐπιστολή, μνημεῖο πολιτικῆς διατύπωσης:

«Πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας.

Εὐγενέστατε.

Ἐάν δέν ἤμην, κατὰ δυστυχίαν, κλινήρης, ἤθελον ἐλθῆ ὁ ἴδιος εἰς προσκλήνυσίν σας καὶ διὰ νὰ ἐπικαλεσθῶ ἐνταυτῶ καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν σας ὑπὲρ τῶν ἀθλίων νέων, τῶν ἀκρίτως καταδικασθέντων καὶ ἀποβληθέντων ἀπὸ τὸ Διδασκαλεῖον. Τοῦτο τολμῶ νὰ κάμω ἱκετικῶς διὰ τῆς παρουσίας μου. Δέν ἐννοῶ εἰς κανένα τρόπον νὰ δικαιολογήσω τὸ φέρισμόν των, ἡ Κυβέρνησις βέβαια θέλει ἐξετάσει καὶ ἂν τὸ εὖρη ἀξιόποιον, θέλει τοὺς τιμωρήσει. Ἄλλ' ἐν τοσοῦτω ἀπεβλήθησαν ἀπὸ τὸ Διδασκαλεῖον, τοὺς ἐκρατήθη καὶ τὸ σιτηρέσιον τοῦ Αὐγούστου μηνός καὶ οὕτω χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὔτε ὀβολόν περιφέρονται εἰς τὰς ἀγείας καὶ τὰ ἐργαστήρια καὶ διηγοῦνται τὴν καταδίωξιν ταύτην, ὅτι γίνεται διότι ἠθέλησαν νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς τὴν θρησκείαν των. Οἱ περισσότεροι ἠσθένησαν βαρέως, δέν ἔχουν οὔτε κατάλυμα, οὔτε ἰατρὸν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ καὶ κινδυνεύουν νὰ ἀποθάνωσι μέσα εἰς τοὺς δρόμους.

Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐν ᾧ ἤδη ἐνύκτονε, ἦλθεν ἕνας εἰς τὴν οἰκίαν μου βασταζόμενος ἀπὸ δύο ἀνθρώπους τοὺς τυχόντας καὶ ἔπεσεν ἐδῶ ζητῶν ἔλεος νὰ μὴ τὸν ἀφήσω νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὸν δρόμον. Ἐγὼ εἶμαι ἀσθενής, οἱ ὑπηρετᾶι μου ὡσαύτως, δέν εἶχα οὔτε τόπον διὰ νὰ κοιμηθῆ, μ' ὄλον

7. Αὐτόθι.

τοῦτο παρεκάλεσα μίαν πτωχήν γυναῖκα καί τόν ἐδέχθη εἰς τήν οἰκίαν της νά τόν περιποιηθῆ καί ἐγώ τήν ὑπεσχέθην νά τήν εὐχαριστήσω, ἀλλ' οἱ ὀκτώ ἄλλοι οἱ ἀποβεβλημένοι εὐρίσκονται εἰς ἐλεεινήν κατάστασιν.

Τολμῶ λοιπόν νά παρακαλέσω τήν εὐγενεῖάν σας καί ὡς Ἑλληνα ὀρθόδοξον καί ὡς φιλόανθρωπον, νά ἐλεήσῃ αὐτούς τούς δυστυχεῖς καί νά ἐπιτάξῃ νά τούς ἀφήσουν νά ἔμβουν εἰς τό Διδασκαλεῖον καί νά τούς δοθῆ καί τό μηνιαῖον τοῦ Αὐγούστου, τό ὁποῖον τούς κρατεῖται διά νά θεραπευθῶσι καί ἀκολουθῶσι, ὅταν ἐξετασθῆ αὕτη ἡ ὑπόθεσις, γενέσθω ὅ,τι ἡ Κυβέρνησις εὐδοκήσῃ. Ἐπειδή τῶρα ἐκτός τῆς φαινομένης ἀπανθρωπίας, εἶναι καί ἓνα μέγαλον σκάνδαλον εἰς τόν λαόν, ὅστις βλέπει αὐτούς εἰς τοιαύτην κατάστασιν καί ἀκούει ὅτι πάσχουσι ταῦτα διότι δέν ἠθέλησαν νά γένωσι Προτεστάνται. Τοιοῦτοι λόγοι διαδιδόμενοι εἰς τόν ὄχλον δέν φέρουσι κανέν καλόν. Διά τοῦτο ἐτόλμησα νά σᾶς ἐνοχλήσω πεποιθῶς καί εἰς τήν ὑψηλήν σας σύνεσιν καί εἰς τήν φιλανθρωπίαν, ὅτι θέλετε σπεύσει νά διατάξῃτε τήν ἀναγκαίαν θεραπείαν τούτου τοῦ καχοῦ.

Μένω μέ βαθύτατον σέβας εἰς τάς
διαταγὰς τῆς εὐγενείας σας
Ἐκ τῆς κλίνης μου τήν 11 Σεπτεμβρίου 1835
Προθυμότατος καί εὐπειθέστατος
Ἀρχιμανδρ. Μ(ισαήλ) Ἀποστολίδης.»⁸

Οἱ ἡμέρες ὅμως ἐξακολουθοῦσαν νά περνοῦν χωρίς ἀποτέλεσμα, ὁπότε στίς 26 Σεπτεμβρίου 1835 οἱ ἀποβληθέντες ἀπηύθυναν στό Ὑπουργεῖο τήν ἐπομένη αἴτησή τους:

«Ἐξοχώτατε

Ἐπειδή ἀλόγως ἐξώσθημεν τοῦ Διδασκαλείου πρό ἑνός σχεδόν μηνός ὡς ἀναφέροντες πρός τήν Κυβέρνησιν τά παράπονά μας, τά ὁποῖα δέν εἶναι ἰδιά μας, ἀλλά καί ὄλων τῶν Διδασκαλιστῶν καί μένομεν εἰσέτι ἔξω στερούμενοι καί τῶν μαθημάτων μας καί τῶν πρός τό ζῆν ἀναγκαίων, παρακαλοῦμεν θερμῶς τήν Ὑ(μετέραν) Ἐξοχότητα ἵνα εὐ-

8. Αὐτόθι. Ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης γεννήθηκε τό 1789 στήν Κρήτη. Μετά τό πέρας τῶν σπουδῶν του ἐπῆγε ἐφημέριος στίς ὀρθόδοξες ἐλληνικές κοινότητες Βιέννης καί Τεργέστης. Τό 1832 προσκλήθηκε ἀπό τόν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκο νά διδάξῃ τήν ἐλληνική γλῶσσα στόν ἐκλεγέντα τότε βασιλέα τῆς Ἑλλάδος γιό του Ὅθωνα, μέ τόν ὁποῖο καί κατέβηκε ἀκολουθῶς στήν Ἑλλάδα. Τό 1837 ὑπῆρξε ἕνας μεταξύ τῶν 28 πρώτων πού διορίστηκαν καθηγητές τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τό 1850 ἀνέλαβε γραμματέας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί τό 1852 ἐκλέχτηκε ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν. Μετά δέκα χρόνια, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1862, μετατέθηκε στόν μητροπολιτικό θρόνο Ἀθηνῶν. Ἀπεβίωσε μετά ἐπτὰ μήνες, στίς 21 Ἰουλίου 1862 [Λεξικό Ἐλευθερουδάκη, τόμ. Β', σελ. 343].

σπλαγχνισθεῖσα ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῶν δεινῶν διὰ τῆς ὅσον οὐπω ταχεί-
ας τελειώσεως τῆς ὑποθέσεως.

Ὅντες εὐέλπιδες εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς αἰτήσεως, τοῦ ὅτι θέλει γίνε-
ι φροντίς περὶ τῆς Σχολῆς καὶ περὶ τῆς εἰς αὐτὴν ἀποκαταστάσεώς μας, δέν
ἐκτεινόμεθα, ἐλπίζοντες ἀδιστακτως τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν αἰτήσεών μας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἰβρίου 1835

Οἱ εὐπειθέστατοι

Ἰ.Π. Βασιλειάδης, Ἰωάννης Μαρούδης, Γεώργ. Π. Κανωτᾶς (;),
Θεοδόσιος Κουκούλης, Ἰωάννης Τετραμάλης, Παναγιώτης Μαράτος,
Ἀνδρέας Μακᾶς, Βασίλειος Καλαμβόκας»⁹.

Ἡ ἀποβολὴ τους, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἔγινε γιατί οἱ ἴδιοι πρωτοέ-
γραψαν στό Ὑπουργεῖο κατὰ τοῦ Κόρκ, ἐνῶ τό σύνολο τῶν σπουδα-
στῶν εἶχε ἀκριβῶς τά ἴδια παράπονα γιά τίς προθέσεις τοῦ διευθυντῆ.

Περαιτέρω στοιχεῖα γιά τό ζήτημα αὐτό δέν ὑπάρχουν στόν οἰκεῖο
φάκελλο, φαίνεται ὅμως (ἀπό λοιπά ἔγγραφα) ὅτι τακτοποιήθηκε
τότε¹⁰ καί, λίγο βραδύτερα, τό 1836, ἀντικαταστάθηκε ὁ Κόρκ ἀπό τόν
Ἰ.Π. Κοκκῶνη στή διεύθυνση τοῦ Διδασκαλείου¹¹. Ἐπί τῶν ἡμερῶν
τοῦ νέου διευθυντῆ ζήτημα δημιούργησαν ὁ φερόμενος ὡς Σίφνιος
Ἀνδρέας Μακᾶς καί ὁ Δημ. Πανταζίδης ἀπό τή Θεσσαλονίκη. Τοῦτο
περιγράφεται λεπτομερῶς ἀπό τόν Κοκκῶνη στό ἐπόμενο ἔγγραφό του
πρός τό Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν:

«Ἀριθ. 335

Ἀριθ. Διεκ. 184

Ἐν Ἀθήναις

τῇ 6 Ἰουλ. 1836

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρός τὴν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. καί τῆς

Δημοσ. Ἐκπαίδ. Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου

Περί δύο ὑποτρόφων τοῦ διδασκαλείου ἐξεληθόντων τοῦ Κράτους

Δύο τῶν μαθητῶν τοῦ διδασκαλείου, ὁ μὲν Ἀνδρ. Μακᾶς λεγόμε-
νος, ὁ δέ Δημ. Πανταζίδης, ἐζήτησαν ἄδειαν ἀπουσίας καί καταχρα-

9. Γ.Α.Κ., δ.π.π, Θυρίς 204/Φάκ. 1 (15-4).

10. Στόν οἰκεῖο φάκελλο τῶν ΓΑΚ ὑπάρχει καί τό ὑπ' ἀριθμ. 4402/2314 τῆς
14/26 Ὀκτ. 1835 ἔγγραφο, διατυπωμένο στή γερμανική γλῶσσα, τό ὅποιο δέν μπο-
ρέσαμε νά μεταφράσουμε.

11. Ἱστορία Ἑλλήν. Ἔθνους (τῆς Ἐκδοτ. Ἀθηνῶν), τόμ. ΙΓ', σελ. 487.

σθέντες αὐτήν ἐξήλθον ἐκ τοῦ Κράτους, ὁ μὲν εἰς τὴν Κρήτην, ὁ δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα εἰσέτι διατρίβουσιν.

Ὁ μὲν Ἄνδρ. Μακκᾶς ἀσθενῶν πολὺν καιρὸν, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἱατροῦ, νὰ ἀπέλθῃ εἰς Σίφνον εἰς τοὺς συγγενεῖς του διὰ ν' ἀναλάβῃ καὶ τοῦ ἐδόθη ἡ ἄδεια δύο μηνῶν, ἀπὸ τὰς 12 9μβρίου 1835. Ἀντὶ δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ κατὰ τὴν προθεσμίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει, ἔγραψεν ἀπὸ Σύρας κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου ἀναγγέλων εἰς τὸ Διευθυντήριον ὅτι ἐπέστρεψεν ἀπὸ Κρήτην, ὅπου πάλιν ἀναγκάζεται ἀμέσως νὰ ἀπέλθῃ, ἐπειδὴ ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καὶ ἐζήτει παράτασιν τῆς ἀδείας του.

Ὁ δὲ Δημ. Πανταζίδης, ἐπὶ προφάσει ὅτι ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἐζήτησεν 7 ἡμερῶν ἄδειαν διὰ νὰ διαβῇ εἰς Αἴγιναν, νὰ παραλάβῃ ὀλίγα τινὰ τοῦ πατρὸς του πράγματα ἐκεῖ εὐρισκόμενα· τῷ ἐδόθη ἡ ἑπταήμερος ἄδεια κατὰ τὴν 30 Ἀπριλίου, ἀλλὰ καὶ αὐτός, διαβάς εἰς Αἴγιναν καὶ εἰς Πόρον, ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Σύραν, ὅθεν ἔγραψε περὶ τὰ μέσα Μαΐου πρὸς τὸ Διευθυντήριον, ὅτι ἀναγκάζεται ν' ἀναχωρήσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς Θεσσαλονίκην διὰ τὰς οἰκιακὰς του ὑποθέσεις καὶ παρακαλεῖ νὰ τῷ παραχωρηθῇ ἑνὸς μηνὸς ἄδεια· ἔκτοτε δὲν ἀνέφερε πλέον τίποτε, οὐδ' ἐφάνει νὰ ἐπιστρέψῃ.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ δύο ἄνω εἰρημένοι, ὡς ὑπότροφοι τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ διδασκαλεῖον, ἔχουν ὑποχρεώσεις πρὸς αὐτήν, τῆς ὁποίας (sic) δὲν δύνανται νὰ ἐκπληρώσωσιν, εἰμὴ μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς σπουδῆς των διδάσκοντες τρία ἔτη, νομίζει χρέος του τὸ Διευθυντήριον νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ὅθεν ἀναφερόμενον πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) Γραμμ(ατεῖαν) ταύτην, παρακαλεῖ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐπανόδου τῶν ἄνω εἰρημένων δύο διδασκαλιστῶν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Διευθυντής
Ἰ.Π. Κοκκῶνης»¹²

Τὸ Ὑπουργεῖο ἀπηύθυνε πρὸς τὸ ὅμοιο τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου τὸ κατωτέρω ἔγγραφο, στό ὁποῖο καταγράφονται καὶ οἱ οικονομικὲς ὑποχρεώσεις τῶν δύο «διδασκαλιστῶν», λόγω ἀθέτησης τῆς ὑπόσχεσης πού ἔδωσαν κατὰ τὴν εἴσοδό τους στό Διδασκαλεῖο. Αὐτές ἔπρεπε νὰ καταβληθοῦν, ἐφ' ὅσον οἱ πρόξενοι Κρήτης καὶ Θεσσαλονίκης δὲν τοὺς ἐπειθαν «νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς θέσεις των»:

12. Γ.Α.Κ./Θυρίς 204 - Φάκ. 1 (15-9).

έγκαταλείπει χωρίς καταβολή τῶν οικονομικῶν ὑποχρεώσεων του ἐπειδή, προφανῶς, ἔστερεῖτο χρημάτων. Τελικά τό ἐγκατέλειψε αὐθαίρετα, ὁ δέ Ὑπουργός τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, πού ἐνημερώθηκε σχετικῶς, ἀπήλυθε στόν Διοικητή Ἀττικῆς τό ἐπόμενο ἔγγραφο ἀπαγόρευσης ἐξόδου ἀπό τή χώρα τοῦ Μακκά:

«Ἐξ ἐπαγγ. κατεπεῖγον Πρός τόν Διοικητήν Ἀττικῆς
Ἄρ. πρ. 18101/262

Περί τοῦ ὑποτρόφου εἰς τό διδασκαλεῖον Α. Μακκά.

Εἰς ἐκ τῶν ὑποτρόφων τοῦ διδασκαλείου Ἀνδρέας Μακκάς τῶνομα, ἐκ Κρήτης, καί ἔχων διαμονήν του εἰς Σίφνον, θέλει ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ καταστήματος χωρίς νά ἐκπληρώσῃ τάς ἐπιβαλλομένας ὑπό τοῦ νόμου ὑποχρεώσεις εἰς τούς ὑποτρόφους· διά ταῦτά προσκαλεῖσθε νά διατάξῃτε τάς ἀστυνομίας τῆς πρωτευούσης καί τοῦ Πειραιῶς νά μή δώσωσιν εἰς αὐτόν διαβατήριον ἄνευ νεωτέρας διαταγῆς.

Ὁ περί οὗ ὁ λόγος ὑπότροφος εἶναι 22-23 ἐτῶν, χλωμός τήν ὄψιν καί ὀλιγομύστακος, ἀναστήματος ὑψηλοῦ καί φορῶν βραχία.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Ἰανουαρίου 1838

Ὁ Γραμματεὺς
Γ. Γλαράκης»¹⁴

Στό σημεῖο αὐτό τελειώνουν οἱ πληροφορίες μας γιά τόν 23χρονο Ἀνδρέα Μακκά, πού φόραγε τίς παραδοσιακές κρητικέες βράκες καί δέν γνωρίζουμε ἂν ὑποχρεώθηκε νά γίνεῖ δάσκαλος ἢ ὄχι.

Ἡ οἰκογένεια Μακκά τῆς Σίφνου.

Στή Σίφνο, ὅπως ἤδη ἔχομε γράφει¹⁵, εὐρίσκονταν ἐγκατεστημένοι, τούλάχιστον ἀπό τοῦ ἔτους 1813¹⁶, ὁ διδάσκαλος Κοσμᾶς Μακκάς ἢ Μεκάς, γεννημένος στή Χίο. Στήν ἀπογραφή τοῦ ἔτους 1828 καταγράφεται στούς κατοίκους τοῦ χωριοῦ Καταβατή μετά τῆς συζύγου του καί ἑνός ἄρρενος τέκνου¹⁷. Ὁ Κοσμᾶς αὐτός δίδασκε ἐπί πολλά χρόνια στή Σίφνο τά παιδιά Καταβατῆς-Ἐξαμπέλων καί Σταυρίου, δέν ἦταν δέ ἕνας ἀπλοϊκός γραμματοδιδάσκαλος, ἀλλά διδάσκαλος Μέσης Ἐκπαίδευσης μέ ἀξιόλογες γιά τήν ἐποχή του σπουδές¹⁸. Εἶναι προφανές

14. Αὐτόθι.

15. «Σιφνιακά», 15 (2007), σελ. 43-44.

16. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 11, ἔγγραφο ἀριθ. 6.

17. «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 122.

18. «Σιφνιακά», 15 (2007), σελ. 43 καί στό παρόντα τόμο, σελ. 178.

ὅτι, ὁ ἐδῶ ἱστορούμενος Ἀνδρέας Μακκᾶς, ἦταν συγγενῆς τοῦ διδασκάλου, γεννημένος στήν Κρήτη ἀπό μέλος τῆς οἰκογένειας Μακκᾶ ἢ Μεκᾶ, ἐγκατεστημένο ἐκεῖ ἀπό χρόνια, ὅπως καί ὁ διδάσκαλος στή Σίφνο. Ὁ Ἀνδρέας φαίνεται πῶς εἶχε δηλώσει διαμονή του στή Σίφνο, πλησίον τοῦ συγγενοῦς του, πιθανόν δέ νά σπούδασε στή Σχολή της, ἀλλά δέν ἔχομε μαθητικούς καταλόγους ἀπό 1829-1835 γιά νά τό ἐπιβεβαιώσουμε.

ΣΙΦΝΟΣ «Ἡ ἐν Κάστρῳ Σίφνου συνοικία τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου Θεολόγου καί Νικολάου τῶν ἀδελφῶν Γρυπάρη». Φωτ. Ἀρχ. Λαμπράκη, ΧΑΕ 5234, ἔτος 1900.

ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΥΛΟΥΡΗ

Ὁ Νικόλαος Κουλούρης, γέννημα τῆς Σίφνου, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σχολείου τοῦ Ἁγίου Τάφου τοῦ νησιοῦ του κατὰ τὴν περίοδο σχολαρχίας τοῦ Νικ. Χρυσογέλου (1808-1821). Συνέχισε τὶς σπουδές του στὸ Βουκουρέστι, ὅπου καὶ ἐδίδαξε στή συνέχεια «*ἰκανά ἔτη*» τὰ μαθήματα «*ἐλληνική γλῶσσα, ἀριθμητική, γεωγραφία καὶ ἱστορία εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν*». Τὸ 1835 ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα ὅπου, ἀφοῦ ἔδωσε τὶς ἀπαραίτητες ἐξετάσεις, τοῦ χορηγήθηκε ἡ ἔγκριση ἀσκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος (1836). Διορίστηκε ἀμέσως στὸ Μεσολόγγι (1836-1837) καὶ ἀκολούθως σέ διάφορα ἄλλα σχολεῖα μέ ἀλλεπάλληλες μεταθέσεις, πού ὀφείλονταν σέ φθόνο συναδέλφων του ἐνώπιον τῆς μεγάλης μόρφωσης καὶ τῶν γνώσεών του πού οἱ ἴδιοι δέν διέθεταν. Ἀπὸ τὰ κείμενα πού δημοσιεύονται στή συνέχεια συνάγεται ἀβίαστα τό ἐπίπεδο μόρφωσης τοῦ Κουλούρη καὶ ὁ, ἐκ μέρους του, ἀριστος «*χειρισμός*» τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, τό ἰδιαίτερο προσόν πού τὸν χαρακτήριζε. Ὑπῆρξε πράγματι ἓνας σπουδαῖος Διδάσκαλος τῆς ἐποχῆς του, κατὰ τὴν ὁποία, ἐν μέσω ἐλλείψεων σέ διδακτικό προσωπικό, δίδασκαν καὶ οἱ μετριότητες. Αὐτές πού τὸν καταπολεμοῦσαν, κατὰ τὰ ἔγγραφα πού δημοσιεύουμε ἐδῶ [τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, μέ τὰ στοιχεῖα «*Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως*» (1833-1848), θυρίς 140 - Φάκ. 1, «*Οἱ ζητοῦντες διδασκ. θέσεις*» (61/2, 92/10, 93/10)].

Ὅταν ὁ Κουλούρης ὑπηρετοῦσε στή Λαμία (1841-1843), τό Ὑπουργεῖο, ἄγνωστο πῶς, πληροφορήθηκε ὅτι εἶχε κάποιες διαφορές μέ ἓναν Ἰωάννη Κονταρίνη ἀπὸ τὴ Φολέγανδρο καὶ τοῦ ζήτησε ἐξηγήσεις. Ὁ Κουλούρης ἀπήντησε μέ τὴν ἐπομένη, πολὺ ἐνδιαφέρουσα, ἀναφορά του:

«Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικήν) Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄπαντῶν εἰς τήν ὑπ' ἀριθμ. 5439 διαταγήν τῆς Σ(εβαστῆς) Β(ασιλικῆς) Γραμματείας ταύτης, ἐκθέτω εἰλικρινῶς τά μεταξὺ ἐμοῦ καί Ἰωάννου Κονταρίνου διατρέξαντα.

Ἐγνώρισα αὐτόν ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Δακίας κατὰ τό 1833 ἢ 1834, δέν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς· κατὰ δέ τό 1835, ὅτε ἐμελλον ν' ἀναχωρήσω ἐκεῖθεν, ἀπήντησα αὐτόν καί ἀφοῦ διεκοίνωσα πρὸς αὐτόν τόν σκοπόν μου, μ' ἐπρόβαλεν ἐμμέσως καί ἀμέσως νά τῷ δανείσω χρηματικὴν τινά ποσότητα διὰ νά πλερώσῃ τά χρέη του, νά ἐνδυθῆ καί νά κάμῃ τά ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας του συνοδεύων με εἰς τήν Ἑλλάδα ἐρχόμενον, διότι μακρὰ ἀσθένεια τόν κατέστησεν εἰς ἄκραν ἀπορίαν· ἡ συμπάθεια μ' ἔκαμε ν' ἀποδεχθῶ τήν αἴτησίν του καί τῷ ἐδάνεισα ἑβδομήκοντα πέντε Ὀλλανδικὰ φλωρία δι' ὁμολογίας ἐπιβεβαιωμένης ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Προξενείου, εἰς τά ὁποῖα προσετέθησαν καί ἄλλα δοθέντα κατὰ διαφόρους περιστάσεις διαρκοῦντος τοῦ κατὰ πλου ἡμῶν· ἀποβάντες δέ εἰς Ἐρμούπολιν, κατὰ πρῶτον ὑπελογίσαμεν τήν ὑστεραίαν τῆς ἀποβάσεως ἡμῶν τὰς διαφόρους ἐκεῖνας δόσεις μου, διὰ νά προστεθῶσιν εἰς τήν ὁμολογίαν του· ἀλλ' οὔτε ἡ ὁμολογία εὔρεθη εἰς τό κιβώτιόν μου, οὔτε ἄλλα ἔγγραφά μου, λείποντος τοῦ χαρτοφυλακίου μου. τότε αὐτός μέ εἶπεν, ὅτι θέλει ἐξετάσῃ τόν συνοδεύοντα ἡμᾶς ἀδελφόν του, ἐπειδὴ ὅσον τό κατ' αὐτόν δέν ἔχει καμμίαν εἰδῆσιν· τήν δέ ἐπιούσαν μοί εἶπεν ὅτι οὔτ' ἐκεῖνος δέν γνωρίζει τίποτε καί ὅτι λυπεῖται μόνον διὰ τήν ἀπώλειαν τῶν λοιπῶν ἔγγράφων μου, διὰ δέ τό χρεωστικόν του παντελῶς ὡς ἔχων πᾶσαν προθυμίαν νά μ' ἀποδώσῃ εἰς Φολέγανδρον εὐγνωμόνως τά ὀφειλόμενά μοι ἐντός τριῶν ἡμερῶν μετὰ τήν ἀφίξίν μας· πεισθεῖς εἰς τόν λόγον του τόν ἠκολούθησα, ἀλλά μετὰ ὀλοκλήρου μηνός ἀναβολάς, μ' εἶπεν ἐσχάτως, ὅτι δέν ἔχει μὲν νά πληρώσῃ τό χρέος του, ἀλλά δέν τό ἀρνεῖται· τότε τῷ ἐπρότεινα νά μοί δώσῃ νέαν ὁμολογίαν, οὐδόλως ὅμως ἐνέδωκεν· ὅθεν τόν ἐνήξα εἰς τό ἐκεῖ εἰρηνοδικεῖον, ὅπου ὄχι μόνον τελειῶς ἠρνήθη τό χρέος του, ἀλλά καί ὀφειλέτην του μ' ἐκήρυξε· πεισθεῖς ὅτι ἀνάγκην νά δανεισθῆ δέν εἶχε καμμίαν, ἀλλ' ἠθέλαμεν νά κάμωμεν ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν καί πρὸς τοῦτο τῷ ὑπεσχέθημεν νά τῷ δανείσω κεφάλαιόν τι, καί ὅτι κατ' αἴτησίν μου, ἐπεβεβαίωσε τήν ὁμολογίαν του τό προξενεῖον, ἀλλά μεταμεληθέντος ἐμοῦ, αὐτός θυμωθεῖς ἔσχισε τήν ὁμολογίαν ἐκεῖ ἀκόμη· εἰς τήν ἀμηχανίαν μου ταύτην, ἐνεθυμήθη ὅτι εἶχα δεῖξει ἐντός τοῦ πλοίου πρὸς τινὰς συνεπιβάτας τό ἔγγραφόν του, ἔτρεξα εἰς Θήραν,

ἔλαβον συντηρητικὰς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ κατέφυγα εἰς τὸν δικηγόρον Πάλμαν, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος μ' εἶπεν ὅτι ἔπρεπε νὰ φέρω ἀντίγραφον ἀπὸ τὸ προμνησθέν Προξενεῖον, ἔκαμα ὅλας τὰς προσπάθειάς μου, μ' ἐστάλη ὅμως πολλὰ βραδέως, ὅτε καὶ εἰσῆχθη ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ ἐν Ἐρμουπόλει Πρωτοδικεῖον. Κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον π.ἔ., φαινόμενον παράδοξον! ὁ Ἰω. Κονταρίνης ἀνταμώσας με ἐνταῦθα καὶ ζητήσας συγγνώμην μ' ἐπρότεινε νὰ παύσω τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν, διότι θέλει νὰ μὲ ἐξασφαλίσῃ διὰ δημοσίου συμβολαίου ὅθεν προτιμήσας τὸ μὴ χεῖρον, ἐνέδωκα εἰς τὴν αἴτησίν του.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 17 Μαΐου 1841

Εὐπειθέστατος
N. Κουλούρης.»

Στὶς 12 Φεβρουαρίου 1847 ἀνατέθηκε στὸν Κουλούρη ἡ σχολαρχία τοῦ Ἑλλην. Σχολείου τῆς Ἀνδρου, ὅπου δεύτερος διδάσκαλος τοποθετήθηκε ὁ ἐντόπιος Μενέλαος Δαπόντες, ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει παλαιότερα πρῶτος διδάσκαλος, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔφερε βαρέως νὰ διατελεῖ ὑπὸ τὸν Κουλούρη. Ἐκίνησε λοιπὸν γῆν καὶ οὐρανὸ νὰ γίνῃ αὐτὸς σχολάρχης μὲ δεύτερον τὸν Κουλούρη καὶ μ' αὐτὸ τὸ αἴτημα φρόντισε νὰ σταλεῖ στοῦ Ὑπουργεῖο καταγγελία (21-8-1848) τὴν ὁποία ὑπέγραψαν 180 συμπατριῶτες του. Ὁ ἔπαρχος εἶχε ἀντίθετη γνώμη, τὴν ἴδια ἀποδέχτηκε καὶ ὁ Νομάρχης, ὁπότε οἱ «ἐνδιαφερόμενοι» ἀπέστειλαν καὶ δευτέρα καταγγελία προσθέτοντας καὶ ἄλλες κατηγορίες ἐναντίον τοῦ σχολάρχου.

Οἱ δύο καταγγελίες ἔχουν ὡς ἐξῆς:

α) «Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, Β. Ὑπουργεῖον

Οἱ εὐσεβᾶστως ὑποφαινόμενοι, τὴν πρὸς τὸ Σ(εβαστόν) Ὑπουργεῖον ὀφείλοντες εὐγνωμοσύνην, διακηρύττομεν πανδήμως σήμερον, τὴν πληρεστάτην ἡμῶν εὐχαρίστησιν καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ ἠθικῆς βελτιώσεως τῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐκπαιδευομένων τέκνων πατρικῆν τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως κηδεμονίαν, τῆς ὁποίας καρπὸς μάλιστα ὑπάρχει ὁ ἀκάματος πόθος καὶ χρηστός τρόπος τοῦ διατελοῦντος ἐν αὐτῷ διδασκάλου κυρίου Μενελάου Δαπόντε, ὡς μόνου τούτου ἀναδείξαντος μαθητὰς κατ' εὐχὴν προσδεύοντας καὶ βελτιουμένους καὶ τὴν δημόσιον δαπάνην δεδικαιωμένων. καθότι καὶ οἱ παρ' αὐτῷ μαθητευόμενοι ἐπληθύνθησαν καὶ μαθηταὶ τῷ ὄντι ἀνεδείχθησαν, ἐνῶ ἐξεναντίας οἱ τῆς πρώτης τάξεως, καίτοι ὀλίγοι μείναντες, ἄκοσμοι κατήνησαν καὶ μὴ προσδεύοντες, ὡς μαθηταὶ διδασκάλου τοιοῦτου, ὁποῖος ὁ Κύριος N. Κουλούρης.

Τούτων ἔνεκα ἐπικαλούμεθα τό Σ. Ὑπουργεῖον προνοῦν ὑπέρ τῆς βελτιώσεως τοῦ σχολείου καί τῶν ἰδίων τέκνων, ὅπως εὐδοκήσῃ ἀντί τοῦ κ. Ν. Κουλούρη, νά διορισθῇ ἐπαξίως πρῶτος διδάσκαλος ὁ κ. Μενέλαος Δαπόντες, ὡς ἄλλοτε τοιοῦτος διετέλει ἐν αὐτῷ.

Πεποιθότες λοιπόν εἰς τό φιλόμουσον καί φιλοδίκαιον τῆς Σ(εβαστῆς) ἡμῶν Κυβερνήσεως εὐσεβάστως ὑποφαινόμεθα.

Ἐν Ἄνδρῳ τήν 21 Αὐγούστου 1848

Εὐπειθέστατοι

Οἱ Δημόται Ἄνδρου.

(ὑπογραφές 180)

Ἐπικυροῦται

ἐν Ἄνδρῳ τήν 31 Αὐγούστου 1848.

Ἀπόντος τοῦ Δημάρχου Ἄνδρου

Ὁ Δημαρχ. Πάρεδρος

Νικόλαος Ἀλεξ. Καίρης.»

Σημείωση

ἐπί τῆς α' σελίδος:

«Αἱ περί ἐξετάσεων ἀναφοραί
νά συναφθῶσι».

β) «Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί
τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β. Ὑπουργεῖον
Ἄρ. Πρωτ. 11844
Ἐλ. 16 Σεπτεμβρ. 48

Τά ὑποφαινόμενα μέλη τῆς Ἐφορείας τοῦ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Δήμου Ἄνδρου Ἑλληνικοῦ Σχολείου θεωροῦντα μέ βαθεῖαν λύπην τῶν ὅτι ὁ εἰς τό αὐτό Σχολεῖον διατελῶν ἤδη διδάσκαλος κ. Ν. Κουλούρης δέν ἐκτελεῖ τά χρέη του καθά δεῖ καί ἔνεκα τούτου δέν ἐκπληροῦται ὁ δίκαιος σκοπός τῆς ἀποστολῆς του καθόσον οὐδεμία ἐγένετο, οὔτε ὑπάρχει ἐλπίς ἔπειτα νά γίνῃ πρόοδος τις τῶν μαθητῶν του καί παρεκτός τούτου διά τῆς θρασύτητος καί βωμολοχιῶν του εἶναι ἐπόμενον, ἂν περιπλέον διαμείνῃ ἐνταῦθα νά καταστήσῃ ὁμοίους κατά τήν διαγωγὴν καί τούς μαθητάς του, σπεύδουν ἐπί τοῦτο νά παρακαλέσωσι τό Σ. ὑπουργεῖον ὅπως εὐαρεστηθῇ ν' ἀπαλλάξῃ τούς μαθητάς καί τούς κατοίκους τοῦ τοιοῦτου ἀνθάδους καί ὕβριστοῦ διδασκάλου, ὅστις ἐτόλμησεν οὕτως ἀσυστόλως νά ἐξυβρίσῃ ἐν καιρῷ τῶν ἐξετάσεων μέ καπηλικὰς ὕβρεις καί αὐτά τά μέλη τῆς Ἐφορείας καί ἅπαντας τούς κατοίκους, καί

νά διορίση ἀντ' αὐτοῦ τόν κύριον Μενέλαον Δαπόντε, διατελέσαντα ἐπαξίως καί ἄλλοτε εἰς τήν αὐτήν θέσιν.

Ἐν Ἄνδρῳ τήν 4 Σεπτεμβρίου 1848

» Ἰωαννίκιος Χαζάπης

» Στ. Ἀλ. Καμπάνης

Ἐπικυροῦται τό γνήσιον τῶν ἀνωτέρω δύο ὑπογραφῶν καί τό περιεχόμενον

Ἐν Ἄνδρῳ τήν 7 Σεπτεμβρίου 1848

ἀπόντος τοῦ Δημάρχου Ἄνδρου

Ὁ Δημαρχιακός Πάρεδρος

Νικόλαος Ἀλεξ. Καίρης».

Τό μοναδικόν αἴτημα ἦταν ἡ ἀνάληψη τῆς σχολαρχίας ἀπό τόν Δαπόντε, βοοῦσαν καί οἱ δύο καταγγελίες ξεκάθαρα καί ἄστοχα ἀπό τούς κατηγόρους του. Ὄταν πληροφορήθηκε τά διατρέχοντα ὁ Κουλούρης, ἔγραψε, μέ τή σειρά του, στό Ὑπουργεῖο τήν ἐπομένη ἀναφορά:

«Πρός

τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί

τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Β. Ὑπουργεῖον

Εἰ μέν ἡ ἐπάρατος διαβολή δέν ἐπροσπάθει νά πείσῃ διά τοῦ προσωπείου τῆς ἀληθείας, εἰ μέν πολλοί μέν Μεγιστάνες δέν ἠπατῶντο, πολλοί δέ ἀδύνατοι δυστυχεῖς δέν ἔπασχον διά ταύτην τά ἔσχατα τῶν κακῶν, τήν σιγήν κρείττω λόγου ἤθελα νομίση καί τήν πείραν τοῦ φεύδους μάρτυρα ἤθελα παρασχεῖ. Ἐπειδή ὅμως, ὡς μήποτ' ὄφελε, συχνάκις αὕτη καί τούς ἀκριβεστέρους διαλανθάνει, ἀναγκάζομαι καί ἄκων, ὑποτιθεῖς μετά σεβασμοῦ ὑπ' ὄψιν τοῦ Β(ασιλικοῦ) Ὑπουργείου τά αἴτια τῆς κατ' ἐμοῦ ἐξυφανθείσης συκοφαντίας, πῆ μέν νά θρασύνωμαι ὑπέρ ἐμαυτοῦ, πῆ δέ νά παρησιάζωμαι κατά τῶν κατηγόρων μου.

Μετατεθεῖς ἐνταῦθα τόν Μάρτιον τοῦ 1847 ἔτους, ἅμα ἀναλαβὼν τά χρέη μου, κατενόησα δυσμένειαν ἐκ μέρους τοῦ κληρικῶν μέλους τῆς Ἐφορείας τοῦ Σχολείου κ. Ἰωαννικίου· διότι παραχρῆμα ἐπέβαλέ μοι τήν ἀπό ἀνατολῆς μέχρι δύσεως ἡλίου ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίαν, ὡς δῆθεν τοιοῦτου ὄντος τοῦ ἐγγχωρίου ἔθους· ἀντιτάξαντος δ' ἐμοῦ τόν νόμον εἰς ταῦτα, ἔμεινε μέν ἀναπολόγητος, εὐνοστέρωσ ὅμως οὐδέποτε πρός με ἔσχε ὁμοίαν δυστυχῶς διάθεσιν ἔδειξε καί ὁ μετ' οὐ πολύ διορισθεῖς ὡς δευτερος διδάσκαλος κ. Μ. Δαπόντες. Τό φαινόμενον τοῦτο πολύν χρόνον ἔμεινεν ἀνεξήγητον παρ' ἐμοί, ἕως οὐ τελευταῖον ἔμαθον ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι

οί Κύριοι, ἔχοντες ἀξιώσεις, ὁ μὲν κ. Δαπόντες νά κατέχη τήν α^η, ὁ δέ κληρικός τήν β^η διδασκαλικήν θέσιν, οὐδαμῶς ἀνέχονται ἕτερον καί ὅτι τούτου ἕνεκα πικρῶς κατηγόρησαν εἰς τό Β. Ὑπουργεῖον καί τόν προκάτοχόν μου κ. Δ. Κάρπον· σεβόμενος ὁμῶς ἀμφοτέρους διά τε τήν ἐπισημότητα τῶν ἐπαγγελημάτων καί τήν ἡλικίαν των, δέν ἠδυνήθην νά παραδεχθῶ τήν ιδέαν ὡς ἀληθεύουσαν.

Ἐπειδή ὁμῶς ἐπί τῶν Δημοσίων ἐξετάσεων ὁ μὲν κ. Δαπόντες, ὡς δῆθεν ἐπισπεύσαντος ἐμοῦ ταύτας, ὑπ' ὀργῆς τοῦ «θά σέ ἐκβάλλω» τήν ἀτμοσφαῖραν ἐπλήρωσεν, ὁ δέ κληρικός, ἀφ' οὗ πρῶτον ὑπέγραψε τό ἀποτέλεσμα εὐάρεστον ἐν τῇ συνεδριάσει, ἔπειτα, συναγαγών πάσας τάς ἐπιληψίμους ἐλλείψεις, προστρίβει αὐτάς εἰς ἐμέ δι' ἀναφορᾶς, ὑπογεγραμμένης ὑπ' αὐτοῦ μόνον καί ἐτέρου συναδέλφου του, ἀμαθοῦς καί τούτου, καί ἐπειδή σύνοιδα ἐμαυτῶ οὐδενός ἔνοχος ὢν, ἀλλά καί εὐδοκίμησας κατά τήν τοῦ ἀκροατηρίου ὁμολογίαν, καί ἰδίως τά τῶν γονέων τῆς πρός με εὐγνωμοσύνης των δείγματα, δέν δύναμαι πλέον παρά νά πεισθῶ εἰς τήν ὁποίαν μοί ἔδωκαν ιδέαν περί τῆς προθέσεως τῶν ἀνθρώπων, εἰς τήν βεβαίωσιν τοῦ ὁποίου συντελεῖ καί ὅτι ὁ ἑπαρχος, οὐδ' αὐτός ὁ τρίτος τῶν ἐφόρων, ἀνήρ τά τε ἄλλα διαφέρων καί ἐπί παιδείᾳ παρά τοῖς ἐγχωρίοις ἐπαινούμενος, κατεδέχθησαν νά ὑπογράψωσι τά ἐν τῇ ἀναφορᾷ των πεπλασμένα ψεύδη.

Ἄλλά καί χωρίς τούτων, ὑπό μόνας τάς ἐξῆς ἐπόψεις θεωρηθέντος τοῦ πράγματος, οἶκοθεν καταδείκνυται ἡ ἀλήθεια· α) εἰς ὅλα ταῦτα συλλήβδην νά ὑποπέση ἐν ἀκαρεῖ διδάσκαλος, δώδεκα ἤδη ἔτη ὑπηρετῶν εὐδοκίμως, ὡς ἐκ τῶν παρά διαφόρων Ἀρχῶν συστάσεων τοῦ ζήλου, δραστηριότητος καί χρηστότητος αὐτοῦ δηλοῦται, εἶναι ἀδύνατον, εἰμή ἐάν ὑποτεθῆ παραφρονήσας.

β) Τοσαύτας ἐλλείψεις ἔχων νά μή ἀνακληθῆ εἰς τά χρέη του ὑπό τῆς Ἐφορείας, ἢ ἐν περιπτώσει ἀπειθείας νά μή καταγγελθῆ ὑπ' αὐτῆς εἰς τήν ἀρμοδίαν Ἀρχήν, τοῦτο εἶναι ὅλως ἀντιβαῖνον εἰς τήν ὁποίαν ἔδειξαν ἐσχάτως πρόνοιαν περί τῶν κοινῶν συμφερόντων οἱ δύο οὔτοι ἔφοροι.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τό Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον διορᾷ τό τελικόν αἷτιον τῆς ὑφῆς τοῦ πράγματος. Ἄλλ' ὁμῶς, ἐπειδή θεωρῶ τόν βίον ἀβίωτον καί ὑπόνοιαν μόνον ἐάν παράσχωσιν αἱ κατ' ἐμοῦ συκοφανταί, δέομαι καί ἐφίεμαι τοῦ Β. Ὑπουργείου νά διορίσῃ διδάσκαλον τινά τοῦ ἐν Σύρῳ Γυμνασίου διά νά ἐξελέγξῃ τό ὑπό τήν διεύθυνσίν μου Σχολεῖον καί ἐξαλείψῃ τόν προτριβέντα μοι μῶμον.

Ἐν Ἄνδρῳ τῇ 27 ββρίου 1848

Εὐπειθέστατος

Ν. Κουλούρης, διδ(άσκαλος)
τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Ἑλλ. Σχολείου.»

Οἱ «διώκτες» τοῦ σχολάρχου βλέποντας ὅτι ὁ καιρός περνοῦσε χωρίς ἀποτέλεσμα, ἔγραψαν καί πάλι στό Ὑπουργεῖο μέ κατηγορία καί κατά τοῦ ἐπάρχου ὅτι μεροληπτοῦσε ὑπέρ τοῦ Κουλούρη. Τά ἐξῆς:

«Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως
Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον.

Μετά τάς γενομένας θερινάς ἐξετάσεις τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Σχολείου Ἄνδρου, ἡ Ἐφορεία διά τοῦ Ἐπαρχείου διεύθυνεν ἀναφοράν πρός τό Σεβαστόν τοῦτο Ὑπουργεῖον χρονολογουμένην τήν 12 Ἰουλίου ἐ.ἔ. κατά τό ἄρθρ. 49 τοῦ ἀπό 31 Ἰοβρίου 1836 Κανονισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καί Γυμνασίων ἐκθέτουσα περί τῆς μή ἀποδειχθείσης προόδου τῶν ὀλίγων μαθητῶν τοῦ διδασκάλου Ν. Κουλούρη καί τῆς δεόντως ἀποδειχθείσης προόδου τῶν μαθητῶν τοῦ διδασκάλου Μ. Δαπόντε.

Ἐπειδή δέ καί τό Ἐπαρχεῖον δέν ἔδειξε τήν ἀπαιτουμένην ἀμεροληψίαν καί εὐθύτητα ἐπί τῶν ἐξετάσεων τούτων, ἠναγκάσθησαν τά ὑποφαινόμενα μέλη τῆς Ἐφορείας δι' ἰδιαιτέρας ἀναφορᾶς τῶν τῆς 25 Αὐγούστου νά ἐπαναλάβωσι τά αὐτά καί νά ἐξηγήσωσι τάς ἐλλείψεις καί τήν θρασύτητα τοῦ εἰρημένου διδασκάλου Ν. Κουλούρη καί συνάμα νά κάμωσι τήν πρότασίν των περί διορισμοῦ διδασκάλου δυνάμει τοῦ ἄρθρου 52 τοῦ μνησθέντος Κανονισμοῦ.

Βλέποντα δέ τά ὑποφαινόμενα μέλη ὅτι δέν ἐπραγματοποιήθη μέχρι σήμερον ἡ αἴτησίς των περί τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ Ν. Κουλούρη, ἐπαναλαμβάνουν νά παρακαλέσουν τό Β. ὑπουργεῖον ὅπως εὐαρεστηθῆ νά πραγματοποιήσῃ τήν αἴτησιν τῆς Ἐφορείας συμφώνως μέ τήν ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν τῶν κατοίκων ὡς γονέων τῶν μαθητῶν.

Ἐν Ἄνδρῳ τήν 27 Ἰβρίου 1848

Εὐπειθέστατοι

Ἡ Ἐφορεία

ἀπόντος τοῦ Δημάρχου Ἄνδρου

Ὁ Δημαρχιακός Πάρεδρος

Νικόλαος Ἀλεξ. Καΐρης

Ἰωαννίκιος Χαζάπης

Στ. Ἀλ. Καμπάνης»

Τό Ὑπουργεῖο, μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 11323 Διαταγή του, ζήτησε ἐξηγήσεις ἀπό τόν Νομάρχη Κυκλάδων, ὁ ὁποῖος ἀπήντησε μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφο του:

«ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ» Πρὸς

Ἄριθ. 6215. 6257

Τὴν 30 Ἰβρίου 1848

Ἐρμούπολις

τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Περὶ τῶν ἐλλείψεων τοῦ διδασκάλου Κουλούρη.

Ἄφ' οὗ ὁ Ἐπαρχος Ἄνδρου ὡς ἀρμοδιώτερος νὰ γνωρίζῃ ἐκ τοῦ πλησίον περὶ τῶν διδασκάλων καὶ Σχολείων τῆς Ἐπαρχίας του, διὰ τῆς ἀναφορᾶς του ἐξήγησε πόθεν κινουμένη ἡ Ἐφορεία ἀποδίδει πρὸς τὸν διδάσκαλον Ν. Κουλούρη ἐλλείψεις κατὰ τὴν μάθησιν κ.λπ., ἡ Νομαρχία δὲν εἶχε νὰ κάμῃ ἄλλο, παρά νὰ συστήσῃ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἐπαρχου, ὅστις συνεπῆς εἰς ὅσας παρατηρήσεις προανέφερεν ἐπαναδιαλαμβάνει καὶ αὐθις συνιστῶν τὴν διαγωγὴν τοῦ ρηθέντος διδασκάλου Κουλούρη δι' ἀναφορᾶς του, τὴν ὁποῖαν ἐπισυνάπτομεν εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 11323 διαταγῆς.

Εὐπειθέστατος

ὁ Νομάρχης Κυκλάδων

...Ράδος

ἌΟ Γραμματεὺς»

Τὸ Ὑπουργεῖο, τελικά, ἐνέδωσε στίς ἀπαιτήσεις τῶν Ἀνδρίων καὶ τοποθέτησε τὸν Δαπόντε σχολάρχῃ καὶ τὸν Κουλούρη δεύτερον διδάσκαλο, ὁπότε τοῦτος ἀναγκάσθηκε νὰ ζητήσῃ μετάθεσιν μέ ἀποτέλεσμα νὰ τοποθετηθῇ στὴν Ἀνδρίτσαινα, ὅπου δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ πάει γιατί θὰ βρίσκονταν μακρὰ ἀπὸ τὴν ἑπταμελῆ οἰκογένειά του. Ἐγραφε λοιπὸν στό Ὑπουργεῖο τὰ ἐπόμενα:

«Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

Β. Ὑπουργεῖον.

Πρὸς ἀνάκλησιν εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ πρώην β' διδασκάλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Ἄνδρου ὡς α' διδ. καὶ ἐπομένως ὑπεύθυνος εἰς τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ, παρατηρήσεις τινὰς ποιήσας ἔδωκα νύξιν εἰς τὴν ὑπὸ φθόνου κατ' ἐμοῦ ἐξωγκωμένην καρδίαν του νὰ ἐξυφάνῃ πικράς κατ' ἐμοῦ συχοφαντίας πρὸς αὐτό τὸ Β. Ὑπουργεῖον, κινηθεὶς εἰς ταῦτα ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀνέχεται ἕτερον νὰ κατέχῃ τὴν α' θέσιν τοῦ σχολείου τῆς πατρίδος του. Ἐπειδὴ δέ, εἴ μὲν ἔμενα, ἤθελα ὑποβλέπεσθαι καὶ αἰετοτε διαβάλλεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, τὴν μετάθεσιν ταύτην ἤθελα θεωρήσει ὡς ἀπαλλαγὴν τῶν παγίδων αὐτοῦ, εἴ μὲν ἐγένετο εἰς ἐγγύτερον τόπον.

Ἄλλὰ δυστυχῶς μοί ἔγινεν εἰς τὴν Ἀνδρίτσαιναν! καὶ ἡ δυστυχία εἶναι μόνον, διότι εἶμαι πατήρ ἑπταμελοῦς οἰκογενείας.

Τό ἀνάρμοστον τῆς μεταθέσεως ταύτης μετὰ σεβασμοῦ ἐκτιθεῖς ὑπ' ὄψιν τοῦ Β. ὑπουργείου πέποιθα ὅτι δέν θέλει ἀνεχθῆ τὴν εἰς τοσαύτας δυσχερείας ἔχθαι πατρός τοιοῦτου, δυνατὸν ὄν κληρικὸς τις ἢ ἄλλος εὐζωνότερος ἐμοῦ νά εὐχαριστηθῆ εἰς τὴν Ἀνδρίτσαιναν.

Ἀθήνησι τῇ 17 9βρίου 1848

Εὐπειθέστατος

Ν. Κουλούρης, διδ. τοῦ

ἐν Ἀνδριταίνῃ Ἑλλήν. σχολείου.»

Μετὰ ταῦτα παρέμενε στήν Ἀθήνα, φροντίζοντας νά ματαιώσῃ τὴν μετάβασή του στήν Ἀνδρίτσαινα, μέχρι πού ὁ Νομάρχης Μεσσηνίας ἔγραφε στό Ὑπουργεῖο τὴν ἐπομένη ἀναφορά:

« Ἀριθ. Πρωτ. 8281

Ἐπί τῆς ὑπ' ἀρ. 12099 Δ/γῆς

Ἐν Καλάμαις τῇ 28 Δεχ. 1848

Πρός

τό, ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Ὑπουργεῖον

Περί τῆς μήπω μεταβάσεως τοῦ Σχολάρχου Ἀνδριταίνης.

Ἀπό ἀναφορὰν τοῦ ἐπάρχου Ὀλυμπίας πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ διά τῆς ἀπαντωμένης Διαταγῆς μετατεθεὶς εἰς τό Ἑλληνικόν Σχολεῖον Ἀνδριταίνης Νικόλαος Κουλούρης, ἐξ Ἄνδρου, δέν μετέβη εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν του.

Εἰδοποιοῦντες περὶ τούτου τό Ὑπουργεῖον παρακαλοῦμεν αὐτό νά διατάξῃ τά περὶ τῆς ταχείας μεταβάσεως τοῦ ἀναφερομένου Διδασκάλου, ἢ περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ, καθόσον ὁ ὑπάρχων εἰς ἑλληνοδιδάσκαλος δέν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν τακτικὴν παράδοσιν τῶν μαθημάτων εἰς τρεῖς τάξεις μαθητῶν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης Μεσσηνίας

Α. Ἀναγνωστόπουλος».

Ὁ Κουλούρης ὅμως εἶχε ἐπιτύχει τὴ μή μετάβασή του στήν Ἀνδρίτσαινα μέ νέα τοποθέτησή του στή Λεβάδεια, ὅπου «ἀνέλαβε τά χρέη του» στίς 7 Ἰανουαρ. 1849, κατὰ τό ἐπόμενο ἔγγραφο τοῦ Νομάρχου Ἀττικο-Βοιωτίας:

⟨ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΤΤΙΚΟ-ΒΟΙΩΤΙΑΣ⟩

Ἄρ. 364 Διεκ. 242

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Ἰανουαρ. 1849

Πρός
τό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκ-
κλησιαστικῶν κ.λπ.

Ἐπί τῆς ἀπό 31 Δεβρίου π.ἔ. ὑπ' ἄρ.
13445 διαταγῆς του

Περί τοῦ διδασκάλου
κ. Ν. Κουλούρη

Ὡς μοί ἀνέφερον ὁ ἑπαρχος Λεβαδείας, ὁ ἐπιδηλούμενος Ἑλληνοδι-
δάσκαλος ἀνέλαβε τά χρέη του τὴν 7ην τοῦ ὀδεύοντος μηνός.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης Ἀττικο-Βοιωτίας

(ὑπογραφή)

ὁ Γραμματεὺς
(ὑπογραφή)

Στὴ Λεβάδεια ὁ Κουλούρης διεπίστωσε ὅτι συνέβαιναν παρατυπίες
σχετικῆς μέ τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν καὶ τὸ ὥραριο τῶν μαθημάτων
καὶ ὅταν «ἐξέφερε τόν, περί ὥρῶν, λόγον», ὁ συνάδελφός του «ὠργί-
σθη σφόδρα λέγων ὅτι δῆθεν» ἀπὸ κακὴ πρόθεση καὶ δολερό σκοπὸ
«ἐπιχειροῦσε ταῦτα». Φοβούμενος μὴ συμβοῦν γεγονότα ὡς αὐτὰ τῆς
Ἄνδρου, ἀπηύθυνε στό Ὑπουργεῖο τὴν ἐπομένη ἀναφορά του:

«Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Β. Ὑπουργεῖον.

Διὰ μὲν τὸ ἐνιαῖον τοῦ Διδακτηρίου αἱ ὥραι τῆς ἐνάρξεως καὶ διαρ-
κειᾶς τῶν μαθημάτων ἀπῆδον τῷ νόμῳ, διὰ λόγον δὲ ἀκατανόητον
ἐμοί, οἱ μαθηταί, μόλις πεντήκοντα ὄντες, διηροῦντο εἰς τέσσαρα τμή-
ματα. Ἐμμισθωθείσης τελευταῖον ἐπίτηδες οἰκίας ἐχούσης δύο δωμά-
τια, ἔπρεπεν ἀμφοτέρα νά μεταρρυθμισθῶσι κατὰ τὸν νόμον.

Ἐπειδὴ δὲ ἀνά πᾶν ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος ἐκ τῶν προβιβασίμων ἀμφοτέ-
ρων τῶν τάξεων μαθητῶν πρέπει, οἱ μὲν τῆς ἀνωτέρας νά μεταβαίνωσιν
εἰς Γυμνάσιον ἢ εἰς τὸν κοινωνικόν βίον, οἱ δὲ τῆς κατωτέρας εἰς τὴν ἀνω-
τέραν, ἔπεται, ὅτι οἱ μὴ ἐγκριθέντες ὡς τοιοῦτοι χρήζουσιν ἐπαναλήψεως
τῶν αὐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν μαθημάτων ἐξ ὑπαρχῆς, διὸ πρέπει νά συμ-
μιγνύωνται μέ τοὺς νεήλυδας. Καὶ τότε, ἐκάστης τάξεως ἐχούσης τὸν ἴδιον
ἑαυτῆς διδάσκαλον, ἔχει καὶ οὗτος τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν πρὸς τὴν
πλήρη νόμιμον ἐνέργειαν τῶν χρεῶν του, ὅπερ καὶ ὁ νόμος ἄρθρ. 5 ρητῶς
κελεύει. Ἄλλ' ἅμα ἐξέφερον τὸν περί ὥρῶν λόγον, ὁ συνάδελφός μου,

δυστυχῶς, ὠργίσθη σφόδρα λέγων ὅτι δῆθεν ἀπό κακῆς προθέσεως καί
δολεροῦ σκοποῦ ἐπιχειρῶ ταῦτα, τήν προτέραν αὐτῶν τάξιν νά ἐκφραλί-
σω προσπαθῶν καί ἄλλα ἔτι δηκτικώτερα. Δέν ἐτόλμησα λοιπόν οὐδέ
τολμῶ νά προχωρήσω περαιτέρω ἔχων ὑπ' ὄφιν μου τά ἐξ ὁμοίας περι-
στάσεως προκύφαντά μοι ἐν Ἄνδρῳ. Ἄλλά παρακαλῶ θερμῶς το Σ.Β.
Ἵπουργεῖον ἵνα, οἰκτεῖρον ἀτυχῆ μέν ἀλλά πιστόν ὑπάλληλον, μεταθέσῃ
με ἀλλαχοῦ. Θέλω δέ θεωρήσει τοῦτο εὐεργέτημα μέγιστον.

Τῆ 18 Μαρτίου 1849
ἐν Λεβαδεία

Εὐπειθέστατος
Ν. Κουλούρης διδ. τοῦ
ἐν Λεβαδεία ἑλλ. Σχολείου.»

Μετά τήν ἀνωτέρω ἀναφορά τοῦ Κουλούρη, τό Ἵπουργεῖο, δυνάμει
τοῦ ἀπό 25 Ἀπριλίου 1844 Β.Δ. μετέθεσε τόν β' διδάσκαλο τοῦ σχο-
λείου Ἐμ. Καρπάθιον ἐπὶ Λαμία, μέ ἀντίστοιχη τοποθέτηση στό σχο-
λεῖο Λεβαδείας τοῦ διδασκάλου τῆς Λαμίας Γεωργίου Σόλωνος (Δ/γῆ
1075/10 Ἀπριλίου 1849).

Λίγους μῆνες ἀργότερα, ὁ Κουλούρης, πού δέν εἶχε πάρει μαζί του
στή Λεβαδεία τήν πολυμελῆ οἰκογενειά του μέ ἀποτέλεσμα νά ἔχει
οἰκονομικές δυσχέρειες συντηρῶντας δύο σπίτια, ζήτησε μετάθεση· φαί-
νεται ὅμως πῶς ὁ λόγος πού ἐπικαλέσθηκε δέν ἦταν ὁ ἀληθινός, γιατί
στήν πραγματικότητα τόν ἔπνιγε ἡ Λεβαδεία, ἐνῶ αὐτός ἐπιθυμοῦσε
«τινά τῶν Κυκλάδων ἢ τουλάχιστον παράλιόν τι μέρος», ἤθελε θάλασ-
σα. Ἡ σχετική ἀναφορά του ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Β(ασιλικόν) Ἵπουργεῖον

Ἄδυνατῶν διά τό πολυμελές τῆς οἰκογενείας μου νά συμπαραλάβω
αὐτήν εἰς τήν μεσόγειον θέσιν μου τῆς Λεβαδείας, ἀναγκαίως ὑποπίπτω
εἰς διπλά ἔξοδα, τά ὅποια, τήν πενιχράν μου κατάστασιν ὑπερβάλλο-
ντα, ἀνεπαρκῆ τόν τοῦ βίου μου πόρον καθιστῶσι. Διό παρακαλῶ τό
Β. Ἵπουργεῖον ἵνα, ἐπιβλέψαν ἰλέως ἐπί τήν ἐνδεά ταύτην κατάστασίν
μου, μεταθέσῃ με εἰς τινά τῶν κυκλάδων ἢ τουλάχιστον εἰς παράλιόν
τι μέρος, οἷον τό Ἄργος κλ.

Ἀθήνησι τῆ 2 Ἰβρίου 1849

Εὐπειθέστατος
Ν. Κουλούρης, διδ. τοῦ ἐν
Λεβαδεία ἑλλ. Σχολείου.»

Ὁ Ὑπουργός ἔκανε δεκτό τό αἴτημά του καί, δοθείσης εὐκαιρίας, φρόντισε γιά τή μετάθεσή του ζητώντας τήν ἔγκριση ἀπό τό Παλάτι μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφό του καί τό ἀπαραίτητο σχέδιο Βασ. Διατάγματος, τά κείμενα τῶν ὁποίων ἔχουν ὡς ἑξῆς:

α) «Μεγαλειότητα

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Ἄνδρου κύριος Δ. Θεοδοσιάδης ἀσθενήσας εἰς Βῶλον, τήν πατρίδα αὐτοῦ, ὅπου κατά τάς διακοπάς εἶχε μεταβεῖ, αἰτεῖται ἐκεῖθεν δι' ἀναφορᾶς του ἄδειαν ἀπουσίας ἀόριστον, ἕως οὗ ἀναρρώσας ἐντελῶς δυνηθῆ νά ἐπανέλθῃ. Προτείνω λοιπόν εἰς τήν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νά δοθῆ εἰς τόν διδάσκαλον τοῦτον ἡ ἄδεια αὕτη, ἄνευ μισθοῦ, λαμβάνω τήν τόλμην νά παρακαλέσω Αὐτήν, ἵνα συγχρόνως διατάξῃ νά διορισθῆ, μετά τήν ἐπάνοδόν του, εἰς τήν πρώτην διδασκαλικήν θέσιν, ἣτις ἤθελε κενωθῆ, ἐπειδή εἶναι ἱκανῶς πεπαιδευμένος ἄνθρωπος.

Ἐντί τούτου δέ εἰς Ἄνδρον τολμῶ νά συστήσω νά μετατεθῆ ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Λεβαδίας κύριος Ν. Κουλούρης, ὅστις, καθό νησιώτης, ἐπανειλημμένως παρεκάλεσε τό Ὑπουργεῖον νά μετατεθῆ εἰς διδασκαλικήν τινα θέσιν κατά τό Αἰγαῖον. Ὅθεν ὑποβάλλω τό ἀπαιτούμενον περί τούτων σχέδιον Διατάγματος, τολμῶ νά παρακαλέσω τήν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ἵνα εὐδοκήσῃ καί περιβάλῃ αὐτό μέ τήν Βασιλικήν ὑπογραφήν Της.

Ἀθ. τῆ 6 Ὀκτωβρίου 1850
Ὑποσημειοῦμαι βαθυσεβάστως
Ὁ Ὑπουργός
(ὑπογραφή).»

β) «Ὅθων κτλ.

Κατά πρότασιν τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Παιδείσεως, μετατίθεμεν εἰς τό ἐν Ἄνδρῳ ἑλληνικόν σχολεῖον τόν μέχρι τοῦδε διδάσκαλον εἰς Λεβαδίαν κύριον Ν. Κουλούρη, ἀντί τοῦ κυρίου Δ. Θεοδοσιάδου, εἰς ὃν ἐγκρίνομεν νά χορηγηθῆ ἀόριστος ἄδεια ἀπουσίας, κατά τήν αἴτησίν του πρός περιποίησιν τῆς πασχούσης ὑγείας του, ἀλλ' ἄνευ μισθοῦ. Μετά δέ τήν ἐπάνοδόν του θέλει ὑποβληθῆ εἰς τήν Ἡμετέραν ἔγκρισιν πρότασις διορισμοῦ αὐτοῦ εἰς τήν πρώτην διδασκαλικήν θέσιν, ἣτις ἤθελε κενωθῆ.

Ἀνατίθεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος εἰς τόν Ἡμέτερον Ὑπουργόν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.

Ἀθήνησι τῆ 6 Ὀκτωβρίου 1850
ὁ Ὑπουργός
(ὑπογραφή).»

Ἔτσι ὁ Κουλούρης, ὕστερ' ἀπὸ δύο χρόνια, ξαναβρέθηκε στὴν Ἄνδρου! Τὰ σχετικά ἔγγραφα τοποθέτησής του στό ἐκεῖ Ἑλληνικό Σχολεῖο, ἔχουν ὡς ἐξῆς:

α) «(ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ) Πρὸς τὸν ἑλληνοδιδάσκαλον
Ἄρ. Πρ. 8974/2711 Λεβαδίας κύριον Ν. Κουλούρη.

Δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2284 τῆς 25 Ἀπριλίου 1844 ὑψηλοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος, σέ μετατίθεμεν, Κύριε, εἰς τό ἐν Ἄνδρω ἑλληνικόν σχολεῖον, ἀντί τοῦ Δ. Θεοδοσιάδου λαβόντος ἄδειαν ἀπουσίας ἀόριστον, ἐπὶ τῷ αὐτῷ μηνιαίῳ μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν ἐξήκοντα (160) προσκαλοῦντες σε ἐνταυτῷ ν' ἀναχωρήσης διὰ τὴν θέσιν σου ὅσον τάχιστα καί ἐνεργήσεις τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου ἐκείνου, ἐπειδὴ ὁ προκάτοχός σου δέν ἐπρόλαβε, ν' ἀναλάβῃς τὴν διδασκαλίαν ἀμέσως, τὴν ὁποίαν πεποιθήμεν ὅτι θέλεις ἐξακολουθεῖς ἐπιμελῶς καί μετὰ ζήλου.

Ἀθήνησι τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1850

Ὁ Ὑπουργός

(ὑπογραφή).»

β) «Πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων
Περὶ διδασκάλου εἰς Ἄνδρον.

Ἀντί τοῦ Δ. Θεοδοσιάδου λαβόντος ἄδειαν ἀπουσίας ἀόριστον, μετετέθη εἰς τό ἑλληνικόν σχολεῖον Ἄνδρου ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ δραχ. ἑκατόν ἐξήκοντα (160), ὁ κύριος Ν. Κουλούρης μέχρι τοῦδε διδάσκαλος ἐν Λεβαδία. Ὅθεν θέλετε φανερώσει ἐγκαίρως εἰς τό ὑπουργεῖον πότε οὗτος ἔφθασε εἰς τὰ χρέη του.

Ἀθήνησι τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1850

Ὁ ὑπουργός

(ὑπογραφή).»

γ) «(ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ) Πρὸς
Ἄριθ. 7653 τό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
Ἐπὶ τῶν ἀρ. 8826.8974 τῆς Περὶ τοῦ ἑλληνοδιδασκ. Ἄνδρου.
4 καί 11 8βρίου π.ἔ.
Ἐν Ἐρμουπόλει τῇ
18 9βρίου 1850

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Ν. Κουλούρης φθὰς εἰς Ἄνδρον τὴν 30 τοῦ παρελθόντος μηνός δέν ἠδυνήθη νὰ κάμῃ ἑναρξιν τῶν χρεῶν του ἕνεκα

τῆς συμβάσεως αὐτῷ ἀσθενείας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλπίζω ὅτι ἤδη ἀνέλαβε· ἀλλ' ὁ ἕτερος κ. Ν. Γκολφῖνος δέν εἶχε μεταβεῖ εἰς Ἄνδρον μέχρι τῆς 7 Ἰβρίου τοῦ μεσοῦντος, διό εἶναι ἐπάναγκες νά διαταχθῆ νά σπεύσῃ εἰς τὰ χρέη του. Ὁ ἑπαρχος ἐρωτᾷ ἀπό πότε θέλει λογισθῆ ἡ ἀντιμισθία τοῦ κ. Κουλούρη· τό κατ' ἐμέ φρονῶ, ὅτι ἐπειδή ὁ διδάσκαλος μετετέθη ἀπό ἄλλης ἔδρας καί ἡ ἀναβολή τῶν μαθημάτων προέκυψεν ἀπό ἀνωτέραν τῆς θελήσεώς του αἰτίαν, ἡ μισθοδοσία του πρέπει ν' ἀρχίσῃ μέ τόν 9βριον, ἄλλως ἄς εὐαρεστηθῆ τό Ὑπουργεῖον νά διατάξῃ ὅ,τι δίκαιον.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης Κυκλάδων.»

δ) «Ἄρ. 9661/3238 Τῆ 7 Δεκεμβρ. 1850, Ἀθῆναι

Πρός τόν Νομάρχην Κυκλάδων

ἐπί τοῦ ὑπ' ἄρ. 7653 περί τῆς μισθοδοσίας

τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Κουλούρη.

Ὅρθῆν εὐρίσκομεν τήν γνώμην ὑμῶν, ἣτις ἐνδιαλαμβάνεται εἰς τό ἀπό 18 τοῦ παρελθόντος μηνός ἔγγραφόν σας, ὡς πρός τήν μισθοδότησιν τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Κουλούρη καί κατ' αὐτήν ἐπιτρέπομεν εἰς ὑμᾶς, Κύριε Νομάρχα, ν' ἀπαντήσητε εἰς τόν Ἐπαρχον Ἄνδρου.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τόν κύριον Ν. Γκολφῖνον, οὗτος παρητήθη δι' ἀσθένειαν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας καί ἐπομένως τό Ὑπουργεῖον ἔλαβεν ἤδη πρόνοιαν περί ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ.

Ὁ Ὑπουργός

(ὑπογραφή)»

Ἡ δεύτερη θητεία του στήν Ἄνδρο φαίνεται πῶς δέν δημιούργησε προβλήματα στόν Κουλούρη, ἀφοῦ καί στίς 2 Ἰουλίου 1852 εὐρίσκονταν ἀκόμη ἐκεῖ. Τότε πληροφορήθηκε ὅτι ἐπρόκειτο νά ἀντικατασταθεῖ γηραιός διδάσκαλος τοῦ Γυμνασίου Σύρου καί ἔσπευσε νά ζητήσῃ τήν ἐκεῖ τοποθέτησή του γιά τούς λόγους πού ἐπικαλέσθηκε στήν ἐπομένη αἴτησή του:

«Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Σ(εβαστόν) Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον

Ἡ τοῦ Σ(εβαστοῦ) περί τό συμβιβάζειν τά τῆς Δημοσίας ὑπηρεσίας μετά τῶν ἀναγκῶν τοῦ προσωπικοῦ περίνοια καί ἡ ἐκ ταύτης εἰς τὰς ἐλλόγους τῶν ἑαυτοῦ ὑπαλλήλων προσηνῆς συναίνεσις καί τόν πρός τά ἑαυτῶν χρέη ζῆλον ἐπί μᾶλλον ἐξάπτουσι καί τῶν πολυμόχθων ἀγώ-

νων οὐ μακρὰν τὴν ἀναφυχὴν παρέχουσιν· ὑπὸ τῆς συνετῆς λοιπὸν ταύτης προνοίας αὐτοῦ ἐνθαρρυνόμενος τολμῶ νὰ ἀναφέρω ὅτι, μαθὼν τὴν τοῦ ἐν Σύρῳ γηραιοῦ Διδασκάλου μέλλουσαν ἀντικατάστασιν, τοῦ Κυρίου Πόλιτα, θεωρῶ δικαίαν τὴν δι' ἐμοῦ, ὡς ἐπὶ ἐκκαιδεκαετίαν (= 16) ἐν κώμαις καὶ πολιχνίοις διατρίψαντος καὶ νῦν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέχνων μου ἀναπόφευκτον τῆς τοιαύτης μεταθέσεως τὴν ἀνάγκην ἔχοντος καὶ ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν νεωτέρων, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων διδασκάλων τὴν ἀξίωσιν ταύτην δυνατὸν νὰ ἔχωσι, δὲν μέλανθάνει, ἀλλ' εἰς τὴν εὐθυδικίαν τοῦ Σ. Ὑπουργείου ἐρειδόμενος οὐδέποτε πιστεύω ὅτι θέλει προτιμηθῆ ἄλλος, τέρψεως μόνον καὶ οὐχὶ κατεπειγούσης ἀνάγκης χάριν τῆς ἐν Σύρῳ διατριβῆς ἐφιέμενος.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 25 Ἰουλίου 1852

Εὐπειθέστατος

N. Κουλούρης, διδ. τοῦ ἐν Ἄνδρῳ

Ἑλλ. Σχολείου.»

«Η ΝΟΣΟΣ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ»
ΚΑΙ Η «ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ» ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ

Α'. Ἡ νόσος τῆς Μήλου.

Ἡ, κατά τούς περιηγητές καί συγγραφεῖς, «καταστροφή τῆς Χώρας Μήλου» εἶναι, ὡς χαρακτηρισμός τοῦλάχιστον, ἀτυχής. Τοῦτο δέ γιατί ἡ «καταστροφή» δέν προῆλθε αἰφνίδια καί ἀπό βίαιο γεγονός (λ.χ. σεισμό, πυρπόληση), ἀλλά, ὅπως θά ἀποδειχτεῖ, συντελέσθηκε βαθμηδόν καί σέ μακρύτατο χρονικό διάστημα ἀπό συγκεκριμένους λόγους καί φυσικές αἰτίες πού μαρτυροῦνται στίς πηγές, ὅπως ἡ μόλυνση τῆς περιοχῆς ἀπό θειώδεις ἀναθυμιάσεις καί ἀπό ἀσθένειες ἀποδιδόμενες σ' αὐτήν ἢ ἀπό ἐλονοσία. Ὁρθότερος γι' αὐτό εἶναι ὁ χαρακτηρισμός τῆς βαθμιαίας «ἐγκατάλειψῆς» τῆς ἀπό τούς κατοίκους καί τῆς συνακόλουθης ἐρείπωσης μέσα σέ μακρύ χρονικό διάστημα.

Ὁ μακαρίτης Ἀνδρέας Λεντάκης διτύπωσε τήν ἀποψη «πῶς ἡ ὀμαδική ἐγκατάλειψη τῆς Παλαιᾶς Χώρας ἔγινε τό 1767» ἔτος¹, στηριζόμενος σέ ἀναφορά τῆς 10^{ης} Δεκεμβρίου ἰδίου ἔτους, τοῦ βικαρίου Μήλου, κατά τήν ὁποία «ἡ νῆσος ἔχει σχεδόν ἐκκενωθεῖ... λόγω τῆς μεγάλης θνησιμότητος, ἡ ὁποία παρετηρήθη κατά τό ἔτος τοῦτο»², χωρίς νά ἀναλογιστεῖ ὅτι πιθανόν νά ὑπερέβαλε τοῦτος ἐπειδή λ.χ. ἐπιθυμοῦσε νά ἐγκαταλείψει τήν ἀσήμαντη σέ ἀριθμό πιστῶν καί πάσχουσαν παροιχία του. Ἀκόμη θεώρησεν ὁ Λεντάκης, μέ ὕφος ἀδικαιολόγητα ἀπόλυτο στή διατύπωσή του, ὅτι, μετά τήν ἀνωτέρω μαρτυρία τοῦ βικαρίου, «ἔκλεισε ὀριστικά ἡ ἔρευνα γύρω ἀπό τήν καταστροφή τῆς Παλαιᾶς Χώρας»³, παρότι τό ἀσίγαστο τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας εἶναι δεδομένο. Ἄλλωστε, καί ἄλλη παραδοχή του, ὅτι ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος στή Μήλο ἄρχισε μετά τό ἔτος 1707, ἔτος κατά τό ὁποῖο

1. Ἀνδρέα Λεντάκη, Πότε ἔγινε ἡ καταστροφή τῆς Παλαιᾶς Χώρας Μήλου, «Κιμωλιακά», Ζ' (1977), σελ. 368-370.

2. B.J. Slot, Καθολικαί Ἐκκλησιαί Κιμώλου καί τῶν πέριξ νήσων, «Κιμωλιακά», Ε' (1974), σελ. 230.

3. Λεντάκης, ὀ.π.π.

έγινε έκρηξη του ήφαιστείου της Σαντορίνης, στην οποία απέδόθη ή, υπό τήν γήν της Μήλου, διεργασία πού έμόλυνε τό κλίμα της μέ θειώδεις αναθυμιάσεις⁴, δέν είναι όρθή, άφοϋ ή διαπίστωση της έγινε και παλαιότερα. Πράγματι, ό Τουρνεφορτ είχε έπισημάνει τά μολυσματικά φαινόμενα ήδη από του έτους 1700, χαρακτήρισε τό κλίμα της Χώρας ως νοσηρό και τούς κατοίκους δοκιμαζόμενους από σοβαρές ασθένειες και προέβλεφε και αυτήν τήν μελλοντική εγκατάλειψη της για τούς λόγους τούτους⁵. Δέν αποκλείεται δηλαδή ή μόλυνση του περιβάλλοντος του νησιού και, ειδικώτερα, της Χώρας του, νά ανάγεται ακόμη και σε παλαιότερους χρόνους. Τήν υπόθεση αυτή στηρίζουμε σε μαρτυρία του έτους 1662, Όκτωβρίου 11, κατά τήν οποία τό Κοινό της Μήλου απέφασισε νά χορηγεί έτησίως στό μοναστήρι «του Μέγα Ταξιάρχη της Σέρφου πέτρες της πόλεως είκοσι πέντε» (ένν. μυλόπετρες) για τήν ενίσχυση του επειδή, όσες φορές τόν επικαλέσθηκαν οι Μήλιοι «εις βοήθειαν του τόπου» τους, ό Ταξιάρχης θαυματούργησε και τούς συμπαραστάθηκε. Η έτήσια αυτή προσφορά των 25 πετρών θά ήταν διαρκής, όπως έγραφαν, «για νά τόν έχωμεν βοηθόν ψυχικώς και σωματικώς»⁶. Δηλαδή ή τακτική αυτή δωρεά του Κοινού προέκυψε από δοκιμασίες (και σωματικές, δηλ. υγείας) σύνολου του Μηλιακού λαού. Παρόλο τουτο, οι Μήλιοι του 17ου αιώνα δέν απέδιδαν τά «σωματικά» πάθη τους (ασθένειες) στη μόλυνση του περιβάλλοντος από τίς υπάρχουσες θειούχες πηγές. Αντίθετα μάλιστα, πίστευαν ότι αυτές συντελοϋσαν στη μή εμφάνιση στον τόπο τους του λοιμού της πανώλης, κατά πληροφορία του Λατίνου επίσκόπου Μήλου Ίωάννη - Αντώνιου Καμίλλη. Σε αναφορά του, από 4 Σεπτεμβρίου 1689, προς τό Βατικανό έγραφε ότι «ένω έπιστεύετο ότι, λόγω των θειούχων πηγών, δέν ήταν δυνατόν» νά ενσχύφει πανώλης στη Μήλο, για τήν οποία μάλιστα «δέν υπήρχε καν ανάμνηση νά είχε μολύνει ποτέ» τό νησί, εν τούτοις, από του έτους 1686 και επί τρία συνεχώς χρόνια άρχισε «νά εμφανίζεται ή πανώλης από τά μέσα Μαΐου και νά διαρκεί τρεις και τέσσερις μήνες» μέ τίς τρομερές συνέπειές της⁷.

Γιά επανεμφάνιση της φοβερής ασθένειας μάς πληροφορεί ό βικάριος Μήλου Ίωάννης Μελισσοργός. Σε έπιστολή του της 5^{ης} Μαρτίου 1704

4. Ανδρέα Λεντάκη, *Η καταστροφή της Μήλου τόν ΙΗ' αιώνα*, Αθήνα 1974, σελ. 98. Χάρη Ν. Μπαμπούνη, *Η Μήλος από τήν αρχαιότητα*, 1993, σελ. 45.

5. Ίωσήφ Χατζιδάκη, *Η Ιστορία της Νήσου Μήλου*, εν Αθήναις 1927, σελ. 183.

6. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τό Μετόχι του Ταξιάρχη Σερίφου στη Μήλο*, έφημ. «Μήλος», φ. 123 της 31-3-1988.

7. Σιοι, *Καθολικά Έκκλησίαι*, σελ. 162.

ἔγραφε ὅτι ἡ ἀσθένεια, ἀπό τοῦ Ὀκτωβρίου 1703, «προσέβαλε συγχρόνως ὅλους τοὺς κατοίκους... καὶ ἀπέθανον πολλοί, ἰδίως δέ τὰ παιδιά ἐξωλοθρεύθησαν ὅλα. Προσεβλήθη καὶ ἐγώ... καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας συνεχοῦς πυρετοῦ, μοῦ ἀπέμεινεν... ἓνας τεταρταῖος, ὁ ὁποῖος μέθνατωνε. Ἀπό τοὺς καπουτσίνους ἀπέθανε μέχρι τώρα ὁ ἡγούμενος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι δύο ἠσθένησαν βαρύτερον ἀπὸ ἐμέ»⁸. Δέν ἀποκλείεται ἡ ἀσθένεια πού ἀναφέρει ὁ Μελισσουργός, ἀπὸ τὴν ὁποία προσεβλήθη ὁ ἴδιος καὶ οἱ πατέρες καπουτσῖνοι καὶ ἐπέζησαν (πλὴν τοῦ ἡγουμένου τους), νὰ μὴν ἦταν ἡ πανώλης, ἀλλ' αὐτὴ τῆς Μήλου (πιθανόν ἢ ἐλονοσία), ἡ ὁποία περιγράφεται, ὅπως θὰ ἀναφέρουμε στὴ συνέχεια, μὲ τὰ ἴδια περίπου συμπτώματα τοῦ, ἐπὶ μῆνες, ὑψηλοῦ πυρετοῦ καὶ τῶν, μετὰ τοῦτον, δεκάτων κ.λπ.

Β'. Οἱ μαρτυρίες γιὰ τὸ κλίμα τῆς Χώρας

Οἱ μαρτυρίες γιὰ τὸ ἀνθυγιεινὸ κλίμα τῆς Χώρας εἶναι πολλές καὶ συνεχεῖς ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἀντιφατικές. Μᾶς τὶς παραδίδουν ξένοι, κυρίως, περιηγητές, ἱεραπόστολοι, ἀποστολικοὶ ἐπισκέπτες κ.ἄ.

Μετὰ τὸν Tournefort, ὁ ἡγούμενος τῶν καπουτσίνων καὶ ἀποστολικὸς βικάριος Μήλου Giovanni Chrisostomo d'Auxerre, ἔγραφε στίς 31 Ἰανουαρ. 1710 ὅτι «ἡ πόλις τῆς Μήλου βρίσκεται σέ πολὺ ἀνθυγιεινὴ θέση»⁹ [κείμενη σέ ἀπόσταση δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τὴ θάλασσα σὺν μέσον πολὺ εὐπορῆς παιδιάδας συνορεύουσας μὲ μικρότερη ὁμοία πρὸς τὶς ἀκτές καὶ διάσπαρτην μὲ πηγές ἀναβλύζουσες ἀλμυρὸ νερό]. Τρία χρόνια ἀργότερα στίς 3 Σεπτεμβρίου 1713, ὁ καπουτσῖνος Giacomo di Doulens, ἀναφερόμενος στὸν θάνατο τοῦ ἀνωτέρω βικαρίου, ἔγραφε ὅτι τοῦτος «ἀπέθανε τὸν περασμένο Ἰούνιο κατὰ πολὺ περιέργο τρόπο γιὰτὶ, μὴ ἔχοντας κάτι τὸ σοβαρὸ, μὲ κάποιο φάρμακο πού τοῦ ἔδωσαν, μέσα σέ δύο - τρεῖς ἡμέρες ἀπεβίωσε». Πρόσθεσε δέ ὅτι ὁ μακαρίτης ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψει τὴ Μήλο, ἐπειδὴ «τὸ κλίμα εἶναι ἀσχημὸ καὶ ἀνθυγιεινὸ καὶ κανεὶς δέν θέλει νὰ διαμένει» σ' αὐτήν, εἶχε δέ πρόθεση νὰ ἀνεγείρει μοναστήρι τῆς ἀποστολῆς τους στὴν Κίμωλο¹⁰.

Ὁ κληρικὸς Gioachino Pace, περιγράφοντας (1699-1700) τὴ Χώρα, ἐντοπίζει τὴ νοσηρότητα τοῦ κλίματος μόνον σ' αὐτήν: «Ἡ Χώρα

8. Αὐτόθι, σελ. 194-195.

9. Clemente de Terzorio, Ἀρζαντιέρα ἢ Κίμωλος (μετάφραση Ἑλένης Δαλαμπίρα), «Κιμωλιακά», Ζ' (1977), σελ. 80 ἐπ.

10. SCPF/SC. Arcipelago, vol. 9, f. 478.

ἔχει περιφέρειαν τριῶν μιλίων περίπου, εἶναι κτισμένη εἰς τό μέσον τῆς νήσου ὅπου σχηματίζεται μία ἐπίπεδη ἔκταση καί μαστίζεται ἀπό μύριες ὄσες νοσηρές ἐπιδράσεις, ὅπως τριταίους, τεταρταίους καί ἐπιδημικούς πυρετούς κυρίως τό φθινόπωρο, ὅποτε οἱ πυρετοὶ ἐξελίσσονται σέ κακοήθεις καί ἀποθνήσκουν πολλοὶ ἄνθρωποι, οἱ δ' ἀσθενοῦντες ὀφείλουν νά ἀκολουθοῦν αὐστηρότατη δίαιτα ἐπί δεκαπενθήμερον». Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ ἴδιος ἀνεβίβαζε τόν ἀριθμό τῶν κατοίκων σέ 5.000 ψυχές. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι», συνέχιζε ὁ Pace, «εἶναι χλωμοὶ καί καχεκτικοὶ λόγω τοῦ κακοῦ ποσίμου ὕδατος», ὅπως πίστευε. Ἀντίθετα, κατ' αὐτόν, οἱ κάτοικοι τοῦ Κάστρου δέν ἀντιμετώπιζαν προβλήματα ὑγείας γιατί «τό κλίμα ἐκεῖ εἶναι τόσο ὑγιεινό... ὥστε οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν ἄνω τῶν 100 ἐτῶν, σέ σημεῖο ὥστε, ἂν δέν τούς εὔρισκε καμμία κακοτυχία, γίνονταν σχεδόν ἀθάνατοι, παρά τόν φυσικό νόμο». Ὁ ἴδιος ἀπαρίθμησε καί τίς ἀσθένειες ἀπό τίς ὁποῖες ὑπέφεραν οἱ κάτοικοι (τῆς Χώρας;), ἐκτός τῶν πυρετῶν: κασίδα, φώρα, φλεγμονή καί ἐρεθισμός τῶν ὀφθαλμῶν¹¹.

Κατά τά ἔτη 1722/1723 πραγματοποιήθηκε, μέ τήν ἐντολή τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, ἀποστολική ἐπίσκεψη στά νησιά τῶν Κυκλάδων. Ὁ ἀποστολ. ἐπισκέπτης Luigi Guarghi ἔγραψε στήν ἔκθεσή του¹² ὅτι περί τό ἔτος 1720 οἱ καπουταῖνοι ἐγκατέλειψαν τή Μῆλο (ὅπως καί τήν Ἄνδρο καί τήν Πάρο). Ὁ τοποτηρητής δέ τῆς ἀποστολῆς τους στήν Ἑλλάδα μᾶς παραδίδει, σέ ἔγγραφο τοῦ 1745, τά ἐξῆς βαρυσήμαντα γιά τήν ἐποχή τοῦ 1720:

«... σχετικά μέ τήν Μῆλο, δύναμαι νά ἀναφέρω εἰς τās σεβασμιότητάς σας τά αὐτά, τά ὁποῖα εἶχον τήν τιμήν νά σᾶς γνωστοποιήσω γράφων περί τῆς Παροιχίας (Πάρου), διότι καί ἐκεῖ ἐπικρατεῖ, ἀπό πολλῶν ἐτῶν, μία ἐπίδραση τοῦ ἀέρος, ἡ ὁποία καθ' ἕκαστον ἔτος προκαλεῖ κοινήν νόσον εἰς ὅλους τούς κατοίκους μέ πολλούς πάντοτε θανάτους, ἰδίως μεταξύ τῶν ξένων, ὡς ἡμεῖς, ὥστε κατά τά τελευταῖα 25 ἔτη ἔχομεν ἀπώλεσει ἐκεῖ πολλούς ἰερωμένους...»¹³.

Μέ ἄλλους λόγους, ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1720 «καί καθ' ἕκαστον ἔτος» ἐμφανίζονταν «κοινή νόσος (= ἐπιδημία) εἰς ὅλους τούς κατοίκους» τῆς Μήλου, ἀλλά καί τῆς Παροιχίας, ἀποδιδόμενη σέ «ἐπίδραση τοῦ ἀέρος» μέ θανατηφόρα ἀποτελέσματα. Δέν ἀποκλείεται, ἂν κρί-

11. SCPF/SC. Arcipelago, vol. 6, f. 186. Ὁ Gioachino Pace ἔγραψε, ἐπίσης, στή Ρώμη στίς 19 Αὐγούστου 1699 ὅτι «ὁ σεβασμιώτατος ἀποστολικός ἐπισκέπτης Giustiniani, ἐπίσκοπος Σύρας, τόν πληροφόρησε ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά τόν ἐπισκεφθεῖ τότε φοβούμενος τίς φθινοπωρινές ἀσθένειες πού τότε συνήθως ἐνσχύπτουν στήν περιοχή μας, ἀλλά θά περιμένει τόν χειμῶνα» [SCPF/SC. ARCIP. Vol. 7, f. 389'].

12. SCPF/Congreg. Particolari, vol. 66, f. 161.

13. Clemente de Terzorio, ὀ.π.π.

νουμε από τά περιγραφόμενα συμπτώματά της (ύψηλός πυρετός, δέκατα, «*ᾄψη κιτρινιάρικη καί ὑδρωπική*», ἀποσκελέτωση, κ.ἄ.) νά πρόκειται γιά τήν ἐλονοσία μέ τίς διάφορες ἐπιπλοκές της, ἡ ὁποία ἐνέσκυπτε καί στήν Πάρο¹⁴. Πάντως ὁ Βέλγος περιηγητής De Mirone, πού ἔφτασε στή Μῆλο στίς 2 Φεβρουαρίου 1720, ἔγραψε ὅτι τό νησί ἦταν μεγάλο, ἔφορο καί πυκνοκατοικημένο. Οἱ κάτοικοι εὐποροῦσαν χάρη στό ἐμπόριο, τήν πειρατεία καί τίς λεῖτες της. Ἀκόμη ὅτι στή Χώρα εἶχαν ἐγκατασταθεῖ πολλοί «*Ἕλληνες καί Φράγκοι φυγάδες, πού γιά νά γλυτώσουν τήν κρεμάλα στήν πατρίδα τους, εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ γιά νά ἀπολαύσουν ἀτιμώρητοι τά προϊόντα τῆς ἀπάτης τους*»¹⁵. Καί ὁ Ἄγγλος περιηγητής Charles Thomson, πού ἐπισκέφθηκε τή Μῆλο τό καλοκαίρι τοῦ 1730, ἔγραψε ὅτι ἡ Χώρα εἶχε 6.000 περίπου κατοίκους, σπίτια δίπατα μέ ταρατσες, ἀλλ' ἐπικρατοῦσε σ' αὐτήν «*δυσωδία ἀπερίγραπτη*», οἱ δέ «*ἀναθυμιάσεις ἀπό τούς γειτονικούς ἀλατόβαλτους*» ἐπιδεινώναν τήν ἀτμόσφαιρα. Παρόλα ταῦτα, σημείωνε, ὅτι «*μολονότι ἡ Μῆλος ἀνθυγιεινός τόπος, εὐλογία καί μακροζωία ἐπικρατεῖ στό νησί*»¹⁶.

Ἀπό τίς μαρτυρίες τοῦ De Mirone καί Thomson ἴσως θά ἔπρεπε νά θεωρήσουμε πώς δέν εἶχε ἀρχίσει ἀκόμη ἡ ἐγκατάλειψη τῆς Χώρας ἀπό τούς Μήλιους αὐτή τήν ἐποχή, παρά τίς ἀσθένειες καί τίς δυσμενεῖς περιβαλλοντικές συνθῆκες. Συνέχιζαν, ὅπως πάντοτε, τή ζωή τους παρά τίς δυσχέρειες.

Σημειώσαμε ἀνωτέρω ὅτι ἀπό τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1662, τό Κοινό τῆς Μήλου ἔδινε στόν Ταξιάρχη τῆς Σερίφου κάθε χρόνο 25 πέτρες τῆς πόλης. Τοῦτο ὅμως διήρκεσε «*ἕως τόν καιρόν τοῦ (ἡγουμένου τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς) κύρ Καλλινίκου Ρῶτα*», ὁ ὁποῖος ἡγουμένευσε ἀπό τό 1721-1746· «*ἀπό δέ τόν καιρόν αὐτοῦ*», δηλαδή κατά τή διάρκεια τῆς 25χρονης θητείας του στήν ἡγουμενία, «*πού ἐδυστύχησεν ἡ νῆσος (τῆς Μήλου), τό ἔκαμαν εἰς τούς τρεῖς χρόνους νά δίδονται 25 πέτρες (ὑπέρ) τῆς πόλεως, ὅ καί ἐπικρατεῖται ἕως τήν σήμερον (1786) ἀνέχοπτον*», σημειώνεται στόν κώδικα τοῦ Ταξιάρχου τῆς Σερίφου, ὅπου, ἐπίσης, ἀναγράφεται ὅτι «*ἐδυστύχησεν ἡ νῆσος αὕτη ἀπό τās ἀσθενείας ὅπου συμβαίνουσι*» σ' αὐτήν¹⁷. Ἡ ἐν λόγῳ μαρτυρία φανερώνει ὅτι οἱ ἀσθένειες εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νά ἀσκοῦν ἐπίδραση στό ἐργατικό δυναμικό καί τήν Οἰκονομία τοῦ νησιοῦ, γεγονός πού ἀνάγκασε τήν Κοινότητα νά

14. Αὐτόθι.

15. Κυριάκου Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στήν Ἑλλάδα (1700-1800)*, Ἀθήνα 1973, σελ. 97.

16. Αὐτόθι, σελ. 163.

17. Συμεωνίδη, *Τό μετόχι* κ.λπ.

περιορίσει τήν προσφορά της ακόμη και στον Ταξιάρχη Σερίφου, τόν αναγνωριζόμενο προστάτη του νησιού, από έτήσια, σέ τριετή.

Μαρτυρία όμως τής ίδιας εποχής, μάς δίνει μιάν άλλη διάσταση στο ζήτημα. Ο βικάριος Μήλου και Άρζαντιέρας (= Κιμώλου) Baldassare Crispo, σέ αναφορά του τής 20-11-1738, έγραφε ότι ήταν διορισμένος στή θέση αυτή τρία χρόνια (από τίς 24-9-1735) και ήλπιζε, «άν τόν σηκώση τό κλίμα (είναι δέ νοσηρόν τό τής Μήλου, σημείωνε) νά αφιερώση τά υπόλοιπα έτη τής ζωής του εις τήν ύπηρεσίαν τών δύο αυτών νήσων», παραιτούμενος μάλιστα και «έκ τής (τακτικής) θέσεώς του εις τήν αρχιεπισκοπήν Ναξίας»¹⁸. Δηλαδή επί μία τριετία, όχι μόνο τόν είχε «σηκώσει» τό κλίμα, άλλ' ήταν και ευχαριστημένος από τή ζωή του στο βικαριάτο, στο όποιο επιθυμούσε νά περάσει και τό υπόλοιπο του βίου του. "Όμως, ό τοποτηρητής τών καπουτσίνων στήν Ελλάδα, έγραφε τό έτος 1745, ότι «ή καθ' έκαστον έτος... κοινή νόσος εις όλους τούς κατοίκους... ιδίως μεταξύ ξένων, ως ήμεϊς»¹⁹, έπέφερε πολλούς θανάτους, ό δέ αποστολικός επισκέπτης Pietro di Stefani (1758) επιβεβαίωσε ότι τό κλίμα δέν «έσήκωνε» ιδιαίτερα «τούς ξένους, γιά τούς όποιους ή Μήλος ήταν σωστός τάφος»²⁰. Στά μισά τής εκατονταετίας (1750) έν τούτοις, ό Άγγλος περιηγητής Maihous, είχε βρει τή Μήλο «πυκνοκατοικημένην, τά σπίτια καλοχτισμένα και τούς κατοίκους εύπόρους. Οί δρόμοι όμως αποτελοῦσαν πραγματικούς όχετούς...»²¹.

Στηριζόμενοι στά όσα μέχρις έδω στοιχεΐα μας, θά μπορούσαμε νά πούμε ότι, ακόμη και μετά τά μισά του 18^{ου} αΐωνα, οι κάτοικοι τής Χώρας, παρά τά προβλήματα πού αντιμετώπιζαν (μέ κυρίαρχο αυτό τής υγείας τους), δέν τήν είχαν εγκαταλείψει. Ή έν γενεί όμως κοινωνική κατάσταση και, ειδικότερα, ή Οικονομία όλου του νησιού, είχαν αρχίσει νά επηρεάζονται δυσμενώς και μέ δραματικές επιπτώσεις. "Όλος ό τότε κόσμος γνώριζε τήν «ασθένεια τής Μήλου» και τίς θανατηφόρες συνέπειές της. Πλησίαζε ή ώρα του τέλους;

Γ'. Ή επιδείνωση τής κατάστασης

Τόν Δεκέμβριο του 1767 ό βικάριος Μήλου Γεώργιος Στάης έγραφε στή Ρώμη ότι «ή νήσος έχει σχεδόν έκκενωθεϊ, όχι μόνον από τούς καθολικούς, αλλά και από τούς Έλληνες, λόγω τής μεγάλης θνησιμό-

18. Slot, *Καθολικάί Έκκλησίαι*, σελ. 218.

19. Clemente de Terzorio, ό.π.π.

20. Slot, *Καθολικάί Έκκλησίαι*, σελ. 228-229.

21. Σιμόπουλος, *Ξένοι ταξιδιώτες*, σελ. 371.

τητος ή όποία παρατηρήθη κατά τό έτος τουτο» και ότι ό ίδιος είχε πλέον εγκατασταθει στην Κίμωλο²², όπου είχε καταφύγει και τό μικρό ποιμνιό του. "Όμως ή αλήθεια πρέπει νά είναι διαφορετική, ότι δηλαδή οι κάτοικοι εγκατέλειπαν μόνο τή Χώρα, όχι όλόκληρο τό νησί, όπως ισχυρίστηκε ό Στάης, προφανώς για νά δικαιολογήσει τήν εγκατάστασή του στην Κίμωλο, δεδομένου ότι έννέα χρόνια κατόπιν, τό 1776, ό Γκουφιέ εύρηκε στη Χώρα 200 κατοίκους «και αυτούς αποδεκατιζομένους από τό άνθυγιεινό κλίμα, ενώ ή πόλη ήταν έρειπωμένη»²³. Και ναι μέν μπορεί τό 1767 ό Στάης νά αναγκάστηκε νά εγκαταλείψει τήν έδρα του λόγω έξαρσης τής ασθένειας στη Μήλο, όμως δέν εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Κίμωλο. Τουτό συνάγεται από αναφορά τής 2^α Μαΐου 1775 του βικαρίου Σίφνου Angelo Sodrino προς τό Βατικανό, τό επίμαχο τμήμα τής όποίας έχει ως εξής:

«Είναι πολύς καιρός πού δέν έγραφα στις σεβασμιότητές σας, όχι για άλλον λόγο, αλλά γιατί θεωρούσα σωστό ότι δέν πρέπει νά σας άπασχολώ μέ περιττά γράμματα. Τώρα όμως είμαι ύποχρεωμένος νά τό κάμω εκ καθήκοντος προς τόν αποβιώσαντα Γεώργιον Στάην, βικαριον Μήλου, εκ του γεγονότος ότι αυτός ό ίδιος ό αποθανών μου είχε ζητήσει κατά τις τελευταίες ήμέρες τής ζωής του νά του παρασταθώ στον θάνατό του. Έκτεθείς λοιπόν στην ίδια ατμόσφαιρα εκείνου του τόπου, περιέπεσα και έγώ σε εμπύρετη κατάσταση μέχρι θανάτου, αλλά, χάριτι Θεού, απέφυγα τό μοιραίο, πλην μέ δυσχερέστατη ανάρρωση, έλλείπει ιατρών και καταλλήλων φαρμάκων, πράγμα πού δέν αποκλείει μιá επιδεινώση τής κατάστασής μου»²⁴.

Ό Στάης δηλαδή είχε επιστρέψει στη Μήλο, όπου και τόν εύρηκε τό μοιραίο από τήν ασθένεια του τόπου μέ συμπαραστάτη τόν βικαριο Σίφνου, ό όποιος, επίσης, προσεβλήθη απ' αυτήν, άλλ' επέτυχε νά επιβιώσει. Άξιοσημείωτη είναι ή αναφορά, από 16 Άπριλίου 1776, του διαδόχου του Στάη βικαρίου Μήλου Ignatio Marcopoli, κατόπιν έντολης του Βατικανού:

«... εκείνο έπειτα πού μπορεί νά αναφέρει κανείς για τήν ατμόσφαιρα τής Μήλου, περί τής όποίας μου κάνατε λόγο στην αξιοτίμητη επιστολή σας, άπαντώ ότι, όχι μόνο δέν είναι ύγιεινή, άλλ' έξ όλοκλήρου λοιμώδης. Γι' αυτό, όποιος εκ των ξένων τολμήσει νά διανυκτερεύσει δυό - τρία βράδυα στην πόλη, είναι βέβαιο ότι θά μολυνθει από κάποια σοβαρή ασθένεια ή, άν είναι τυχερός, από έναν παροξυ-

22. Slot, σελ. 230-231.

23. Σιμόπουλου, σελ. 371.

24. SCPF/Scritt. non Riferite, vol. 21, ff 77°.

σμό... Ἡ πόλη εἶναι ἤδη σέ ἐρήμωση καί, ὅπως λέγεται, ἡ ἐγκατάλειψή της ἔχει ἀρχίσει ἀπό τεσσαρακονταετίας καί δέν θά περάσουν πολλά ἀκόμη χρόνια πού θά εἶναι ἐντελῶς ἀκατοίκητη καί κατεστραμμένη. Οἱ ἐλάχιστοι πού παραμένουν ἀκόμη σ' αὐτήν εἶναι ὄλοι ὠχροί καί πρησμένοι... Σέ ἓνα μικρό κάστρο, τό ὁποῖο μόνο κατοικεῖται, ἐπειδή ἔχει πιό ὑγιεινό κλίμα, οἱ κάτοικοι ἔχουν κάπως καλύτερη ὑγεία, ἀλλά καί σ' αὐτό τά νερά, ὅπως σέ ὅλο τό νησί, εἶναι γενικῶς βλαβερά. Ἐγώ διαμένω στήν Κίμωλο, τόσο γιά νά ἀποφύγω τό λοιμῶδες κλίμα τῆς Μήλου, ὅσο καί γιά νά εὐρίσκομαι κοντά στό ποίμνιό μου, ἀφοῦ στή Μῆλο ἀπέμειναν δύο μόνο καθολικοί, ἓνας γηραιός κληρικός μέ τόν ἀδελφό του, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι Λατῖνοι κατοικοῦν στήν Κίμωλο. Τό κλίμα σ' αὐτήν εἶναι ὠραιότατο, ἀλλά τά νερά καί αὐτῆς δέν εἶναι τόσο καλά...»²⁵.

Τόν ἴδιο χρόνο (1776) ὁ Choiseul - Gouffier εὐρῆκε μόλις 200 κατοίκους καί αὐτούς πάσχοντες ἀπό τό ἀνθυγιεινό κλίμα, σέ μιά πόλη ἐρειπωμένη²⁶. Τά ἴδια περίπου ἀναφέρει καί ὁ Sonini: «ἡ πνιγηρή ἀτμόσφαιρα, ὅλο ἀναθυμιάσεις θειαφιῦ, καταστρέφει τό αἷμα τούς κατοίκους ἀφανίζουν οἱ θερμές καί ἡ κινάγχη. Οἱ ξένοι φοβοῦνται νά μείνουν στό νησί ἔστω καί μιάν ὥρα ἰδίως τό καλοκαῖρι. "Ὅλοι οἱ καπουτσίνοι ἔφυγαν»²⁷. "Ὅμως τό ἔτος 1782 μαρτυροῦνται ἐξαγωγές μεγάλων ποσοτήτων θειαφιῦ, στυπτηρίας καί ἀλατιῦ. «Οἱ γυναῖκες μέ εὐγένεια καί προθυμία πρὸς τούς ξένους πωλοῦν τά χειροτεχνήματα καί προϊόντα τους»²⁸, ἐνῶ τό 1787 ἀναφέρονται 600 κάτοικοι, παραγωγοί ἐξαιρετικοῦ κρασιῦ, πλήν ἡ πόλη «σέ παρακμῆ ἐξ αἰτίας νοσηρῶν ἀναθυμιάσεων»²⁹. Ὁ Ἄγγλος Sutherland ἀναφέρει (1789) ὅτι τά 3/4 τῆς μικρῆς κωμόπολης ἦταν ἐρειπωμένα μέ ἀποδεκατισμένον τόν πληθυσμό³⁰ καί ὁ Olivier (1792) ἀνθυγιεινές ἀναθυμιάσεις στήν πόλη, ἀλλά στή Μονή τῆς Ἁγίας Μαρίας τόν φιλοξένησαν καί τοῦ προσέφεραν πλουσιώτατο γεῦμα³¹.

Δ'. Ἡ μή ἐγκατάλειψη τῆς Χώρας.

Σύμφωνα μέ τό πλῆθος τῶν ἀνωτέρων ἀντιφατικῶν μαρτυριῶν τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, οἱ κάτοικοι τῆς Χώρας Μήλου, παρά τίς ἀνθυγιεινές συν-

25. Αὐτόθι, ff. 119⁸.

26. Σιμόπουλου, σελ. 371.

27. Αὐτόθι, σελ. 404.

28. Αὐτόθι, σελ. 449.

29. Αὐτόθι, σελ. 484.

30. Αὐτόθι, σελ. 502.

31. Αὐτόθι, σελ. 586.

θῆκες πού ἐπικρατοῦσαν σ' αὐτήν (τόσο ἐκ τῶν θειωδῶν ἀναθυμιάσεων, ὅσο καί ἐκ τῶν ἀποβλήτων τῶν κατοικιῶν πού ἔκαναν τούς δρόμους της σωστούς ὀχετούς), δέν τήν εἶχαν ἐγκαταλείψει σέ μεγάλον ἀριθμό, οὔτε βέβαια ὁμαδικῶς τό ἔτος 1767, ὅπως αὐθαιρέτησε ὁ Λεντάκης. Ἡ ἀπόφαση μετοίκησης τῶν κατοικῶν σέ ἄλλη περιοχή τοῦ νησιοῦ, ὅσων δηλαδή ἐξακολουθοῦσαν μέχρι τότε νά διαμένουν σ' αὐτήν, ὀριστικοποιήθηκε, ὅπως φαίνεται, μετά τό ἔτος 1810. Ἀναφέρεται σχετικῶς σέ ἐπιστολή τῆς 13^{ης} Ἰουνίου 1813 τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Ἀρμένη, οἰκονόμου τοῦ μετοχίου τῆς Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου στή Μῆλο:

«Ἄς εἶναι λοιπόν γνωστή σας ἡ κοινή μετοίκησης τῆς Χώρας μας καί νά εἰπῶ οἱ ὀλίγοι ὁποῦ ἔμειναν ἀπό τήν ποτέ περίφημον Μῆλον, ἀπό νόσον θανατηφόρον, καί τήν ἐμόλαραν καί κάνουν μετοίκησης εἰς ἓν μέρος περιθαλάσσιον κατά τό μέρος τοῦ κόρφου»³².

Ἄλλά, παρά τή δηλούμενη τότε «κοινή μετοίκηση» πρὸς συγκεκριμένο παραθαλάσσιο χῶρο, ἀριθμός κατοικῶν ἐξακολουθοῦσε πάντοτε νά παραμένει στή Χώρα. Πράγματι, ὁ ἴδιος ἱερομόναχος Μεθόδιος ἔγραφε μετά δεκαετία περίπου (14 Νοεμβρίου 1822) ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Μονῆς Πάτμου στή Μῆλο κύρ Μακάριος «μόνος του εἶδε εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται ἡ Χώρα, εἰς τήν ὁποίαν εἶναι τό μετόχιον» καί ὅτι «ἐκ τῆς σημαντικῆς ἀσθενείας» δέν κατοικοῦσαν σ' αὐτήν ἄλλοι (Μήλιοι), «παρά τινες μωραῖτες γεωργοί»³³. Ὁ ἴδιος, μολονότι εἶχε μετοικήσει, ὅπως δήλωνε, εἶχε «ἄνθρωπον εἰς τό μετόχι καί ἱεουργεῖ... καί ἐπιστατεῖ νά μὴν ἐρημωθῇ διόλου». Σύμφωνα μέ ἄλλη μαρτυρία ὑπῆρχε τότε στή Χώρα καί ἀριθμός μαθητῶν, στούς ὁποίους δίδαξε ὁ διδάσκαλος Νεόφυτος ἱερομόναχος Κυριακίδης μαθήματα Μέσης Ἐκπαίδευσης³⁴. Δύο χρόνια ἀργότερα, τό 1824, ὁ τοποτηρητής τῆς Μητροπόλεως Σίφνου καί Μήλου πρώην Μοσχονησίων Βαρθολομαῖος ἐπισκέφθηκε τή Μῆλο, ὅπου παρέμεινε ἐπί 57 ἡμέρες (6 Ἰουνίου - 27 Ἰουλίου) σέ ἄσκηση τῶν ἀρχιερατικῶν καθηκόντων του καί τή συγέντρωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων. Σέ καταγραφή τῶν τελευταίων σημείωσε, μεταξύ ἄλλων ὅτι ἀπό τόν «δίσκο τῆς Χώρας»³⁵ ἀπεκόμισε 36 γρόσια, προφανῶς ἀπό τακτικούς ἐνορίτες.

Ὅταν τό ἡγουμενοσυμβούλιο τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου παραπονέ-

32. Ζαφειρ. Ἄντ. Βάου, *Ναοί καί Ναῖδρια τῆς Μήλου*, Ἀθήναι 1964, σελ. 494.

33. Αὐτόθι, σελ. 496.

34. Αὐτόθι, σελ. 497.

35. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Σίφνου*, περιοδ. «Σιφνιακά», Δ' (1994), σελ. 173.

θηκε στον Πέτρο Ταταράκη, αντιπρόσωπό του στη Μήλο, ότι τό μετόχι τους είχε εγκαταλειφθεί στην τύχη του, ό Ταταράκης απήντησε στις 16 Οκτωβρίου 1829 τά εξής σημαντικά:

«... διά τήν έρήμωσιν του μετοχίου σας, τήν όποίαν παραπονείσθε, μάς άδικείτε, διότι και ήμεϊς δέν τό είχομεν εύχαρίστησιν νά άφήσωμεν τούς ήμετέρους οϊκους νά έρημωθῶσιν και νά γίνωσιν τῶ ὄντι έρείπια, οϊπερ ἴσως ήτον κάλλιστοι και μείζονες του μετοχίου σας, ού μόνον δέ οϊ ήμέτεροι (δηλ. αύτοί τῶν εύπόρων) αλλά και του λαου όπου αύτή ή Χώρα τό πάλαι ούσα κατοικημένη από χιλίους κατοίκους, μόλις σήμερα εν αύτῇ κατοικοῦσιν δέκα και αύτοί καθημερινῶς σκέπτονται τήν φυγήν των· είς τοιοῦτον λοιπόν έρημον και άκατοίκητον τόπον πῶς έμπορεϊ τινάς νά ιδῆ καλλωπισμόν και εύπρέπειαν...»³⁶.

Μέ άλλους λόγους οϊ κάτοικοι τῆς Χώρας («χιλίοι τό πάλαι») δέν άπεφάσιζαν νά τήν εγκαταλείφουν και τήν κρατοῦσαν στη ζωή θυσιάζοντας τίς δικές τους ζωές. Ο Διοικητής Σίφνου και Μήλου έγραφε στις 5 Ιουνίου 1830 τό έπόμενο έγγραφο μέ πρόταση μετεγκατάστασης τῶν κατοίκων:

«Αριθ. 151

Έλληνική Πολιτεία

Πρός τήν επί τῶν Έκκλησιαστικῶν
και τῆς Δημοσ. Παιδεύσ. Γραμματεϊαν

Μεταξύ τῶν έλεεινῶν έρείπιων τῆς παλαιᾶς Χώρας τῆς νήσου Μήλου σώζεται εισέτι ναός τῆς ύπεραγίας Θεοτόκου, είς τόν όποϊον εύρίσκονται θησαυροί άγίων λειψάνων, καθώς και ή άγία χείρ του μεγάλου Βασιλείου. Έκτός του ὅτι, ὡς μεμονωμένο τό μέρος και μακράν από τήν έπαγρύπνησιν τῆς τοπικῆς άρχῆς, είναι ένδεχόμενον οϊ θησαυροί οὔτοι νά κλεφθῶσι διά νυκτός, έστολισμένοι μάλιστα και κατά μέρος μέ λίθους, τούς όποίους στοχάζομεν (παρ' έμοί κρίσις) ότι είναι πολύτιμοι, είναι άρκετή μόνη ή κατάκρισις τῶν περιερχομένων ξένων, ότι εύρίσκονται είς χειρας του ένός και του άλλου πολύτιμα λείψανα, τούλάχιστον καθ' ὅσον νομίζεται.

Ένεκα τούτων λοιπόν νομίζω αναγκαϊον και δίχαιον, άφοῦ λάβω Σεβαστήν Διαταγήν, νά έξαποστείλω ασφαλῶς είς τόν ναόν του ὄρφανοτροφείου και είς θεραπείαν τούτων, ή Σεβ(αστή) Κυβέρνησις, ὅταν ήθελεν εύκολυνθῆ, νά εύαρεστηθῆ νά έξαποστείλη ποσότητα χρημάτων,

36. Βάου, Ναοί κ.λπ., σελ. 501-502.

διά νά ἤθελε χρησιμεύση εἰς ἀποκατάστασιν τῶν μετοικησομένων δυστυχῶν οἰκογενειῶν.

Κύριε! εἶναι ἀδύνατον διερχόμενος πᾶς τις τά ἐρείπια ταύτης τῆς πόλεως νά μὴ θρηνήσῃ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα καὶ διότι μάλιστα αἱ διασωζόμεναι εἰσέτι πεντήκοντα οἰκογένειαι ἔχουσι πρό ὀφθαλμῶν κάθε στιγμὴν τὸν ἄωρον ἄδικον θάνατον διὰ τῆς ἐπαισθητῶς γινομένης εἰς αὐτοὺς ζημίας.

Κύριε! ἡ Σεβ(αστή) Κυβέρνησις, ἂν ἤθελε ἐγκρίνη τό προβαλλόμενον, ἤθελε μέ ἐνθαρρύνῃ εἰς τό νά πασχίσω ἐπομένως μέ τὴν προστασίαν τῆς ἰδίας καὶ μέ τὴν συγκατάθεσιν τῶν δυναμένων κατοίκων εἰς τό νά συνδράμωσι καὶ νά βοηθήσωσι νά μετοικήσω τούτους εἰς θέσιν εὐκραῆ, ὥστε διασωθέντες, εὐλογοῦν αἰωνίως τὴν σοφὴν Κυβέρνησιν των διὰ τὴν πατρικὴν πρὸς αὐτοὺς κηδεμονίαν τῆς καὶ ἡ νῆσος ἐπομένως πλουτίση καὶ γένη χρησιμωτέρα εἰς τό ἔθνικόν ταμεῖον.

Μένω μέ τό ἀνῆκον σέβας

Ἐν Μήλῳ τῇ 5 Ἰουνίου 1830

Ὁ Διοικητὴς Σίφνου κ.τλ.

(Τ.Σ.) Ι. Πιτάρης

Ὁ Γραμματεὺς

Ζώρξης Ἀνδρέου»³⁷

Ἀκόμη καὶ τότε λοιπόν ἡ Χώρα δέν εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ ἐντελῶς, ἀφοῦ παρέμεναν σ' αὐτὴν πενήντα οἰκογένειες, δηλ. περί τὰ 150 ἄτομα, πού διαβιοῦσαν ἐν μέσω τῶν ἐρειπίων τῶν κατοικιῶν πού ἐγκαταλείπονταν σιγά - σιγά. Ἀνάμεσα στά ἐρείπια (ἀπό τίς ὑπάρχουσες ἄλλοτε 400 κατοικίες, κατὰ τὰ παραδιδόμενα³⁸, καὶ περικαλλεῖς ναούς) φαίνεται ὅτι ὑπῆρχαν καὶ ἔργα Τέχνης τῆς ἀρχαιότητος, κατὰ τὰ διαλαμβανόμενα στό ἐπόμενο ἔγγραφο τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων:

«[ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ]

Ἄρ. 3376

Ἐρμούπολις

τὴν 20 Ἰανουαρ. 1834

Πρὸς

τὴν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.

Γραμματεῖαν

Περί τῶν εἰς Μῆλον ἀρχαίων πετρῶν.

Ὁ Βασιλικὸς ἀρχιτέκτων κύριος Ἐρλάχερ μεταβάς εἰς Μῆλον διὰ προμήθειαν ὕλης διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐνταῦθα ἀνεγερθησομένων

37. ΓΑΚ, Ὑπουργεῖο Παιδείας, Β', ΙΙΙ, 6 (β), «Ἐκκλησιαστικά».

38. Στοι, Καθολικαὶ Ἐκκλησίαι, σελ. 106.

ἀποθηκῶν κλπ., μέ παρατήρησεν ἐπανελθὼν ἐνταῦθα ὅτι αἱ, εἰς τὴν Μῆλον, κατὰ τὴν παλαιάν χώραν, εὕρισκόμεναι ἀπὸ ἀρχαῖα κτίρια πέτραι, αἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος γίνονται ἔρμαιον διὰ τὰς χρεῖας τοῦ τυχόντος, ἦτον πολλά ὠφέλιμον διὰ τὰς ἀνάγκας μάλιστα τοῦ Κράτους νά μὴν ἐξάγωνται ἐκτός αὐτῆς.

Κατὰ συνέπειαν τῆς δοθείσης ταύτης γνώμης ἐπροσχάλεσα ἄνευ ἀναβολῆς τοῦ Ἐπάρχου τῆς Μήλου, ὅχι μόνον νά ἐμποδίσῃ τὴν ἐξαγωγήν αὐτῶν ἐκτός τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀυθαίρετον χρῆσιν των ἐάν ἀληθῶς εἶναι ἐξ ἀρχαίων κτιρίων.

Τὴν περίστασιν αὐτὴν ἀνέφερον ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Βασ(ιλικῆν) Γραμματεῖαν, ἣ ὁποῖα μέ διέταξε νά ζητήσω ρητῶς ἰδιαιτέραν ἄδειαν περὶ τῶν πετρῶν τούτων ἀπὸ τὴν Βασιλικὴν ταύτην Γραμματεῖαν μέ τὴν διαταγὴν αὐτὴν συμμορφούμενος σπεύδω νά ζητήσω περὶ τούτων τὰς Διαταγὰς τῆς Βασ. Γραμματείας.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων

(Τ.Σ.) Ὁ Γραμματεὺς»³⁹.

Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπήντησε στὸν Νομάρχη μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφό της:

«Σχέδιον

Ἄρ. Πρωτ. 2382/246

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.

Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας

Πρὸς τὸν Νομάρχη τῶν Κυκλάδων.

Αἱ εἰς Μῆλον ἀνασκαπτόμεναι ἀρχαῖαι πέτραι, ὅσαι οὐδέ ἐπιγραφὴν, οὐδέ γλυφὴν τινα φέρουσαι ἢ ἄλλην ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν ἔχουσαι ἢ ὅσαι δέν ἀποτελοῦσι ἀρχαῖον τι οἰκοδόμημα, δύνανται νά διατεθῶσι πρὸς ἄλλας δημοσίους χρεῖας, ὅπως ἤθελεν ἐγκριθῆ, ἀφοῦ πρῶτον ἐρωτηθῆ ἐκάστοτε ὁ, κατὰ τὴν νῆσον, βοηθός τοῦ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐνδεχομένης βλάβης τῆς ἀρχαιότητος. Αὐτό τοῦτο δύνασθε γενικῶς νά κοινοποιήσετε εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῷ Νομῶ Ἐπάρχους, δι' ὅλας τὰς ἐσκαπτομένας τοιούτου εἴδους πέτρας.

Ναύπλιον τὴν 3 Φεβρουαρίου 1834

Ὁ Γραμματεὺς»⁴⁰

Δηλαδή συνεχίζονταν ἀσταμάτητα ἡ κατακρήμνιση οἰκιῶν καὶ

39. ΓΑΚ / ΓΕΔΕ, Κλάδος Β', Θυρίς 120, φάκ 10, «Ἀρχαιότητες Αἰγαίου».

40. Αὐτόθι.

έκσκαφή από τά θεμέλια τῆς πόλεως γιά τή χρησιμοποίηση τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν τῆς σέ νεοαναγειρόμενες οἰκοδομές καί ἄλλες χρήσεις. Δέκα χρόνια ἀργότερα μάλιστα ἡ Γραμματεία, μέ ἄλλο ἔγγραφο τῆς καί μέ στόχο τή διάσωση λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, ἔγραφε στόν Ἔφορο Ἀρχαιοτήτων τῶν Κυκλάδων τά ἑξῆς ἐνδιαφέροντα:

Ἀριθ. Πρωτ. 4891/1708 Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.
Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας

Πρός τόν, κατά τάς Κυκλάδας,
Ἔφορον τῶν Ἀρχαιοτήτων.

Περί μετακομίσεως τῆς οἰκοδομησίμου ὕλης τῆς παλαιᾶς πόλεως Μήλου.

Ἐκ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων τῆς ἐγκαταλειφθείσης παλαιᾶς πόλεως Μήλου πρόκειται ν' ἀφαιρεθῆ ἡ οἰκοδομήσιμος ὕλη διά νά χρησιμεύσῃ εἰς ἀνέγερσιν δημοσίων κτηρίων εἰς τήν νέαν πόλιν. Ἀλλ' ἐπειδή κατά τήν ἐργασίαν ταύτην ἐνδέχεται ὑφιστάμενα ἴσως πού ἀρχαῖα λείψανα νά φθαρῶσι ἢ ἀρχαῖαι οἰκοδομαί ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀπροσεξίας νά κατεδαφισθῶσιν, διά τοῦτο συνεννοούμενος μετά τοῦ εἰς τήν νῆσον ἐκείνην εὐρισκομένου ἀρχηγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ, θέλετε φροντίσει, μεταβαίνοντες καί ἐπιτοπίως ἂν τό καλέσῃ ἡ χρεία, ὥστε οὐδεῖς λίθος νά μὴν μετακινηθῆ ἀπό τά μέρη ὅσα νομίζετε ὅτι περιέχουν τῆς ἀρχαιότητος λείψανα.

Ναύπλιον τήν 16 Αὐγούστου 1844
Ὁ Γραμματεὺς
(ὑπογραφή)⁴¹.

Ε'. Οἱ τελευταῖες μαρτυρίες

Μέ τή νέα διοικητική διαίρεση τοῦ Κράτους ἀπό τήν Ἀντιβασιλεία τό ἔτος 1834, ἡ Μήλος ἀναδείχτηκε πρωτεύουσα (ἔδρα) τῆς Ἐπαρχίας, ὅπου μεταφέρθηκαν (ἀπό τή Σίφνο) ὅλες οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, ἐφημολογεῖτο δέ ὅτι ἐκεῖ ἐπρόκειτο νά ἰδρυθεῖ καί Ἐπαρχιακή Ἑλληνική Σχολή μέ κατάργηση ἐκείνης τῆς Σίφνου. Οἱ Σίφνιοι τότε «διά πολλῶν καί ἀλλεπαλλήλων ἀναφορῶν» πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως δέν ἔπαυσαν νά τῆς ὑπενθυμίζουν ὅτι καί γιά ἱστορικούς ἀκόμη λόγους ἡ Ἑλληνική Σχολή

41. Αὐτόθι.

τους, ανιδρυμένη και λειτουργούσα από τοῦ ἔτους 1687, ἔπρεπε νά διατηρηθεῖ στό νησί τους. Δέν παρέλειπαν δέ νά περιγράφουν δυσμενῶς τή Μήλο «τιμηθεῖσαν καί μέ τόσα ἄλλα μή ἀνήκοντα εἰς αὐτήν προνόμια». Ἡ Μήλος, ἔγραψαν, «ἐκτός τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ τό πέμπτον μέρος τῆς Σίφνου (ἐνν. πληθυσμιακά), εἶναι καί φύσει νοσώδης καί, τό χείριστον, ἐνδεής τῶν ἀναγκαίων ὑδάτων. Ὅθεν, τίς ἐκ τῶν ὑπηκόων τῆς Ἐπαρχίας ταύτης θέλει ἀποστέλλει ἐκεῖ τούς παῖδας του διά νά διδάσκωνται τήν Ἑλληνικήν Γλῶσσαν ὅταν μέλλωσι νά κινδυνεύουν ἐκεῖ τήν σωματικήν ὑγείαν καί νά περιπλανῶνται τῆδε κακεῖσε, ζητοῦντες νά θεραπεύσωσι τήν δίψαν των καί μάλιστα ἐν καιρῷ θέρους; ἐνῶ ἀπό τό ἄλλο μέρος ἡ Σίφνος ἀποτελεῖ μέν μόνη τό ἥμισυ τῆς ὅλης Ἐπαρχίας, ὡς πρός τήν πληθύν τῶν κατοίκων, ἐπροικίσθη δέ καί παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως μέ εὐκρατον καί ὑγιεινόν ἀέρα καί μέ πηγάς ὑδάτων ἀφθόνους... Ἐκτός δέ τούτων εἰς τήν Μήλον δέν ὑπάρχει κανέν Δημόσιον Κατάστημα, εἰμή τό Ἀλληλοδιδασκαλεῖον καί εἰς παρακείμενος μικρός οἰκίσκος πρός χρῆσιν Ἑλλήν. Σχολῆς. Τά δέ μοναστήρια τῆς Ἁγίας Μαρίνης καί τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶναι εἰς τοιαύτην ἀπόκεντρον θέσιν, ὥστε δέν δύνανται νά χρησιμεύσωσι διά σχολεῖα, ὄντα πολλά μακράν καί εἰς ἔρημον σχεδόν τόπον»⁴².

Ἡ Παλαιά Χώρα, ἐν τούτοις, δέν εἶχεν ἐγκαταλειφθεῖ ἐντελῶς. Σέ κατάλογο τῶν ἐνοριακῶν ναῶν, κατά χωριό, τῆς Μήλου, πού καταστρώθηκε «κατά τό α' ἄρθρο τῆς ὑπ' ἀριθμ. 116 Διαταγῆς τῆς Β(ασιλικῆς) Νομαρχίας τῶν Κυκλάδων τῆς 12 Ἰουνίου 1833», καταγράφεται:

«Ε'. Παλαιά Χώρα.

Παναγία Πορταίτισσα, κοινή (δηλ. ἀνήκουσα στόν Δῆμο), ὡς 150 ἀτόμων (χωρητικότητος)· οἰκοδομή παλαιά καί σεσαθρωμένη, καλλωπισμένη πολλά ὡς πρός τόν τόπον· ἔχει κτήματα εἰς γῆν ἀρκετήν, τά ὅποια ἐνοικιάσθησαν ἐφέτος ἀπό τόν Β(ασιλικόν) Ἐφορον διά δρχ. 660. Ἐφημερεύεται ἀπό τόν Γρηγόριον Κρήτα. Ἐχει ἐνορίτας 40»⁴³.

Ἐξακολουθοῦσε λοιπόν ἡ Πορτιανή νά λειτουργεῖται κανονικά ἀπό τόν ἱερέα Γρηγόριο καί νά ἔχει 40 ἐνορίτες κατά τό 1833. Σέ ἔγγραφο ἀπό 9 Ὀκτωβρίου 1834 τῶν δημογερόντων Μήλου πρός τό Ἐπαρχεῖο σημειώνεται ὅτι «ἡ κατά τήν Χώραν τῆς νήσου ταύτης κοινή Ἐκκλησία ἦτον ἀπ' ἀρχῆς τῆς οἰκοδομῆς τῆς Δημοτικῆ καί ἐλευθέρα πάσης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καί τοιαύτη εἶναι μέχρι σήμερον, ἔχου-

42. «Σιφνιακά», 3 (1993), σελ. 20-22.

43. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Οἱ ναοί τῆς Μήλου κατά τό 1833*, ἐφημ. «Μήλος», Μάρτιος 1995, φ. 198.

σα περίπου τῶν 60 οἰκογενειῶν κατοίκων τῆς ἐκεῖ Παλαιᾶς Χώρας»⁴⁴. Ὁ δ' ἑπαρχος Μήλου ἔγραφε στίς 16 Ὀκτωβρίου 1834 στή Νομαρχία Κυκλάδων ὅτι ἡ Πορτιανή ὑπῆρξεν «ἀνέκαθεν δημοτική καθὼς καί ἤδη εἰσέτι ὑπάρχει μόνη αὐτῆ εἰς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν πόλιν τῆς νήσου ταύτης, ὅπου συνοικοῦσι ἐπέκεινα τῶν 50 οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκκλησιάζονται εἰς αὐτήν...»⁴⁵. Τέλος, στίς 10 Δεκεμβρίου 1834 οἱ Δημογέροντες ἔγραφαν στό Ἐπαρχεῖο ὅτι «ἡ Χώρα αὕτη δέν ἐρημώθη ὀλοτελῶς, ἀλλά κατοικοῦσιν εἰς αὐτήν μέχρι σήμερον ἐξῆντα περίπου οἰκογένειαι...»⁴⁶.

Παρ' ὅλα ταῦτα τό «ἐπιβλαβές κλίμα» τῆς Χώρας ἐξακολουθοῦσε νά ἀποτρέπει τοὺς δημοσίους λειτουργοὺς πού ἀποστέλλονταν στή Μῆλο, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκαν νά τὴν ἐγκαταλείψουν τό ταχύτερο δυνατὸν. Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος λ.χ. Θεόδωρος Γαϊτάνος, ἀφοῦ κατάφερε νά μεταθεθεῖ «εἰς Λοιδωρίχιον», παρέμεινε στή γειτονική Σίφνο, πατρίδα του, γιατί εἶχε ἀσθενήσει στή Μῆλο. Ὁ ἐμπειρικός γιατρός τοῦ Δήμου Σίφνου Ἐμμανουὴλ Μαριδάκης πιστοποίησε στίς 14 Μαΐου 1847 ὅτι τοῦτος «ἔπασχε ἀπὸ χολερικόν πυρετόν» κατὰ τό διάστημα ἀπὸ 12 Ἀπριλίου - 5 Μαΐου. «Μέ τά ἀναγκαῖα βοηθητικά τῆς τέχνης φάρμακα» πού τοῦ χορήγησε «ἔλαβε τελείαν ἀνάρρωσιν, ὅμως δέν ἦταν εἰς κατάστασιν διὰ θαλασσοπλοῖαν» προκειμένου νά μεταβεῖ στή νέα θέση του «ὡς διαπερασμένος καί ἐκ τοῦ νοσώδους κλίματος τῆς Μήλου»⁴⁷.

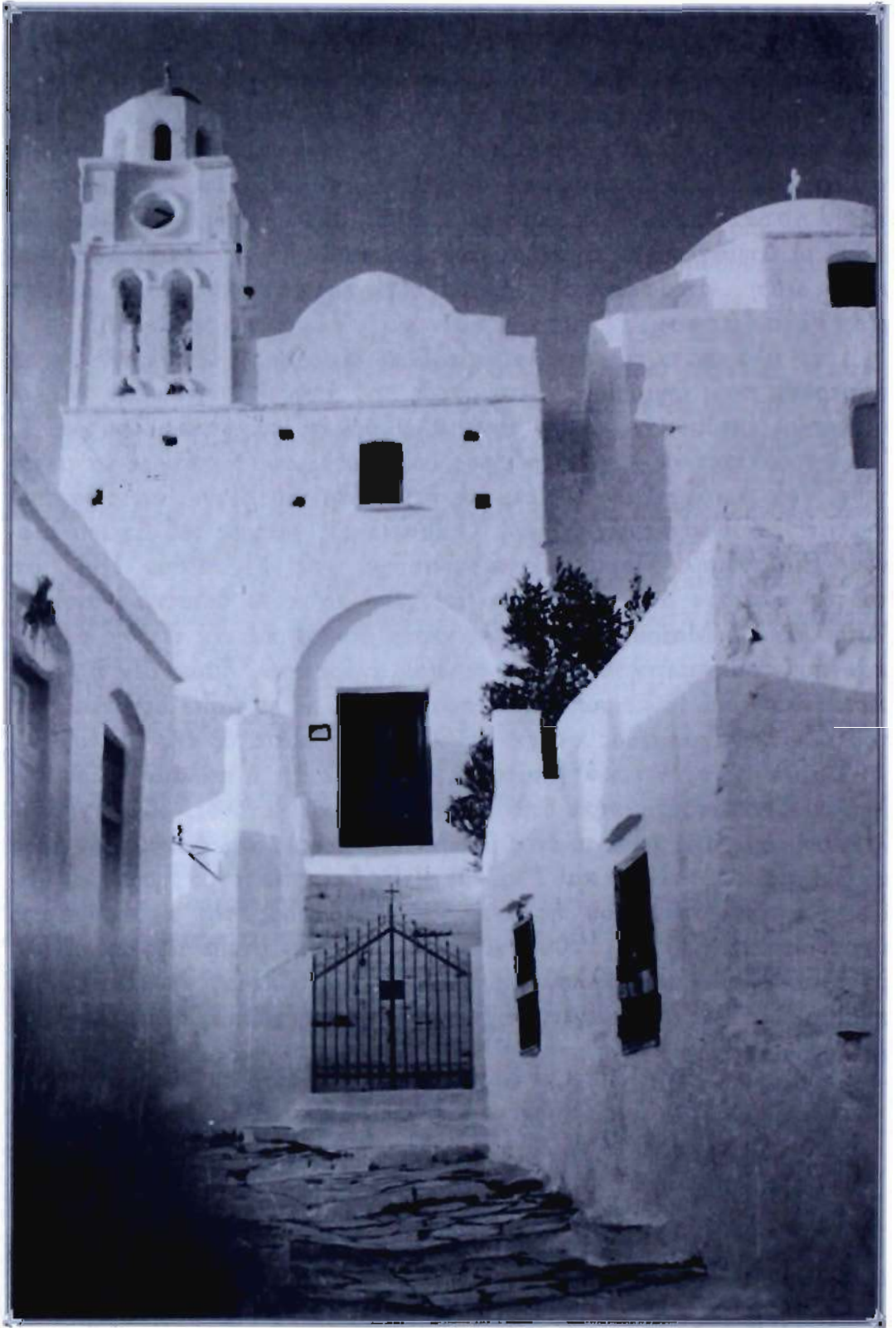
Συμπερασματικά μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ἡ παλαιὰ Χώρα τῆς Μήλου δέν καταστράφηκε ἀπὸ αἰφνίδιο φυσικό γεγονός, οὔτε ἐγκαταλείφθηκε ὁμαδικά κατὰ τό ἔτος 1767 (Λεντάκης), ἀλλά βαθμηδόν μέσα σέ δύο αἰῶνες, τόν 18ο καί 19ο. Οἱ αἰτίες ὅπως κατεγράφησαν: α) θειώδεις ἀναθυμιάσεις τοῦ ἠφαιστειακοῦ ὑπεδάφους τῆς περιοχῆς πού ἐμφανίστηκαν πρό τοῦ 1700 καί ἐπεβάρυναν τὴν ὑγεία τῶν κατοίκων, β) τό ἀκάθαρτο περιβάλλον τῆς πόλης ἀπὸ ἀπόβλητα, γ) ἀκατάλληλο πόσιμο νερό καί δ) ἀσθένειες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ἡ πανώλης καί ἡ ἐλονοσία.

44. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνέκδοτα Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀναφερόμενα σέ ἱεροὺς ναοὺς τῆς Μήλου, «Μηλιακά», Ἀθήνα 1999, τόμ. Δ', σελ. 11.

45. Αὐτόθι, σελ. 13.

46. Αὐτόθι, σελ. 46.

47. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Μία ἰατρική γνωμάτευση γιὰ τὸν διδάσκαλο Θεόδωρο Γαϊτάνο, ἐφημ. «Σίφνος», φ. Σεπτ. 2000.

Ἡ Παναγία Μπαλῆ (Φωτ. Δούκα Ἀρχοντίτση, 1959)

ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

«ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ» ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Κατά τις αρχές του νέου Έλληνικού Κράτους ή Κυβέρνηση, μεταξύ άλλων μέτρων για τή συγκρότηση τής Έκπαίδευσης, απέφασισε τήν αξιολόγηση τών διδασκάλων προκειμένου νά τούς κατατάξει σέ βαθμίδες. Πρός τούτο συνέστησε δύο εξεταστικές έπιτροπές, μία στό Ναύπλιο καί μία στήν Αϊγίνα, ενώπιον τών όποίων έπρεπε νά προσέλθουν καί ύποστούν εξέτασεις όλοι οί διδάσκαλοι, εάν έπιθυμοῦσαν νά προσφέρουν ύπηρεσίες σέ Δημόσια Σχολεία. Στό Ναύπλιο όρίστηκε εξέταστής ό διδάσκαλος Λεόντιος Μ. Άναστασιάδης, βοηθούμενος από τόν διδάσκαλο Ί. Γκινάκα καί συναδέλφους του άλλων ειδικοτήτων. Στήν έπιτροπή του Ναυπλίου θά εξέτάζονταν διδάσκαλοι τών έλληνικῶν μαθημάτων.

Ό Άναστασιάδης, μετά τήν εξέταση τών προσερχομένων ενώπιόν του διδασκάλων, γνωστοποιούσε στό Ύπουργείο Παιδείας τά αποτελέσματα μέ αξιολόγηση τών γνώσεων καί τών ικανοτήτων ενός εκάστου, ώστε τούτο νά πραγματοποιήσει αναλόγως καί τήν κατάταξή τους σέ βαθμίδες, τόσο για τήν όργάνωση καί καλή λειτουργία τών σχολείων, όσο καί για τή μισθολογική κατάταξη τών διδασκάλων. Οί γνωστοποιήσεις-αναφορές του Άναστασιάδη έχουν ιδιαίτερη σημασία καί αξία, τόσο για τίς πολύτιμες πληροφορίες τους για διδασκάλους τής τουρκοκρατίας, δηλ. διδασκάλους τών διδασκάλων πού εξήτασε, όσο καί για τό επίπεδο γνώσεων τών εξετασθέντων. Οί εξετασθέντες βέβαια προέρχονταν από διάφορα μέρη του Έλληνισμού, αλλά καί ικανός αριθμός Κυκλαδιτών καί Σιφνίων.

[Τά έγγραφα ανήκουν στά ΓΑΚ/ΓΕΔΕ, Θυρίς 193, φάκ. 1, (27-24) «οί ζητούντες διδασκ. θέσεις»].

Α'. Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
 Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασιλικὴν Γραμματεῖαν.

Μετά τὴν ὑπ' ἀριθμὸν Διεκπ(εραιώσεως) 633 γενομένην πρὸς ἡμᾶς πρόσκλησιν τῆς Σεβαστῆς Γραμματείας περὶ ἐξετάσεως διδασκάλων, ἐνεφανίσθησαν διδάσκαλοι οἱ ἐφεξῆς, τοὺς ὁποίους καὶ ἐξετάσαντες, ἀναφέρομεν τὰ κατ' αὐτούς, προδηλοποιοῦντες ὅτι ὡς διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐξητάσθησαν ὑπὸ τε τοῦ ὑποφαινομένου καὶ τοῦ συναδελφοῦ μου κυρίου Ἰ. Γκινάκα.

α. ὁ κ. Γ. Χρυσοβέργης, Βυζάντιος· ἐπαγγελλόμενος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης κυρίως· οὗτος δούς ἐξετάσεις εὐρέθη καὶ εὐμέθοδος καὶ ἔξιν ἔχων τῶν τε ποιητῶν καὶ πεζογράφων ἑλλήνων· λέγει δέ ὅτι ἐπαγγέλλεται καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν· ἔχει γνώσεις καὶ τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἰταλικῆς καὶ τῆς μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς· ἐδιδάχθη δέ τὴν μὲν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ καθηγητῆ τῷ κ. Σεργίῳ· τὰς δέ λοιπὰς γνώσεις ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ· ἐπιθυμεῖ δέ νά λάβῃ θέσιν Καθηγητοῦ εἰς Βασιλικόν Γυμνάσιον καὶ Σχολεῖον καὶ εἶναι ἀξιοσύστατος.

β. ὁ κ. Θεοδόσιος, ἱερομόναχος Περγαμηνός· ἐπαγγελλόμενος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διδάσκων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἰδιαιτέρως ἐν Ἄργει· ἔδωκεν ἐξετάσεις εἰς ὅ ἐπαγγέλλεται εἶδος καὶ εὐρέθη εὐμέθοδος καὶ γινώσκων τὴν ἑλληνικὴν καλῶς· ἔχει γνώσιν καὶ τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς καὶ τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ρητορικῆς· ἐμαθήτευσεν εἰς τό ἐν Κυδωνίαις Γυμνάσιον ὑπὸ Καθηγηταῖς τοῖς μακαρίταις Βενιαμίν τῷ Λεσβίῳ καὶ Γρηγορίῳ τῷ Κυδωνιῇ. ἐπιθυμεῖ νά λάβῃ θέσιν καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων εἰς ἐκκλησιαστικόν Σχολεῖον καὶ εἶναι ἀξιοσύστατος διὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν διαγωγὴν του.

γ. ὁ κ. Νικόλαος Σπεράντσας, Σίφνιος· διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, διδάξας ἐν τῷ κατὰ Σίφνον ἑλληνικῷ σχολείῳ· ἔδωκεν ἐξετάσεις καὶ εὐρέθη εὐμέθοδος καὶ γινώσκων καλῶς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· ἔχει καὶ γνώσιν τῆς Γαλλικῆς· ἐδιδάχθη δέ καὶ τὴν μαθηματικὴν καὶ χημείαν· ἐμαθήτευσεν ἐν μὲν τῇ πατρίδι του παρά τῷ κ. Νικολάῳ Χρυσογέλῳ, ἐν δέ Χίῳ παρά τῷ κ. Νεοφύτῳ Βάμβρα καὶ τῷ μακαρίτῃ Γεωργίῳ Ζελεπῇ, ὧν ἔχει καὶ ἐνυπόγραφα δηλωτικὰ ὅτι ἐξετασθεὶς εἰς τὴν γεωμετρίαν, ἄλγεβραν καὶ χημείαν, ἀπεκρίθη ἄριστα· εἶναι ἀξιοσύστατος ὡς καθηγητῆς εἰς Βασιλικόν Γυμνάσιον καὶ Σχολεῖον διὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν καλὴν του ὑπόληψιν, ὡς ἐνάρετος.

δ. ὁ κ. Κωνσταντῖνος Π. Ζήζης Ἰωαννίδης· πρώην μὲν διδά-

σκαλος Δημόσιος τοῦ ἐν Θήρα ἑλληνικοῦ Σχολείου, νῦν δὲ ἰδιαιτέρος ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ· ἐπαγγέλλεται τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς ἣν καὶ ἐξετασθεῖς, εἰ καὶ ἀτολμότατος, ἔδειξεν ὅμως ὅτι εἶναι ἐν ἔξει τοῦ ἐπιτηδεύματός του· ἔχει γνῶσιν καὶ τῆς λατινικῆς καὶ Γαλλικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης· ἐμαθήτευσεν παρά τε τῷ κ. Κ. Ἀσωπίῳ καὶ τῷ κ. Χ. Φιλητᾷ καὶ τῷ μακαρίτῃ Ἀθανασίῳ Ψαλίδᾳ· ἔχει καὶ ἐνδεικτικόν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Καρανδηνοῦ ἐφορευόντος· ὅτι καὶ ἐπέδωκεν εἰς τὰς φιλολογικὰς γνώσεις καὶ ἡ διαγωγὴ του ἦτον ἄμεμπτος· ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ θέσιν καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων εἰς τὸ ἐν Θήρα Ἑλληνικόν Σχολεῖον, ὅταν ἀποκατασταθῇ καὶ εἶναι ἀξιοσύστατος.

ε. ὁ κ. Διονύσιος Ζῶτος, ἐξ Ἀγράφων· οὗτος ἐπαγγέλλεται μὲν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων τὴν διδασκαλίαν, ἐξετασθεῖς ὅμως δὲν εὐρέθη ἱκανός.

στ. ὁ κ. Χαραλάμπης Ὀλύμπιος, ἐκ τῆς ἐν Θράκῃ Περιστάσεως· μαθητεύσας ἐν Κωνσταντινουπόλει παρά τῷ κ. Νικολάῳ Λογάδῃ· ἐξετασθεῖς εὐρέθη ὅτι ἐσπούδασε περὶ τὴν ἑλλάδα φωνὴν μετὰ πόνου καὶ καρποφορίας· εἶναι ἀξιοσύστατος ὡς διδάσκαλος εἰς Ἑλληνικόν Σχολεῖον καὶ τοῦτο ποθεῖ διὰ νὰ ἐνασχοληθῇ καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας καὶ μαθήσεις· καὶ τότε προστίθεται ἐν καιρῷ εἰς τοὺς καθηγητὰς ἀξίως, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτόν ἀπαιτοῦσι ταχείαν τὴν ἐπιτυχίαν, ἐπειδὴ πένεται.

Χαίρων ὅτι ἐκ τῶν ἐξετασθέντων, οἱ μὲν τέσσαρες εἶναι ἤδη ἀξιοσύστατοι ὡς καθηγηταί, ὁ δὲ ἕκτος ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων καὶ ὁ πέμπτος μόνον ἀδόκιμος, εὐχομαι καὶ τοῦ λοιποῦ τοιαύτη νὰ εἶναι ἡ ἀναλογία.

1834: Ἀπριλίου: 27

ἐν Ναυπλίῳ

ὁ εὐπειθέστατος

Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης.

Ἀριθ. Πρωτ. 3668

Β' Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασιλικὴν Γραμματεῖαν.

Ἐνεφανίσθησαν ἔτι καὶ ἐξητάσθησαν οἱ ἐφεξῆς κατ' ὄνομα διδάσκαλοι.

α^{ον}) Θεόδωρος Φήμιος ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Ὀλυμπον Βελβενδοῦ, ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων· ἐξετασθεῖς ἐφάνη ἀπὸ τοὺς πολλὰ μετρίους.

β^{ον}) Ἐλευθέριος Βίκος, Ὑδραῖος, ὡς διδάσκαλος τῆς στοιχειώδους Μαθηματικῆς, ἐξετασθεῖς παρά τοῦ κυρίου Βενάρδου, παρόντος καὶ

τοῦ ὑποφαινομένου, ἔδειξεν ὅτι ἐδιδάχθη ποτέ Μαθηματικὴν, ἀλλ' ἐπελάθετο αὐτῆς καὶ πρέπει νά τήν ἐπαναλάβῃ μετ' ἐπιστάσιος διὰ νά δυνήθῃ ποτε καὶ τὰ διδάξῃ.

γ^ο) **Νικηφόρος Γασπαρόπουλος**, Ἄνδριος· ὡς διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διδάσκων μέχρι πρώην εἰς τι τῶν κατὰ Τήνον χωρίων· ἐξετασθεὶς ἐφάνη κατώτερος ἔτι καὶ τῶν πολλὰ μετρίων.

δ^ο) **Κοσμάς Δημητριάδης**, ἱεροδιάκονος ἐξ Ἀμοργοῦ, ὡς διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἔδωκεν ἐξετάσεις καὶ εὐρέθη ὅτι ἔχει καὶ γνῶσιν καὶ ἔξιν ἱκανὴν τοῦ εἶδους, ὅπερ ἐπαγγέλλεται· εἰς μὲν τὰ ἑλληνικά ἐμαθήτευσεν παρά τῷ μακαρίτῃ Παϊσίῳ Καραπατᾷ ἐν Πάτμῳ· τὰ δὲ σχολαστικά καὶ φυσικά μαθήματα ἤκουσεν ἐν Κυδωνίαις παρά τε τῷ Μακαρίτῃ Γρηγορίῳ Σαράφῃ τῷ Κυδωνιῇ καὶ τῷ κυρίῳ Θεοφίλῳ Καίρῃ· εἶναι τοιοῦτος, ὥστε ἂν μάθῃ εὐρωπαϊκὴν τινα γλῶσσαν καὶ λάβῃ θέσιν εἰς μέρος εὐποροῦν βιβλίων, δύναται νά ἀμιλλᾶται πρὸς τοὺς ἀξίους λόγου ἑλληνοδιδασκάλους· ἐξ ὧν δὲ φέρει Δημοσίων ἐγγράφων τῆς πατρίδος του, ὅπου ἐδίδασκεν, ὁμολογεῖται καὶ διαγωγῆς ἀμέμπτου καὶ τιμιωτάτης.

ε^ο) **Κωνσταντῖνος Λουκάς**, ἐκ Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδικῆς, ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων· ἐξετασθεὶς ἔδωκεν ἀποδείξεις τῆς περὶ τό εἶδος ὃ ἐπαγγέλλεται ἱκανότητός του· ἐμαθήτευσεν εἰς μὲν τὰ ἑλληνικά καὶ λοιπὴν φιλολογίαν παρά τῷ Μακαρίτῃ Κωνσταντίνῳ Βαρδαλάχῳ ἐν Χίῳ· τὰ δὲ μαθηματικά καὶ φυσικά ἤκουσεν ἐν Κυδωνίαις παρά τῷ κυρίῳ Θεοφίλῳ Καίρῃ· ἐδίδασκε μέχρι πρώην ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι· ἂν ἀφιερῶθῃ εἰς τό εἶδος τῆς διδασκαλίας καὶ δέν ἀπασχολεῖται τοῦ λοιποῦ ἀπὸ ἄλλας ὑποθέσεις, εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀξίους λόγου διδασκάλους.

στ^ο) καὶ τελευταῖον συνίσταται εἰς τὴν φροντίδα τῆς Σεβαστῆς Γραμματείας **Δημήτριος Φιλάρετος**, Καλλιδρομεύς μὲν τό γένος, ἀνατραφεὶς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διδασθεὶς τὴν μὲν ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρά τῷ Μακαρίτῃ Γεωργίῳ Θεραπειανῷ· μαθηματικὴν δὲ καὶ φυσικὴν καὶ χημικὴν ἐν Χίῳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιερέως Πλάτωνος τοῦ Φραγκιάδου καὶ ὑπὸ Καθηγηταῖς τῷ τε κυρίῳ Νεοφύτῳ Βάμβᾳ καὶ τῷ μακαρίτῃ Γεωργίῳ Ζελεπῇ, ὧν καὶ φέρει ἐνουπόγραφα ἐνδεικτικὰ τῶν ἐν ταῖς ἐξετάσεσιν εὐδοκιμησέων του περὶ μαθηματικὴν καὶ χημικὴν· μοί εἶναι πρό χρόνων γνωστός καὶ ἀγαπώμενος καὶ διὰ τὴν παιδείαν καὶ διὰ τὰ ἦθη του, ἐδίδασκεν ἐπὶ Κυβερνήτου εἰς τό κατὰ τὴν Σύραν Σχολεῖον καὶ νῦν διατρίβει ἐκεῖ ἀργῶν καὶ δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων δέν ἐδυνήθη νά ἔλθῃ διὰ νά ἐμφανισθῇ· ἔχει δὲ καὶ γνῶσιν, ὡς καὶ ὁ ἀνωτέρω Κωνσταντῖνος Λουκάς, τῆς Γαλλικῆς γλώσσης.

Ἄγνοῶν, πόσοι συνέστησαν εἰς τὴν Σεβαστὴν Γραμματεῖαν καὶ παρὰ τῶν ἐν Αἰγίνῃ διδασκάλων ὡς ἐξετασθέντες, ὑποθέτω ὅτι θέλει ἔχει ἢ Ἑλλάς χρεῖαν διδασκάλων ἑλληνικῶν ἀξίων τοῦ ὀνόματος· ὅθεν τολμῶ νὰ παρακαλέσω τὴν Γραμματεῖαν νὰ σκεφθῆ ὠρίμως περὶ τοῦ πῶς ἂν μορφωθεῖεν ἑλληνοδιδάσκαλοι· ἐπειδὴ κατὰ τὴν κατάστασιν πολλῶν ἐμφανιζομένων «πολλοὶ μὲν *Ναρθητοφόροι*, *Παῦρος* δέ τε *Βάχχος*».

1834 = Μαΐου 16, ἐν Ναυπλίῳ
ὁ εὐπειθέστατος
Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης.

Γ'

Ἄριθ. Πρωτ. 4132

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασιλικὴν Γραμματεῖαν

Ἐνεφανίσθησαν ἔτι καὶ ἐξητάσθησαν ὡς διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων οἱ σημειούμενοι κατ' ὄνομα ἐφεξῆς.

α^{ον}) **Δοσίθεος ἱερομόναχος Πελοποννήσιος**, διδάσκαλος τοῦ ἐν Ἀνδριτζαίνει ἑλληνικοῦ Σχολείου· οὗτος ἐμαθήτευσεν ἐν Δημητζάνῃ, ἐτελειοποιήθη δέ ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κερκύρα· ἐπαγγέλλεται τὰ ἑλληνικά, γινώσκει καὶ τὴν λατινικὴν καὶ Ἰταλικὴν, ἔχει καὶ ἄλλας γνώσεις χρησίμους· ἐξετασθεὶς ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, εὐρέθη ἰκανός, περὶ δέ τῆς ἀμέμπτου διαγωγῆς του καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπαινεῖται καὶ δὴ καὶ ἦτον ἐφωδιασμένος μὲ γράμμα ἐπίσημον τοῦ ἐπαρχείου συμμαρτυροῦν τοῖς ἐπαινοῦσι καὶ δηλοποιοῦν τὴν περὶ τὰ χρέη του ἐπιμέλειαν, εἶχε δέ καὶ ἕτερον ὅμοιον τῆς Δημογεροντίας.

β^{ον}) **Κοσμᾶς Μακᾶς, Χίος**, διδάσκαλος ἐν Πάρῳ εἰς τὰ λεγόμενα τρία χωρία Κεφάλου· οὗτος ἐμαθήτευσεν εἰς τό ἐν Χίῳ Γυμνάσιον ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου Ἀθανασίου Παρίου· γνώστης τὴν Ἰταλικὴν ἔχει καὶ ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς· ἐδιδάχθη καὶ παρὰ τῷ Μακαρίτῃ Ἰωάννῃ Τζελεπῇ Ἀριθμητικὴν καὶ Γεωμετρίαν· ἤκουσε καὶ ρητορικὴν τὴν πολύφυλλον τοῦ Ἑρμογένους καὶ λογικὴν· ἐξετασθεὶς ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἔδειξεν ὅτι ἐσπούδασε περὶ τὰ ἑλληνικά, ὅτε ἐσπούδαζον περὶ ταῦτα· εἶναι καλός.

γ^{ον}) **Χριστόδουλος Μυριανθούσης Κύπριος**, μαθητὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γυμνασίου ὑπὸ καθηγηταῖς τῷ μακαρίτῃ Παναρέτῳ Πελοποννησίῳ καὶ τῷ κυρίῳ Νικολάῳ Λογάδῃ· ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν εὐδοχιμούντων οἰκοδιδασκάλων, πρό χρόνων ὅμως διακόφας τὴν περὶ τό διδάσκειν συνέχειαν, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐλλείπεται ἔξω· ἀλλ' ἂν ἀναλάβῃ τό ἐπιτήδευσμά του, θέλομεν ἔχει καλὸν γραμ-

ματικόν, ἐπειδὴ ἐξετασθεὶς ἔδειξε καὶ πεῖραν τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγγραφῶν καὶ ἀναλυτικόν νοῦν καὶ ἀκρίβειαν περὶ τὴν γραμματικὴν.

δ^ο) **Γρηγόριος Βασιλείου Ροῦθης**. Ἄνδριος ἱεροδιάκονος καὶ διδάσκαλος δέκα ἤδη ἔτη τῆς ἐν τῇ πόλει Ἄνδρου Δημοσίου ἑλληνικῆς Σχολῆς ἔμαθήτευσεν ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῶν Κυθωνιῶν, ὅπου ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος τέταρτος ὑπὸ τὸν Μακαρίτην Γρηγόριον Σεράφην ἐδίδαξεν ἐν τῇ Δημοσίῳ ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Ἀγχιάλου τριετῆ χρόνον, ἀρχιερατεύοντος τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου· μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν, εἰς ἣν συνετέλεσε πλεῖστα, διεσώθη εἰς Ἄνδρον, ὅπου καὶ διδάσκει, ὡς εἴρηται· τούτων πάντων καὶ τῆς ἀμέμπτου καὶ διδασκαλοπρεποῦς διαγωγῆς του φέρει δηλωτικὰ ἐπίσημα γράμματα καὶ τοῦ Ἐπαρχείου καὶ τῆς Δημογεροντίας τῆς πατρίδος του· ἐξετασθεὶς δὲ ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, τὰ ὅποια καὶ ἐπαγγέλλεται ἔδειξεν ὅτι δικαίως τὰ ἐπαγγέλεται, ἐπειδὴ γινώσκει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

ε^ο) **Λεωνάρδος Νικολάου Κεῖτος**, παλαιὸς μαθητὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γυμνασίου· ἐδιδάχθη τὰ μὲν ἑλληνικά ὑπὸ καθηγητῆ τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ μου Διονυσίῳ τῷ ἀρχιερατεύσαντι ἐν Ἀγαθουπόλει καὶ μέρος μαθηματικῆς ὑπὸ τῷ ἀειμνήστῳ Δωροθέῳ τῷ Πρωτῷ ἀρχιερατεύσαντι ἐν Ἀνδριανουπόλει· ἐγένετο οἰχοδιδάσκαλος εἰς ἰκανὰς οἰκίας, ἔχει ἰκανὴν ἔξιν εἰς τὸ ἐτυμολογικόν καὶ συντακτικόν μέρος τῆς γραμματικῆς καὶ δύναται ἀκαταισχύντως νὰ ἐπέχη τόπον δευτέρου διδασκάλου τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων εἰς δημόσιον ἑλληνικόν σχολεῖον· εἶναι συμμαθητὴς μου, ἀλλὰ φίλος μὲν Πλάτων, φιλότατη δὲ ἡ ἀλήθεια.

στ^ο) **Γεώργιος Ψαραύτης Σίφνιος**, διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ κατὰ Σίφνον ἑλληνικόν σχολεῖον· ἔμαθήτευσε παρά τῷ κυρίῳ Νικολάῳ Χρυσογέλω· δούς ἐξετάσεις, ἔδειξε πνεῦμα δεξιόν εἰς κατάληψιν τῶν συγγραφῶν καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν, γνωρίζει ἰκανῶς καὶ τὸ ἐτυμολογικόν καὶ τὸ συντακτικόν μέρος τῆς γραμματικῆς καὶ εἶναι ἀξιοσύστατος ὡς δεύτερος διδάσκαλος εἰς Σχολεῖον ἑλληνικόν δημόσιον, ἐπειδὴ εἶναι εὖ πεφυκῶς πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔργον καὶ εἶναι εἰς βελτίωσιν ἑαυτοῦ.

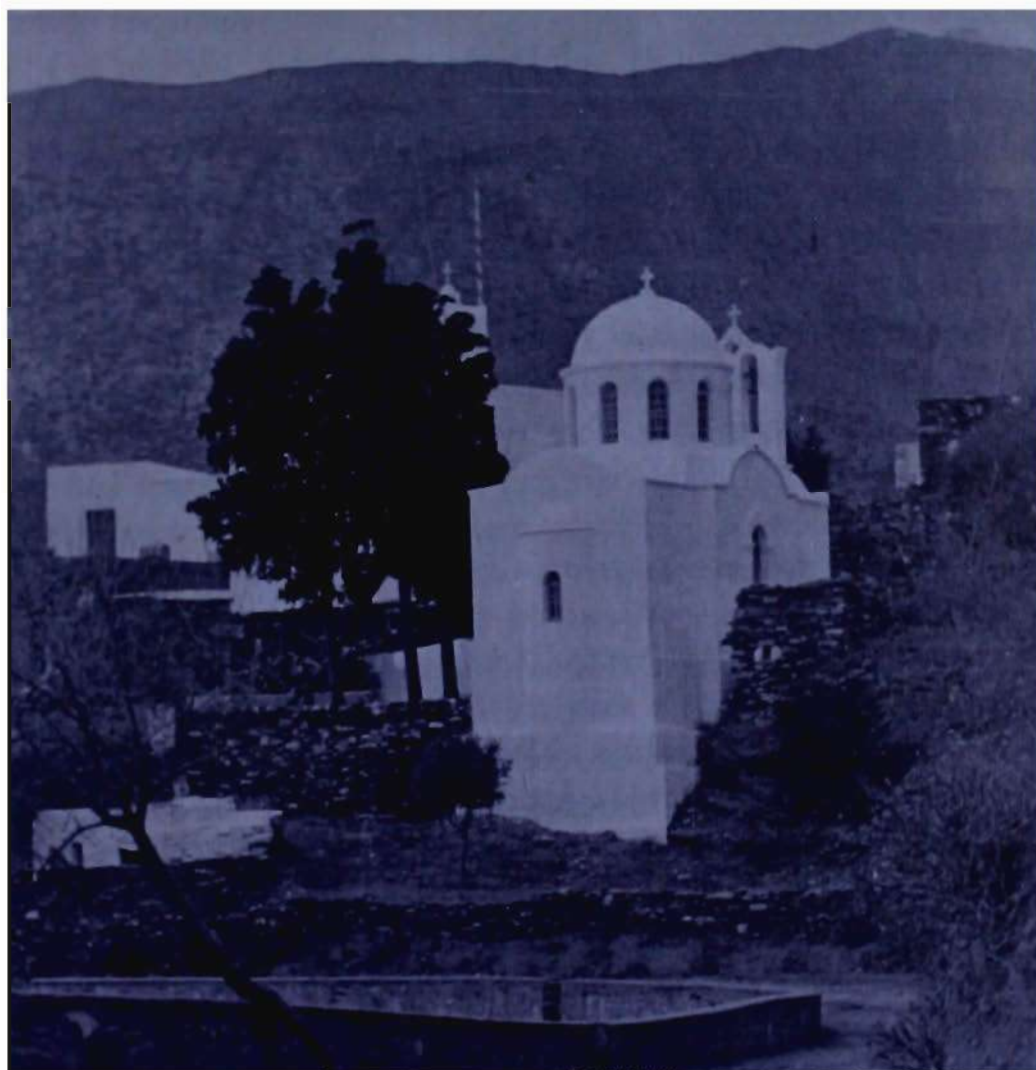
ζ^ο) **Ἰωάννης Κυριακὸς ἐκ Τεύθης** (Παλαιοχωρίου) τῆς ἐν Γορτυνίᾳ, διδάσκαλος ἐν Μαραθίᾳ (Ζατούνη) τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων· ἐξετασθεὶς, εὐρέθη πολλὰ μέτριος· φέρει καὶ ἀποδεικτικόν τῆς καλῆς του διαγωγῆς ὑπογεγραμμένον ὑπὸ πολλῶν ἐγχωρίων καὶ ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ εἰρηνοδίκου.

η^ο) **Διονύσιος Κροκόδειλος**, Ἄνδριος, ἱεροδιάκονος καὶ διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων εἰς τὸ ἐν Ἀμολόχῳ τῆς Ἄνδρου δημόσιον ἑλληνικόν Σχολεῖον· φέρει δύο ἐπίσημα ἔγγραφα συνιστῶντα

αὐτόν ὡς σεμνότατον τὴν διαγωγὴν καὶ χρηστοθηέστατον· ἐξετασθεὶς ὡς διδάσκαλος, εὐρέθη πολλά μέτριος.

Ταῦτα καὶ περὶ τούτων ἀναφέρων, ὑποδιατελῶ.

1834: Ἰουνίου 20: ἐν Ναυπλίῳ
ὁ εὐπειθέστατος
Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης

MEMORIA RERUM
ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΠΑΡΟΙΚΙΩΝ
ΜΗΛΟΥ - ΚΙΜΩΛΟΥ - ΣΙΦΝΟΥ
[1622 - 1700]

Σημείωση

Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ προέρχεται ἀπό τήν ἰταλική ἔκδοση Herber, Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum, 1622-1972, vol. I/2 (1622-1700) σέ δική μας μετάφραση στά ἑλληνικά. Πρόκειται γιά συναγωγή γενικῶν ἢ στατιστικῶν πληροφοριῶν γιά τίς καθολικές κοινότητες τῶν νησιῶν Μήλου-Κιμῶλου-Σίφνου, προερχομένων ἀπό ἀναφορές ἀποστολικῶν ἐπισκεπτῶν καί ἄλλων παραγόντων πού ὑπεβλήθησαν στήν Ὄργάνωση τῆς Ἀγίας Προπαγάνδας κατά τήν περίοδο 1622-1700.

«Καί τώρα, πρὶν περάσουμε στήν ἔχουσα τά πρωτεῖα Ἀποστολή τοῦ Ἀρχιεπελάγου, τῆ Χίο, ὀφείλουμε νά ἀναμνησθοῦμε ἐκεῖνες πού μποροῦν νά προσδιορισθοῦν ὡς Ἀποστολές ἐλάσσονες. Μεταξύ αὐτῶν, πρό παντός, ἐκείνη τῆς Μήλου, ἡ ὁποία κατά τόν 17ο αἰῶνα ἐξακολουθοῦσε νά εἶναι καθολική ἐπίσκοπη καί ἡ καλά συνδεδεμένη μαζί της, ἡ Ἀρζεντιέρα (Κίμωλος). Ὅπως παραδίδεται στήν ἀναφορά τοῦ Tubino, τό 1638 ἀριθμοῦνταν στή Μήλο μόνο τρεῖς καθολικοί στούς ὁποίους συμπαραστέκονταν ὁ ἐπίσκοπος σεβασμιώτατος Gírolamo da Padova, μέ τόν λαϊκό ἀκόλουθό του, ἄν καί ἀκόμη ἐνθυμοῦνται καί ἕναν πατέρα αὐγουστιανό ὡς ἐφημέριον τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας καί μέ μία μόνον ἐκκλησία ἀνοικτή στή λατρεία.

Στά 1652 ἀντιθέτως, τό καθολικό πλήρωμα ἦταν πιό εὐάριθμο: πέντε οἰκογένειες μέ δεκατρία μέλη καί τέσσερις ἐκκλησίες τακτοποιημένες: ἡ καθεδρική τῶν Ἀγίων Κοσμᾶ καί Δαμιανοῦ μέσα στήν πόλη ἀνακατασκευασμένη λίγο νωρίτερα ἀπό τόν σεβασμιώτατο ἐπίσκοπο Ἀντώνιο Σέρρα καί, σέ διάφορες τοποθεσίες, οἱ ἐκκλησίες τῆς Παναγίας di Dacila, ὁ Ἅγιος Βερνάρδος καί ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, ἀπελευθερωθεῖσες περίπου τότε ἀπό τά χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Στήν Ἀρτζεντιέρα, ὅπου ὁ ἐπισκοπικός ζῆλος εἶχε ἀνεγείρει μία νέα ἐκκλησία, ὑπῆρχαν τότε πέντε καθολικές οἰκογένειες. Τό 1667, σάν ἀποτέλεσμα τῶν ἐργωδῶν δραστηριοτήτων τοῦ ἐπισκόπου -ὁ ὁποῖος, μεταξύ τῶν ἄλλων, εἶχε προσηλυτίσει τρεῖς Ἕλληνες ἱερεῖς- ὅπως καί τῶν ὑποχρεώσεων ἀπό μεταναστεύσεις λόγω τῶν τουρκοβενετικῶν πολεμικῶν γεγονότων, εὐρίσκονταν στή Μῆλο 100 καθολικοί καί 33 στήν Ἀρτζεντιέρα· ὅμως στίς στατιστικές ἀναφορές τοῦ 1678 ἐμφανίζονται παρούσες στή Μῆλο δεκαπέντε καθολικές οἰκογένειες, πλέον ἄλλων εἴκοσι προσώπων ἐκεῖ παρευρισκομένων, ἐνισχυομένων μέ τήν ἐκκλησιαστική βοήθεια τοῦ ἐπισκόπου, δύο ἱερέων καί δύο καπουτσίνων· στήν Ἀρτζεντιέρα εἴκοσιπέντε καθολικοί μέ τή φροντίδα ἑνός μόνο ἱκανοῦ ἐφημερίου.

Γιά τό 1684, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μῆλου, σέ μίαν ἐπιστολή του τῆς 30 Ὀκτωβρίου πρὸς τήν Προπαγάνδα, κάνει λόγο γιά τριάντα καθολικές οἰκογένειες εὐρισκόμενες στήν ἐπαρχία του. Ἀλλά, δυστυχῶς, κατά τά τέλη τοῦ αἰῶνα, στήν ἔκθεση τῆς ἀποστολικῆς ἐπίσκεψης τοῦ σεβασμιωτάτου Ἀντωνίου Γιουστινιάνι καταγράφονται μόνο εἴκοσι καθολικοί στή Μῆλο καί δεκαπέντε στήν Ἀρτζεντιέρα.

Ἀναφορικά μέ τόν Κλῆρο εὐρίσκομε, συνήθως, παρόντα στή Μῆλο τόν ἐπίσκοπο ἢ ἕναν βικάριο κατά τήν ἀπουσία του ἢ ἔδρα ἐν χηρείᾳ· ἐνῶ στήν Ἀρτζεντιέρα ἐκτελοῦσε τό ἔργο του ἕνας μισσιονάριος ἐγκατεστημένος ἐκεῖ ἐξαρτώμενος ἀπ' εὐθείας ἀπό τήν Ἀγία Προπαγάνδα μέ ἐτήσιο μισθό εἴκοσιπέντε σκούδων. Δίπλα σ' αὐτόν τόν μικρό ἐπισκοπικό Κλῆρο, προσετίθεντο στή Μῆλο τό 1660-61 οἱ πατέρες καπουτσῖνοι μέ δύο ἱερεῖς καί ἕναν ἀδελφό λαϊκό· ὡς πρὸς τή διακονία τους, ὁ ἀποστολ. ἐπισκέπτης σεβασμιώτατος Σεμπασιάνι (1667), ἀναφέρει τά ἑξῆς:

«Ἐξομολογοῦν Λατίνους καί Ἕλληνες, τόσο στόν χῶρο τους (δηλ. στήν ἐκκλησία τους) τῆς Μῆλου, ὅσο καί στό Κάστρο καί τήν Ἀρτζεντιέρα, διδάσκουν τή χριστιανική διδασκαλία στά παιδιά τῶν Ἑλλήνων, τά ὅποια εἶναι πολυάριθμα».

Ἄλλη Ἀποστολή ἢ ἔδρα μικρότερη, ὄχι μακρῶς ἀπό τή Μῆλο καί τήν Ἀρτζεντιέρα, εἶναι ἐκεῖνη τῆς Σίφαντου (ἢ Σίφνου), ἱεραρχικά συνδεδεμένη μέ τήν ἄλλη τῶν Θερμίων.

Στή Σίφνο, κατά τήν ἀποστολική ἐπίσκεψη τοῦ 1624, ἀναφέρεται παρῶν ἐπαρχιακός ἐπίσκοπος μέ ἕναν μόνο ἱερέα· καί μεταξύ τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν ἐνεθυμοῦντο, μέσα στήν πόλη, τήν καθεδρική ἀφιερωμένην στόν Ἅγιο Ἀντώνιο, ὅπως καί ἕνα παρεκκλήσιο μέσα στό «παλαιό παλάτι» τοῦ Κυβερνείου καί ἄλλο ἕνα στό «νέο»· ἔξω ἀπό τήν πόλη οἱ ἐκκλησίες τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ καί τῆς Παναγίας Εὐαγγελίστριας. Τό 1638, ἀναφορικά μέ τό νούμερο τῶν καθολικῶν, δίδονται

παρόντες ὀκτώ, μέ ἐπίσκοπο, εὐρίσχόμενον τότε ἐκτός ἔδρας¹, καί ἕναν ἱερέα² ὡς πρὸς τίς ἐκκλησίες ἀναφέρονται τέσσερις, ἡ Καθεδρική, ἡ Ἁγία Μαρία τοῦ Κήπου, ὁ Ἅγιος Μιχαήλ καί ὁ Ἅγιος Νικήτας. Τό ἔτος 1652 ἡ παροικία τῶν ἐντοπίων καθολικῶν ἀριθμοῦσε τέσσερα μέλη, πλέον δέκα ἢ δώδεκα ξένους. Ὑπῆρχαν ἀκόμη οἱ τέσσερις ἐκκλησίες, ἐκτός τοῦ παρεκκλησίου τοῦ ἀρχαίου παλατιοῦ, πού εἶχεν ἀρπαγεῖ ἀπό τούς Ἕλληνας. Γιά ἐκκλησιαστική συμπαράσταση ὑπῆρχαν στό νησί ὁ γενικός βικάριος Camponeschi³ καί ἕνας πατέρας Φραγκισκανός, ὁ ὁποῖος διατηροῦσε δημόσιο σχολεῖο.

Ἐνδεκα καθολικοὶ καταγράφονται στήν ἐπίσκεψη τοῦ 1667, συμπαραστεκόμενοι ἀπό ἕναν ἱερέα καί τόν φραγκισκανό γιά τό σχολεῖο τῶν νέων, καί Ἑλλήνων «μαθητῶν». Τό 1678, ἀντίθετα, ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης σεβασμιώτατος Venier ὁμιλεῖ γιά «Τρεῖς μόνο ἄνδρες καθολικούς» καί ἕναν ἱερέα. Ἐν τούτοις μέ μεγαλύτερο ἀριθμό μελῶν ἐμφανίζεται ἡ καθολική παροικία πρὸς τό τέλος τοῦ αἰῶνα: εἴκοσι πρόσωπα ὅμως συχνά τονίζεται ὅτι οἱ ἄνδρες πραγματοποιοῦσαν γάμους μέ ἑλληνίδες γυναῖκες καί αὐτές, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης Γιουστινιάνι, «ὡς ἐπί τό πλεῖστον τραβοῦν τά παιδιά τους στό δικό τους δόγμα».

Ἀκόμη, ὅταν οἱ ἠνωμένες ἐπαρχίες Σίφνου καί Θερμίων διέθεταν τόν ἐπίσκοπό τους, εὐρίσκουμε παρόντες «ἀπό λοιπό Κληρο» ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἀποστολικούς ἢ γενικούς βικαρίους, τοποθετούμενους ἀπό αὐτόν (τόν ἐπίσκοπο) ἢ ἐπιλεγόμενους ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα ὅπως λόγου χάριν δηλώνεται ἀπό τήν τελευταία κατά τίς 22 Μαρτίου 1625, ὅταν, ἐλλείψει ἐπισκόπου, δόθηκε ὁ τίτλος στόν δόν Giacomo della Rocca, ἀπό τήν Χίο, μέ βοηθό τόν δόν Domenico Grammatica μέ μισθό τριάντα σκούδων σέ ἕνα ἕκαστον ἐπίσης ἡ Ἁγία Προπαγάνδα στίς 28 Σεπτεμβρίου 1643 προήγαγε τόν δόν Giacomo di Polla, μετά τόν θάνατο τοῦ Della Rocca, σέ ἐπίσκοπο»⁴.

1. Πρόκειται γιά τόν ἐπίσκοπο Σίφνου καί Θερμίων Giacomo della Rocca πού ἐγκατέλειψε τότε τήν ἔδρα του καί ἐγκαταστάθηκε στήν Ἄνδρο [βλ. «Σιφνιακά», 4 (1994), σελ. 38].

2. Τόν δόν Marco da Polla πού ἐγκατέστησε ὁ della Rocca στή Σίφνο γιά νά ὑπηρετεῖ τούς πιστούς κατά τήν ἀπουσία του [βλ. «Σιφνιακά», ὁ.π.π.].

3. Δέν ἦταν γενικός βικάριος, ἀλλ' ὁ Giovanni Camponesco, ἐπίσκοπος Σίφνου-Θερμίων (1644-1654), διάδοχος τοῦ della Rocca ὁ ὁποῖος ὅμως δέν ἐμφανίστηκε ποτέ στήν ἔδρα του [βλ. «Σιφνιακά», ὁ.π.π.].

4. Πρόκειται γιά σύγχυση περὶ τά πρόσωπα δέν ὑπῆρξε Giacomo di Polla, ἀλλά Giacomo della Rocca, τόν ὁποῖο διαδέχτηκε ὁ Camponesco.

«ΜΑΙΕΥΤΡΙΕΣ» ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
[1828 - 1904]

Στό βιβλίο μας «*Ιστορικά Άγίου Κωνσταντίνου Άρτεμῶνος Σίφνου*», Άθήνα 1991, σσ. 1-151 (ἔκδοση τῆς Ἐπιτροπῆς Διασώσεως τοῦ Τέμπλου Ἁγ. Κων/νου), περιέχονται πολύτιμα καί πολυποίκιλα ιστορικά στοιχεῖα καί μαρτυρίες ἀπό τό Ἄρχεῖο τοῦ Ναοῦ, τό ὁποῖο διέσωσαν οἱ ἀείμνηστοι θεῖος καί ἀνιψιός Νικόλαος καί Εὐάγγελος Βᾶος, γνωστό πλέον ὡς Ἄρχεῖο ἢ Συλλογή Βάου. Τά στοιχεῖα καί οἱ μαρτυρίες πού περιέχονται στό βιβλίο δέν ἀξιοποιήθηκαν μέχρι σήμερα, οὔτε καί ἀπό τούς πολλούς συμμετασχόντας στό Συμπόσια Σίφνου (ἀφοῦ οἱ περισσότεροι ἀγνοοῦσαν τή βιβλιογραφία Σίφνου).

Ἄπό τό Βιβλίο Βαπτίσεων τοῦ Ναοῦ, στό ὁποῖο καταγράφονται ἀπό 1834-1842 ἑκατόν τρεῖς (103) γεννήσεις-βαπτίσεις παιδιῶν, παρατηρήσαμε ὅτι σέ ὅλες τίς βαπτίσεις παρευρίσκονταν ἀπαραιτήτως καί ἡ «μαιεύτρια», δηλ. ἡ μαμμή πού εἶχε συμπαρασταθεῖ τήν κάθε κυοφοροῦσα νά φέρει στόν κόσμον τό παιδί της. Σχεφτήκαμε λοιπόν νά τίς μνημονεύσουμε ἐδῶ ἰδιαιτέρως καί τιμητικά, γιατί μέ τήν πολύτιμη ἐμπειρία καί γνώσεις τους, προσέφεραν στήν ἐποχή τους σπουδαῖο κοινωνικό ἔργο στόν τόπον τους. Κατά τήν περίοδο λοιπόν 1834-1842 καταγράφονται ὀκτώ «μαιεύτριες» μέ προεξάρχουσες τρεῖς, οἱ ὁποῖες ἔφεραν στόν κόσμον τά περισσότερα παιδιά, ἴσως ἐπειδή σ' αὐτές ὑπῆρχε μεγαλύτερη ἐμπιστοσύνη γιά τό καλό ἀποτέλεσμα τῆς γέννας¹. Στίς ὀκτώ αὐτές προσθέσαμε ἀκόμη τέσσερις ἀπό ἄλλες ιστορικές πηγές ἀνεβάζοντας τόν ἀριθμό τους σέ δώδεκα. Στό σχετικό, πάντως, βιβλίο γεννήσεων-βαπτίσεων τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Παναγίας Ἐλεούσης Κάστρου, τό περιεχόμενο τοῦ ὁποῖου δημοσιεύσαμε στόν προηγούμενον 16/2008 τόμον τοῦ περιοδικοῦ, οἱ «μαιεύτριες» δέν ἀναγράφονται². Γνωστές «μαιεύτριες» εἶναι οἱ ἐπόμενες:

1. Οἱ πληροφορίες γιά τίς ὀκτώ μαῖες ἔχουν ἀρυσθεῖ ἀπό τό βιβλίο *Ἱστορικά Ἁγ. Κων/νου*.

2. «Σιφνιακά», 16 (2008), σελ. 85-98.

1. Αϊκατερίνα Μυτιληναίου.

Στόν απογραφικό κατάλογο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σίφνου κατά τό ἔτος 1828, ἡ Αἰκατερίνα Μυτιληναίου ἀναγράφεται κάτοικος Ἑξαμπέλων, «μαῖα, χήρα» μέ δύο ἄρρενα παιδιά³.

2. Αἰκατερίνα Κων. Κρούστη-Κουτσοκόλη.

Ἡ Αἰκατερίνα, τό γένος Ἰωάννου Κουτσοκόλη, γεννήθηκε πρό τοῦ ἔτους 1785, ὅπως συνάγεται ἀπό πράξη ἀλλαγῆς ἐνοριακῶν κατοικιῶν τῆς Συλλογῆς ἐγγράφων Βάου. Μέ τό πατρώνυμό της ἀναφέρεται ἀπό 20 Ἰουλ. 1834 - 24 Αὐγούστου 1835 καί ἐν συνεχείᾳ ὡς Αἰκατερίνα Κρούστη-Κουτσοκόλη. Ἀπό τά στοιχεῖα καταγραφῆς τῶν γεννήσεων προκύπτει ὅτι κατά τήν ὀκταετία 1834-1842 ξεγέννησε 39 παιδιά, 23 ἀγόρια καί 16 κορίτσια.

3. Μαρία Τομάζου Δεπάστε.

Δεύτερη στίς προτιμήσεις τῶν γονέων γιά τή γέννηση τῶν παιδιῶν τους, ἔφερε στόν κόσμο 31 παιδιά, 19 ἀγόρια καί 12 κορίτσια.

4. Φλουρέζα Ἀντωνίας ἢ Ἀντωνιάς.

Ἀκολουθεῖ ἡ Φλουρέζα Ἀντωνίας ἢ Ἀντωνιάς μέ 22 παιδιά, 10 ἀγόρια καί 12 κορίτσια καί ἀκολουθοῦν

5. Ἐλένη Λουλούδη Ἀρχοντάκη, μέ δύο ἀγόρια.

6. Ἐλένη Δράκα, μέ δύο κορίτσια καί ἕνα ἀγόρι.

7. Μαρία Ἀντ. Παλαιοῦ, μέ ἕνα κορίτσι.

8. Μαρία Σκλάβαινας, μέ ἕνα κορίτσι.

9. Αἰκατερίνα Σκλάβενα, μέ ἕνα ἀγόρι.

10. Τό ἔτος 1864, Μαρτίου 13, ἀπεβίωσε ἡ Αἰκατερίνη Ἀλιμπέρτη, τοῦ Νικολάου καί τῆς Ἐλένης Σπακαλοῦ, σύζυγος Νικολάου Ἀλιμπέρτη, μαῖα, ἐν χηρεία, ἐτῶν 55⁴.

11. Τό ἔτος 1904, Ὀκτωβρίου 8, ἀπεβίωσε ἡ Χρυσίνα Ζ. Σπαθάρου, ἐτῶν 85, μαῖα, ἐν χηρεία⁵.

12. Ἡ μαμμή ἡ Νέζω, μεταγενέστερη τῶν ἀνωτέρω, δέν ἦταν ἀπό τίς συνηθισμένες πρακτικές «μαιευτρίες» γιατί στήν εἰδικότητά της εἶχε σημαντικές ἐπιστημονικές γνώσεις τίς ὁποῖες διδάχτηκε ἐπί χρόνια στήν

3. «Σιφνιακά», 10 (2002), σελ. 119.

4. «Σιφνιακά», 16 (2008), σελ. 98.

5. Αὐτόθι, σελ. 100.

‘Η μαμή ή Νέζω.

Κλινική Λογοθετόπουλου στην Κων/πολη. "Όταν επέστρεψε στη Σίφνο ή προσωπικότητά της κυριάρχησε επί πολλά χρόνια στον τόπο. Ό ρόλος της («γενικής ιατρικής», εκτός από μαιάς) υπήρξε βασικός και ζωτικής σημασίας στη σιφνέικη κοινωνία. Σάν νοικοκυρά, επίσης, επέ- τέλεσε σπουδαίο έργο, γιατί ή γιαγιά-Νέζω μεγάλωσε τά παιδιά της κόρης της, της μεγάλης ήθοποιού Εύδοξίας Σταματοπούλου, τίς ήθο- ποιούς, επίσης, Λέλα Πατριχίου και Άννέττα Σταματοπούλου, και την άλησμόνητη διδασκάλισσα Εύγενία Λεμονή⁶.

Σημείωση

Στό όκταετές διάστημα 1834-1842, οί όκτώ «μαιεύτριες» της περιό- δου αυτής έφεραν έπιτυχώς στον κόσμο 100 παιδιά, 56 αγόρια και 44 κορίτσια. Αναφέρεται ένας μόνον θάνατος μητέρας από δυστοκία και από τά έκατό παιδιά πού γεννήθηκαν άπεβίωσαν, βραδύτερα, πέντε αγόρια και ένα κορίτσι. Αιτίες θανάτου τους οί άσθένειες εύλογιά, λοι- μική νόσος, διάρροια, ραχίτης.

Σημειώνουμε έπιπρόσθετα και τίς αιτίες ή άσθένειες πού όδήγησαν στον θάνατο 59 ένορίτες του Άγίου Κων/νου Άρτεμῶνος στη χρονική περίοδο 1834-1846: γήρας, «φυσική νόσος», φθίση, θερμη, εύλογιά, ύδρωπικία, λοιμική νόσος, άσθμα, ραχίτης, διάρροια, γάγγραινα, πολύχρονος νόσος, γαστρικοί σπασμοί, φάγουσα, άσθένεια «τρικούγλου» και «πόντα».

6. Περιοδ. «ή Σιφνιακή», τεύχος 5, Μαΐου 1967, σελ. 70.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ

ἀρχιδ.	= ἀρχιδιάκονος	ιερμχ.	= ιερομόναχος
ἀρχιμ.	= ἀρχιμανδρίτης	ιεροκ.	= ιεροκήρυκας
ἀρχπ.	= ἀρχιεπίσκοπος	καθ.	= καθηγητής
βικ.	= βικάριος	ΚΠ.	= Κων/πολη
βλ.	= βλέπε	Λατ.	= Λατίνος
γραμμ.	= γραμματικός	μητρ.	= μητροπολίτης
δημ. πάρ.	= δημαρχ. πάρεδρος	μον.	= μοναχός
δημογ.	= δημογέρων	ὀρφ.	= ὀρφανός
ἐπίσκ.	= ἐπίσκοπος	πρ.	= πρῶην
ἐπ.	= ἐπόμενος	πνευμ.	= πνευματικός
ἐξαρχ.	= ἐξαρχία	πτρχ.	= πατριάρχης
ἡγ.	= ἡγούμενος	σύζ.	= σύζυγος
ιερδ.	= ιεροδιάκονος	τοπ.	= τοποτηρητής

(Δέν εύρετηριάζονται οί σημειώσεις).

I. ΟΝΟΜΑΤΩΝ - ΤΟΠΩΝ

- Άγαθάγγελος, μητρ. Μπελιγραδίου, 75
Άγάπιος Γρυπάρης, μητρ. Σερρών
καί Κυζίκου, 55, 66, 68, 78, 79,
82, 85, 86, 89
Άγγλία, 11
Άγία Προπαγάνδα, 160, 183
Άγία Ρωμαϊκή Έκκλησία, 99
Άγιον Όρος, 69, 92
Άγιος Ίωάννης Κυνουρίας, 9
Άγιος Τάφος, 14, 16, 72, 74
Άγιώνυμον Όρος, 71
Άδραμύτιο, 105
Άδριανούπολη, 73, 80
Άθανασιάδης Παν., 132
Άθανάσιος
- Πάριος, ιερμχ. διδ., 8, 179
- Βουκάκης, ιερμχ. - διδ. 21, 132
«Άθηνά», έφημ. Άθηνών, 109
Άθως, 69, 70, 74
Αίγαίο, 12
Αΐγινα, 6, 20, 25, 175
Αίγινης
- Έθνική Συνέλευση, 47
- Ύδρας, Πόρου, έπίσκοπος, 74
«Αίθιοπικά Ήλιόδωρου», 109 έπ., 125
«Αιών», έφημ. Άθηνών, 109
Άκαρνανία, 67
Άλέξανδρος, πάπας Ρώμης, 96
Άλληλοδιδ. Μέθοδος, 49
Άλληλοδ. Μεθόδου βιβλία, 37
Άλιμπέρτη Μαρία, μαϊα, 186
Άλιμπέρτης
- Γεώργιος, 23, 24, 25, 33
- Παύλος, 28, 38
Άλιπράντης Κων., 112
Άμόλογος, Άνδρου, 180
Άμοργός, 178
Άναγνώστης Λουκάς, 132
Άναγνωστόπουλος Α., νομ. Μεσση-
νίας, 150
Άνανίας, μητρ. Δέρκων, 60, 89
Άναπλιώτης Άναστ., 116
Άναστασιάδης Λεοντ. Μ., διδ., 175 έπ.
Άνδρέου Ζώρξης, γραμμ., 167
Άνδρίτσαϊνα, 179
Άνδρόνικος, βλ. Άνθιμος.
Άνδρος, 14, 42, 70, 144, 152-154,
160
Άνδρούσης, άρχιερ., 44
Άνθέμιος, πτρχ. Άντιοχείας, 71
Άνθιμος
- πτρχ. Ίεροσολύμων, 82
- Άρτουλάνος, μητρ. Προύσης, 55, 83
- Λαδόπουλος, μητρ. Βελιγραδίου, 55
- μητρ. Δεβρών, 68
- ήγούμ. Λαύρας, 79
- Άνδρόνικος, άρχιδ. Φιλιππουπόλε-
ως, 55, 104-107
Άνίσης Πέτρος, 131, 132
Άντωνιάδης Σπυρ., 23, 24
Άντωνιάς Φλουρέζα, μαϊα, 186
Άντώνιος, Σιφναϊός, γραμματ., 76, 83
Άποστολίδης, βλ. Μισαήλ
Άπτούλ Χαμίτη, σουλτάνος, 86
Άργυρίου Άναστάσιος, 133
Άρζαντιέρα, 162, 182 έπ.
Άρμένης, βλ. Μεθόδιος.
Άρνάδος, Τήνου, 46
Άρσένιος, έπίσκ. Λαμφάκου, 55
Άρχαιοτήτων Έφορος, 169
Άρχοντάκη Έλένη, μαϊα, 186
Άρώνης Γεώργιος, 116
Άστρος, 9
Άσώπιος Κ., διδ., 177
Άττικο - Βοιωτίας, νομάρχ., 150, 151
Άχλάδης Τζουάνες, Καπετάν, 114
Βάιος, άρχιεροφύλαξ, 29
Βαλέτας
- Ίωάννης Λεον., διδ. 8,
- Νικολάκης, 117
- Σ.Ν., 131
Βάμβας Νεόφυτος, διδ., 176, 178
Βάος
- Άπόστολος Μαρίνου, διδ., 43-44
- Ευάγγελος, 185
- Νικόλαος, 185
Βάου, Συλλογή, 185

- Βαρβάκης, 14
 Βαρδαλάχος Κων., διδ., 178
 Βαρθολομαίος
 - επίσκ. πρ. Μοσχονησίων, 44, 123, 165
 - Πόλλα, βικάρ. Σίφνου, άρχπ. Λατιν. Νάξου 93-95, 101, 102, 112
 Βάρνας, μητρόπολη, 57
 Βασιλειάδης Ί.Π., 131, 132, 137
 Βασιλείου, άγίου χείρ, 166
 Βασιλείου Ίωάννης, 13, 41
 Βασσέτος, Γάλλος, 27
 Βατικανό, 93, 102, 158, 163
 Βαυαρίας βασιλεύς, 50
 Βελβενδός, 177
 Βελκόνης Γεώργιος, 133
 Βενετίας - Τουρκίας, πόλεμος, 93
 Βενετική Δημοκρατία, 182
 Βενθύλλος Ί., διδ., 20, 23
 Βενιαμίν Λέσβιος, διδ., 176
 Βενιζέλος Σ., δημαρχ. πάρ., 131
 Βέρβαινα, 9
 Βεργής Άντώνιος, 15, 16, 21
 Βιβλιοθήκη Πατριαρχ. Καΐρου, 128
 Βιθυνία, 63
 Βίχος Έλευθέριος, διδ., 177
 Βλαστός Ζαννής, 26
 Βλάχος Μανόλης, Ύδραϊος, 47
 Βοδενά, 106
 Βοδενών, μητρ./της, 19
 Βολισσοῦ, πτρχ. έξαρχία, 88
 Βολονάκης Κ., ζωγρ., 129
 Βοστίτζα, 45
 Βουκουρέστι, 142, 143
 Βραχίων Μάνης, 99

 Γαβριήλ
 - μητρ. Πατρών, πτρχ. ΚΠ., 80, 83
 - μητρ. Λαρίσσης, 71
 - Ρωμάνος, πνευμ., 53
 - Χωρικός, ιερμχ., 27, 38
 - ιερμχ. Σίφνιος, 25
 Γαϊτάνος Θεόδωρος, διδ. 171
 Γαϊτάνου Γ., συλλογή, 120
 Γασπαρόπουλος Νικηφ., διδ. 178
 Γεδεών Μανουήλ, 76, 77
 Γεν. Προβλεπτ. Κρήτης, 96

 Γεν. Στρατηγ. Θαλάσσης, 97
 Γεννάδιος Γεώργ., διδ., 20, 23
 Γεράσιμος
 - μητρ. Δέρκων, πτρχ. ΚΠ., 67, 90
 - Γ', πτρχ. ΚΠ., 68, 69
 - μητρ. Νικομηδ. - Δέρκων, 60, 89
 - μητρ. Χαλεπίου, 74
 - επίσκ. Κυδωνίας, 79
 Γερμανοί, 84
 Γερμανός
 - πτρχ. ΚΠ., 75
 - μητρ. Π. Πατρών, 75
 - μον. - διδ., 62
 Γεωργιάδης Κων., 131, 132
 Γεώργιος, Σίφνιος, γραμματ., 83, 85
 Γεωργίου
 - Άντώνιος, όρφ., 43
 - Μακαρία, 107
 Γηρομερίου, πτρχ. Έξαρχία, 73
 Γιαννακόπουλος Μιχ., 132
 Γιουστινιάνι Άντ., επίσκ. Λατ., 183
 Γκινάκας Ί., διδ., 175
 Γκίνης Βασίλειος Χ^ο Νικ., 11
 Γκιών
 - Άντώνιος, διδ., 46
 - Κάρολος Ίω., διδ., 5, 76, 91, 96
 Γκολφίνος Ν., διδ., 155
 Γλαράκης Γ., 140
 Γορτυνία, 180
 Γρηγόριος
 - Ε', πτρχ. ΚΠ., 69, 70, 71
 - μητρ. Σβορνικίου, Καισαρείας, ό
 Άθηναϊός, 62, 89
 - μητρ. Δέρκων, 74, 117
 - Κρής, έφημ. Μήλου, 170
 - Κυδωνιεύς, διδ., 176
 - Σίφνιος, διδ. Ίνδιών, 55
 Γρουπάρης
 - Γεώργιος, 83
 - Θεοδ. Ί., Μυκώνιος, 23-25, 33
 - Νικολάκης Άντ., λογιωτ., 114
 - Νικόλαος, Σίφνιος, 23-25, 33
 - Πετράκης, 116
 - βλ. Χρύσανθος

 Δακία, 143
 Δαμασκηνός

- μητρ. Θεσσαλονίκης, 78
 - Δελλαγραμμάτικας, ιερδ., 42
 Δανιήλ, μητρ. Ουζιτζής - Βαλιόβου, 68, 75
 Δαπόντες Μεν., διδ., 144-148
 Δασμοτελωνεῖο Σύρας, 40
 Δεπάστε Μαρία Τομ., μαῖα, 186
 Δεπάστες Τομάζος, 118
 Δεπεράκη Μαρία Ν., 119, 120
 Δεσποτικό, νησίδα, 116
 Δῆμος Σίφνου, 171
 Δημακόπουλος Γεώργ. Δ., 10
 Δημητρακόπουλος Παν., 36, 53
 Δημητριάδης Κοσμάς, ιερδ. - διδ., 178
 Δημητρόπουλος
 - Ἀνεγνώστης, 131
 - Κων/νος, 43
 Διαλισμᾶς Ζαφ., διδ., 34-36
 Διαμάντης Κων. Ἀθ., 9
 Διδασκαλεῖο, 130
 Διονύσιος
 - μητρ. Λαρίσσης, 60
 - ἐπίσκ. Ἀγαθουπόλεως, 180
 - ἐπίσκ. Μενδενίτζης, 44
 Δομενικίνας Ἰ., 19
 Δοσίθεος
 - ἱερμχ., διδ., 179
 - ιερδ., 32
 Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ., 5
 Δράκα Ἐλένη, μαῖα, 186
 Δύο Χωρία, Τήνου, 46
 Δωρόθεος Πρώτος, διδ., μητρ. Ἀδρια-
 νουπόλεως, 180
 Ἐδεσσα, 106
 Ἐθνική Τυπογραφία, 18
 Ἐκκλησία Μεγάλη, 70, 88
 Ἐμμανουήλ Γεώργιος, 106
 «Ἐρανιστής», περιοδ., 109
 Ἐρλάχερ, βασιλ. ἀρχιτ., 167
 Ἐρμούπολη, 143
 Ἐρμούπολης Πρωτοδ., 144
 Ἐταιρεία Φιλική, 8
 Εὐγένιος, μητρ. Ἀγχιάλου, 180
 Ζάκυνθος, 179
 Ζαρνάτας, ἐπισκοπή, 73

Ζαχαρίας, μητρ. πρ. Μεσημβρίας, 74
 Ζελεπῆς Γεώργιος, διδ., 176, 178
 Ζένο Φραγκ., ἀρχπ. βικ. Κρήτης, 98
 Ζήζης Κων/νος Π., διδ., 176
 Ζωντανός Π., 27
 Ζώτος Διονύσιος, διδ., 177
 Ἡγεμονίες Βλαχίας - Μολδαβίας, 115
 Ἡμερετία, 73
 Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικά, 109 ἐπ.
 Ἡλιοῦ Φίλιππος, 109 ἐπ., 125, 127
 Ἡράκλειο (Χάνδακας), 96, 98
 Ἡσαΐας, μητρ. Πρεσπῶν-Λιχνιδῶν
 καὶ Νεοκαισ.-Οἰναίου, 66-67, 78
 Θεοδοσιάδης Δ., διδ., 153, 154
 Θεοδόσιος
 - πτρχ. ΚΠ., 78
 - Περγαμηνός, διδ., 176
 Θεόκλητος, μητρ. Σηλυβρίας, 61-77
 Θεολογίδης Ἀ., καθηγ. 125
 Θεόφιλος, πτρχ. Ἀλεξανδρείας, 70
 Θεραπειά, 66
 Θεραπειανός Γεώργ., διδ., 178
 Θερμιά, 118-119, 121, 183
 Θερμιῶτες, 119, 121
 Θεσσαλονίκη, 137
 Θήρα, 177
 Θράκη, 77, 177
 Ἰακωβίδης Γ., ζωγρ., 129
 Ἰάσιο, 84
 Ἰβηρία, 73
 Ἰγνάτιος
 - μητρ. Γάνου - Χώρας, 92
 - Ὄθωναῖος, διδ., μητρ. Ἐλασσῶνος, 117
 - πρωτοσ. Καισαρείας - ἐπίσκ. Ναζιανζοῦ, 62
 Ἰερεμίας
 - Δ', πτρχ. ΚΠ, ἀπό Μυτιλήνης, 72, 73
 - μητρ. Βιδύνης, Χαλκηδόνος, 90
 - μητρ. Ἡρακλείας, 92
 Ἰεροσολύμων πατριάρχης, 66
 Ἰνέου, πτρχ. ἐξαρχία, 88
 Ἰόνιος Ἀκαδημία, 176, 177

- Ἰος, 14, 49, 51
 Ἰου ἱστορία, 128
 Ἰωακεΐμ
 - μητρ. Ἀγχιάλου, 67
 - μητρ. Οὐζίτζης, 68
 Ἰωαννίκιος
 - Β', πτρχ. ΚΠ., 55, 91-103
 - Γ', πτρχ. ΚΠ., 78
 - ἀρχιδ., ἡγ. Βρύσης, 63, 65
 Ἰωάσαφ Κορνήλιος, ἱεροκ., 76
 Ἰωσήφ
 - Γρυπάρης, ἀρχπ. Σίφνου, 55
 - Δόξας, ἐπισκ. Σεβαστείας, 101
 - ἱερμχ. Φιλιππουπόλ., 105

 Καβάρνης, πτρχ. ἐξαρχία, 88
 Καΐρης
 - Θεόφιλος, παραστ. Ἄνδρου 11 καὶ διδάσκαλος 126, 178
 - Νικόλαος Ἄλ., δημαρχ. πάρ., 145-148
 Καισάρεια, 62, 63
 Καισαρείας μητρ./λη, 62-65
 Καλάβρητα, 45
 Καλαμάτα, 100
 Καλαμάρης Νικ., διδ., 110
 Καλαμβόκης Βασ., 133, 137
 Καλαρᾶς Γ., 11
 Καλλέργης, ἐπιτρ. Β. Κυκλάδων, 37
 Καλλίνικος
 - Δ', πτρχ. ΚΠ., 72
 - Ε', πτρχ. ΚΠ., 69, 70, 72
 - μητρ. Τορνόβου, 60, 89
 - Ρώτας, ἡγ. Σερίφου, 161
 Κάλυμνος, 80
 Καμίλλης Ἰωάννης - Ἀντώνιος, Λατ. ἐπίσκ. Μήλου, 158
 Καμπάνης Στ. Ἄλ., 146, 148
 Κανισκᾶς Πέτρος, καπετάν, 118
 Κανωτᾶς Γεώργ. Π., 137
 Καπλάνογλους Ἰορδ., 69
 Καποδίστριας Ἰωάννης, 6
 Καρακατσάνης Γκίνας, 11
 Καρανδηνός Ἰ., 177
 Καραπατᾶς Παΐσιος, διδ., 178
 Καρατάινα, 49
 Καρπάθιος Ἐμμ., διδ., 152

 Κάρπος Δ., διδ., 147
 Κέας - Θερμίων
 - ἀντεπαρχία, 10
 - ἀρχιεπισκοπή, 93, 94
 Κεραμέας Δανιήλ, διδ., 8, 115
 Κέρκυρα, 26, 179
 Κεφάλου Τρία Χωρία, 179
 Κιβέριο, 10
 Κιμήλου Κοινότητα, 21
 Κιμῶλιοι, 10
 Κίμωνος, 163, 164, 182 ἐπ.
 Κιτριές, λιμένας, 100
 Κλεόβουλος, διδ. ἀλλ/κῆς, 37
 Κλεοβούλου, σύζ., 37
 Κοκκινάκης Κων., 23
 Κοκκῶνης Ἰ., 23, 43, 137, 138
 Κοκνιάρης Ἀναστ. Ἰ., 26
 Κολετσῆς Γεώργιος, 132, 133
 Κονταρίνης Ἰω., 142 ἐπ.
 Κοντόπουλος Φ., ζωγρ., 129
 Κοντοσύσενα, 131, 132
 Κορέσιος Κων. 72, 84
 Κόρχ. Χ.Α., 131 ἐπ.
 Κορνήλιος, βλ. Ἰωάσαφ
 Κούχκου Ἐλένη, 7
 Κουκκούλης Θεοδόσ., 137
 Κουλούρης Νικ., διδ., 142-156
 Κουντούρης Ἰω., 130-131
 Κουρουτσεσμές, 85
 Κουτσοκόλης Ἰω., 186
 Κρήτες, 13
 Κρήτη, 98, 138, 141
 Κριεζῆς Ἀντώνιος, 12
 Κροκόδειλος Διον., διδ., 180
 Κρούστη Αἰκατ., μαῖα, 186
 Κυδωνιώτης Δημ., 132
 Κύθηρα, βλ. Τσερίγο
 Κύθνος, 118, 120
 Κυκλάδες Νῆσοι, 93
 Κύπρος, 90, 131, 132
 Κυριακίδης Νεόφ., ἱερμχ., 165
 Κυριακός Ἰω., διδ., 180
 Κύριλλος
 - Λούκαρης, πτρχ. ΚΠ., 92
 - ΣΤ', πτρχ. ΚΠ., 65, 74, 75
 - Σπανός, πτρχ. ΚΠ., 92
 Κωνσταντᾶς Γρηγ., ἔφορ. Παιδ., 11

- Κωνσάντιος
 - Χαλκιόπουλος, μητρ. Κρήτης, 55
 - μητρ. Κυζίκου, 74
 - μητρ. Μεσημβρίας, από Σερρών, 61
 - αρχιεπ. Σιναίου, 73
 Κώνιστας Δημ. Ίω., караβοκ., 8
- Λακεδαίμ. - Μονεμβασ., διοίκ., 43
 Λαμία, 142
 Λαρισινός Γεώργ., Κ., ὄρφ., 43
 Λατιν. Ἐκκλησία Κρήτης, 97
 Λεβαδείας, ἑπαρχος, 150-151, 153, 154
 Λεβαδίτης Θωμᾶς, ἱερεύς, 48
 Λειμβαῖος Ἰωάννης, 10
 Λεμονῆ Εὐγενία, διδ., 188
 Λεντάκης Ἀνδρέας, 157, 171
 Λεοντᾶριο, 9, 49
 Λεόντιος, μητρ. Μελενίκου, 67
 Λέρνης, ἐπίσκοπος, 80
 Λιβόρνο, 27
 Λιγαρίδης Πανταλέων, 94
 Λίνδος, 91
 Λογάδης Νικ., διδ., 177, 179
 Λογοθέτης Βασίλειος, 93, 112
 Λογοθετόπουλου, κλινική ΚΠ., 188
 Λουδοβίκος, βασιλ. Βαυαρίας, 136
 Λουκάς Κων/νος, διδ., 178
 Λύτρας Ν., ζωγρ., 129
- Μαχάριος
 - μητρ. Ἄρτης, 89
 - μητρ. Δέρκων, 68
 - μητρ. Ἰωαννίνων, 89
 - ἱερμ. Θεολ. Πάτμου, 165
- Μαχᾶς
 - Ἀνδρέας διδασ/τής, 131-141
 - Κοσμᾶς, διδ., 140, 178, 179
- Μακραῖος Σέργιος, 60
 Μάνη, 96, 100, 101
 Μανιάτες, 96
 Μάνος Ἀλέξ., μέγας λογοθ., 83-88
 Μαραθία (Ζάτουνα), 180
 Μαράτος Παν. Π., 132, 133, 137
 Μαργαρίτης, βλ. Μισαήλ
 Μαργούνιος Μάξιμος, 102
 Μαριδάκη Γεωργ., συλλογή, 122
- Μαριδάκης Ἐμμ., ἔμπειρ. ἰατρ., 171
 Μαρούδης Ἰωάννης, 132, 133, 137
 Μάτζας
 - Γεώργιος, ὑποπρόξ., 19
 - Ζαφείρης, 41
 Ματθαῖος, μητρ. Τορνόβου, από Σερρών, 57, 58
 Μάτσηδες, ὑποπρόξ. Γαλλίας, 10
 Μαυρογένηδες, 86
 Μαυρογένης
 - Νικόλαος Π., δραγομ. στόλου, ἡγεμόν Οὐγγροβλαχ. 77, 80, 87, 90
 - Κωνσταντῖνος, 116
 - Στέφανος, δραγομ. - μέγας λογοθ. 81, 86, 88, 89
- Μεγαλόπολη, 9
 Μεθόδιος
 - μητρ. Ἡρακλείας, 89
 - Ἀρμένης, ἱερμχ., 165
- Μελέτιος
 - μητρ. Ἡρακλείας, 74
 - μητρ. Λαρίσσης, 60
 - μητρ. Νεοκαισαρείας, 75
 - μητρ. Νικομηδείας, 60, 82, 83
 - μητρ. Οὐζίτζης, 75
 - αρχιεπ. Σίφνου, 84
- Μελισσουργός Ἰω., βικ. 158, 159
 Μεσολόγγι, 131, 132, 142
 Μεταξᾶς Κ., 11
 Μῆλος, 7, 10, 13, 15, 21, 22, 41, 42, 91, 99, 182 ἐπ.
- Μισαήλ
 - Ἀποστολίδης, ἀρχιμ. - ἐπισκ. Πατρῶν - μητρ. Ἀθηνῶν, 136
 - Μαργαρίτης, ἱερμχ. - διδ., 8
- Μιστράς, 44
 Μητροφάνης, πτρχ. ἑξαρχος, 105
 Μιχαλάκης, Κιουρτσίπασης, 69
 Μιχάλης
 - Θεοχάρης Ἰω., 74
 - Ἰωάννης, 74
 Μοδινός Μιχαήλ, 41
 Μοθονιός
 - Ἀντώνης Μιχ., 113
 - Γιακουμῆς Ἀνδρουλῆ, 113
 - Γιάννης Γιώργη, 113
 - Ἰωάννης Μιχ., 113

- Λουκάς Ἄντ., 113
 - Νικολός Μιχ., 113
 - σκευοφύλαξ, 114
 Μοθωναῖος
 - Ἀθανάσιος, ἱερμχ., 128
 - Γιώργης, 114
 - Ἰωάννης, λογοθ., 112-113
 - μάστρο Πετρῆς, 113
 - Πέτρος ἢ Πετρῆς, 112, 114
 Μοθώνη Χρυσῶ Φρ., 114
 Μοθώνης Φραντζ., 114
 Μοντενίγος Λάζ., στόλαρχος, 96
 Μοροζίνης Φρ., στόλαρχος, 91 ἐπ.
 Μοσενίγγος, κόμης, 19
 Μουρούζης
 - Ἀλέξανδρος Κων., 86
 - Κωνσταντῖνος, βοεβόδας, 86
 - Νικόλαος, δραγομάνος, 119
 Μουστοξύδης Ἀνδρέας, 20, 23
 Μπαμπούνης Χαράλ., 5, 7, 13
 Μπάοι, ὑποπρόξ. Ἀγγλίας, 10
 Μπαῶς
 - Δημήτριος Νίκου, 121, 122
 - Κωνσταντῖνος Ἰω., 123
 - Μαρίνος, 15-16
 Μπατῆς Δημήτριος, 23-25
 Μπρέστ, ὑποπρ. Μήλου, 10
 Μπουνιαλῆς Μαρίνος, 97
 Μύκονος, 118
 Μυκόνου - Δήλου, ἀντεπαρχ., 10
 Μυριανθούσης Χριστόδ., διδ., 179
 Μυτιληναῖος Πέτρος, 119, 120
 Μυτιληναίου Αἰκατ., μαῖα, 186

Ναθαναήλ
 - διδ. στίς Ἰνδίες, 55
 - διδ. Ἀλεξ. Ὑψηλάντη, 83
 Ναξίας, ἀρχ/πή Λατιν., 162
 Νάξος, 9, 10, 30, 112, 116
 Ναύπλιο, 12, 109, 125, 175
 Νέζω, μαμμή, 186
 Νεκτάριος, ὑποδιάκ., 32
 Νεόφυτος
 - ΣΤ', πτρχ. ΚΠ., 66
 - Ζ', πτρχ. ΚΠ., 66
 - μητρ. Βάρνης, 56
 - μητρ. Παροναξίας, 67

Νικηφόρος, μητρ. Φιλιππουπόλεως,
 104 ἐπ.
 «Νικηφόρου Κώδικας», 104 ἐπ.
 Νικολάκαινα, παπᾶ, 53
 Νικολάου Λεωνάρδος, διδ., 180
 Ντακούρ Σωφρ. Συμεών, 75

Ξανθόπουλος Θεόδ., 10

Ὁθωμανική Ἐξουσία, 72
 Ὁθων, βασιλεύς, 136
 Ὁθωναῖος
 - Ἀπόστολος, δημογ., 9, 121, 122
 - Γεώργιος, βιστιάρης, γραμματ. 115,
 116
 - Γεώργιος, ναυτικός, 110, 126
 - Γεώργιος Κ., 121
 - Γεώργιος, 121-122
 - Γεώργιος Κων., δημογ., 122
 - Δημήτριος Κόστα, 123
 - Θεόδωρος Κ., 128
 - Ἰγνάτιος, διδ. - μητρ. Ἐλασσώνος,
 115
 - Ἰωάννης Γεωργ., 123
 - Ἰωάννης Γεωργ., διδ., 123
 - Ἰωάννης Κώστα, 123
 - Ἰωάννης Νικ., 118-121
 - Ἰωάννης Π., ἑπαρχος Ἄνδρου, 126
 - Ἰωάννης, 122
 - Κωνσταντῖνος Νικ., 118-121
 - Κωνσταντῖνος, 109, 117
 - Μανουήλ, 124
 - Νικόλαος, 121
 - Νικόλαος, ζωγρ. 128, 129
 - Περικλῆς Ἰω., ἔλληνοδ., 123, 124
 - Πέτρος Κων., 109, 125, 127
 - Πέτρος, 122, 125, 126, 127
 Ὁθωναῖου
 - Ἐλέγκω, σύζ. βιστιάρη, 116
 - Καλλιόπη Γ., 110
 - Κατήγκω, 116
 - Μαριώρα, 116
 - Χρυσῆ Γ., 110, 126
 Ὁθώνιος Δημήτριος Κόστα, 124
 Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων, 64, 75
 Οἰκουμενικός Θρόνος, 72
 Ὀλύμπιος Χαράλ., διδ., 177

- Ὁρφανοτροφεῖο, 19, 21, 33
 Οὐγγροβλαχία, 60, 66
 Οὐγγροβλαχίας μητρόπολη, 60
- Πάδοβα, 102
 Παῖσιος
 - Α', πτρχ. ΚΠ., 93
 - πρ. ἐπίσκ. Ἐλαίας, τοποτ. Μεσσην. Φρουρίων, 50, 53
 - διδάσκαλος, 118
 Παλαιά Χώρα Μήλου, 170, 171
 Παλαιού Μαρία Ἄντ., μαῖα, 186
 Πάλης Παναγ., 27
 Παναγιώτου Ν., ὄρφ. 43
 Πανάρετος, Πελοποννήσ., διδ. 179
 Πανιώνος Γυμν. Σύλλογος, 129
 Πανταζίδης Δημ., 137, 139
 Πᾶος
 - Κωνσταντάκης Ἴω., 117
 - Πέτρος Κ., εἰρηνοδ., 119
 Παπααλεξόπουλος Σπ., 11
 Παρανίκας Ματθαῖος, 62
 Παρθένιος, μητρ. Σηλυβρίας καί Χαλκηδόνος, 55, 76-90
 Παροικιά (Πάρου) 160
 Πάρος, 9, 19, 95, 96, 116, 160, 161
 Πάρου, δημογεροντία, 36
 Παστρικός Μιχαήλ Γ., διδ., 32
 Πάτραι, 45, 131, 132
 Πατριαρχεῖο Οἰκουμενικό, 56, 61, 62, 82
 Πατρικίου Λέλα, ἠθοποιός, 188
 Πελοπόννησος, 8
 Πέρης Γεώργιος, βικ. - διδ., 112
 Πιτάρης Ἴω., διοικητ. Σίφνου, 167
 Πλακεντίας, Δούκισσα, 37
 Πλάτων Φραγκιάδης, μητρ. Χίου, 178
 Πολύκανδρος, 49
 Πολύκαρπος, πτρχ. Ἱεροσολ., 72
 Πόρος, 48
 Πούας Πέτρος, διδ., 35
 Πραστός, 49
 Πρεζάνης Ἰωάνν., Α, 119
 Προκόπιος, πτρχ. ΚΠ., 80, 81, 87
 Προμπονάς Νίκος Γ., 109 ἐπ., 127
 Πυργίου, πτρχ. ἐξαρχία, 88
- Ρεμνίκου, ἐπισκοπή, 60
 Ριζάρης Γ., 26
 Ρίζος
 - Νερουλός Ἰάκωβος, 12
 - ἄρχων παχάρνικος, 118
 Ρόζας Πετράκης, 112
 Ροῖδης Γρηγόριος Β., διδ., 180
 Ρωσία, 67
 Ρώτας
 - Ἰάκωβος, 26
 - βλ. Καλλίνικος
- Σάθας Κων., 91, 96
 Σαλαμίνα, 44
 Σαλαμίνας - Μεγαρίδος ἐπισκ., 44
 Σάμος, 128
 Σάμου - Ἰκαρίας, πτρχ. ἐξαρχ., 72
 Σάμου, μονές ἐξαρχικές, 84
 Σαμουήλ
 - Χαντζερῆς, πτρχ. ΚΠ., 76
 - μητροπ. Ἐφέσου, 89
 - Ἰθακήσιος, διδ., 73
 - ἱερμχ., 32
 Σαντορίνη, 158
 Σαραζίνου ἐγχειρίδια, 52
 Σαράφης Γρηγόριος, διδ., 178, 180
 Σεραφεῖμ, πτρχ. Ἀντιοχείας, 74
 Σέργιος, καθηγ., 176
 Σερδάρης Παναγ., 85
 Σερούιος Γεωρ., γυμνασιάρχης, 124, 125
 Σέρρας Ἀντών., Λατ. ἐπίσκ. Μήλου, 182
 Σερρών, πτρχ. ἐξαρχία, 88
 Σιναίου, ἀρχ/πος, 45
 Σίφνου - Τζίας - Θερμίων, βικαριάτο, 94
 Σκαφιδιά, χωριό, 80
 Σκλάβαινας Μαρία, μαῖα, 186
 Σκλάβενα Αἰκατ., μαῖα, 186
 Σκληρός (Πικρός) Ἀθανάσ., 102, 103
 Σμύρνη, 127
 Σομμαρίπας Φραγκ., 116
 Σουφλίου - Κωρωνοφωλιάς, κάτοικοι, 70
 Σπαθάρου Χρυσίνα, μαῖα, 186
 Σπεράντσας

- Δημήτριος Ἄπ., ὄρφ., 48
- Θεοδόσης, 5
- Νικόλαος, διδ., 37, 176
- Ν(ικόλαος), ὄρφ., 132
- Σπέτσες, 9
- Στάης Γεώργ., βικ. Μήλου, 162, 163
- Σταματοπούλου
 - Ἀνέττα, ἠθοποιός, 188
 - Εὐδοξία, ἠθοποιός, 188
- Σταυρίδης, ὀχυροματοποιός, 49
- Σταυρίδου Μαρίκα, 107
- Σταύρου Γεώργιος, 107
- Στενήμαχος, 107
- Στεργίου Ἰωάννης, 132
- Στοιόανοβιτς
 - Γεώργιος, 105
 - Θεοδώροβιτς, 105
- Στρογγυλό, νησίδα, 116
- Σικίνιοι, 51, 52
- Σύρα, 11, 27, 139
- Σῶκος Ἀθανάσιος, 131, 132
- Σωφρόνιος, πτρχ. ΚΠ., 77, 82

- Ταλαντίου, ἐπίσκοπος, 32
- Ταμάσι, χωριό, 106
- Ταταράκης
 - Ἰάκωβος, 41
 - Νικόλαος Λογοθέτη, 41
 - Πέτρος, 166
- Τεργέστη, 40
- Τερσόπουλος Χρῖστος, 132
- Τετραμάλης Ἰωάννης, 137
- Τζελεπῆς Ἰωάννης, διδ., 179
- Τζίπηρας, κύριος, 45, 46
- Τζούνης Ἀ., 52
- Τήνος, 10, 37, 40, 109
- Τιουτουτζῆς Πλαγώγια, 105
- Τομάζου Φλουρέζα, 113
- Τριαντάρος, Τήνου, 46
- Τρίγλεια, Βιθυνίας, 67
- Τρίκορφα, 9
- Τριωπολιτσά, 9, 39, 49, 131, 178
- Τορνόβου, μητρόπολη, 57
- Τροιζήνος Συνέλευση, 47
- Τσαλίχης Πέτρος, 126
- Τσαμαδός Μιχαήλ Ἀ., 11
- Τσερίγο, 100

- Τσέρνογλου
 - Γεώργιος, 105
 - Δημήτριος, 105
- Τσοχάκης Ἰωάννης, διδ., 8
- Τωμαδάκης Νικ., καθ. Πανεπ., 92
έπ.

- Ἵδρα, 9, 74
- «Ἵδρα», κορβέτα, 48
- Ἵψηλάντη Αἰκατερίνη Ἀλ., 85
- Ἵψηλάντης
 - Ἀλέξανδρος Ἰω., 8, 83, 84-86
 - Δημήτριος, 9
 - Κωνσταντῖνος, 85

- Φαινεός, 29
- Φανδριδῆς Γεώργιος, 48
- Φήμιος Θεόδωρος, διδ., 177
- Φιλάρετος Δημ., διδ., 178
- Φιλητᾶς Χ., διδ., 177
- Φιλιαντρά, χωριό, 80
- Φιλιππούπολη, 104-107
- Φιλόθεος
 - μητρ. Καισαρείας, ἀπό Βάρνης, Τορνόβου, 54-75
 - ἀρχπ., Δημητσάνης,
 - Κουλούρης, ἱερδ. 56
- Φολέγανδρος, 130, 142
- Φραγκιάδης, βλ. Πλάτων
- Φραγκῖσκος Ἐμμ., 109, 124, 127
- Φυρά, νησίδα, 116
- Φώτιος, πτρχ. γραμματεύς, 84

- Χαζάπης Ἰωαννίκιος, διδ., 146, 148
- Χαλεπίου, μητρόπολη, 68, 74, 75
- Χάλκη, 67, 90
- Χαμάρτος Πέτρος, 34
- Χάνδακας, βλ. Ἡράκλειο
- Χαντζερλῆς
 - Γεώργιος, ἱατρός, 86
 - Κων/νος Γ., 86
 - Μιχαήλ, δραγομ., 116
- Χ^ν Τζάνε Δημήτριος, 23, 24, 25
- Χίοι, 11
- Χίος, 83, 140, 182
- Χριστιανουπόλεως, ἐπαρχία, 80
- Χριστόδουλος μονόφθαλμος, 67

Χρύσανθος Γρυπάρης, μητρ. Ση-
λωβρίας, 55, 77
Χρυσήδης Γ., 18
Χρυσοβέργης Γ., διδ., 176
Χρυσόγελος
- Γεώργιος Ἄντ., 8, 23, 24
- Νικόλαος Ἄντ. διδ. - Ὑπουργ. Παι-
δείας, 5-53, 142, 176, 180
- παπᾶ - Ἀντωνάκης, 8
Χώρα Μήλου, 157-171
Χωρικός, βλ. Γαβριήλ

Ψαλίδας Ἀθανάσιος, διδ., 177
Ψαραύτης Γεώργιος, διδ., 20, 180
Ψαριανοί, 11

II. ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ

Ἁγίας
- Εἰρήνης, Ἄνδρου, 70
- Λαύρας, Μωρέως, 79
- Μαρίνης, Μήλου, 13, 15, 16, 164,
170
- Τριάδος, Σερβίων, 67
Ἁγίου
- Ἀθανασίου, Σίφνου, 27
- Ἀρτεμίου, Σίφνου, 28, 38
- Γεωργίου, ἀγιονησίου, Κιμῆλου, 69
- Γεωργίου, Κουδουνᾶ, Χαλκηδόνος,
69, 72, 79
- Γεωργίου, Μήλου, 13, 15, 16, 170
- Γεωργίου Μπελασίτσης, Φιλιπ-
πουπ., 105
- Γεωργίου, Φαινεοῦ, 29
- Διονυσίου, Ἁγίου Ὄρους, 69
- Ἰωάννου Θεολόγου, Πάτμου, 14,
16, 165
- Ἰωάννου Θεολόγου, τῆς Πελεκητῆς,
Τρίγλειας - Βιθυνίας, 67
- Ἰωάννου Προδρόμου, Σερρῶν, 68
- Ἰωάννου τῶν Χίων, Κουρουτσεσμέ,
73
- Ἰωάννου Χρυσοστ. Σίφνου, 103
- Κηρύκου, Βοδενῶν, 106
Ἁγίων Τεσσαράκοντα, Λακειδαίμ., 74
Ἀγκαράθου, Κυθήρων, 101
Βρυσιανῆς, Σίφνου, 56, 62, 63, 65, 112

Ζωοδόχου Πηγῆς, Σάμου, Ραμπαηδό-
νι, 70
Θεοτόκου, Ἄμοργου, 14, 52
Θεοτόκου Βροντιανῆς, Σάμου, 66
Ἰβήρων, Ἁγίου Ὄρους, 69
Καρακάλου, Ἁγίου Ὄρους, 74
Κύκκου, τῆς Κύπρου, 75
Μεγίστης Λαύρας, Ἁγίου Ὄρους, 92
Μεταμ. Σωτῆρος, νήσου Πρώτης, 78
Ὄσιου Λουκᾶ, 32
Παναχράντου, Ἄνδρου, 42
Προφήτου Ἡλιοῦ, Σίφνου, 38, 104
Ρουκουνιώτου, Σύμης, 73
Σίμωνος Πέτρας, Ἁγίου Ὄρους, 14
Σωτῆρος Χριστοῦ, Πριγκήπου, 67
Ταξιαρχῶν Παμμεγίστων, Ἐπιδαύρου,
45
Ταξιαρχῶν, Πετράκη, 72
Ταξιαρχῶν, Σεριφου, 14, 16, 42,
158, 161
Τιμίου Προδρόμου, Καισαρείας, 63
Ὑπεραγ. Θεοτόκου
- Μαχαιρᾶ, Κύπρου, 68
- Φιλιαντρῶν, 80
- Χρυσοπηγῆς, Σικίνου, 70
- Ὠλένης, 80

III. ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ

Ἁγιάσματος Μεταμορφ. ΚΠ., 83
Ἁγίας
- Ἐλεούσης, Κάστρου, Σίφνου, 185
- Σοφίας ΚΠ., 96
- Τριάδος, Ναυπλίου, 32
Ἁγίου
- Ἀντωνίου, Ἐλασσῶνος, 67
- Ἀντωνίου, Λατ. Σίφνου, 184
- Βερνάρδου, Λατ. Μήλου, 182
- Γεωργίου, Κάστρου, Σίφνου, 113,
117
- Γεωργίου Πόθας, Πάτμου, 80
- Δημητρίου, Κουρουτσεσμέ, 85
- Ἰωάννου, Γαλατᾶ, τῶν Χίων, 68
- Ἰωάννου Θεολ. Καταστένου, 71
- Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου,
113, 188
- Μιχαήλ, Λατ. Σίφνου, 184
- Νικήτα, Λατ. Σίφνου, 184

- Νικολάου, Πολυκάνδρου, 49
- Πολυκάρπου, Λατ. Μήλου, 182
- Σπυρίδωνος, Ἀρτεμῶνος Σίφνου, 8
- Στεφάνου, Ἀδριανουπόλ., 80
- Εὐαγγελισμοῦ, Τήνου, 40
- Ζωοδόχου Πηγῆς, Γαλατᾶ, 75
- Θεοσκέπαστης, Κάστρου, Σίφνου, 113
- Κοιμήσεως Θεοτ., Πολυκάνδρου, 49
- Κοσμᾶ - Δαμιανοῦ, Λατ. Μήλου, 182
- Ταξιαρχῶν, Ἀρτεμῶνος, Σίφνου, 113
- Τριμαρτύρου, Ἡρακλείου - Κρήτης, 98
- Παναγίας
- diDacila, Λατ. Μήλου, 182
- Κήπου, Λατ. Σίφνου, 113, 184
- Πορταίτισσας, Μήλου, 15, 166, 170

IV. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

- Ἀγίου Τάφου, Σίφνου, 8, 77, 91, 142
- Ἀκαδημία Ἴονιος, 177
- Ἐκκλησιαστικό, 51
- Ἑλλην. Κολλέγ. Ἁγ. Ἀθανασίου Ρώμης, 94
- Εὐαγγελ. Σχολή Σμύρνης, 72
- Κεντρικό, Αἰγίνης, 20, 26, 34, 44
- Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, 66, 73
- Ἑλληνικό Σχολεῖο
- Ἀγχιάλου, 180
- Αἴνου, 68
- Ἀμολόχου, Ἄνδρου, 180
- Ἀνδριτσαίνης, 150
- Ἄνδρου, 144, 149, 180
- Γχιούμα, Ἰωαννίνων, 70, 71
- Ἐπιβατῶν, Σηλυβρίας, 68
- Ζίτσης, Ἰωαννίνων, 69
- Θήρας, 177
- Νάξου, 77
- Πάτμου, 8, 62, 115
- Σίφνου, 20, 37, 124, 169
- Στεμνίτσης, 66
- Σωποτοῦ, 45
- Φαναρίου, 115
- Φιλιππουπόλεως, 105
- Φιλιππουπ. Βουλγαρικό, 106
- Χίου, 8, 62, 179

- Χώρας (Γάνου), 69
- Γυμνάσιο
- Καισαρείας, 62, 63
- Κυδωνιῶν, 176, 180
- Κωνσταντινουπόλεως, 176, 179, 180
- Σμύρνης Φιλολογικό, 64
- Σύρου 123, 124, 147, 155, 178
- Παρθεναγ. Φιλιππουπόλ., 106

VI. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

- Ἁγία Αἰκατερίνα, 117
- Ἐξάμπελα, 10
- Λιανῆς, σκάλα, 116
- Μαραθίτης, 117
- Πλακωτό, 121, 122
- Ποταμός, 116

VII. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ

- Armansberg, 133
- d' Auxerre Giov., 159
- Camponesco Giov., 184
- Choiseul - Gouffier, 164
- Crispo Baltassar, 162
- Doria Maurizio, 99
- di Doulens Giac., 159
- Girolamo da Padova, 182
- Grammatica Domen., 184
- Guarchi Luigi, 160
- Maihou, 162
- Marcopoli Ignatio, 163
- de Mirone, 161
- Olivier, 164
- Pace Gioachino, 159
- Rocca Giacomo, 184
- Sodrino Angelo, 163
- Sonini, 164
- di Stefani Pietro, 162
- Sutherland, 164
- Thomson Charles, 161
- Tournefort, 158, 159
- Tubino, 182
- Venier, 184

